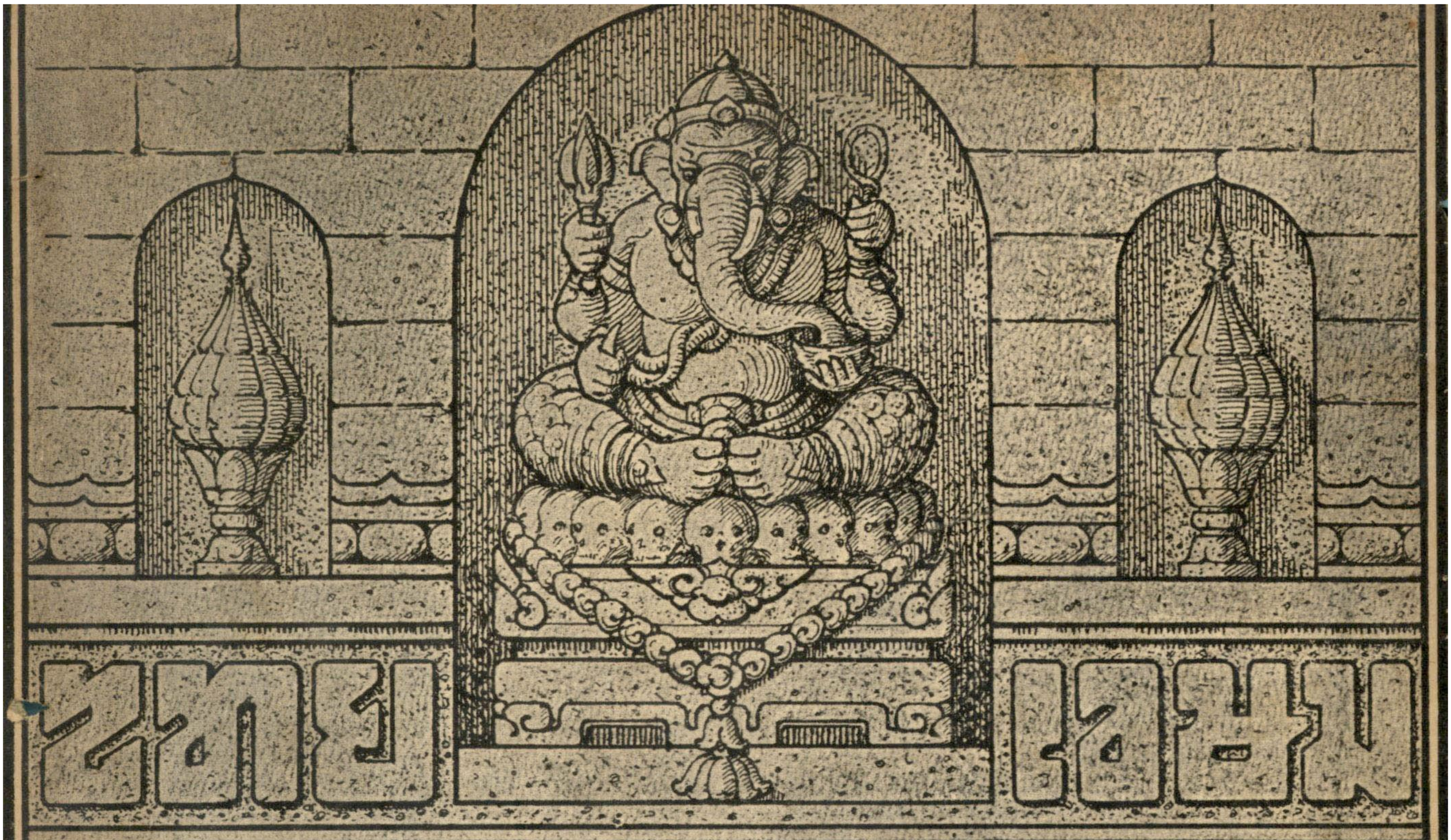

บีที่ ๖ ตอนที่ ๖ ประจำเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

แป้งเยโคมอลต์ คือน้ำมันตับปลา – มีลักษณเปนเกล็ด รศโอชาน่ารับประทาน

สำหรับเด็กผอมแห้ง **เยโคมอลต์** บำรุงกำลังเลือดเนื้อให้สมบูรณ์.

ห้างบี.กริมแอนโก.

โทรศัพท์ ๒๐๘๐ โทรเลข "สุขี"

โฟแกซ์

สำนักงานล้างรูป ประสาท สุขุม

ถนนหลานหลวง (ห้างยอนแซมซันเก่า) พระนคร

เราสอนการวิธีถ่ายรูป โดยส่งแบบแนะนำกำกับฟิล์ม ทุก ๆ ฟิล์มที่ส่ง
มาล้าง ณสำนักงานล้างรูปของเรา

รูปธรรมดา

ล้างรูป พิมพ์รูป ขยายรูป ฯ ล ฯ

ภาพยนตร์

ถ่ายภาพยนตร์ ล้างภาพยนตร์ พิมพ์ภาพยนตร์ ฯ ล ฯ

บัญชีเรื่อง

(ปีที่ ๖ เล่ม ๖ วันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๒)

มาสานุสสรณ์ . . . . พระยาศรีสุนทรโวหาร . . . หน้า ๗๐๑

เดชทหารนะโปเลียน . . . บุศราคำ . . . . . ,, ๗๐๒

กฎหมายธรรมชาติ . . . นายแกล้ว . . . . . ,, ๗๒๑

เรื่องราชสีห์ . . . . . อุบลวรรณ . . . . . ,, ๗๔๑

ห้าแต้ม . . . . . นายศิริ อ่อนศิริ . . . . . ,, ๗๔๔

เกาะลังกา . . . . . กังสดาล . . . . . ,, ๗๕๔

เกือบตกหลุม . . . . ส. มีมุทา . . . . . ,, ๗๗๔

เรื่องชีวิต . . . . . หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง . . ,, ๗๘๒

เรื่องไม่สนุก . . . . มรกต . . . . . ,, ๗๘๔

เศษความรู้ในเรื่องความรัก. . วงศ์กมล . . . . . ,, ๘๐๗

คำพูดขำ ๆ . . . . . ช. อ๊อด เมนะชัย . . . . ,, ๘๑๑

นักปาฐกเรื่องนาม . . . ไฉน บุญยก . . . . . ,, ๘๑๔

เรื่องนิด ๆ หน่อย ๆ . . . ดอกไม้สด . . . . . ,, ๘๒๒

แถลงการสาธารณสุขพิเศษ . กรมสาธารณสุข . . . . ,, ๘๒๙

วิชชาน่ารู้ . . . . . ถนอม ธรรมเที่ยง . . . ,, ๘๓๑

สารเขษม . . . . . จรูญ . . . . . ,, ๘๓๓

อันตวาที . . . . . ศูยาร . . . . . ,, ๘๓๕

เครื่องคิดเลข

เบอร์โรส

คิดได้ถึงจำนวน ๙๙,๙๙๙,๙๙๙.๙๙ บวก ลบ คูณ หาร ได้ ให้ความแน่นอนที่สุด สะอาด และเร็วทันใจ ใช้ทำบัญชี คิดเปอร์เซ็นต์ ส่วนลด เลดเจอร์ ทำบิล ฯ ล ฯ ได้อย่างสะดวกที่สุด เป็นเครื่องทนทานจริง ๆ ตามสถานที่ทำการรัฐบาล และห้างร้านใหญ่ ๆ ก็ใช้เครื่อง เบอร์โรส นี้ทั้งสิ้น

การคิดเลขโดยไม่ใช้เครื่องนั้น อาจมีทางผิดพลาดได้ และทำให้เสียการงาน เครื่อง เบอร์โรส จะช่วยให้การงานของท่านเป็นระเบียบเรียบร้อยและน่าดู และเร็วขึ้นด้วย

ขอเชิญท่านโทรศัพท์หรือจดหมายให้ห้างนำมาแสดงให้ท่านดูที่สำนักงานของท่านได้ หรือจะไปชมที่

ห้างสามเหลี่ยม จำกัด

ห้างสามศร ปากคลองตลาด พระนคร

โทรศัพท์ (วัดเลียบ) ๖๕๓ และ (วัดเลียบ) ๒๐๕๕

เป็นเอเยนต์ในกรุงสยาม

สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ

เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์

สาสาหกุลสรรค์

วิสฺมย. สรฺวถา เหย. ปฺรตฺยูห. สรฺวกรฺมณามฺ

ตสฺมาทฺวิสฺมยมุตฺสฤชฺย สาธฺยสิทฺธิรฺ วิธียเต

◎ ขยาตสยองระทดท้อ ถอยรวน เรฤๅ

กิจที่ควรฤๅควร ลุได้

แก้ไขไม่หันหวน บ่วนบั่น

คงลุสำเร็จไสร้ สิทธิพ้องปองผล ฯ

Dismay, the obstacle to all enterprizes, (is) by all means to be eschewed; therefore, having discarded dismay, success in what is to be accomplished is attained.

ของ พระยาศรีสุนทรโวหาร (ผัน สาลักษณ์)

ผู้ซึ่งใช้นามปากกาว่า "หมื่นศรี"

เดชทหารนะโปเลียน

ของ "บุศราคำ"

ตอน วิหารอุบาทว์

บทที่ ๑

วันที่ ๒๙ ตุลาคม

ณวันที่ ๑๘ เดือนตุลาคมในปี พ.ศ.๒๓๕๕ เราได้ทรายระแคะระคายเย็นครั้งแรกว่า สมเด็จพระราชาธิราช มิพระทัย มุ่งหมาย จะละทิ้งนครมอสโคว์ ข่าวนี้ทำให้เราประหลาดใจเย็นอย่างยิ่ง เย็นการจริงอยู่ว่าเราได้มาเหยียบกรุงมอสโคว์แล้ว และได้พักอยู่นาน กว่าเดือนซึ่งในวันนั้น ๆ ไม่ใช่เย็นวัน และคืนที่เรา รู้สึกว่าอยู่ในความสันติภาพ บ้านเมืองเปล่าเปลี่ยวพวก หัวขะโมย ออกปล้น ทรัพยสมบัติตามบ้านเรือนคฤหาศน์และโบสถ์วัดตลอดจนวัง แต่แม้กะนั้นก็ดี พวกเราก็ยังหาความสุขได้อย่างเพียงพอ ส่วนตัวของข้าพเจ้าเองบางทีจะเย็นคนที่ทำงานในหน้าที่หนักที่สุดก็เย็นได้ เพราะมี คน ชาวเมือง และ ทหาร มากหลาย ที่ ถูกไฟครอกขาดเจ็บ และได้รับอันตรายแก่ร่างกายเนื่องจากการต่อสู้ ในถนน สิ่ง เหล่านี้ล้วนแต่ ทำให้ โรงหมอ เต็มเพียบไปด้วย คนไข้เสมอ และข้าพเจ้ารู้ สึกว่าตัวเอง หาเวลาว่างงานได้ยากที่สุด.

หลานชายข้าพเจ้า นายร้อยเอก เลอองเดอ เคอแซล มีฐานะต่างกับข้าพเจ้า เขาเย็นคนมีเวลาว่างมาก และโดยเหตุนี้ เขาจึง มีเรื่องผจญภัย เกิดจากความ คะนองมาก เหมือนนายทหารคนอื่น ๆ ข้าพเจ้าเคยซักไซ้ ถามถึงเรื่องของเขา พร้อม ทั้งตักเตือนให้ เขา ระวังตัว และประพฤติตนให้ดีขึ้น แต่ตรงกันข้ามเขากลับหาว่าข้าพเจ้าหย่อนในความเย็นไปอย่างนั้นกว่าเขา เรายังไม่ลืมว่าเมื่อเดือนที่แล้วมา เลอองได้ผจญภัย อย่าง อุกฤษฏ์ ใน ปราสาท อิแวนเทาเวอร์[๑] และ วาลรี ซังท์องตัวน์ ได้ ช่วย เหลือเรา อย่าง

[๑] ตอนนี้ให้ชื่อเรื่องว่า "กิลโลติน" เย็นตอนหนึ่งของ เดชทหารนะโปเลียน และได้ลงพิมพ์แล้วในหนังสือไทยเขษมฉะบับ ประจำเดือน สิงหาคม พ. ศ. ๒๔๖๘.

เห็นใจ ซึ่งทำให้เลอองพ้นจากอันตรายถึงชีวิต แต่เหตุการณ์ได้บังเกิดขึ้นโดยหล่อนเป็นผู้ก่อ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าวาลีร์จะรอแต่งงานกับเลอองที่ค่ายวังเครมลิน ภายหลังจากเหตุที่กล่าวนั้นได้สงข้าพเจ้านำความเข้าใจของข้าพเจ้าซึ่งแม้จะเป็นไปไม่ได้สำหรับการที่จะแต่งงานในระหว่างศึกก็ดี บอกแก่เลออง ขณะเขาพ้นจากสลบณที่เกิดเหตุ แต่กลับตรงกันข้าม วาลีร์หล่อนหายสาบศูนย์ไปอีก และทำให้เลอองซึ่งรู้ตัวดีว่าหล่อนอาจนำตัวเขาเข้าสู่อันตราย คลั่งไคล้ไหลหลงในหล่อน หล่อนผกหัวใจเขาไว้เสียแล้ว เลอองเผ้าตามหาแม่สาวงามคนรักและจะให้รางวัล ๕๐๐ ฟรังค์แก่คนใดคนหนึ่งที่บอกเขาได้ว่าหล่อนอยู่ที่ไหน อนิจจา! เลอองเอ๋ย ตั้งแต่คืนวันนั้นและตราบเท่าวันสุดท้ายก่อนเราออกจากกรุงมอสโคว์ เราก็ไม่ได้พบวาลีร์แม่หวานใจอีกเลย.

เราทิ้งกรุงมอสโคว์ไปในเวลาดวงอาทิตย์ส่องแสงกล้าของวันที่ ๑๙ เดือนตุลาคม ทุกสิ่งทุกอย่างคงเย็นไปโดยเรียบร้อย และรื่นเริงเหมือนยามเมื่อระฆังแต่งงานกำลังตีรัว เราทั้งหลายรู้ดีว่าเรากำลังย่ายหน้ากลับสู่ประเทศฝรั่งเศส อันเย็นย้านเกิดเมืองนอนของเรา เราไม่หวาดหวั่นต่ออุปสรรคใดๆ แม้แต่เท่าสะคูโด[1] พวกรัชเซียก็คือพวกลอยกัดนั่นเอง เย็นเวลา ๓ วันเต็มๆ ขณะที่เรากำลังยาตราทัพกลับประเทศฝรั่งเศส และเวลานั้นอากาศปลอดโปร่งดี ทำให้ใจของทหารมั่นคงและขวัญดีขึ้น ที่จริงเราก็ไม่มีความคิดอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะเอาเปรียบแก่รัชเซีย นอกเสียจากการปล้นซึ่งพวกเรากำลังขนทรัพย์ออกจากประเทศรัชเซียตามๆ กัน.

เหล่าทหารทั้งหลายต่างมีแก้วแหวนเงินทองไปคนละมากๆ และมีขนสัตว์มากพอที่จะทำเสื้อผ้าให้มีค่าสูงที่สุด เย็นขนเออมิน ขนแมวน้ำ ขนสิงโตและหมี เนื่องจากค่าและประโยชน์ของมันจึงมีพวกยิวเย็นจำนวนตั้งพันๆ ตามกองทัพเรามา อ้อนวอนขอซื้อขนสัตว์จากทหารโดยให้ราคางามๆ แต่พวกเราไม่เต็มใจขายให้ เพราะเงินเวลานั้นไม่มีประโยชน์ กะนั้นพวกยิวก็ยังคงตามเรามาโดยหวังว่าเราอาจจะเสียอ้อนวอนไม่ได้สักคราวหนึ่ง.

ข้าพเจ้าอาจกล่าวได้อย่างแน่นอนว่า เรื่องเช่น ตอนกองทัพสมเด็จพระเจ้านะโปเลียน

[1] เงินเหรียญอิตาเลียนอย่างเก่าหลายอันมีราคาประมาณ ๔ ชิลลิง.

ยาตราออกจาก กรุงมอสโคว์นั้น ไม่ปรากฏว่าได้เขียนมาก่อนแล้วในเรื่องการสงครามเลย เราจำได้ ว่า กองทัพได้ผ่านไปใน ภูมิประเทศอันกว้างขวางเย็นย่า ทางที่ไปเย็นดินทรายอยู่กลางบา และตามทางนะขบวนรถสะเบียงและรถบรรทุก ขน สัมภาระ ของ กองทัพ ซึ่งยาว จนสุดสายตาได้ผ่านไป สองฟาก ทาง มีกองทหารม้า และทหารราบ เดินขะบวน ขนานไปด้วยย่ามของทหารทุกคนเต็มไปด้วยสมบัติ ที่ ได้มาจาก มอสโคว์ เขาทั้งหลายดื่มสุราชะนิดที่มีราคาสูง และสูบยาเส้น ด้วย กล้อง ทอง ของเหล่านี้จะมิใช่ก็แต่เจ้าชายเท่านั้น อุปัตการณ์ต่อไปนี้ เย็นโชค และ ความสำราญ ของทหารนะโปเลียน.

นครปาริส และ บ้าน ของเรา อยู่ห่างจากเรา ในเวลานั้น ๑,๒๐๐ ลิกซ์ ย่อมไม่เย็นที่สงสัยหรือประหลาดใจแก่คนใดเลย ที่ พวกเรา เต้น มาใน กองทัพ ด้วย ความ ร่าเริง แตรวงก็บรรเลงอยู่ครึกครื้น แตรยาวก็เป่าดังเสียงแหลม ทั้งนี้เพราะสมเด็จพระราชาธิราชเสด็จร่วมมาในกองทัพกับเรา และเรากำลังยาตรากลับสู่ประเทศฝรั่งเศสพร้อมด้วยชัยชะนะอย่างสง่า กษณะนั้น สมเด็จพระราชาธิราชทรงลดหย่อนในเรื่องวินัยให้เราทั้งหลาย ทหาร อาจจะไปแห่งใดได้ตามอำเภอใจ และเราทราบอยู่ทั่วกันว่า เบื้องหลัง ของ เราพวกทหาร คอสแซ็ค อันป่าเถื่อนไม่มีวินัยเย็นนักรบกำลังติดตามเรามาเพื่อลอยกัดอย่างไม่ใช่วิษัยนักเลง.

กองทัพ ยักษ์ ของ เรา ได้ เดิร ทางไป แล้ว หลายลิกซ์ และหลายวันล่วงไป สำหรับวันที่แล้ว มาอากาศเย็นปกติดี ทำให้ การยาตราของเราเย็นไปโดยสะดวก แต่, อา ! วันแรกที่สุดแห่งวันฉิบหายที่เราได้รับก็คือ เย็นวันที่ ๒๙ ในเดือนเดียวกันนั้นเอง ข้าพเจ้าจดจำได้ดีนัก เย็นวันนั้นหิมะเริ่มตก และมีพายุ แต่ไม่ใช่พายุฝนเหมือนกับในวันดีที่ล่วงมา พายุที่กล่าวนี้พัดพาเอา หิมะ มาตกทับถมอย่างไม่สร่างซา ตลอดวัน มีมหาเมฆลอยต่ำลงมาจากทางทิศอุดร ส่วนหิมะเวลานั้นยังไม่ตกจนกว่า จะถึงยามพระอาทิตย์อัษฎงคต จากขอบฟ้าไกล ๆ เราได้ ยินเสียงคล้ายฟ้าร้อง แต่ที่จริงหาใช่เสียงฟ้าไม่ เย็นเสียงลมเหนือพัดผ่านมา ในเวลาไม่สู้ช้านัก พายุก็ พัดตลบมาทาง ทิศทักษิณอีกโดยแรง เมล็ดละออง หิมะใหญ่ ประมาณ เท่า ฝ่ามือ ร่วงลงมาจากฟ้าอันขมุกขมัว ชั่วเวลาไม่กี่นาทีต่อมา พื้นดินทั่วไปตลอดจนต้นไม้อันเขียวก็ปกคลุมไป

ด้วยหิมะจนแลดูไม่ผิดป่าขาว โคกและปกคลุมไปด้วยหิมะนั้น เสาใยเรือซึ่งติดอยู่บนน้ำแข็ง.

กษณะนั้นทหารได้รับความลำบากอย่างเหลือแสน ความหนาวและความอ่อนเพลียตลอดจนความลำบากในการเดินบุกหิมะ ทั้งความอัตคัดขาดแคลนขนมปัง สิ่งเหล่านี้ทำให้ทหารท้อใจ, มีความมานะอดทนน้อยลง ไม่แต่เท่านั้นทหารคอสแซ็ค ซึ่งควบม้าประดาออกมาจากแนวป่าขาว คล้ายฝูงผีออกมาจากที่มืด ก็รบกวนรังควานทหารไม่รู้จักหยุดหย่อน เนื่องจากความลำเค็ญเหล่านี้ เราได้รับความกล่อมใจว่า เมื่อเราไปถึงสะมอเลนซค์เมืองใหญ่เมืองแรกซึ่งอยู่ระหว่างเขตต์แดนกับกรุงมอสโคว์เมื่อใด เราจะได้รับสะเบียงและได้พักผ่อนที่นั่นอย่างสุขสบาย.

นายร้อยเอก เลอวง เดอ เคอแซล กับข้าพเจ้าขี่ม้าเคียงข้างกันไปเสมอ ข้างหน้าเรามีกองทหารม้าใหญ่ ข้างหลังมีรถบรรทุกสะเบียงและสัมภาระต่าง ๆ สองฟากมีทหารม้า ฮุสซาร์ และทหารม้าลานเซอร์ เชสเซอร์ อาเชวัล ซึ่งทหารเหล่านั้นเป็นทหารปอร์ตุเกสและอิตาเลียน อยู่ในบังคับบัญชาของเจ้ายูจีนเวลานั้นสมเด็จพระราชาธิราช เสด็จอยู่ข้างหน้าต้นไม้ที่สูงแลดูเหมือนห่างจากเราระยะทางตั้งครึ่งวัน แต่เราทั้งหลายเชื่อว่าจะได้ไปทันพระองค์ที่สะลอว์โกโวณที่นั้นเราจะพักชั่วคราวด้วยความสำราญ ซึ่งจะมีขึ้นบ้าง.

เย็นการน่าสงสารและน่าสยดสยองเพียงไรในเมื่อเห็นทหารเพื่อนร่วมสงครามด้วยกันนอนกลิ้งอยู่บนหิมะด้วยอาการทนทุกขเวทนา แต่เพื่อนเอ๋ย — เราจะช่วยเหลือกันไม่ได้ ในเวลานี้บางคนได้นอนหลับอย่างไม่รู้ตื่นไปแล้ว บางคนก็ยังคร่างอยู่ด้วยความหนาว บางคนก็อ้อนวอนให้สหายช่วยยิงเขาเสียเพื่อให้สิ้นทุกข์ ทุกสิ่งทุกอย่างได้ผ่านไปอย่างน่าอนาถ ลมพายุก็พัดไม่หยุดหย่อน หิมะกลายเป็นก้อนน้ำแข็งใหญ่ ซึ่งอาจทับคนตาย และแม้ต้นไม้ใหญ่ก็ไม่สามารถจะทนทานน้ำหนักได้.

พอตกเวลาเย็นตอนหัวค่ำเราทั้งหลายก็ได้รับข่าวปลุกใจมาทางข้างหน้าว่า จากขอบฟ้าอันอยู่ไกลลิบ ๆ มีเมืองใหญ่และณที่เมืองสะลอว์โกโว เราจะเข้าพักอยู่ชั่วคราว ทหารทั้งหลายต่างตะโกนด้วยความคะนองใจและสลัดความลำบากต่าง ๆ ออกสิ้น ทหารม้าตบคอม้าเบา ๆ เตือนให้รู้สึกว่าเกือบได้พักแล้ว เลอวงกับข้าพเจ้าห้อม้าอย่างผึ่งไปข้างหน้าด้วยความดีใจ และในทันใดนั้นเราก็ต้องดึงบังเหียน

หยุด เพราะเราได้มาพบสิ่งประหลาดเข้าอย่างหนึ่งคือรถม้าคันหนึ่ง และภายในรถมีสิ่งที่ทำให้เราใจเต้น.

◎ ◎ ◎ ◎

บทที่ ๒
ดนตรีบีศาจ

ข้าพเจ้าได้บอกท่านแล้วว่าเลอองเจ้าหลานชายข้าพเจ้านั้น น้อยนักที่เขาจะปล่อยให้หญิงรูปงามไม่ว่าชาติใดภาษาใดพ้นไปจากเขา เพราะฉะนั้นในครั้งนี้การที่เขารั้งสายบังเหียนม้าไว้ ก็เนื่องด้วยเขาได้พบหน้าอันแฉล้มของผู้หญิงในรถนั้น.

"หยุดประเดี๋ยวเถอะครับ — คุณลุง" เขากล่าว "มีผู้ตกทุกข์และบางทีจะมีคนบ่วยอยู่ในรถด้วย."

เราชักม้าย่างเข้าไปที่รถม้าสี่ล้อคันนั้นโดยมิได้รับสัญญาอนุญาตแต่อย่างใด รถนั้นเป็นรถสำหรับบุคคลผู้มีศักดิ์สูง เป็นรถเบอร์ลินคันใหญ่สี่เหลี่ยมงาม เทียมม้า ๔ สิ่ง พิเศษก็คือสารถีนั่งตายแข็งอยู่บนที่นั่งคนขับ ส่วนม้าทั้ง ๔ ก็ลากรถไปหยุดตายอยู่ข้างถนน เราลงจากหลังม้า เมื่อเห็นผู้ที่อยู่ในรถเป็นผู้หญิง และคนหนึ่งคือวาลรี ซังท์อังตวน์ หล่อนจำเราได้ โดยไม่ต้องนึก. "โปรดช่วยดิฉันด้วยเจ้าค่ะ เพื่อเห็นแก่สวรรค์" หล่อนพูดเมื่อเลอองลงจากหลังม้าเดินไปถึงรถ.

"จะไม่มีผีตนใดทำให้เธอรับเคราะห์อีก" เลอองตอบพลางพะยุงหญิงสาวเข้าในวงแขนและนำเสื้อคลุมของเขาคลุมให้แก่หล่อน.

เราไม่ต้องบอกหล่อนก็ได้ว่าผู้หญิงซึ่งอยู่ในรถอีก ๒ คนนั้น เหลือที่จะช่วยเหลือแล้ว คนหนึ่งเป็นหญิงสูงอายุผมขาว และอีกคนหนึ่งยังเป็นเด็กอายุอยู่ในราว ๑๕ ปี นางทั้งสองตายด้วยความหิวและความหนาว เขากอดกันกลม และตายสนิทแล้วเมื่อเราเอาออกมาจากรถ.

"ผู้หญิง ๒ คนนี้คือใครจ๊ะ ?" ข้าพเจ้าถามวาลรี.

หล่อนยกมือขึ้นปิดหน้า "ยารอนเนสเดอนิวัวส์และหลานสาวค่ะ ท่านอยู่ในมอสโคว์ถึง ๕ ปีแล้ว และเป็นเพื่อนของดิฉัน."

"แต่นั่นแน่ะ — แม่วาลรี ฉันขอถามหน่อยเถอะว่า ใครใช้สรอยหล่อนมาอย่างนี้ ?" ข้าพเจ้าถาม.

หล่อนจ้องดูข้าพเจ้าอย่างประหลาดใจชอบกล แล้วหล่อนพูดขึ้นลอย ๆ ว่า "อะไร ยัง

หอสมุดแห่งชาติ สำนักหอสมุดกลาง กรมศิลปากร

มีผู้หญิงฝรั่งเศสอยู่ในมอสโคว์อีกหรือ ?” พลางหล่อนหันหน้าไปทางเลอองและถามว่าสมเด็จพระราชาธิราชประทับอยู่ที่ไหน ?

“ดิฉันต้องขอเผ้าเดียวนี้” หล่อนเน้นคำ “และเพราะเหตุนี้ดิฉันจึงตามกองทัพมา คุณเลออง — คุณช่วยดิฉันไม่ได้หรือคะ ?”

เขาตอบว่าไม่มีสิ่งใดที่จะทำให้เขาได้รับความยินดีมากไปกว่าในการที่จะช่วยหล่อน “ตกลงเธอก็กำลังกลับกรุงปารีสน่ะซี ?”.

วาลีรีพะยักหน้ารับว่าอาจจะเป็นได้.

“แต่ —” ข้าพเจ้าร้อง “ฉันคิดว่าเธอจะไม่มาจากมอสโคว์เสียแล้ว เพราะเธอได้บอกฉันอย่างนั้น.”

“คุณลุง ?” หล่อนกล่าวอย่างอ่อนหวานและทำให้ใจดี “ขณะนั้นดิฉันไม่คิดว่าคุณพ่อของดิฉันยังมีชีวิตอยู่ หรือทราบว่าท่านรับราชการอยู่ในกองทัพของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวน่ะซีคะ.”

ข้าพเจ้านึกอยู่ครู่หนึ่ง ความจำอย่างหนึ่งก็แล่นมาสู่สมองข้าพเจ้า.

“ถูกแล้ว” ข้าพเจ้าอุทาน “มีนายทหารผู้ใหญ่นายหนึ่ง นายพันเอกซังท์อังตัวน์อยู่ในกองทหารม้าใหญ่ที่ ๒ แห่งกองเดชทหารนะโปเลียนทหารรักษาเขตต์แดน จะเป็นได้ไหมวาลีรี — ท่านผู้นี้เป็นญาติกับเธอ ?”

“โอ, คุณพ่อของดิฉันเทียวค่ะ, ท่านอยู่ที่ไหนคะ ?” หญิงสาวร้องและติดจะยกตัวสักหน่อย ครั้นแล้วหน้าหล่อนก็เผือดลง ข้าพเจ้าคิดว่าหล่อนหวนนึกถึงความหลัง.

“แม่วาลีรี — อย่าตกใจเลย ฉันคิดว่าท่านคงอยู่ในกองทัพข้างหน้า เอาเถอะ — เราคงพบท่านได้ที่สะลอว์โกโว” ข้าพเจ้าพูดเอาใจหล่อน.

“คุณลุงครับ, โปรดจัดการกับหญิงทั้งสองนั้นเสียก่อนบางทีอาจจะมีทางรอด ส่วนคุณวาลีรีกับผมจะรอคุณลุงอยู่ในเมือง” เลอองพูดอย่างริบร้อน แล้วโอบอุ้มสาวรักขึ้นม้าไปกับเขาด้วย.

ข้าพเจ้าเชื่อใจทีเดียวว่านางทั้งสองนั้นตายแล้ว เพราะฉะนั้นก็ไม่มีทางอื่นที่จะจัดการกับหล่อนให้ดีไปกว่าขอแรงทหารช่วยฝังเสียโดยทันที เกือบไม่เห็นแสงสว่างแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่าโชคดีเหลือเกินที่ตามทันหลานชายข้าพเจ้าที่เขตต์นอกเมืองสะลอว์โกโว ภายหลังข้าพเจ้าได้เดินทางมาแล้วไม่ใช่ใกล้ แต่ข้าพเจ้าสงสัยว่าเลอองจะยินดีหรือในการที่ข้าพเจ้าเข้าร่วมทางกับเขาด้วยขณะที่เขามีคู่รัก

อยู่เคียงข้าง ข้าพเจ้าเชื่อใจว่าเลออง รักวาลิริ และอาจจะฝ่าน้ำฝ่าไฟไปกับหล่อนได้.

ทหารสมเด็จพระเจ้านะโปเลียนทั้งหลายทราบกันถ้วนทั่วว่า ก่อนที่กองทัพอันมะหึมาจะถึงกรุงปารีส เราได้รับความลำบากยากแค้นแทบชีวิตจะหาไม่ตลอดทั้งกลางคืนและกลางวัน แต่คืนใดจะยิ่งไปกว่าคืนวันที่ ๒๙ ข้าพเจ้าคิดว่าไม่มีสำหรับในคืนมหาวิโยคนั้น เราเชื่อกันว่า ถ้าเราไม่ถึงสะลอว์โกโวแล้ว เราก็คงจะไม่เห็นวันรุ่งขึ้นอีกเย็นแน่ พายุอันแรงกล้าพัดประหนึ่งจะหอบเอากองทัพไปทั้งหมด หิมะทำให้ตาของเรายอด เราต้องเดินหัวซุนไม่ใช่อกตั้ง แสงสว่างของเมืองซึ่งอยู่ข้างหน้า เราก็หลอกเราประเดี๋ยวเราเห็นแสงสว่างและต่อมาก็เห็นความมืดการที่เย็นเช่นนั้นทำให้เราเกรงว่าความหวังนั้นจะเหลวเปล่า.

ข้าพเจ้าออกสงสารเจ้าหลานชาย ข้าพเจ้ามาก เพราะแม้ว่าเขาหนาวมากก็จริง แต่เขากลับพลิ้วเสื้อคลุมของเขาให้แม่สาวรักห่มเสีย ข้าพเจ้าไม่สงสัยทีเดียวว่า ถ้าวาลิริไม่นั่งร่วมอยู่กับเขาบนหลังม้าแล้ว เขาคงเหลือแต่วิญญาณเท่านั้นที่จะกลับไปปารีส เขามักถามหล่อนเสมอว่าหล่อนหนาวมากหรือและรู้สึกลำบากมากกะมัง ? แต่วาลิริเย็นหญิงดีหล่อนตอยเพื่อไม่ให้คนอื่นเย็นห่วง และด้วยความอดทนว่า หล่อนชินกับความหนาวและความลำบากชะนิดนั้น เพราะว่าหล่อนได้อยู่ในประเทศรัซเซียหลายปี.

ข้าพเจ้าจำได้ว่าตอนหนึ่ง เมื่อใกล้จะถึงสะลอว์โกโว เราได้ข้ามแม่น้ำน้อยแห่งหนึ่งซึ่งเย็นน้ำแข็งไปหมดทั้งแม่น้ำ เราเดินทางต่อไปได้อีกสักครู่ก็ถึงกำแพงคำเมืองสะลอว์โกโว แต่เข้าไม่ได้เพราะไม่มีประตู จริงอยู่ — พวกเราเย็นจำนวนมากแล้วที่ได้ผ่านเข้าไปในเมือง แต่เวลานั้นการยาตราของกองทัพไม่เย็นชะงวน คงเคลื่อนไปเย็นกะท่อนกะแท่นและยิ่งเย็นเวลากลางคืน อันเต็มไปด้วยความลำบากผะสมอยู่ด้วยหลายประการแล้ว ก็ยากที่จะเห็นกันทีเดียวว่า กองทหารยางกองได้เข้าไปในเมือง ด้วยความลำบากเหล่านี้และจึงทำให้กองทหารเย็นจำนวนมาก กว่าจะเข้าในเมืองได้หมด ก็เกือบถึงสว่างของวันใหม่.

เราพร้อมด้วยทหารที่ไปคราวเดียวกันเที่ยวหาประตูเมืองสิ้นเวลา ๒—๓ ชั่วโมง แสงไฟสว่างในเมืองไม่ทำให้เราเย็นที่เชื่อแน่ เพราะครู่หนึ่งเราเห็น แต่พอเราจะยึดเอาเย็นที่หมาย

แสงไฟนั้นกลับหายไปเสียอีก เมื่อเราพบประตูเมือง พวกเราคิดใจแทบพูดไม่ออก และต่างพากันแยกหาที่พักตามลำพัง เมืองสะลอว์โกโวเป็นเมืองใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งให้ความสะดวกแก่เรามาก เมื่อคราวกองทัพยกไปมอสโคว์ แต่สำหรับคราวกลับนั้น เมืองสะลอว์โกโวก็ขวน ๆ จะเป็นเมืองร้างทีเดียว บ้านช่องอันตั้งอยู่เป็นระดับงดงามเมื่อครั้งก่อน บัดนี้คงเหลือแต่ผนังและเสาหิน มีกองอิฐที่หักพังเต็มทั่วไปทั้งเมือง ถนนก็เดินลำบากเพราะเป็นหล่มเนื่องด้วยหิมะใหญ่ และรถบรรทุกสัมภาระต่าง ๆ ลากผ่านไป มีบ้านและตึกแถวหลายแห่งที่ยังคงดีอยู่ แต่เราก็ไม่สามารถจะเข้าไปพักอาศัยได้ เพราะภายในมีทหารพักอยู่อย่างเต็มยัดเยียดแล้ว ถ้าขืนรับกันเข้าไปก็อาจจะทำให้อาหารที่พอจะหากินได้เกิดอัตคัดขึ้นอีก และความสะดวกต่าง ๆ ก็จะศูนย์หายไป ท่านเอ๋ย ! พึงดูเหมือนพวกเราประสงค์ร้ายและทำร้ายกันเอง !

เราได้ตบประตูเรียกให้ทหารในบ้านหลายแห่งเปิดประตูรับเรา และเราก็ตะโกนเข้าไปด้วยว่า เราเป็นนายทหารแห่งกองทัพ แต่มิใยเราจะตบให้มือหัก หรือประกาศว่าเราเป็นนายทหาร ประตูแห่งบ้านเรือนต่าง ๆ ก็มิได้เปิดออก อา ! ถ้าเป็นท่าน, ท่านจะรู้สึกอย่างไร ท่านพลอยเห็นความลำบากด้วยไหม ? เราขี่ม้าซึ่งอ่อนเพลียผ่านถนนหนทางไปหลายสาย.

“สวรรค์ ! ไม่มีบ้านใดบ้านหนึ่งในเมืองนรกนี้จะให้เราพักได้บ้างหรือ ?” เลอองร้องขึ้นอย่างแรงแค้น.

เป็นการประจักษ์ทีเดียวว่าในเมืองสะลอว์โกโว ซึ่งแต่ก่อนเป็นเมืองที่สมบูรณ์และงดงามนั้น บัดนี้มีกองอิฐปรักหักพัง เหลือแต่ผนังและบ้านซึ่งดำไหม้ด้วยอำนาจพระเพลิงและกะสุนปืนใหญ่ ในคืนวันนั้นมีแต่ทหารเที่ยวตบประตูบ้าน หรือเฝ้ายืนอยู่ตามธรณีประตูเพื่อขออาศัย และบางทีก็เป็นโชคดีสำหรับบางหมู่ ซึ่งไปประสพบ้านว่างหรือบ้านที่หักพังแต่พอจะอยู่ได้ ส่วนอาหารนั้นยากที่จะหา ถ้าบางแห่งเป็นบ้านที่ยังมีคนอาศัยอยู่ การอาหารก็พอทำเนา เวลานั้นร้านขายของซึ่งเหลือติดเมืองอยู่ถูกปล้นแย่งชิงจนหมด.

ประมาณเห็นจะราว ๒๒ นาฬิกาเศษ เราทั้ง ๓ ไปถึงตำบลหนึ่ง ทางด้านทิศทักษิณของเมือง เราไม่ได้ขี่ม้าด้วยรู้สึกสงสารสัตว์ คงจูงมันผู้เป็นเพื่อนยากตามมา ขณะนั้นหูเราแว่วได้ยินเสียงเพลงดนตรีก้องมาตามลม.

"พังซิ — — ใคร กำลังเล่น ออแกน อยู่" ข้าพเจ้าร้อง.

"จริงครับ — เขาอยู่ที่ไหนกันนี่ เห็นจะสบายกันมาก" เลอองค้อยตามเมื่อเงี่ยหูฟังแล้วครู่หนึ่ง.

"คงไม่ห่างจากที่นี่นักดอกค่ะ" วาลีรีพูดอย่างมีใจชิน "เราเดินไปทีต้นเสียงซิคะ."

เราทำตามความเห็นของวาลีรี เดินไปค่อนข้างไกลจึงไปถึงวิหารใหญ่แห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่ ๆ เสียง ออแกน ดังตามลมกระจายไป ขณะนั้นเราได้ยินเสียงเพลง ออแกน ชัดมาก และได้ยินเสียงข้างในเซฮากันอย่างรื่นเริง เราดีใจกะทั้งรู้สึกว่าใจเต้นแรง เลอองปราดไปที่ประตูโบสถ์ และเอาด้ามดาบกะทุ้งโดยแรง พลางตะโกนว่า

"เปิดประตูรับทหารด้วย."

"ขอเชิญทหารไปที่อื่นเถิด ที่นี่ไม่มีที่อยู่สำหรับใครอีกแล้ว" นี่เป็นคำตอบอย่างตรงบท ซึ่งได้ยินทุกครั้งในคืนที่กล่าวนี้.

"เอ — !" เลอองอุทาน "นั่นนายสิบเอก บูร์กอยน์พูดใช่ไหม ?"

เรายิ่งถูกที่หมายที่เดียว ประตูอันมืดมาเปิดออก และนายสิบเอกผู้เฒ่าก็ออกมายืนอยู่ตรงหน้าเรา เขากล่าวขึ้นด้วยความประหลาดใจและดีใจระคนกัน.

"อะไรครับ — คุณร้อยเอก ผมได้รายงานไปว่าใต้เท้าถึงแก่กรรมเสียแล้ว เชิญซิขอรับ" พลางเขาหันมาทางข้าพเจ้า "เชิญใต้เท้าซิครับ พวกผมกำลังต้องการพยใต้เท้าทีเดียว มีคนป่วยอยู่ข้างในหลายคน — เอ้า, ให้ผมยิดประตูเสียก่อน."

เราปลื้มใจและรู้สึกหายห่วง หายใจได้คล่อง, หลอดคอซึ่งตันตันด้วยความไม่สบายใจนั้นยังคลายได้เดรสะดวกแล้ว เราล้มตัวลงนอนบนพื้นหินด้วยความเหนื่อยอ่อนอย่างไม่เคยได้รับ.

◎ ◎ ◎ ◎

บทที่ ๓

ฆ่ากันเอง

เมื่อเราฟื้นขึ้นจากความอ่อนเพลีย เราก็สามารถจดจำทุกสิ่งทุกอย่างที่อุบัติขึ้นภายในวิหารนั้นได้ และเรื่องที่จะบรรยายก็คือวิหารนั้นสร้างขึ้นตามแบบของรัซเซีย มีโดมหลังคากลม ๒ ตอน ๆ หนึ่งอยู่เหนือตัววิหาร คือจากห้องสวดหน้าแท่นบูชาจนถึงประตู และอีกตอนหนึ่งอยู่ฉะเพาะตรงแท่นบูชา ตามผนังมีรูปศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งชาวรัซเซียเคารพนับถือ

ออแกน ซึ่งทหารชื่เมา เล่น ตั้งอยู่ บน ระเบียงที่ สวดด้านใต้ เหนือประตูใหญ่ทั้งหมด วิหาร ใหญ่โตมาก ข้าพเจ้าคิดว่าบางทีจะบรรจุคน ได้ถึงพัน เมื่อเราเข้าไปภายในก็เห็นได้ โดย คำนวณว่า มีพวกเราพักอยู่แล้วประมาณ ๕๐๐ คน เขาทั้งหลายต่างนอนกันระเกะระกะบนพื้นหิน ข้าพเจ้าสังเกตว่า มีจำนวนหลายสิบคน ที่เมา อย่างเต็มที่ด้วยฤทธิ์เหล้ารัมดี นายสิบเอกบูร์กอยน์ บอกว่า ที่ห้องวิหารใต้ถุนมีเหล้ารัมดี และเหล้า องุ่นเก็บซ่อนไว้หลายรัง ซึ่งได้ ถูกปล้นออกมา หมด สำหรับอาหารในเวลานั้นนับว่าไม่มีเสีย เลย นอกจากเนื้อม้ายังซึ่งจำเป็นต้องฆ่ามัน และได้จากม้าตาย กลิ่นเนื้อม้ายังและรัมดี หอมฟุ้ง กระจายไปทั่วทุกแห่ง.

มีกองเพลิง สองแห่งอยู่ บนแท่น บูชา แห่ง หนึ่ง และ บนพื้นหินใต้ ลับแลห้องสวดหน้า แท่นบูชาอีก แห่งหนึ่ง พื้นที่ใช้ ก่อเพลิง ได้ จากเศษเก้าอี้ และ โต๊ะหัก รวมทั้งฝา ลับแลซึ่งเขียนภาพไว้ อย่างงดงาม สหาย ร่วมสงครามทั้งหลายต่างหาความสุขกัน อย่าง เต็มที่ เพราะเป็นการลำบากเพียงไรกว่าเขา จะเดินทางมาถึง สะลอว์โกโว ความลำบาก อย่างแสนเข็ญทำให้ทหารต้อนรับเลี้ยงดูในพวก กันเองอย่างป่าเถื่อน นิสสัยและกิริยาของ ทหารทั่วไปในคราวนั้นกะด้าง และค่อนข้างจะ เห็นแก่ตัวเองมาก เขาดื่มรัมดีและเหล้าองุ่น อย่างคะนองใจและกินเนื้อม้าด้วยความหิวโหย อดอยาก ด้วยความจำเป็นทำให้เราทั้งสามไม่ สามารถทนจะไม่รับส่วนนั้นด้วย วาลิร์ — หล่อนรับประทานเนื้อม้ายัง อย่างอะเหร็ดอร่อย เหมือนรับประทานเนื้อวัว หล่อนดื่มเหล้าองุ่น ที่นายสิบเอก บูร์กอยน์ นำมาให้.

พวกเราเมามายกันเกินส่วน จนไม่มี ใครนึกสะดุ้งใจว่า สถานที่ ๆ เรา อาศัย อยู่ นั้น เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ ข้าพเจ้าเห็นนายทหารหลาย คนแต่งตัวเป็นพระยาดหลวง และเทศน์เล่นอยู่ บนธรรมาศน์ด้วยความสนุกสนาน ทหารที่ เล่น ออแกน ก็ทำเพลงอย่างเดียว กับที่เราชาว ฝรั่งเศสได้ยินเสมอตามร้านขายอาหารต่ำ ๆ ใน นครปารีส มีสิ่งเสียใจที่จะเล่าก็คือ ข้าพเจ้า เชื่อใจว่า ทหารป่วย เป็น จำนวนมากไม่สามารถ จะไปจาก สะลอว์โกโว ได้ อีกแล้วในชีวิตของ เขา บางคนรู้สึกตัวว่าจะเป็นเช่นนั้น บาง คนเชื่อว่ายังพอจะไปได้.

ขณะนั้น วาลิร์ ซังท์อังตวน์ พูดกับเราอย่าง สนิทสนม ซึ่งทำให้ เราเพลิดเพลิน เย็น ธรรมดา หล่อนกล่าวว่า เมื่อแต่ก่อนหล่อนไม่คิดเลยว่า จะกลับประเทศฝรั่งเศส จนกระทั่งหล่อนได้

ทราบว่าบิดาของหล่อนมาในกองทัพ เป็นการน่าประหลาดและน่าสงสารมาก เพราะหล่อนไม่เคยเห็นบิดาของหล่อนตั้งแต่หล่อนยังเป็นเด็กมาก.

"คุณพ่อของดิฉันได้ออกจากเมืองนิสในคราวที่บ้านเมืองเกิดขึ้นป่วน" หล่อนกล่าว "ท่านจะไปอยู่ที่ไหนไม่ทราบ แต่เข้าใจว่าอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ส่วนคุณแม่, น้องชาย และดิฉันไปอยู่ในเมืองไลปซ์ซิค ที่นั่นคุณแม่มีญาติมาอยู่ด้วยคนหนึ่งเป็นชนชาติโปล คุณแม่ถึงแก่กรรมเสีย เมื่อ ๕ ปีมานี้ในประเทศโปแลนด์ น้องชายของดิฉันไปอยู่ในมอสโคว์ด้วย แต่ไม่ช้าเขา — เรเน ก็ถูกส่งไปนครปีเตอร์สเบอรุค ส่วนดิฉันต้องอยู่กับเจ้าชายโดยลำพัง เวลานั้นเขาเลี้ยงดูดิฉันเป็นอันดีด้วยมหาสมบัติของเขา จนทำให้ดิฉันลืมว่าดิฉันเกิดในประเทศฝรั่งเศส ต่อมาดิฉันได้ทราบเรื่องของสมเด็จพระเจ้านะโปเลียน เรื่องนี้ทำให้ดิฉันไม่ชอบ เพราะเวลานั้นจิตต์ใจของดิฉันเป็นชาวรัซเซีย เหตุที่กองทัพฝรั่งเศสยกเข้าไปในมอสโคว์ ทำให้ดิฉันหวนนึกไปถึงประเทศเดิมซึ่งอยู่ข้างทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และดิฉันระลึกถึงคุณพ่อผู้ซึ่งแต่งตัวอยู่ในเครื่องแบบสีเขียวและสีทอง แต่มาบัดนี้ — ถึงคราวแล้ว — ดิฉันรู้สึกตัวว่าดิฉันเป็นชาวฝรั่งเศส ดิฉันต้องไป — ต้องไปปารีส ดิฉันไม่กลัวอุปสรรคใด ๆ หมด."

เลอองฟังถ้อยคำของวาลรี ด้วยความตั้งใจ พอหล่อนพูดจบลง เขาก็เอ่ยสวนขึ้นว่า เขาจะรับอาสานำหล่อนไปให้ถึงปารีสและหล่อนไม่ควรกลัวสิ่งใดหมด.

"ก่อนอื่นดิฉันอยากทราบว่าเดี๋ยวนี้คุณพ่อของดิฉันอยู่ที่ไหน ?" หล่อนถามเสียงติดจะเศร้าใจ.

"ยากจริงทีเดียวเธอที่ถามมาเช่นนี้" ข้าพเจ้าตอบ วางหน้าเย็นทุกข์ไปกับหล่อน "กองทหารกำลังกระจัดกระจายอยู่เช่นนี้ เราจะทราบได้อย่างไร และทหารไม่ใช่จำนวนน้อย แต่เอาเถอะเลอองกับฉันจะพยายามสืบหาตัวท่านให้ได้ หากท่านยังมีชีวิตอยู่."

"บางทีเราอาจจะพบท่านที่สะมอเลนซ์ เพราะเมื่อถึงที่นั่นเราจะหาสะเบียงได้เพียงพอและเราจะพักอยู่ด้วยความสบาย" เลอองช่วยเสริม "ข้อสำคัญสำหรับเราทั้งหลายควรเชื่อใจเสมอว่าสมเด็จพระราชาธิราชจะไม่ทรงทำให้เราลำบากอย่างไม่มีวันสบายเป็นแน่ทีเดียว คุณคงจะเห็นดอกว่าพระองค์จะทรงจัดการอย่างไรในวันข้างหน้า."

หอสมุดหนังสือพิมพ์ แห่งชาติ ไทยเขษม

"และเดี๋ยวนี้พระองค์ประทับอยู่ที่ไหน เล่าคะ ?" วาลิรีถาม "คุณไม่รู้ความประสงค์ของดิฉันหรือคะ ว่าดิฉันต้องการเข้าเฝ้า และก็เพราะความประสงค์อันนี้ ดิฉันจึงมาจากมอสโควกับยารอนเนสนิวัส์ ความปลอดภัยของกองทัพอาจจะอยู่กับเรื่องที่ดิฉันจะกราบทูล."

ข้าพเจ้ายิ้ม "ได้ซี — แม่วาลิรี, ฉันไม่เห็นยากเลย สมเด็จพระราชาธิราชประทับอยู่ในสะลอว์โกโวคืนนี้ เธอจะเข้าเฝ้าพระองค์ได้ในวันพรุ่งนี้ก่อนกองทัพหลวงจะยาตรา และเมื่อนั้นถ้าเธอมีสิ่งใดจะกราบทูล พระองค์ก็จะทรงสดับทั้งสิ้น."

หญิงสาวยิ้มละมัยทำกิริยาเหมือนยังไม่คลายสงสัย "ดิฉันมีเรื่องที่จะกราบทูลซึ่งจะทำให้กองทัพปลอดภัย ถ้าพรุ่งนี้พระองค์ไม่ได้พบดิฉัน พระองค์ก็มิใช่บุคคลที่ดิฉันเชื่อว่าพระองค์ทรงเป็นอยู่ จริงนะคะคุณ" หล่อนพูดเน้นคำตามองดูเราทั้งสอง.

"แต่เราก็ไม่หวังที่เดียวว่าเราจะได้เฝ้าพระองค์อย่างแน่นอน" เลอองขัด.

"ดิฉันมีหนังสือสำคัญ ซึ่งเป็นอุบายของกูตซอฟแม่ทัพ หนังสือเหล่านี้ดิฉันได้อ่านดูแล้วทั่วปรินส์นิโคล๊าส คุณไม่คิดบ้างหรือว่า สมเด็จพระราชาธิราชมีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตร์ที่เดียว."

ข้าพเจ้าลูบหนวดอันดกพลางชำเลืองดูหน้าหญิงสาวด้วยกิริยาอันเต็มไปด้วยความพิจารณา แล้วข้าพเจ้าถือสิทธิ์ขอหล่อนดูหนังสือสำคัญนั้น แต่วาลิรีปฏิเสธว่าไม่ควร เพราะหล่อนต้องการจะให้สมเด็จพระราชาธิราชทอดพระเนตร์แต่ลำพัง ข้าพเจ้าเห็นว่าเย็นการถูกของหล่อนจึงไม่ขอร้องอีกต่อไป.

ขณะนั้นเราได้ยินเสียงเคาะประตูเย็นเสียงซ่นปืนและด้ามดาบกะทุ้ง บัดดลทหารคนหนึ่งก็ร้องออกมาว่า ทหารคอสแซ็คไม่ใช่ทหารพวกเรา เมื่อเราได้ยินดังนั้น ต่างก็ตกใจและลุกขึ้นยืน พลางฉวยอาวุธจะต่อสู้ มิหลายคนที่ลุกไม่ขึ้นเพราะฤทธิ์สุราและยาดเจ็บไม่เย็นการประหลาดอะไร ที่ทหารคอสแซ็คจะตามเราเข้ามาถึงสะลอว์โกโว เพราะเราทุกคนทราบกันอยู่แล้วว่าทหารคอสแซ็คตามรังควานกองทัพเรามาตลอดวันเวลา ฉะนั้นเมื่อมันมาถึงวิหาร ก็หมายความว่านอกกำแพงเมือง และในเมืองก็คงเต็มไปด้วยทหารคอสแซ็คอย่างไม่ต้องสงสัย ในวิหารเงียบไปประเดี๋ยวหนึ่ง แล้วก็เกิดมีเสียงหลายเสียงตะโกนว่า "โอส์อามส์! เตรียม

อาวุธโว้ยพวกเรา !”

ขณะนั้นเกิดชุลมุลกันอย่างใหญ่โต ทหารต่างฉวยปืนและดาบที่แขวนและทิ้งไว้มาถือในมือ แล้วต่างวิ่งดากันไปที่หน้าต่าง ทุกคนที่ไม่สามารถจะต่อสู้ได้ก็เชื่อตนว่าความตายมาถึงแล้ว ต่างพากันแช่งชักหักกะดูกทหารรัชเชีย ในเวลาเดียวกันนั้นผู้ที่อยู่ข้างนอกก็ทุบประตูดังหนักขึ้น และในไม่ช้าเสียงปืนก็ดังสนั่นคล้ายการรบน้อย ๆ ด้วยพวกเรายิงออกไปจากหน้าต่างทุก ๆ ช่อง เพราะทุกคนเชื่อแล้วว่า พวกที่อยู่ข้างนอกเป็นทหารคอสแซ็ค ต่อมาอีกครู่หนึ่งทหารก็เบิดประตูออก แล้ววิ่งดาออกไปยิงกันข้างนอกอย่างเต็มฝีมือและกล้าหาญ แต่ประหลาดมาก เราไม่เห็นมีข้าศึกเข้ามาต่อสู้เลย สักคนเดียว ข้างนอกก็คือความมืด อากาศหนาวจัด หิมะตกหนาเพียงหัวเข่า ข้าพเจ้าเชื่อว่าในความมืดเช่นนั้น พวกอาจจะฆ่าน้องเสียได้โดยไม่รู้จักกัน บัดดลมีคนหนึ่งร้องว่า ‘เราฆ่ากันเอง’ เราเกือบไม่เชื่อหูว่าเราได้ยินดังนั้น เราต่างหยุดอ้ำอึ้งกันครู่หนึ่ง พวกที่มาใหม่เป็นทหารรักษาเขตต์แดน และถูกยิงตาย แทบไม่มีเหลือครั้นรู้ว่าเป็นพวกกันเองโดยแน่นอนแล้ว พวกเราต่างร้องด้วยความเสียใจ และลากศพทหารที่ตายเข้าไปในโยสถ์ บางคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็ได้รับความพยาบาลไปตามที่เป็นการน่าอัปยศเพียงใดในการที่เรามาหลงฆ่ากันเองโดยใช่เหตุ ทหารได้ตายไปโดยลูกปืนของพวกเดียวกัน บาปตกอยู่แก่มนุษย์ผู้ซึ่งร้องว่าเป็นทหารคอสแซ็ค เพราะโดยเหตุที่เขาเข้าใจผิด จึงทำให้ทหารผู้ซึ่งเชื่ออยู่เสมอว่าทหารคอสแซ็คกำลังตามรังควานหลงฆ่ากันเองโดยไม่ยุติธรรม และไม่ตั้งใจ จำนวนทหารที่ตายไม่น้อยกว่า ๔๐ คน.

◎ ◎ ◎ ◎

บทที่ ๔

พระราชบัญชา

ทหารบ้วยที่เราลากเข้ามาในวิหารร้องครวญครางอย่างน่าสมเพช เราผู้ผิดก็ไม่รู้ที่จะขอโทษหรือพูดว่าอย่างไรได้ เพราะต้องอ้ำอึ้งด้วยความสลดใจ ส่วนเขาก็น้อยใจอย่างยิ่งสำหรับเหตุที่ได้รับ ทำอย่างไรได้ละเพื่อนเอ๋ย !

ในหมู่พวกคนเจ็บข้าพเจ้าจำได้คนหนึ่ง เขาผู้นั้นสวมเสื้อคลุมและแต่งตัวมียศชั้นนายพันเอก อายุของเขาเลยมัชฌิมวัยแล้ว เค้าหน้าและกิริยาแสดงว่าเป็นคนรูปร่างดีคน

หนึ่งเมื่อยังเยาว์หนุ่ม นายพันเอกผู้น่าสงสาร คนนี้เป็นนายทหารอยู่ในกองเชสเซอร์ อาย์เอด์ ในทันใดนั้นทหารคนหนึ่งบอกแก่ข้าพเจ้าว่า เขาคือนายพันเอก ซังท์อังตัวน์ ข้าพเจ้าหวนนึกได้รวดเร็วว่า อาจจะเป็นบิดาของ วาลิรี ดังนั้นข้าพเจ้าจึงพะยุงกาย เขาไปนอน อยู่ข้าง กองเพลิงเพื่อให้ รับความ อบอุ่น มากขึ้น และข้าพเจ้าก็จำเป็นต้อง บอก วาลิรี ให้ หล่อน มาดูนายพันเอกผู้ต้องบาดเจ็บ เผื่อว่า จะเป็นบิดาของหล่อนกะมัง นายทหารผู้เฒ่าเจ็บมาก และเขาจะตายในไม่ช้า เพราะฉะนั้นก็เป็นโชคดีของ วาลิรี ที่จะพบบิดาของหล่อน แม้ว่าหล่อนจะต้องได้รับความโศกมากเพียงไร.

ข้าพเจ้าไม่สามารถจะอธิบายถึงความปลาบปลื้มของการที่ได้มาพบกันระหว่างเด็ก ซึ่งบัดนี้ได้ โตจนเป็นสาว และชายผู้ซึ่งลูกหายไปตั้งแต่เขายังหนุ่ม เขาทั้งสองมีความตั้งใจซึ่งฝังอยู่ภายในนานแล้ว คือ อาการเสาะหาซึ่งกันและกัน เพราะ ฉะนั้นย่อม เป็น การปลาบปลื้มที่สุด เมื่อเขาทั้งสองได้ มาพบกัน ความ ปลื้มใจ ของ เขา ทั้งสอง มี มาก เพียงใด ความโศกใจก็จะเกิดขึ้นในไม่ช้าเพียงนั้น ด้วย นาย พัน เอก ซังท์อังตัวน์ กำลัง จะ ถูก มฤตยูคร่าห์เอาดวงชีวิตไปอยู่แล้ว.

เราได้ช่วยเหลือเพื่อให้ชีวิตของท่านคงอยู่ เหล้ายร่นดี และ เหล้าองุ่นได้ล่วงลำคอของผู้ที่กำลังจะตาย แต่ความชุ่มชื่นจะเกิดขึ้นหรือข้าพเจ้าสงสัย ทกสิ่งทกอย่างได้มาสิ้นหวังกันในตอน เช้าตรู่ เมื่อ เราได้ ยินเสียง แตรยาวและกลองตีเรียกทหารทั้งปวง นายพันเอก ซังท์อังตัวน์ ถึงแก่กรรมขณะนั้นเอง และไม่มีหวังจะกลับคืนชีพอีก ท่านตายเพราะพิศม์ยาดแผลลูกบิ่นของทหารพวกเดียวกัน !

ความเศร้าโศกของ วาลิรี ใหญ่โต จนเกินกว่าข้าพเจ้าคิดว่าจะเป็น หล่อนร้องไห้ ด้วยความโกรธแค้น พลางด่าผู้ ที่ยิงบิดาของหล่อนซึ่งเป็นชาติฝรั่งเศสเหมือนกัน หล่อนประกาศเกลียดพวกเราทุกคนในกองทัพ หล่อนพูดเพ้อ และขอให้ทหาร คอสแซ็ค ตามมาฆ่าเรา เลออง พยายามปลอบโยนหญิงสาวคนรัก และบอกหล่อนว่าหล่อนจะเผ้าสมเด็จพระราชาธิราชได้ ในเวลานั้น แต่แทนที่ วาลิรีจะปฏิบัติตามความคิดมุ่งหมายเดิม หล่อนกลับกล่าวว่า หล่อนไม่มี ความประสงค์ จะเข้าเผ้า ในทันใดนั้นหล่อนก็หยิบหนังสือสำคัญออกมาจากเสื้อที่ทรวงของหล่อน และเผาเสียต่อหน้าเราก่อนเราจะป้องกันห้ามเธอไว้ทัน.

"กองทัพของมันจะฉิบหาย" หญิงสาว

สถาบันหนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ร้องคล้ายกับว่ามิชัยชะนะจะต้องได้รับผลตอบแทน ฆ่าพวกเดียวกัน และฆ่าคุณพ่อด้วย ขอให้มันตาย – ตายให้หมด.”

ความโกรธแค้นของหล่อนไม่ยืนนานไปเท่าไร สักครู่หล่อนก็ซบกายลงบนพื้นหิน และร่ำไห้ด้วยความอัดอั้นตันใจ การที่หนังสือสำคัญได้อันตรายไปนั้น ทำให้ข้าพเจ้าเกิดหนักใจขึ้น ข้าพเจ้าถามเลอองเย็นเชิงปรึกษากับเขาว่าจะทำอย่างไรดี ?

“หนังสือเหล่านั้นมาจากกตซอฟ” ข้าพเจ้ากล่าว “ซึ่งเย็นสิ่งสำคัญที่สุด และบางทีแผนยุทธศาสตร์ของรัซเซียจะปรากฏอยู่ในนั้นก็ได้ สมเด็จพระราชาธิราชต้องทรงทราบเรื่องนี้ และเย็นหน้าที่ของเราโดยตรงที่จะเข้าเฝ้ากราบทูลคดี ถึงแม้ว่าวาลีรีได้เผาหนังสือสำคัญเสียแล้วก็จริง แต่อย่างน้อยเธอคงได้อ่านหรือทราบข้อความในหนังสือนั้นมาแล้ว ทำอย่างไรเสียเราก็ต้องบังคับให้หล่อนไปให้การ ณที่ประทับ สมเด็จพระราชาธิราชจงได้.

เลอองตกลงกับข้าพเจ้าแต่เกี่ยงว่าหล่อนกำลังอยู่ในอาการโศกเศร้ามาก คงไม่เหมาะแก่การให้การ.

“ผมรู้ชะนิด” เขาพูด “ความโกรธของหล่อนเหมือนกับพายุ และจะหายไปในในเวลารวดเร็ว และเมื่อนั้นหล่อนจะเสียใจในสิ่งที่ได้ทำลายไป ทางดีเราควรไปเผ้ากราบทูลให้ทรงทราบเสียก่อนดีกว่า บางทีพระองค์จะทรงจัดการเรื่องนี้ได้บ้าง.”

ข้าพเจ้าเห็นถูก และไม่ได้รอช้าจนนาทีเดียว เย็นการประจักษ์ว่ารัซเซียได้เตรียมการใหญ่ที่จะรบกับเราในเมื่อได้ทราบการล่าถอยของเรา ถ้าจะคิดไป ก็ดูเย็นการประหลาดที่หญิงสาวสวย จะช่วยชีวิตของคนจำนวนตั้งหมื่นตั้งแสนให้พ้นจากความตาย แต่นั่นแหละ บัดนี้หล่อนก็ได้เผาหนังสือสำคัญเย็นเถ้าไปเสียหมดแล้ว เพราะฉะนั้น คงเหลือแต่คำพูดของหล่อนซึ่งหล่อนต้องพูด เลอองกับข้าพเจ้าออกจากวิหาร และเดินทางไปเผ้าสมเด็จพระเจ้านะโปเลียนยังที่ประทับ.

การเดินทางไม่ใช่สะดวกเลย ค่าที่หิมะตกหนาเพียงหัวเข่า และคนตายมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ราตรีนั้นเย็นราตรีแห่งความอุบาทว์ซึ่งเราจะลืมเสียไม่ได้ เราต้องจำพักอยู่ในสะลอว์โกโว เมืองซึ่งเราเผาเสีย อาหารในเมืองซึ่งเรามีอยู่อย่างอุดม เราก็ทำลายเสียในเมื่อเวลาเรามีอยู่แล้วอย่างบริบูรณ์ เรา

ไม่สามารถจะถือทิษฐิไม่พักในเมืองได้ อาหารซึ่งเรารับประทานกันในคืนนั้นโดยมาก เป็นเนื้อม้าและบรั่นดีกับเหล้าองุ่น ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนเล็กน้อย.

เมื่อเวลาเช้าเรามองดูบ้านเมืองซึ่งถูกแสงแดดอ่อนขมุกขมัวเหมือนกับเมืองร้าง แต่จะหาความงามสักน้อยก็หาไม่ ละออง หิมะซึ่งติดอยู่ตามร่างกาย เมื่อถูกแสงแดดเผาทำให้เจ็บแสบประหนึ่งเอาเข็มจี้ ตามถนนมีรถบรรทุกสัมภาระและปืนใหญ่ของกองทัพ พักอยู่เต็มทั่วไป ทหารที่กล้าหาญออกมาเดินอยู่ในหมอกคล้ายกับผี ใครบ้างจะคิดว่ากองทัพอันสง่าและมีอำนาจจะมาได้รับความอัปภาคย์ถึงเพียงนี้!

เรามาถึงค่ายที่ประทับของสมเด็จพระราชาธิราช เวลา ๙ ก.ท. และก็ได้ทราบว่าพระองค์เกือบจะเสด็จไปแล้ว มูราต์ และ ดูเม็สนิล เฝ้าอยู่กับพระองค์ ข้าพเจ้าเคราะห์ดีได้พบดูเม็สนิล ซึ่งท่านพึ่งออกมาจากห้องส่วนพระองค์ประมาณ ๑๐ นาที เรื่องราวของข้าพเจ้าทำให้ท่านพอใจมาก แล้วข้าพเจ้าก็ถูกนำเข้าไปเฝ้าฉะเพาะพระพักตร์สมเด็จพระเจ้านะโปเลียน ข้าพเจ้าเห็นว่าพระองค์ทรงจะร่วงโรยไปสักหน่อย แต่พระปรีชาสามารถของพระองค์ยังคงมีอยู่บริบูรณ์ พระองค์มีพระอัชฌาศัยมั่นคงมาก พระองค์ตรัสถามข้าพเจ้าถึงความจริงของเรื่อง เพื่อให้เป็นที่แน่พระทัย.

"ขอเดชะพระบารมีปกเกล้า, มีสตรีคนหนึ่ง อยู่ใน เมืองนี้ พระเจ้าข้า" ข้าพเจ้ากราบทูล "นางได้ข่าวมาจากบ้านแม่ทัพรัซเซีย ข้าพเจ้าหวังด้วยเกล้าว่า คงจะต้องพระประสงค์พระเจ้าข้า."

"นางอยู่กับเจ้าหรือ?" พระองค์ตรัสถามโดยเร็ว และดวงพระเนตรทั้งสองกวาดดูข้าพเจ้าตั้งแต่ศีรษะจนเท้า.

ข้าพเจ้าต้องจำกราบทูลว่า หล่อนไม่ได้อยู่กับข้าพเจ้า และในทันใดนั้นเองความกริ้วกราดก็พลันบังเกิดขึ้นในพระองค์.

พระราชา "อุวะ, ถ้าเช่นนั้นเจ้ามาที่นี่ทำไม? ทำไมเจ้าจึงทำให้เวลาของข้าเสีย? ออกไป — ไปเอานังตัวดีคนนั้นมาเดี๋ยวนี้ เจ้าก็เป็นอ้ายโง่นะซิวะ ที่มาทำดังนี้."

ข้าพเจ้าได้เคยเป็นคนสนิทเก่าแก่คนหนึ่งของสมเด็จพระเจ้านะโปเลียน และข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าข้าพเจ้าไม่ทำผิดถึงเพียงนั้นแล้ว พระองค์จะไม่ตรัสถึงอย่างนั้นเลย เป็นอันขาด

ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระองค์กำลังทรงพิโรธมาก และเย็นการบ่วยการทีเดียวที่ข้าพเจ้าจะอธิบายถึงเรื่องของวาลรี เพราะพระองค์จะไม่ทรงสดับแม้แต่น้อย นอกเสียจากจะทูลถวายสัญญากับพระองค์ว่าจะนำตัวหล่อนมาเฝ้าทันที ข้าพเจ้าเกือบจะออกจากห้องแล้วก็ได้ยินพระองค์ตรัสอีกว่า.

"อย่าให้เหลวเย็นอันขาด ถ้าเจ้าไม่พบนางคนนั้น ก็หมายความว่าข้าต้องยิงเจ้า."

ข้าพเจ้าได้ยินด้วยความประหลาดใจและตกใจเย็นล้นพ้น เพราะข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินพระดำรัสอย่างนี้แก่ข้าพเจ้าเลยตั้งแต่ไรมา อย่างไรก็ตามข้าพเจ้ารู้สึกว่าสมเด็จพระเจ้านะโปเลียนตรัสขู่และเพิ่มความเด็ดขาดในพระราชบรรหารนั่นเอง แต่หากข้าพเจ้าทำไม่เย็นผลสำเร็จ ข้าพเจ้าก็อาจจะถูกยิงเสียได้กะมัง ? ข้าพเจ้ารู้สึกเย็นห่วงในเหตุการณ์ไม่น้อยเหมือนกัน.

เลออง กับข้าพเจ้ากลับไปยังวิหารที่เกิดเหตุนั้นโดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ เมื่อถึงเราก็ได้รับความประหลาดใจเย็นที่สุด เพราะที่นั่นว่างเปล่าไม่มีสิ่งที่มีวิญญาณอยู่เลย วาลรี กับบิดาที่ตายแล้วก็หายไปโดยไม่ได้ร่องรอย ข้าพเจ้าตันใจด้วยความเย็นทุกข์และกังวล เราค้นหาจนทั่วในวิหารนั้น แต่ก็ไม่ได้ผลอย่างใดเลย เลองก็งงเหมือนกัน ในที่สุดข้าพเจ้ามีความเห็นว่า วาลรี คงไปพักอยู่ที่อื่นหรือไม่ก็ไปกับทหารคนใดคนหนึ่ง.

"ผมเชื่อว่า วาลรี คงยังไม่ไปไกลจากที่นี่เย็นแน่ เราต้องเอาทหารของเราออกค้นหาด้วยจึงจะเหมาะ."

ไม่มีถนนใด บ้านใด และแม้ในห้องใต้ถุนภายในระยะเศษสามส่วนสี่ของไมล์ ที่จะไม่ถูกเราบุกรุกเสียจนถึงที่สุด ข้าพเจ้ามีมิตรสหาย ชาวเกลอใน กองทัพ มาก จึงออกปากถามเขาทั่วไปว่า เขาเห็นสตรีบ้างไหม ที่ชื่อ วาลรี ซังท์อังตวน์ แต่ก็เย็นโชคร้ายเสียจริง ๆ ด้วยผู้ที่ถูกถามทุกคนไม่มีใครตอบว่าเห็นหรือแม้แต่จำได้ เราค้นคว้าหา วาลรี แม่ตัวดีตั้งแต่เช้าจนบ่าย แต่เราก็ไม่พบ และข้าพเจ้าเลยตกลงปลงใจว่าเราคงไม่พบหล่อนเย็นแน่นอน ข้าพเจ้าเหนื่อยก็แสนจะเหนื่อย เย็นทุกข์ใจก็ไม่ใช่เบา คอหอยติบตันไม่รู้สึกหิวเลยนอกเสียจากน้ำ โอ! ท่านเอ๋ย, ข้าพเจ้าไม่เคยได้รับความหนักใจเหมือนครั้งนั้นเลย ข้าพเจ้าไม่หวังเลยว่าวาลรี หญิงสาวน่าเอ็นดู จะทำให้ข้าพเจ้าได้รับความลำบากถึงปานนั้น ในบ่ายวันนั้นเอง

ข้าพเจ้า พยนายทหาร คนสนิท ของ นายพลเอก ดูเม็สนิล เขายอกกับข้าพเจ้าว่า สมเด็จพระเจ้านะโปเลียนยังทรงคอยข้าพเจ้าอยู่ และเขาเสริมต่อไปว่าพระองค์รับสั่งว่า จะยิงข้าพเจ้าเสียจริง ๆ ถ้าข้าพเจ้าไม่พา วาลีรี่ไปเฝ้า.

กะทั่งถึงเวลาเย็น เรา ก็ คงไม่ได้ ข่าวคราวอย่างใด เลยองปลีกตัว จาก ข้าพเจ้าโดยอ้างว่า การเที่ยวค้นหาอยู่ในที่แห่งเดียวกันนั้นไม่เป็นการที่จะให้ได้รับผล ข้าพเจ้าไม่ได้หน่วงเอา เลยองไว้ ในขณะนั้นข้าพเจ้าคิดว่า วาลีรี่ อาจจะกลับไปที่วิหารอีกก็ได้ ถ้าหล่อนยังอยู่ในเมือง ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงไปคอยอยู่ที่นั่น ที่ซึ่งเงียบและไม่มีใครอาศัยเลยจนคนเดียว ข้าพเจ้านั่งรออยู่ที่ประตูหน้าโบสถ์ข้างในด้วยความอ่อนเพลีย.

แสงอาทิตย์หายไปสิ้นแล้วจากขอบฟ้าเบื้องปราจีนทิศ แต่ข้าพเจ้ายังรอ — รอ วาลีรี่ อยู่ด้วยความเย็นทุกข์ ใจก็คิดไปได้หลายร้อยประการ ในเรื่องราชทัณฑ์ที่ข้าพเจ้าจะได้รับ ข้าพเจ้าจะต้องถูกยิงแน่หรือ ? สมเด็จพระเจ้านะโปเลียนเคยโปรดข้าพเจ้าคนหนึ่ง ฉะนั้นเนื่องจากเหตุนั้น พระองค์จะทรงวางยบทโทษแก่ข้าพเจ้า จนถึงชีวิต เทียวหรือ ? อา ! ท่าน สหาย ใจ ข้าพเจ้าไม่อยู่กับตัวเลย ข้าพเจ้ารู้สึก ว่า ในคืน วันนั้น ข้าพเจ้า ตาย เสีย แล้วหลายครั้ง ซึ่งมนุษย์ตายกันเพียงครั้งเดียว ข้าพเจ้าได้ ยินเสียงฝีเท้ากองทหาร กำลังเดิร และเสียงกลิ้งของล้อปืนใหญ่ซึ่งกำลังยาตราออกจากเมือง ยังมีกองทัพค้างอยู่อีกหลายกอง กำหนดจะยาตราในวันรุ่งขึ้น ซึ่งเย็นวันที่ข้าพเจ้าจะถูกยิง ตามความเชื่อมั่น ถ้าข้าพเจ้าไม่พบ วาลีรี่ และถ้าสมเด็จพระราชาธิราช นะโปเลียน จะทรงวางบทโทษข้าพเจ้าถึงสิ้นชีวิต.

ข้าพเจ้า ทน ทุกข์ คอย วาลีรี่ อยู่ ที่ วิหารอุยาทว์นั้นจนถึง ๒๒ นาฬิกา ลำดับนั้นข้าพเจ้าก็ปลงใจแน่วแน่ว่า เย็นการไม่มีประโยชน์แล้วที่จะคอยพบหล่อนต่อไป ดังนั้นข้าพเจ้าจึงตัดใจที่จะไปเฝ้าเพื่อรับราชทัณฑ์ เย็นความจริง ข้าพเจ้า ไม่ ถึงกับร้องไห้ แต่ท่านเอ๋ย ข้าพเจ้ามิใจอันหดหู่ ไม่มีสิ่งใด จะทำให้ข้าพเจ้ากลับรื่นเริงได้ ข้าพเจ้ายอม — ยอมตายเพราะความเชลาของข้าพเจ้า และก็เย็นของวิเศษ กว่า ที่จะไปตาย ยนพื้น ภูมิ อันขาวไป

ด้วยหิมะนอกเมือง.

ข้าพเจ้าไปถึงที่ประทับเย็นเวลาค่ำมาก เมื่อข้าพเจ้าย่างเท้าเข้าไปในตำก ข้าพเจ้าก็คิดว่าข้าพเจ้ามาถึงยมโลก ข้าพเจ้ารู้สึกประหม่าที่จะเข้าเฝ้าฉะเพาะพระพักตร์สมเด็จพระราชาธิราช ในขณะนั้นข้าพเจ้าต้องนั่งคอยอยู่ข้างนอกก่อน ด้วยนายทหารหนุ่มเข้าไปกราบทูลเพื่อขอพระราชานุญาตให้ข้าพเจ้าเข้าเฝ้า ครู่ใหญ่ต่อมานายทหารหนุ่มคนนั้นเดินออกมา.

นายทหารหนุ่ม "สมเด็จพระราชาธิราชเสด็จไปแล้วตั้งแต่ ๑ ก.ท." แล้วเขาก็หัวเราะ.

ข้าพเจ้าประหลาดใจและมีสติคล้ายคนพ้นจากความจำ "พระองค์เสด็จไปแต่ลำพังหรือ ?"

เขาหัวเราะก้ากอย่างขบขัน "เปล่า — มีผู้หญิง — สาวและสวยตามเสด็จไปด้วย."

อา ! ท่านสหาย — ข้าพเจ้าโล่งอกทันทีเมื่อได้ยินนายทหารหนุ่มพูดดังนั้น ความทุกข์และความกังวลได้พลันละลายหายไปสิ้น ข้าพเจ้าแช่งการที่ข้าพเจ้าต้องไปเฝ้าคอยวาระอยู่ในวิหารอยู่นานหลายชั่วโมง ด้วยความแค้นใจ แต่มิค่อยกระทบกระทั่งเหมือนสั่งสอนถึงเมียนต์นี่ค่อน ร้ายกาจเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

◎ กล่าวกลบเกลื่อน เตือนสติ ผิเหนื่อยหน่อย มุทะลุ ดุด่า พาเดือดร้อน

กฎหมายธรรมชาติ

ของ

นายแกล้ว

—๑—

ความสุขสำเริง, ความชื่นบานหรรษา ความคึกคะนองด้วยวัยหนุ่ม และความหรูหราโก้เก๋ ย่อมมีพร้อมแล้วในลักษณะและความเป็นอยู่ของ นายโภคา กุลพินิจ และนาย มานัศ สุขมาโนชญ์ ยอดมิตรสหายซึ่งกันและกันอย่างบริบูรณ์ ก็ควรจะเป็นเช่นนั้น เพราะหนุ่มสมัยใหม่ที่ บิดามารดาเป็นเศรษฐีตามใจ มีความรู้ความสามารถทางโลกมากทางธรรมน้อยจะต้องกะโดดโลดเต้นไปตามเรื่อง กะนั้นยังควรชมเชยสำหรับบุคคลทั้งสองที่ยังมีส่วนแห่งความยั้งคิดในบางคราว แต่อันที่จริงดูเหมือน โภคา กับ มานัศ จะเป็นคู่ลูกเศรษฐีที่หนุ่มแน่นคู่เดียว ซึ่งรักความสงบ มากกว่าคนอื่น ๆ นอกจากการขับรถยนต์อย่างเร็ว การดื่มสุราอย่างหัวราน้ำซึ่งเป็นกิจนาน ๆ ครั้งหนึ่งแล้วก็ไม่มีอะไรออกหน้าออกตาอีก.

แต่ในฐานะที่มีอายุแก่กว่า มานัศ เล็กน้อย โภคา จึงค่อนข้างจะเป็นคนที่สุขุมในความคิดมากกว่า มานัศ. มีความรู้ในทางพิลอโซพี่ต่าง ๆ ดีกว่า มานัศ และซึ่ง มานัศ จะดีกว่าก็เพราะการมีรูปร่างสะโอดสะองเท่านั้น.

อย่างไรก็ดี, ต่อมาเมื่อบิดาของ มานัศ จัดการหมั้น มานัศ กับ สุนทรี พัฒนพงศ์ บิดาคหบดีอีกผู้หนึ่งแล้ว การสมาคมระหว่างชายหนุ่มทั้งสองจึงค่อยราไปกว่าเดิมบ้าง.

"คุณพ่อจะให้ฉันแต่งงานในปีหน้า ซึ่งเป็นระยะกาลอีกหกเดือนจึงจะถึง" วันหนึ่ง มานัศ เอ่ยพูดกับ โภคา.

"ฉันก็ควรจะแต่งในปีหน้านี้เหมือนกัน" โภคา ว่า.

"กับใคร?" มานัศ ถามกะชั้น.

โภคา ตอบว่า "มีซิเพื่อน แต่ฉันยังไม่อยากจะบอกเวลานี้"

"เธอหมั้นกับหล่อน และโดยความตกลงของคุณพ่อเธอหรือ และ หล่อน สวย หรือ โภคา?"

โภคา จ้องหน้า มานัศ สั่นศีรษะแล้วพูด

นายแกล้ว ตุล

ช้า ๆ ว่า.

"หล่อนสวย สวยเป็นที่ถูกใจฉัน ไม่ประหลาดหรอก มานัศ ในที่สุดเมื่อหล่อนได้มาเป็นภรรยาของเรา เราต้องคิดว่าหล่อนสวยที่สุด และเมื่อใดสามีคิดว่าภรรยาของตนสวยที่สุด, ยอดดีที่สุดแล้ว ความสุขและความสงบจะเกิดมีฉะเพาะกายผู้เป็นสามีเมื่อนั้น"

"น่าจะเป็นความคิดที่ถูกต้อง โภคา" มานัศกล่าวคล้อยตาม "ส่วนฉันเองรับสาระภาพว่า เมื่อก่อนฉันมิเคยรักแม่สุนทรีเลย แต่ต่อจากเมื่อเราหมั้นกันแล้ว และได้พบเห็นหล่อนเสมอ ทำให้รู้สึกถูกใจเป็นคั่นแรก พอใจเป็นคั่นที่สอง และรักเป็นคั่นที่สาม ถ้าหากจะมีปัญหาเกิดขึ้นกับฉันว่า ความรักที่ว่ารักจริงนั้นเกิดขึ้นเมื่อใดแล้ว ฉันจะตอบว่า ความรักอันน่าคิดพิศวงนี้ในชั่วขณะเดียวจะไม่เกิดขึ้นได้เลย สมมุติว่าเราเห็นผู้หญิงคนหนึ่งสวยดังนางฟ้านางสวรรค์ แต่ความใฝ่ใจของเราคงกินเวลาไม่เท่าไรแล้วก็จะละลืม แต่ที่ถูกความรักจริงนั้น หน้าจะเกิดจากความรู้จักเคยชินและอำนาจของความรักจะอุบัติขึ้นทุก ๆ วินาทีแห่งระยะกาลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน"

"เธอควรได้รับความสุขในอนาคต" โภคาพูดพลางถอนใจ "สำหรับฉันไม่แน่นอนนัก มันน่าจะเป็นความผันเสียมากกว่าที่ผันอยู่ขณะนี้ มานัศเอ๋ย จะเป็นข้อประหลาดขัดข้องไหม ที่ชายมั่งมีจะแต่งงานกับหญิงที่ยากจน?"

"ไม่ประหลาดถ้ามีความรักที่แท้จริงอยู่แล้ว" มานัศตอบโดยเร็ว.

"ถูกสำหรับเรา แต่สำหรับผู้ใหญ่คือผู้ปกครองของเราเวลานี้ ท่านจะว่าอย่างไรเล่า ฉันคิดว่า ความรักที่แท้จริง ตามสภาพ อาจมีระหว่างคนมีและคนจน แต่จะดำเนิรไปสู่ผลสมหวังยากนัก เพราะมีผลต่างระหว่างความมีและความจนกีดขวางอยู่ และเมื่อรักจริงไม่สำเร็จได้ มันก็คือความระกำอย่างเดียวเท่านั้น เท่าที่เหลือ"

"หญิงที่เธอรักมีฐานะต่ำกะมัง?"

"มีฐานะต่ำ มีคุณสมบัติสูง มีคุณวุฒิเป็นอย่างกลาง มีบทบาทควรสรรเสริญหล่อนเป็นหญิงที่งามเสงี่ยม แต่หล่อนยังไม่ได้เป็นของฉันเด็ดขาดเวลานี้ เพราะฉันยังไม่ได้ขอความรักหล่อนเลย"

"เพราะเหตุไร?"

"เพราะฉันยังตรองไม่ตกน่ะซี มานัศ ฉันรักหล่อนจริง ไม่ใช่รักอย่าง 'เครื่องเล่น'

หรือคิดจะกระทำเช่น 'บทเรียนด้วยของ' ที่ชายโดยมากมักบำเพ็ญต่อหญิงที่เห็นว่า 'ใช้ได้' นั่นเลย ถ้าฉันทำให้เราต่างมั่นใจว่ารักกันจริงโดยให้สัตย์ปฏิญาณหรือโดยอะไร ๆ ก็ตามที และเราไม่ได้แต่งงานด้วยกันสมความมุ่งมาตร์ปรารถนาแล้ว คิดดูทีเถอะว่าความชอกช้าระกำใจจะมีเพียงแค่ไหน? น้อยหรือมากประการใด? นี่แหละมานัศ ฉันจึงยังปล่อยให้ฐานะระหว่างฉันและหล่อนเป็นเพียงผู้คุ้นเคย ไม่ต้องการให้ถลำยิ่งไปกว่านี้ เพราะไม่ต้องการจะคูณความวิโยคให้ยิ่งขึ้นเป็นสองหรือสามเท่า"

มานัศพูดว่า "แต่หล่อนควรจะรักเธอถ้าเธอเป็นบุรุษคนหนึ่งที่หล่อนรู้จัก"

สหายของเขาหัวเราะอย่างแผ่วเบา.

"ก็น่าจะเป็นการถูกต้องอีกนั่นแหละ ฉันแม้ไม่ใช่นักเลงผู้หญิงหรือเจ้าชู้ ก็สามารถอ่านออกจากสายตาอันคำขลับและหวานซึ้งนั้นได้ มีบางอย่างในลักษณะอากัปกิริยาของหล่อนกะตุ้นเตือนใจฉันให้คิดถึงความรักอันแสนสดชื่นเสมอ ฉันจะเป็นบุรุษที่มีความสุขเลิศคนหนึ่งถ้าได้หล่อนมาเคียงข้าง แต่อุปสรรคเท่าที่มองเห็นนั้นแสนใหญ่โตมโหฬารสุดที่จะบั่นเบ่าได้โดยสะดวกดาย เรายังอยู่ในฐานที่จะต้องเชิดชูวงศ์ตระกูลต่อไป ฉะนั้นจะคิดเอาแต่ความสุขส่วนตัวโลกย่อมจักไม่สรรเสริญ"

มานัศพยักหน้าเป็นเชิงลงความเห็นพ้องด้วย แล้วคนคลทั้งสองก็เดินไปจากสถานที่นั้น ตามทางการที่ถูกแท้ มานัศเป็นชายหนุ่มที่มีความสุขมากกว่าโภคา เพราะความตลอดปลอดโปร่งแห่งชีวิตของตน และในชีวิตของชายหนุ่ม ไม่มีอะไรจะสำคัญยิ่งกว่าความรัก ——— แล้วก็ถึงการตั้งฐานะส่วนโภคากับมานัศ ไม่ต้องกังวลอะไรกับการตั้งฐานะด้วยตนเองเลย มีอย่างเดียวก็ที่ต้องรับผิดชอบในการจะรักษากองขนสารสมบัติอันมหึมาที่ตนจะได้ปกครองต่อไปอย่างเดียว.

แต่ ——— มานัศได้ถูกยิดาใช้ไปจังหวัดเชียงใหม่เพื่อเยี่ยมเยียนคณะที่กำลังเจ็บกะเสาะกะแสะ และเพื่อเที่ยวตามความตั้งใจของตนอีกด้วยในโอกาสนั้น.

ภูมิประเทศใหม่ ทรรศนียะภาพใหม่ อากาศใหม่ และความรู้ใหม่ได้เกิดระดมขึ้นพร้อมกันในความรู้สึกของมานัศหนุ่มน้อยแห่งพระนคร นิยายอันแท้จริงของเขาได้เยื่อนฉากแล้วณบัดนี้ พร้อมกับแสงอาทิตย์

ยามอรุณกระจ่างจ้าทางเบื้องบูรพทิศ อากาศอันสดชื่นกำลังพัดอยู่ฉิวเฉื่อย พวงดอกไม้ยังไม่ขะจัดเสียซึ่งหยาดน้ำค้างเมื่อราตรีล่วงแล้วนั้นเลย มานัศได้ขี่ม้าตัวที่เรียบที่สุดไปตามวิถีเมื่อผ่านบ้านอันกะทัดรัดหลังหนึ่ง เขาก็แลเห็นหญิงสาวคนหนึ่งกำลังเก็บดอกกุหลายอยู่.

ตาต่อตาสบกันเป็นครั้งแรก กะนั้นยังสามารถทำให้มานัศประวัติใจอย่างไรพิกล มันเป็นความใฝ่ใจและกระหายของบุรุษ มิใช่ความรักแท้จริง — — — มันเป็นรักลวงที่พึงแสยงแต่ผู้ประสพเมื่อประพฤติการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว ที่เกิดขึ้นแต่จิตต์ใจมานัศครั้งกะนั้น.

เมื่อดอกไม้บานย่อมจะต้องมีแมลงผึ้งเคล้าเกษรและสูดเรณูรสฉันใด เมื่อหญิงแตกเนื้อสาวบุรุษก็ใฝ่ใจจะเชยชมฉันนั้น ไม่แปลกสำหรับหัวใจชายที่หวังจะลิ้มรสรักในสตรีทุกคนที่มีลักษณะเพียงใช้ได้ หรือมีทางการเพียง 'ขอไปที' แต่ธรรมะที่เหนี่ยวรั้งหัวใจนั้นเองเป็นสิ่งแปลกสำหรับบุรุษที่ควรยกย่อง กะนั้น ธรรมะที่เหนี่ยวรั้งใจในสิ่งเช่นนี้อาจถูกละลืมเสียได้ในบางขณะ และหากลักษณะการเป็นฉะนี้แล้วไซร้จะโทษใครไม่ควรจะโทษอย่างอื่นนอกจากธรรมชาติอันสวยงามของหญิงที่ล่อให้หลงใหล.

ปรากฏว่าดรุณีผู้สะคุดตาและใจมานัศมีนามว่า เคลือวัลย์ วงศ์วิสุทธิ์ เป็นนักเรียนคนหนึ่งมาจากกรุงเทพฯ ต้องการจะมาเป็นครูในจังหวัดนี้ จะโดยโชคโอกาสหรือจะโดยความพยายามอย่างไรก็แล้วแต่ มานัศได้รู้จักมักคุ้นกับญาติผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ปกครองของหล่อน อันเป็นวิถีทำให้เขากับหล่อนรู้จักกันอีกด้วย.

ความงามอย่างเรียบ ๆ และสภาพของเคลือวัลย์ชวนให้ชายลอยแลมิมีวันเบื่อหน่าย เช่นหน่วยตาอันหวานซึ้ง ริมฝีปากกะจุ๋มกะจิ๋มและแดงสด แก้มเป็นพวงสีกุหลายเรื่อ ๆ ผมหยักโศกสนิล อกผายเอวกลม อะไรต่ออะไรเหล่านี้ เป็นลักษณะที่นักวาดเขียน นักปั้น นักกวี นักประพันธ์ สรรเสริญเยินยอมาเสียมากต่อมาก แต่ถ้าหากจะยกขึ้นเทียบเคียงกับความงามของสุนทรีแล้ว มานัศจะต้องสั่นหัว กล่าวตอบว่า "เป็นการยากนักยากหนาที่จะให้ตอบปัญหา เพราะเป็นความงามที่แตกต่างกันคนละชั้นคนละชะนิด คล้ายกับฉากป่าเขาที่สดชื่น และฉากท้องทะเลยามอาทิตย์อัษฎงคตนั่นเทียว"

ความมุ่งหวังของชายหนุ่มวัยคะนองเป็น

อย่างไร เมื่อความมุ่งหวังนั้นมิใช่ความรัก มานัศได้ยืนเคียงกับเครื่องวัลย์ริมขอบบ่อน้ำใสสะอาด สายตาทอดจับผิวน้ำที่กะเพื่อมเป็นวง เพราะเครื่องวัลย์เอาก้อนกรวดน้อย ๆ ปาลงไปพลางพิศวงตัวเอง อากาศตอนเย็นซึ่งคลายความร้อนทำให้ชวนภิรมย์ยิ่ง พระพายรำเพยพัดไม่มีขาด กุหลาบดอกงาม ๆ กำลังชูก้านไสว และย้างที่โรยก็โปรยปราย กลิบปลิวและร่วงคล้ายผิเสือ.

"ดิฉันเป็นคนจนเจ้าค่ะ มิสภาพเพียงเท่านมิได้เห่อเหิมอย่างไร ดิฉันพยายามหนีหน้าและซ่อนเร้น มิยินยอมพบปะเพื่อนฝูงที่ร่ำรวย เพราะเกรงจะได้รับความครหาและช้ำใจจากสายตาที่เขาเหล่านั้นมอง อุ๊ย! ขอประทานโทษเถอะค่ะ ขอยกเว้นนะคะ — คุณหนึ่งที่กรุณาดิฉัน" ทั้งหมดนี้เป็นคำพูดที่เครื่องวัลย์กล่าวอย่างพาซื่อ ตามวิษัยและบัญญาหญิงที่มีอายุไม่ครบสิบแปดยี่ดิ.

มานัศหนุ่มถอนสายตาจากการจ้องดูผิวน้ำแต่กลับจ้องดูริมผีปากรูปคันธนูอันจิ้มลิ้มพริ้มพรายที่เขยื้อนขึ้นลงนั้นด้วยความเอาใจใส่.

"ฉันไม่เห็นมีข้อแตกต่างระหว่างความมิกับความจนฉะเพาะสภาพของบุคคลเลย" เขาว่า

"โอ! ต่างซิคะ" หล่อนแย้ง "คนจนจึงจะรู้สึก—คนจนจึงจะรู้ว่ามีข้อแตกต่างระหว่างคนมีกับคนจนมาก ———"

"แต่ฉันไม่รู้สึกเลย คนมั่งมีมีสภาพเป็นอย่างใดคนจนก็เป็นอย่างนั้น เว้นแต่คนมี — มี — —"

"— เงิน! ที่สามารถทำอะไรได้ตามชอบใจ" หล่อนต่อ

"ก็ไม่ย่อยนัก เขาอาจไม่มีอะไรตามความปรารถนาของเขาก็ได้" มานัศกล่าวเปรย ๆ

และต่อมาอีกสองสามวันฝนได้ตกอย่างหนัก มานัศนั่งอยู่ในห้องส่วนตัวที่บ้าน "แสนสุข" ของคุณบำ ออกรู้สึกเบื่อหน่ายในการที่ต้องจับเจ่าเหงาหงอยเป็นอย่างยิ่ง ที่ถูกในคืนขึ้นสิบห้าค่ำเช่นนี้ ถ้าฝนไม่ตกและท้องฟ้าอากาศปลอดโปร่งแล้ว พี่นนภาจะดาระดาษด้วยดวงดาวแวดล้อมดวงจันทร์ซึ่งส่องรัศมีอ่อน ๆ มาทั่วหล้า จะเป็นราตรีอันงดงามและสดใส ชายหนุ่มแห่งพระนครที่เพิ่งมาเยือนนครเชียงใหม่จะทนอดอยู่แต่ในห้องมิได้เลย แต่ลักษณะอาการเช่นนั้นจะเป็นไปไม่ได้เสียแล้ว ท้องฟ้ามิคริมแสดงว่าฝนจะตกอย่าง

หนักอึกนาน ทั้งลมก็กะพือพัดอย่างร้ายแรง ทำให้เวลาโพล้เพล้กลายเป็นเวลามืดค่ำเสียทีเดียว มานัศเดินวนเวียนไปมาในห้อง แล้วก็นั่งลงบนเก้าอี้หน้าโต๊ะหนังสือ หยิบหนังสือพิมพ์สแตรนด์ขึ้นมาอ่านได้หน่อยก็ขว้างผลงด้วยเกียจคร้าน ในที่สุดก็ต้องลุกขึ้นเดินเปลี่ยนเครื่องบริหารกายอย่างเก่า ผ้าแลยแปลยแสงสว่างลอดเข้ามาทางหน้าต่างที่มีกะจกบังพอสุดสิ้นรัศมีสักครู่ อสุนีบาตก็ลั่นครืนใหญ่ถึงกับแผ่นดินสะเทือน มานัศก้าวไปที่หน้าต่าง น้ำฝนกำลังกะเซ็นถกและไหลผ่านกะจกเป็นทาง ๆ มานัศกวาดสายตามองลอดออกไปด้วยแสงสว่างของสายฟ้าอีกครั้งหนึ่ง ประกอบกับแสงไฟที่หน้าบ้าน ก็พลันเห็นภาพบุคคลที่จำได้ว่าไม่ใช่คนอื่นนอกจากเครื่อวัลย์วิ่งเข้ามาหลบกายอยู่ที่ซุ้มประตูบ้านโดยเร็ว.

มานัศพิเคราะห์จนตระหนักเมื่อเป็นที่มั่นใจแล้วก็รีบเดินลงไปยังข้างล่าง หิ้วเสื้อฝนตัวหนึ่งกับร่มอีกคันหนึ่ง แล้วถลันออกไปข้างนอกด้วยการขอร้องอย่างอ่อนน้อม และด้วยลักษณะจำเป็นบังคับของเครื่อวัลย์ที่หล่อนจะเดินทางกลับบ้านไม่ได้นั่นเอง กระทำให้หล่อนต้องยินยอมรับคำเชื้อเชิญของมานัศเข้ามาพักในบ้านหรือในห้องของมานัศ ---

แต่ภาพของเครื่อวัลย์ขณะนี้มานัศไม่อยากยอกและทั้งไม่สามารถยอกได้เพราะโดยที่ยอกไม่ถูกหรือเพราะโดยอะไรก็ตามที่ว่าละม้ายแม้นกับอะไร นอกจากว่ามันกระทำให้หัวใจของชายหนุ่มเร่าร้อนตื่นเต้นยิ่งรัตติกาลอันแท้จริงกำลังเคลื่อนคลานเข้ามาอย่างช้า ๆ สถานที่ภายนอกมืดนาน ๆ จึงจะสว่างแวบเพราะสายฟ้า แต่ภายในกระท่างด้วยไฟโซ๊ะอันงามวิจิตรส่องแสงเป็นนวลใย.

เครื่อวัลย์นั่งอยู่คนเดียว ในที่สุดเมื่อมานัศออกไปเพื่อได้จัดการหาเครื่องแต่งกายสตรีมาให้หล่อนผลัดเปลี่ยนเครื่องที่เปียก ซึ่งหล่อนยังมิได้ผลัดนั้นแล้ว หล่อนถอนใจอย่างหนักพลางกวาดสายตามองรอบ ๆ ห้อง ห้องนั้นสังเกตเห็นว่าเป็นห้องที่งามพอตัว และได้จัดประดับประดาหรูหรา และอาจเป็นทั้งห้องรับแขก ห้องเขียนหนังสือ ห้องนั่งเล่น ได้เป็นอย่างดี สำหรับมานัศนาน ๆ จะมาพักครั้งหนึ่ง กับต่อออกไปทางซ้ายมือเล่าหล่อนเดาว่า น่าจะเป็นห้องนอนมากกว่าห้องอื่น หล่อนขยับกายลุกขึ้นจากเก้าอี้เดินไปที่หน้าต่าง มองออกไปภายนอกด้วยความร้อนรนใจ ไม่มีรูปการปรากฏเลยว่าฝนจะหายในเร็วไว และยิ่งนานความหนา

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

"ขอบใจ" โภคาว่า "ฉันไม่รู้จะไหว้วานอะไรเธอเวลานี้"

◎ ◎ ◎

ชีวิตอันโศกสลดมักชอบที่สงัดเงียบ และขัดสรรไว้ด้วยความงามตามธรรมชาติ.

โภคาก็เป็นอย่างนั้น เขามักขับรถยนต์ตอนเดียวไปในที่ระโหฐาน และหยุดชมทรรศนียภาพทั้งปวงด้วยความจินตนาการเศร้าซึ้งในดวงวิญญาณ.

วันหนึ่งเมื่อกลับจากสวนลุมพินี รถได้แล่นเฉื่อย ๆ มาตามถนนเพ็ชรบุรี สายตาของเขาทอดประสพหญิงสาวคนหนึ่งกำลังเดินสวนทางมาอย่างเร็ว โภคาต้องสะดุ้งและคิดด้วยความมหัศจรรย์ใจว่า หญิงสาวคนนั้นจะใช่สตรีที่ตนรักหรือไม่ มือไวเท่าความคิด โภคาเบาเครื่องและกลับรถขับตามไปอย่างบ้า ๆ และใกล้จวนจะทันเผอิญสตรีคนนั้นเหลียวหน้ากลับมามอง โภคาจำได้อย่างแม่นยำว่าหล่อนต้องเป็นผู้ที่เขาพิงประสงค์แน่แท้ ด้วยความดีใจสุดที่จะประมาณ ชายหนุ่มหยุดเครื่องและห้ามล้อโดยบ่ายุบยับทันด่วน.

"แม่เครือวัลย์!" เขาร้องพลางก้าวลงจากรถ.

หญิงสาวผู้มีดวงหน้าเต็มไปด้วยความตื่นเต้นชะงักถอยหลัง แล้วพยายามสำรวมใจกล่าวตอบด้วยอาการฝืนยิ้มว่า.

"ค่ะ อิฉันเอง คุณโภคา"

โภคาพิจารณาจนทั่ว หล่อนเปลี่ยนแปลงไปมาก ผิวพรรณซูบซีดกว่าเดิม ลักษณะท่าทางผิดแผกแปลกไปกว่าเมื่อครั้งก่อนโน้น คือไม่กี่เดือนมาแล้วนี่เองมาก ความเย็นครุณีสาวอันทรงฉวีวรรณของหล่อนดูเหมือนจะอันตรธานสิ้น นี่เป็นด้วยอะไรหรือ? โภคาคิดว่าน่าจะเป็นเพราะความจนที่บีบคั้นให้หล่อนเศร้าโศกและทำงานอย่างหนัก ดวงตาอันดำสนิทปานมณีนิลทั้งคู่ของหล่อนยังหวานซึ้งอมความน่ารัก น่าเอ็นดู กรุณา ด้วยเอนกประการ แต่ขณะนี้ดูเหมือนว่ากำลังคลอคลองด้วยอัสสุชลและจวนจะหลั่งไหลรินออกมาอยู่แล้ว หญิงสาวพยายามฝืนอารมณ์อย่างหนักขณะนี้ เป็นการฝืนจนแทบสุดความสามารถทีเดียว และในที่สุดก็สำเร็จ หล่อนเงยหน้าขึ้นมองโภคาซึ่งยืนนิ่งชิงดุ๊เป็นเชิงพูดต่อไปว่า.

"คุณสบายดีหรือคะ —— และนี่คุณจะไปไหน?"

โภคาตอบอย่างหนักแน่นว่า "ฉันกลับ

จากสวนลุมพินี กำลังคิดถึงเธออยู่ ก็เผอิญมาพบพอดี แม่เครื่องวัลย์เชื่อหรือไม่ว่าฉันคิดถึงทุกลมหายใจเข้าออก”

หญิงสาวกลับสะท้อนใจ พิพักพิพ่วน พิมพำพูดตอบอย่างแผ่วเบา

“ฉันจะพาเธอไปส่งบ้าน ฉันอยากรู้จักบ้านเธอ ขึ้นรถเถอะ” โภคาพูดต่อไป.

หล่อนทำท่าจะปฏิเสธ แต่ด้วยการอ้อนวอนในสายตาของชายหนุ่ม ทั้งน้ำเสียงที่เชื่อเชิญนั้นทำให้หล่อนไม่กล้ากล่าวคำปฏิเสธได้ จำเป็นที่หล่อนจะต้องก้าวขึ้นบนรถ และเมื่อรถออกเดิร หล่อนพูดว่า “บ้านอิฉัน — ถัดไปนี่หน่อยก็ถึง”

ระหว่างทางคนทั้งสองไม่ได้พูดจาอะไรกันอีกเลย ส่วนจิตต์ใจเต็มไปด้วยความคิดสำหรับโภคาเป็นความคิดที่หมกหมุ่นคำนึงถึงชีวิตของหล่อน ชั่วเวลาสิบเอ็ดสิบสองเดือนที่ไม่ได้พบกัน. หล่อนจะสามารถกลับกลายเป็นอะไรไปได้บ้าง ส่วนเครื่องวัลย์ในความคิดของหล่อนนั้น ระคมปนด้วยความร้ายกาจสยดสยอง หัวใจหล่อนปวดร้าวกลัดกลุ้มแทบจะไม่รู้สึกว่าตัวของตัวเป็นอะไรมาแล้วหรือกำลังเป็นอะไรอยู่.

ในที่สุดรถได้หยุดก็กลงตรงหน้าบ้านเล็ก ๆ หลังหนึ่ง เป็นบ้านชั้นเดียวงามกะทัดรัด หน้าบ้านมีต้นไม้ดอก และโกรต์นปลูกไว้เรียงเป็นระยะ โภคาค่อย ๆ เดินตามหล่อนเข้าไปอย่างแช่มช้า ลำคูน้อย ๆ อันมีน้ำเต็มเปี่ยมและใสแจ๋วเป็นกะจกเงา เมื่อยคลทั้งสองเดินข้ามสะพานน้ำกำลังอยู่ในอาการคุยณิ นกน้อย ๆ โผผินบินไปมาตามชายคาบ้าน และไต่เต้นตามกิ่งแก้วและราตริซึ่งสะพรั่งด้วยดอกใบ ลมได้โกรกพัดมาอีก เป็นลมสดชื่นแห่งสายัณห์คิมหันตกาล ต้นไม้ใหญ่ ๆ ก็โยกสะบัดใบและกิ่งอยู่ไปมา.

บ้านนี้น่าอำนวยความสุขแด่ผู้พำนักเสียจริงจัง โภคาหวนคำนึงอย่างประหลาดขณะนั้น เป็นข้อคำนึงที่ทำให้ตกตื่นและเศร้าโศกใจ เมื่อขึ้นไปบนเรือนแล้วเขาได้นั่งลงบนเก้าอี้ตามคำเชื้อเชิญของหล่อนพลางมองดูสรรพสิ่งทั่วสิ้น.

“เธออยู่กับใคร แม่เครื่องวัลย์?” โภคาเอ่ยถามด้วยสงศัย.

“อิฉันอยู่กับคุณป้าคุณลุง และพี่สาวอีกคนหนึ่งค่ะ แต่เวลานี้ไม่มีใครอยู่นอกจากยายแก่ที่มาอาศัยคนหนึ่ง และ — และ — เมื่อกี้อิฉันไปธุระที่บ้านหมอ”

“ใครไม่สบายไป?” โภคาถามอีก.

หนัก ของ พายุ ก็ดู เหมือน จะ เพิ่ม พูล ยิ่ง ขึ้น เครื่อวัลย์ จำ ต้อง เดิร กลับมา กลางห้อง มองดู เครื่องแต่งกายบนเก้าอี้แล้วยิ้มกับตนเอง ในที่สุด หล่อน ก็ถอด เสื้อฝน ตัวใหญ่ ที่คลุม ออก เหลือไว้แต่เสื้อชั้นนอก ชั้นใน สีขาว บาง ๆ ที่เบียกและหดห่อกะชับเนื้อ ขณะนี้คล้าย ๆ กับว่าไฟฟ้าดูเหมือนจะเย่ง แสงนวลยิ่งขึ้น และขับอยู่ฉะเพาะร่าง อัน ละมุน ละม่อม ของหล่อน เท่านั้น หล่อนได้ เริ่มลงมือผลัดส่วนล่าง ก่อน พอแล้วเสร็จและถอดเสื้อชั้นนอกออก ทันใด มานัศ ก็เยี่ดประตูพรวดเข้ามา ด้วยระยะกาล อันฉุก ละหุก เครื่อวัลย์ มิ สามารถทำ อะไร ได้ นอกจาก ใช้ แขนทั้งสองเป็นเครื่องกำบัง ส่วน มานัศ ยืนงงคล้ายถูกสกดเป็นเวลานาน จึง กล่าว ถ้อยคำ ตะกุก ตะกัก แทบ พึง ไม่ รู้เรื่อง ซึ่งล้วนแต่เป็นคำขอโทษมากกว่าอย่างอื่น.

ในบัดนั้น ทุกสิ่งที่เป็นอำนาจในความหวัง ของบรูษได้กระพือ พิษระงมอยู่ในหัวใจ มานัศ ยิ่งขึ้น ไม่มีถ้อยคำใดที่จะชวนให้เห็นเป็น การสุภาพพอ ในการที่จะสรรกล่าวประพฤติ การณ์ ต่อไปนี้ให้ กระจ่างชัด ยิ่งกว่านั้น ยัง ไม่มีใครสามารถทราบได้ เพราะ ประทีปได้ หรี่ ลง — และหรี่ลง จนกะทั่งอัยแสงเหือดหายไป พายุฝนค่อยส่างเบาเย็นอันดับ สักครู่ ก็มีแต่เสียงหยาดเปาะแปะ ๆ แต่พ้ายังแลย โดยปราศจากการคำรนคำราม ส่งรัศมีมา ต้อง กะจก หน้า ต่าง ที่ยัง ประ พรม ด้วย น้ำฝน นาน ๆ ครั้งหนึ่ง สัตว์ ชะนิดร้องได้ ต่าง ส่งศัพท์ประสานเสียงออกระเบ็งเซ็งแซ่ แต่ มิใช่ทำนองไพเราะอย่างดนตรี แต่กะนั้นยัง อาจทำให้ วังเวงและเยือกเย็น.

อะไรได้ผ่าน พ้นไป แล้ว — — ภายนอก ก็ คือลมฝน อันแรง กล้า — — — และ แสงไฟได้ สว่างไสวดุจเดิม มานัศ ก็ได้ นำ เครื่อวัลย์ ไปส่งบ้าน โดยปกติ.

◎ ◎ ◎

—๒—

อีกสัปดาห์หนึ่ง มานัศ ก็เดิร ทางกลับกรุง เทพ ฯ พระ มหา นคร ด้วย ความสุข บริบูรณ์ พร้อมทั้งเรื่องราวแปลก ๆ ใหม่ ๆ อันจะนำมา คุยตลกโปกฮาให้เหล่ามิตร์สหายชาวเกลอฟัง ได้บ้าง แต่ความจริงอย่างที่จริงอีกอย่างหนึ่ง นั้นไม่มีใครทราบ เพราะ มานัศ พยายาม ลืมโดยมิมีวันพึนระลึกขึ้นอีกเลย.

"'เครื่องเล่น' และ 'บทเรียนด้วยของ'" มานัศ นึกพลางหัวเราะในใจ "ก็ดีดอก แต่ ควรจะนึกถึงบทธรรมไว้ บ้าง"

ยิ่งเมื่อพิธีวิวาห์ของ มานัศ ผ่านพ้นไปแล้ว

ทุกสิ่งทุกอย่างของนครเชียงใหม่ก็พลันมลายหายศูนย์ไปจากความทรงจำทุกอย่าง เขาได้รับความสุขอันสมบูรณ์จากการวิวาห์นี้ ความสุขซึ่งจะยังชีวิตให้ผ่องใส และสู่ความเจริญตามลำดับชั้นแห่งชีวะประวัติ

ตรงกันข้ามสำหรับความเป็นอยู่ของโภคา เขาได้รับความทุกข์มากกว่าความสุข ชีวิตของเขาเต็มไปด้วยความหมองมัวและมืดมน

"อะไร โภคา ทำไมเธอจึงไม่ผ่องใสและรื่นเริงเหมือนเมื่อก่อน?" มานัศได้เอ่ยถาม

"สิ่งไรทำให้เธอเป็นคนเข้าทุกข์ ชีวิตจะสั้นและแก่เร็วถ้าฉันเป็นอย่างนี้ต่อไป"

โภคายิ้มอย่างเศร้าพลางตอบว่า "เธอลืมเสียแล้วหรือว่าชีวิตของฉันมีอะไรเป็นอุปสรรค"

"ความรัก!"

"ความรัก — เธอจำได้ ฉันเคยพูดให้ฟังครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยิ่งกว่านั้น บัดนี้เดี๋ยวนี้ฉันไม่ได้พบหน้าค่าตาเจ้าของความรักของฉันเลย หล่อนศูนย์หายไปเฉย ๆ โดยมิได้บอกกล่าวให้ฉันรู้"

มานัศยิบมือสหายของตนอย่างหนักแล้วพูดสำเนียงแน่น ๆ ว่า.

"ผ่าเถอะน่ะ โภคา เธอพยายามลืมเสียแล้วเริ่มคิดหาใหม่ไม่ได้หรือ.

"ฉันพยายามลืม แต่ลืมไม่ได้ ฉันรักผู้หญิงที่ยากจนดังที่เคยบอกเล่าแล้ว ถ้าแต่ก่อนฉันนึกว่าฉันเป็นลูกคนเดียวของตระกูลและจะต้องปลูกฝังชีวิตในทางที่ดีตามความคิดเห็นของบิดามารดา แต่อนิจจาฉันจะปฏิบัติตามทางการนั้นไม่ได้เสียแล้ว ฉันจะต้องมีภรรยาเป็นหญิงที่ฉันรัก แม้หล่อนผู้นั้นจะเป็นคนอย่างไร จนหรือมั่ง ดีหรือชั่ว สวยหรือไม่สวยอย่างไรก็ตามที แม้ฉันจะบรรลุข้อตัดสินเช่นนี้แล้ว น่าที่จะสำเร็จ — ก็หาสำเร็จได้ไม่ ฉันไม่ได้พบหล่อนนับจำนวนเดือนจะร่วมปีแล้ว มานัศเอ๋ย เธอสามารถทายได้ไหมว่า หัวใจฉันกระวนกระวายและเร่าร้อนเพียงไร ฉันพยายามค้นคว้าหาหล่อนตลอดก้าวเท่าที่จะไปได้ เปล่า ความสำเร็จมิได้มีเลย ความพากเพียรของฉันเป็นอันไร้ผล — จน — จนกระทั่งบัดนี้"

นี่เป็นคำพูดอันเยือกเย็นของโภคา เร้าเจตสิกมานัศให้คิดว่าความรักนั้นบริสุทธิ์เป็นความรักอันแท้จริง มานัศรู้สึกสลดใจด้วยอย่างหนัก แต่มิรู้ที่จะทำประการใดนอกจากบอกกับโภคาว่า "ถ้าเธอมีอะไรที่ฉันพอจะช่วยเหลือได้แล้วโปรดบอกโดยเร็ว"

ขณะนั้นมีเสียงเด็ก ๆ ร้อง ลุกขึ้นเดินเข้าไป ในห้องซึ่ง โภคา ถือวิสาสะเดินตามไปที่ประตูด้วย.

ข้างประตูนั้นมีเปลแขวนอยู่ และภายในเปลมีทารกน้อย ๆ กำลังนอนดิ้นอยู่ไปมา.

"หลานของเธอ—ลูกของพี่สาวเธอหรือ?"

"ลูกของอิฉันเอง" หล่อน ตอบ ด้วยกระแสเสียงแผ่วเบาแทบไม่ได้ยิน.

"คุณพระช่วย เธอพูดว่าลูกของเธอ!"

"ค่ะ—ลูกของอิฉัน"

ชายหนุ่มยืนนิ่งอั้นอยู่กับที่ จะพูดอะไรก็พูดไม่ออก ดูเหมือนมีอะไรจุกอยู่ที่คอหอย พลางมองดูทุกสิ่ง ด้วย อาการ เลื่อน ลอย คล้ายความฝัน.

"เธอแต่งงานแล้ว ทำไม เธอ ไม่บอกให้ฉันรู้?"

"อิฉันไม่ได้แต่งงาน โอ คุณ โภคา ขา—อิฉันควรพูดอย่างไรนอกจากว่า อิฉันต้องเสียความบริสุทธิ์ เพราะ ความ ไว้ใจ มาก เกินไป แต่มันเกิดขึ้นในเวลาฉุกละหุกสุดที่อิฉันจะป้องกันได้ ซึ่งในที่สุดก็เป็นดังนี้ คือมีลูกที่ไม่มีพ่อ"

ถ้อยคำของหล่อนทั้งหมดร้ายแรงมาก ถึงกับทำให้ โภคา เซซวนไปปะทะฝา ร้องครางออกมาด้วยความหมดหวังและความเจ็บปวด.

"แม่เครือวัลย์ เธอหมายความอย่างที่เธอพูดนั้นหรือ?"

น้ำตา ได้ หยาด อาบ ดวง หน้า หล่อน แล้ว อาการของหล่อนบัดนี้แสดง ให้เห็น ความ ชอกช้ำ ความปริวิโยคล้นเหลือ ก็น่าจะเป็นดังนั้นอยู่เอง เพราะสภาพของหญิงที่มีลูกไม่มีพ่อจะต้องนอนอยู่ในกองทุกข์

"ค่ะ ความจริงเป็นดังที่อิฉันพูดทั้งหมด" หล่อนตอบพลางสะอื้น

"ใครเป็นต้นเหตุแห่งการนี้ เธอจะบอกฉันได้ไหม?" โภคา ถามด้วยความขัดแค้น

หล่อน เบิกตา มองดู ชาย หนุ่ม ด้วย ความรู้สึกชะนิดหนึ่ง.

"เขาเป็นเศรษฐีและร่ำรวยมาก เหมือนคุณ" หล่อนพูดด้วยสำเนียงเฉื่อย ๆ "อิฉันไม่รู้ว่าเขาเป็นอะไรอยู่ที่ไหน แต่อิฉันบอกไม่ได้เพราะไม่กล้าบอก เพราะจะเป็นการเพิ่มความกังวลแก่คุณ และแท้จริง เกี่ยวข้องกะทั่งกะเทือนถึงคุณด้วย การที่เขาทำแก่อิฉันนั้นคงมิใช่ความมุ่งร้าย หมายขวัญ อิฉันบอกไม่ได้—บอกไม่ได้จริง ๆ เทียวค่ะ เพราะเหตุไรคุณจึงเอาใจใส่แก่อิฉันนัก?"

โภคา เดินเข้าใกล้ทารกพลางพิศดู

นายแกล้ว ตุล

"เป็นเด็กที่น่ารัก แต่ก็เป็นมารทำลายความสุขบุคคล ทำไมชีวิตจึงชอบเอากำเหนิดในเวลาและลักษณะการอันเขาไม่พึงประสงค์เช่นนี้"

"เป็นกรรมของอิฉันคนเดียว เป็นกรรมอันหนักของอิฉัน" หล่อนครวญคราง

"เธอไม่ควรได้รับกรรมอันนี้ แม่เครือวัลย์ จำ จงบอกนามเขาแก่ฉันเถิด ฉันจะพยายามนำข่าวไปบอกแก่เขา บอกให้เขาทราบถึงผลบาปที่เขาทำไว้ และจำเป็นที่เขาจะต้องรับผลบาปแต่ผู้เดียว"

เครือวัลย์สั่นหน้า "คุณกรุณาอิฉันมาก กรุณาอิฉันเกินกว่าที่คุณควรกระทำ และอิฉันไม่เคยทำอะไรให้แก่คุณเลย"

โภคามองหล่อนด้วยความรัก แสงอาทิตย์อันอ่อนยามอัษฎงคตฉายฉานเข้ามาทางหน้าต่าง ทำให้ห้องนั้นสว่างหลัว ๆ

"เพราะฉันรักเธอ" ชายหนุ่มตอบออกไปอย่างกล้าหาญ และด้วยสำเนียงหนักแน่น.

หล่อนสะดุ้ง เมื่อได้ฟังคำพูดชายหนุ่ม

"คุณรักอิฉัน!"

"จ๊ะ ฉันรักเธอ รักเธอมานาน ฉันพยายามสืบเสาะหาเธอตลอดเวลาที่เธอศูนย์หายไปจากที่อยู่เดิม และเดี๋ยวนี้ฉันมาพบเธอแล้วในสภาพที่เธอเป็นอย่างนี้"

หล่อนสั่นหน้าแล้วพูดว่า "คุณเกลียดอิฉันเสียเถอะค่ะ คุณจงลืมอิฉันเสีย แต่เหตุไรหนอคุณจึงไม่บอกอิฉันเสียที่แรก ตั้งแต่อิฉันยังเป็นสาวบริสุทธิ์ — ถ้าเป็นเหมือนอย่างเมื่อก่อนอิฉันจะยินดีหาน้อยไม่"

"เธอรักฉัน แม่เครือวัลย์ เธอรักฉันหรือ?"

คำตอบของหล่อนอยู่ในดวงตาที่แลประสพมีลักษณะหวานและโศกสลดอยู่ในอาการมองนั้น เงียบสงัด! ต่างจ้องมองซึ่งกันและกัน อาทิตย์ยอแสงล่วงลับทิวไม้ไปแล้ว ลมได้รำเพยพัดพากลิ่นแก้วชะงรไปทั่ว เย็นรสหอมเย็น เสียงนกกาเหว่าเร่าร้องในระยะทางไกล.

โภคาเอื้อมแขนไปโอบหล่อนเข้ามาแนบอก หญิงสาวซบหน้ากับข่าชายหนุ่มแล้วก็สะอึกสะอื้นเพราะความเศร้าเสียใจอย่างสุดกลั้น.

"เราต่างรักกัน ไฉนจึงมีมารมาแซกแซงเช่นนี้?"

◎ ◎ ◎

หอสมุดหนังสือพิมพ์ แห่งชาติ ไทยเขษม

โภคา มิกิริยา กลัด กลุ้มขุ่น หมองยิ่ง กว่าครั้งคราวใดๆ เมื่อมานัศ พยและถามว่า "มีอะไรซึ่งเป็นความผิดเกิดขึ้นอีก?"

"ยิ่งกว่าผิด มันถึงแก่ครุทัณฑ์ที่เดียว เพื่อนรัก" โภคา ตอบแล้วก็ถอนใจอย่างหนัก "ฉันได้พบหล่อนแล้ว ปรากฏว่าหล่อนได้รับบาปอันหนักซึ่งกระทำขึ้นโดย อ้าย มหาวายร้ายคนหนึ่ง!"

"คืออย่างไร?"

โภคา กล่าวด้วยสำเนียงคล้ายอ่านหนังสือว่า.

"แม่เครือวัลย์ วงศ์วิสุทธิ์ ไม่ใช่คนเหลวไหล แต่หล่อนเป็นเด็กหญิงที่ไม่ค่อยเดียงสาต่อความเป็นไปของโลกนัก และหล่อนรักฉันเหมือนฉันรักหล่อน แต่เดี๋ยวนี้ ต้องมีลูกที่ไม่มีพ่อ!"

"เครือวัลย์!" มานัศ ออกอุทานด้วยความมหัศจรรย์ใจ แล้วจิตต์เจตสิกของเขาก็พลันหวนระลึกถึงพฤตติการณ์เมื่อครั้งกะโน้น ว่าครั้งหนึ่งและครั้งนั้นเป็นไฉน!

"แม่เครือวัลย์เป็นหญิงที่ฉันรักเพียงชีวิต" โภคา กล่าวต่อไป "ฉันสามารถสละทุกอย่างเท่าที่มีเพื่อหล่อนได้ ฉันไม่ลงโทษหล่อนที่หล่อนเป็นดังนี้เลย ที่ถูกฉันควรลงโทษอ้ายมนุษย์วายร้ายที่ยังอาจทำลายความบริสุทธิ์ของหล่อน — — — จนเกิดอ้ายทารกสัยประดนขึ้นมา มันจะต้องอยู่ในความสาปแช่งของฉันชั่วกาลนาน อะไร มานัศ เธอรู้จักแม่เครือวัลย์หรือ?"

"เปล่า — โภคา ฉันไม่รู้จักหล่อน แต่หล่อนบอกอะไรให้แกทรายบ้าง?" มานัศพูดตะกุกตะกัก.

"หล่อนไม่ได้บอกอะไรให้กันฟังตลอดจนนามอ้ายบ้าคนนั้น"

"หล่อนไม่ได้บอกอะไรเธอเลย—ถ้า ถ้าหากเธอรู้—รู้จักคนนั้นเธอจะทำอะไรแก่เขา?"

โภคา กล่าวตอบด้วยสำเนียงหนักแน่นว่า.

"มานัศเพื่อนยากเอ๋ย ปัญหาของเธอยากมาก มันอาจเกี่ยวข้องด้วยชีวิตของฉันก็ได้ แต่ตามทางการ เขาผู้นั้นจะต้องได้รับโทษสมควรแก่บาป 'กฎหมายธรรมชาติ' จะต้องตัดสินมัน และฉันจะเป็นทั้งผู้พิพากษาและพะทำมะรง — — —"

มานัศ หนุ่ม เอนกาย พิง พะนัก เก้าอี้ ด้วยความสะท้อนสะท้านกาย แม้ โภคา จะกลับแล้ว เขาก็ยังนั่งอยู่ที่เดิม ความคิดพุ่งซ่านไปในวิถีตั้งร้อยแปด.

เครื่องวัลย์วงศ์วิสุทธิ์นามนี้รอสิ่งทั้งหลายแหล่ที่ผมไปแล้วให้ลอยเด่นขึ้น ภาพนครเชียงใหม่ได้ปรากฏแก่คลองจักษุพร้อมกับรูปลักษณะของตรุณีสาวสวยยืนอยู่ท่ามกลางสวนกุหลาบที่งามริน แล้วรัตติกาลนั้น — รัตติการที่ประกอบด้วยลมฝนอย่างหนัก — รัตติกาลที่ดลบรรดาลให้ความคิดจะทำชั่วกลับเป็นการกระทำชั่วขึ้น การระลึกขึ้นมาได้นี้ไม่สามารถทำให้ดวงจิตต์เจ็บปวดประการใดเลย แต่คำพูดคำเล่าของโภคานั่นซิ ทำให้มานัศกะวนกะวายทุรนร้อน จริงกะนั้นละหรือ ที่เครื่องวัลย์วงศ์วิสุทธิ์มิทารกไม่มีพ่อ ถ้ากะนั้นจริง พ่อของทารกนั้นจะต้องมี — — คือตัวของมานัศ ชายหนุ่มต้องทะลึ่งลุกขนสุดตัวและร้องอย่างหมดหวัง วิ่งกลับไปหยุดยืนอยู่หน้ากะจกเงายานใหญ่ มานัศเห็นรูปร่างของตนเอง รูปเช่นนี้ เค้าหน้าเช่นนี้ นัยน์ตาอย่างนี้ มิน่าจะเป็นผู้ทุจริตคิดมิชอบจนกะทั่งอาจทำลายความบริสุทธิ์ของหญิงสาวผู้เยาว์ความคิด— — — และกะทั่งผลของการกระทำนั้น เกิดมีองค์พะยานปรากฏ และสิ่งที่ร้ายกว่าก็คือหญิงสาวผู้นี้เองมิใช่หรือที่เป็นยอดรักยอดหัวใจของโภคามหามิตรของตน เขาเป็นโจรขะโมยความบริสุทธิ์ของหญิงสาว เป็นผู้ทำลายความสุขและหัวใจของเพื่อน เพราะความพลั้งหลงใหลในอำนาจของความงามและความสุขชั่วขณะเช่นนี้เขาควรได้รับโทษสถานใด.

มานัศยกมือขึ้นกุมหน้าเดินโซเซเข้าไปในห้องส่วนตัว ฟุบนั่งลงบนเก้าอี้หน้าโต๊ะเขียนหนังสือด้วยความวังเวงหวั่นหวาดใจ.

“สาธุ” เขาพึมพำกับตนเอง “เดชะบุญที่หล่อนไม่บอกความจริง ถ้าโภคารู้ความจริงแล้วเขาจะคิดอย่างไรบ้าง?”

เพราะความกลัดกลุ้ม มานัศอยู่บ้านไม่ติดในคืนนั้น ต้องไปเที่ยวที่สโมสรปลิมจิตต์อันเป็นสโมสรที่ค่อนข้างครึกครื้นประกอบด้วยภาพที่น่าดูหลายประการ ภายในเรือนต้นไม้มานัศแลเห็น โภคานั่งอยู่คนเดียวณโต๊ะสุดท้าย ดวงตาของเขาเลื่อนลอยและมองเหม่อคล้ายคนปราศจากสติ ส่วนเบื้องบนในห้องโถงนั้นมีคู่เต้นรำอยู่สี่ห้าคู่ มานัศมองดูด้วยอาการชิงชัง แหละเบื่อหน่ายพลางคิดว่า.

“เพียงเท่านี้และหรือคือความสนุก แลผลของมันเล่า?”

แล้วเขาก็เมินหนี อีกทางหนึ่งเขาแลเห็นโภคานั่งอยู่คนเดียวตามเดิม ที่เดิม นิ่งแทบไม่กะดุกกะดิก ข้างหน้ามีแก้วน้ำสี่เหลี่ยม ๆ

วางอยู่ แล้วคิดอีกว่า.

"โภคาเอ๋ย ฉันเองเป็นคนทำลายความสุขของเธอ ฉันเองเป็นต้นเหตุแห่งการที่จะทำให้เธอเสียคน และฉันควรทำอย่างไร?"

คะนึงพลางเขาเดินเข้าไปใกล้ เอนกายพิงกับคูหาประตูเรือนต้นไม้ด้วยอาการเฉื่อยชาในที่สุด โภคาลุกขึ้นและเดินออกมา.

"เธอหรือ มานัศ เธอมาที่นี่เหมือนกันหรือ?" โภคาร้องเมื่อเห็น มานัศ.

"ฉันมาที่นี่ พบเธอที่นี่ และเห็นเธอกินเหล้าด้วย ลักษณะเช่นนั้นไม่ใช่ประพฤติการของเธอเลย."

"ด้วยความไม่สบายใจ ฉันกินเพื่อแก้กลุ้มนิดหน่อยเท่านั้น"

มานัศ สั่นศีรษะ เป็นเชิงไม่ลงความเห็นด้วย.

"อย่าลืมตัวเธอเอง โภคา"

"แน่นอน ฉันจะไม่ลืมตัวฉันเองเป็นอันขาด และเพราะฉันไม่ลืมน่ะซิจึงเป็นอย่างนี้ มานัศ ฉันขอส่งข่าวอีกสักหน่อยว่าเด็กผู้มีกรรมนั้นกำลังจะเดินทางไปสู่ปรโลกแล้ว โอ! เวรกรรมเอ๋ย ฉันไม่สามารถทนดูภาพอันน่าทุเรศนั้นได้เลย ฉันสงสารสมเพช ทำไมมารร้ายจึงไม่ส่งข่าวนี้แจ้งแก่ผู้ก่อกำเหนิดเด็กหล่อนไม่บอกฉันเสียเลย มิฉะนั้นแล้วฉันจะจัดการให้ยุติธรรมที่สุด และตัวของหล่อนเอง คุณพระจงคุ้มครองชีวิตหล่อนเถิด หล่อนจงมีชีวิตยืนยาวต่อไปอีกเถิด"

มานัศ รู้สึกเย็นหมดทั้งตัว ถามเสียงแผ่วเบาว่า.

"หล่อนก็เจ็บเหมือนกันหรือ?"

"ไม่น้อยไปกว่าเด็ก" โภคา กล่าวตอบ "มาเถอะน่ะ มานัศ เธอต้องไปด้วยกันประเดี๋ยวฉันจะไปดูอาการของหล่อน"

มานัศ อีกอัก แต่ก็สุดที่จะคัดค้าน จำต้องเดินตาม โภคา ไป ขึ้นรถ และ ขับไปตามถนนเพ็ชร์บุรี โดยด่วน อากาศอันเยือกเย็นแห่งราตรีกาลกำลังแผ่ซ่าน มานัศรู้สึกสะท้านใจเมื่อลมพัดมาต้อง เหลือบเห็นดวงหน้า โภคา เวลานี้กำลังยิ้มยิ่งและขับรถอย่างเร่งร้อน ถนนเพ็ชร์บุรี กำลัง ปกคลุมด้วย ความมืด — มืดจริง ๆ นอกจากความสว่างของโคมหน้ารถแล้วไม่มีแสงจากอะไรอีกเลย และแล้วรถก็หยุดเมื่อถึง โภคา เดินนำหน้า มานัศ ซึ่งมีหัวใจกำลังเต้นรัวแรงเข้าไป.

แสงไฟในห้องคนเจ็บสว่างหลัว ๆ โภคาค่อย ๆ เยื้องประตูที่แง้มไว้ และคนเจ็บกำลังนอนอยู่บนเตียง ผู้พยาบาลกำลังยืนอยู่ข้าง ๆ

แสงไฟสว่างขึ้นเล็กน้อยเมื่อปรากฏดวงหน้าแขก ดวงหน้าของคนเจ็บซูบซีดมากทีเดียว แต่มานัศซึ่งแอบอยู่ในความมืดมองปราดเดียวก็จำได้ทีเดียวว่านั่นคือเครื่อวัลย์! หญิงสาวผู้น่าสงสาร!

ผู้พยาบาลได้เดินออกไปอย่างเงียบกริบ เมื่อโภคานั่งลงบนเก้าอี้ริมเตียง คนเจ็บค่อย ๆ ลืมตาพยายามฝืนยิ้มเมื่อแลเห็นโภคา

"คุณโภคา!"

"จ๊ะ ฉันเอง ฉันมาเยี่ยมเธอกับเพื่อนของฉัน หมอที่ให้มานั้นเขามาแล้วหรือ เขาว่าอย่างไรบ้าง?"

หล่อนตอบว่า "อิฉันไม่ทราบ เขาพูดกับพี่พิมล แต่ _ แต่คุณโภคา ขา คุณเอาใจใส่อิฉันมากเกินไป ปล่อยให้อิฉันตายเถอะค่ะ"

โภคาสั่นศีรษะเอื้อมมือกุมมือหล่อนไว้.

เธอยังไม่สมควรจะตาย และเธอจะตายไม่ได้ เธอคือชีวิตของฉัน เพื่อเห็นแก่ฉันเธอจงพยายามบำรุงตัวให้หายเถิด เด็กล่ะเย็นอย่างไรบ้าง?"

ขณะนั้น แสงไฟแม้จะริบหรี่ก็ยังส่องให้เห็นน้ำตาอันไหลรินอาบหน้าของหล่อนได้ถนัด.

"อิฉันได้ยินหมอพูดว่าไม่มีหวัง"

มานัศได้ย่องออกมาเสียจากห้องแล้วโดยโภคาไม่รู้ตัว. และโดยมีน้ำตาไหลซึมไม่ผิดอะไรกับเครื่อวัลย์เลย แต่กระนั้นมานัศยังได้ยินคำสุดท้ายที่ว่า "ไม่มีหวัง" ได้อย่างชัดเจน ชายหนุ่มรีบก้าวเท้าออกข้างนอกบ้านโดยเร็ว หายลับไปในท่ามกลางแห่งความมืดด้วยความเศร้าใจ.

"มานัศ!" โภคาเรียกและเหลียวมาซึ่งหาเห็นไม่.

แต่คำเรียกนี้บอกให้เครื่อวัลย์สะดุ้งเบิกตากว้าง.

"มานัศ คุณมานัศหรือคะที่เป็นเพื่อนมากับคุณ?"

"จ๊ะ _ แต่เอ๊ะ! ทำไมมานัศ _ มานัศรู้จักกับเธอรึ? _ มานัศเพื่อนของฉัน"

เครื่อวัลย์หลับตาแล้วถอนหายใจยาว

"อิฉันจะไม่บอกความจริง แต่นี่ก็คล้ายจะเป็นเวลาที่สุดแล้ว อิฉันต้องบอก คุณมานัศโหดร้ายมาก มาถึงที่แล้วยังแกล้งเมินเฉย คุณโภคา คุณมานัศ เพื่อนของคุณคือยิ่งกว่าของเด็ก"

โภคาตกตะลึงพอได้สะติก็กลับออกนอกห้องร้องตะโกนว่า

"มานัศ มานัศ มานี่!"

แต่มานัศไปเสียแล้ว ความมืดเข็นฉากกำบังให้เขาหนีไปได้ โภคาหวนกลับเข้ามาอีก.

"เขาไปแล้ว เขาหนีไป โอ มานัศเอ๋ย เธอเองหรือที่เป็นคนกระทำยาปนี้"

"บอกเขาเถอะค่ะว่าลูกกำลังจะตาย และอินันก็กำลังจะตาย — — — กับอินันยอมอโหสิการกระทำของเขาทั้งหมด" เครือวัลย์พูดด้วยสำเนียงอ่อนเครือ

โภคาหลับตา ปล่อยให้น้ำตาไหลพลางน้อมศีรษะรับคำ ก้มลงจูบหน้าผากคนเจ็บครั้งหนึ่ง แล้วก็เดิรโซเซออกจากห้องหัวใจปวดร้าวและเร่าร้อน ความจริงทั้งหลายได้กระจ่างแจ้งสิ้นแล้ว มานัศเป็นตัวการและเป็นผู้ที่เขาต้องการ แต่เขาต้องการมานัศจริงหรือ เพราะมานัศคือมหามิตร

รถโภคาได้แล่นฝ่าความหนาวเย็นและหมอกแห่งเหมันตฤดูไปตามถนนอีกครั้งหนึ่งจนกะทั่งถึงบ้าน มานัศ ซึ่งบัดนี้กำลังสถิตอยู่ในความเงียบเชียบ

โภคาขึ้นทางลูกกรงสู่ชั้นที่สองได้ และค่อย ๆ ย่องไปตามเฉลียงสู่ห้องส่วนตัวมานัศทันที

ไฟฟ้าในห้องกำลังสว่างจ้า ส่องแสงลอดออกมาตามช่องประตูที่เปิดแง้มไว้ โภคาย่องย่างด้วยผีเท้ากะชับ มุ่งไปยังประตูและสอดตาดูภายใน มานัศกำลังยืนอยู่หน้าโต๊ะเขียนหนังสือ มือกอดอก ดวงตาเพ่งไปตรงหน้าแทบไม่กะพริบ มีอะไรบางอย่างในความคิดของมานัศหนุ่มขณะนี้ และอะไรบางอย่างนั้นน่าจะเป็นสิ่งที่พึงสยดสยองพองขนในพฤติการณ์ที่กระทำมา "กฎหมายธรรมชาติ" คือความคิดในสิ่งประเสริฐทั้งปวงย่อมเป็นปรปักษ์ต่อการกระทำเช่นนี้ และจักต้องมีการลงโทษอย่างแรง เป็นการลงโทษด้วยธรรมชาติ อันจะพึงรู้สึกฉะเพาะคนดิเป็นแน่แท้ มานัศเป็นชายหนุ่มที่ดีคนหนึ่งมีวัยกำลังทรามคะนอง ซึ่งจะต้องมีการพลาดพลั้งประพฤติผิดในส่วนแห่งความลุ่มหลงในความงาม บัดนี้มานัศรู้สึกเสียใจอย่างหนักรู้สึกเสียใจอย่างยิ่ง อนิจจา — ภาพที่เขาประสพเมื่อกี้ ภาพนั้นติดตาเขาทุกลมหายใจเข้าออก ยิ่งกว่าการโจรกรรม ยิ่งกว่าการฉ้อฉนล่อลวง เพราะการนี้เป็นการทำลายชีวิตมนุษย์โดยทางอ้อม และทำลายความสุขแห่งชีวิตมนุษย์อีกสถานหนึ่ง แต่การกระทำอันยังผลปานฉะนั้นได้บำเพ็ญไปโดย

อาการหลงลืม โดยมิคิดว่าผลแห่งการกระทำนั้นจะร้ายกาจถึงเพียงนี้ น้ำตาได้ไหลรินออกจากกะบอกตาของมานัศอีกครั้งหนึ่งโดยไม่รู้สึก และปล่อยให้มันหยาดผ่านดวงหน้าอันขาวซีดไปเป็นทาง.

โภคายืนตะลึงดูภาพนี้ด้วยความวิเวกใจ มือซ้ายที่กำลังกำหมัดอย่างแน่นเกร็ง มือขวาล้วงกะเป๋าและกุมด้ามปืนอย่างมั่น กรามที่ขบเป็นสันนูน อาการทั้งสิ้นนี้พลันสิ้นกำลังกลายเป็นอ่อนเพลีย เสียงถอนหายใจอย่างหนักของบุคคลที่สองได้ดังขึ้นท่ามกลางความเงียบสงัดแห่งราตรีกาล แล้วโภคาได้ยินเสียงพึมพำเป็นเสียงแสดงการลุกะโทษตัวเอง ซึ่งโภคาแม้จะมีความพิโรธโกรธแค้นสิงอยู่ในดวงจิตต์ก็ยังอดนึกถึงความรักและความชอบชิดสนิทสนมกันมาแต่กาลก่อนนั้นไม่ได้.

ความอาฆาตมาตร์ร้ายได้ลับเลือนหายศูนย์ไปจากหัวใจโภคาแล้วบัดนี้ เขาพยายามทำตนให้กล้าหาญก้าวเดินเข้าไปยืนอยู่ต่อหน้ามานัศซึ่งกำลังตกตะลึง.

"เธอ — โภคา!" มานัศกล่าวด้วยสำเนียงแหยเครือ.

"ฉันเอง มานัศ ฉันโภคา สหาย ตอบว่า.

"โภคา ฉันกระทำความผิดอย่างลึกซึ้ง"

"แต่เป็นความผิดที่ฉันจะต้องยกโทษให้เธอเสมอ มานัศเพื่อนยากของฉัน เราเป็นเพื่อนกันนะ เป็นเพื่อนจนกว่าเราจะตายไปจากกัน"

มานัศจับหัวไหล่โภคาไว้แน่น.

"ฉันเป็นคนเลวทราม และฉันกระทำสิ่งที่เลวทรามยิ่งกว่าตัวฉันอีก ฉันไม่รู้เลยว่าแม่เครือวัลย์เป็นของเธอ กับขณะนั้นฉันไม่สามารถยั้งใจได้ เราต่างยังหนุ่มต่อการชะนะหัวใจ เมื่อมีความงามอย่างยั่วยวนมาล่อหน้าอย่ โภคา ฉันได้ลืมแก่อำนาจเพื่อความประสงค์อันแสนสามานย์ ที่นครเชียงใหม่ฉันได้พบแม่เครือวัลย์ที่นั่น และคืนนั้นฝนตกจัด ฉันกับแม่เครือวัลย์อยู่ด้วยกันสองต่อสอง ฉันไม่ได้พยายามจะกระทำรุนแรงถึงเพียงนั้นเลย แต่ก็สุดที่ฉันจะยั้งรั้งหัวใจ โภคาเธอจะยกโทษให้ฉันเทียวหรือ แต่แม่เครือวัลยเล่า?"

"หล่อนยกโทษให้เธอแล้ว"

"ลูกของฉันหล่ะ?"

โภคาเบือนหน้าไปเสียทางหนึ่ง แล้วปรโลกคือทางดำเนิรของเขา"

มานัศร้องครางและซบลงนั่งกับเก้าอี้นวมด้วยความปวดร้าวเศร้าทรวง.

◎ ◎ ◎

ต่อมา — ทารกผู้มีกรรมนั้นได้ตายแล้ว เครื่อวัลย์ได้หายคืนหายวันจนเป็นปกติ หล่อนได้โผสู่วงแขนโภคาซึ่งกางรับโดยมิมีความรังเกียจอีกครั้งหนึ่ง มันเป็นความรักอย่างสดชื่นของหล่อนบัดนี้ แต่กะนั้นบางครั้งหล่อนยังรู้สึกเจ็บปวดเมื่อนึกถึงความหลัง.

และขณะที่คู่หนุ่มสาวกำลังนั่งพลอดกันอยู่แทบเฉลียงบ้านณเรือนน้อยนั้น โภคาได้พูดว่า.

"ในที่สุดความรักของเราก็ดำเนินไปสู่ความสำเร็จดังปรารถนา เธอของละลืมเรื่องราวเก่า ๆ นั้นเสียเถิด นึกเสียว่าเป็นการฝันร้ายคราวหนึ่ง และคิดตั้งการดำเนินชีวิตใหม่ เวลานี้มานัศกับภรรยาของเขากำลังเดินทางไปชีนังแล้ว นี่แน่จดหมายของเขา"

เครื่อวัลย์รับมาคลี่ออกอ่านมีใจความว่า.

"โภคามิตร์ที่รัก

ฉันไม่สามารถอยู่เผชิญหน้าเธอกับแม่เครื่อวัลย์ได้ ฉะนั้นจึงชวนแม่สุนทริไปเที่ยวชีนัง สิงคโปร์ สุมาตรา และชะวาเพื่อให้เพลิดเพลินใจ ฆ่าความกลัดกลุ้มเสียคราวหนึ่ง ขอโทษที่ไม่ได้บอกให้รู้ล่วงหน้า แต่เมื่อเธอได้รับจดหมายนี้ เรือเราได้แล่นข้ามสันดอนแล้ว"

"เราเล่าจะไปไหนบ้าง?" โภคาถามเมื่อเครื่อวัลย์ส่งจดหมายคืนให้.

"ที่ไหนก็ได้ค่ะ ถ้าอาจสามารถทำให้เราสุขได้" หล่อนตอบอย่างเอียงอาย

"ที่ไหน ๆ ก็สุขทั้งนั้น ถ้าฉันมีเธอและเธอมีฉัน" โภคาตอบแล้วก็ประโลมหล่อนเครื่อวัลย์หัวเราะระคนกับสะอื้นเมื่อเบียดกายแนบกับอกชายหนุ่มแล้วพูดแผ่วเบาว่า.

"คุณโภคา คุณสุนทริเขาสวยไหมคะ?"

"เขาสวยมาก แต่เป็นความสวยคนละทางกับเธอ และเขารักกันมากด้วย"

"เราก็รักกันไม่ใช่หรือคะ?"

แทน คำ ตอบ โภคา กอด หล่อน แน่น ขึ้น แล้วก้มลงลิ้มรสริมฝีปากอัน แดง แฉล้มนั้นอีก ครั้งหนึ่ง.

ลมได้ รำเพยพัดเอื่อยขณะนี้ กลิ่นกุหลาบ ตามระเบียงและกลิ่นแก้วขจายขจรไปทั่วบริเวณ สุริยรังษียามสายัณห์ ซึ่งเต็มไปด้วยความ ไพโรจน์ ทอแสง ต้อง พื้นภูมิประเทศ อันพอตา และ — จนกะทั่ง — จน กะทั่ง พระอาทิตย์ ล่วง ลับไปแล้ว คู่หนุ่มสาวก็ยังนั่งปลอบประโลม อยู่ บน ม้า ยาว ที่ เฉลียงบ้านตามเดิม — — จน กะทั่ง ดวงจันทร์ ไขรัศมีโอภาสขึ้น เป็นอันดับ มีเสียงดนตรีลอยมาในระยะทางไกลท่ามกลาง ความสงัด เป็นทำนองเพลงไพเราะ เต็ม ไปด้วยความรักอันหวานตามธรรมชาติ พอ ก้อนเมฆลอยมาบดบังดวงจันทร์ ทรรศนีย ภาพทั้งปวงก็หายไปพร้อมกับความอวสานของ นิยายนี้.

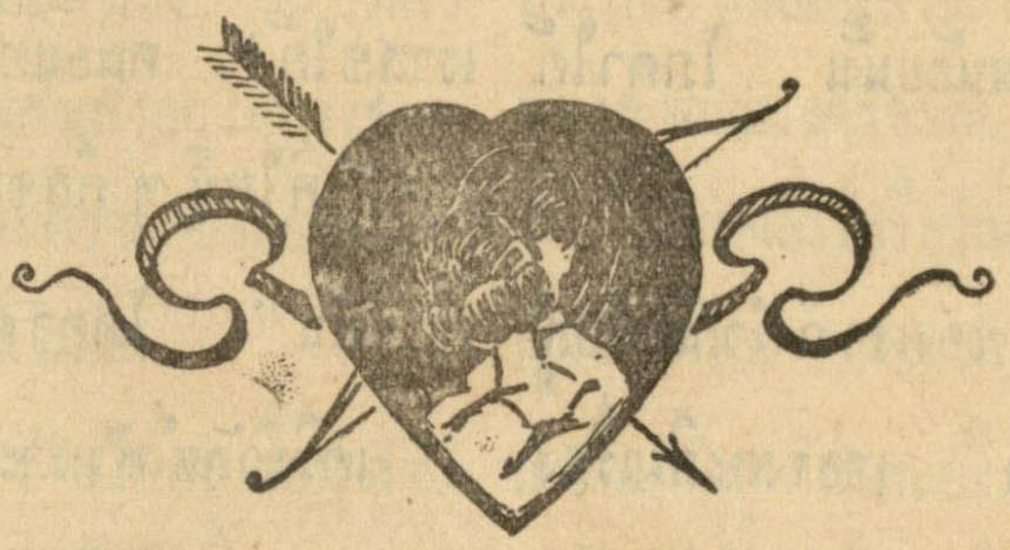

◎ ค่ากับยอ พอใจ ไหนกว่ากัน คนหมื่นพัน ชอบยอ ละพ่อขา
ถึงด่าดี มีประโยชน์ ขอโทษค้า ยอมไม่มี ดีกว่า มีนหน้าเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เรื่องราชสีห์

ข้าพเจ้าได้ยินท่านผู้รู้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเคยเรียนภาษาบาลีมาแล้ว พูดว่า ประโยคประธาน ตลอดจนไวยากรณ์ของ ภาษาอังกฤษ คล้ายคลึงกันกับภาษาบาลีมาก ข้าพเจ้าก็เป็นผู้ได้เคย ศึกษาภาษาบาลีอยู่บ้าง จึงอยากจะลองหัดอ่านหัดแปลภาษาอังกฤษดูบ้าง ครั้นลองแปลดู ก็ได้ความตามที่ข้าพเจ้าส่งมาลงในไทยเขษม ดังต่อไปนี้ จะเป็นการใช้ได้หรือไม่ ก็สุดแล้ว แต่ท่านผู้อ่านจะวิจารณ์ และหวังว่าท่านผู้อ่านทั้งหลายจะเข้าใจเนื้อความได้แจ่มแจ้งดีทีเดียว.

อันว่าสีหะย่อมเป็นสัตว์แข็งแรงที่สุด และกล้าหาญที่สุด นับในจำพวกสัตว์วิฬาร์ เป็นสัตว์ที่ได้นามตามสมมติว่า "กษัตริย์แห่งสัตว์จตุบาททั้งหลาย, และเป็นมหากษัตริย์ของพนัสสถาน" สีหะนั้นสถิต อาศัยอยู่ในอาฟริกา ประเทศโพ้น และในเอเซียฝ่ายทักษิณทิศ มีอาตมะยาวราว ๗ หรือ ๘ ฟุต และสูงประมาณ ๔ ฟุต.

อันว่าสีหะนั้นเป็นไม่เหมือนกับสัตว์ทั้งหลายเหล่าอื่นทั้งหมด ตกว่าเป็นสัตว์มีศีร์ษะใหญ่ ปกคลุมไปด้วยโลมชาติอันยาว และมีหน้าผากอันหนึ่งซึ่งประดิษฐานอยู่เหนือศีร์ษะ มีรอยย่นเป็นอันมากในเวลาเมื่อมันเป็นโกรธขึ้ง มันมีกำลังร่างกายอันแข็งแรงและว่องไว มีสร้อยคอยาวหนาปุกปุย ปกคลุมซึ่งคอและไหล่ของมันอยู่ นังคูฏฐะ อันว่าหางของมัน ยาว มีอาการบิดไปบิดมาที่ปรัศว์ทั้งสองของมัน ในเวลาเมื่อมันพิโรธ ขาของมันเล่าก็ประกอบด้วยกำลังแข็งแรงมาก อันว่าเท้าทั้งหลาย ของมันนั้นก็มีเล็บอันคมน่าพิลึกพิลึงกลัวยิ่งนักหนา ศัพทสำเนียงเสียงแผดของสีหะนั้น ดังนี้สนั่นนฤนาท น่าสะดุ้งหวาดเสียวยิ่งนักในเมื่อได้สวนาการในเพลาราตรี เปรียบปานประหนึ่งว่าเสียงฟ้าร้องใน

ทูรสถาน.

อันว่าสีหะในเอเซียและในอาฟริกาประเทศฝ่ายอุตตรทิศ และบัจฉิมทิศนั้นไซร้ มีพรรณสีกายเหลืองอ่อน สร้อยคอเล่าก็มีพรรณเหลือง (ซึ่งได้นามตามมคธภาษาว่า "ปัณฑุสีหะ") เขืองว่า สีหะ ในอาฟริกาประเทศฝ่ายทักษิณทิศ สร้อยคอมีวรรณดำหนาปุกปุย จึงได้นามตามนิมิตต์ว่า "สีหะสร้อยคอดำ" (แต่คำมคธพากย์เรียกว่า "กาฬสีหะ")

เขืองว่า สีหะตัวเมีย หรือสีหะสตรีเพศเป็นเล็กกว่า และงามมากกว่า สีหะผู้ และไม่มีสร้อยคอ เป็นนิตยกาล. ตกว่าสีหะตัวเมียว่องไวกว่า สีหะ ตัวผู้ แต่ไม่แข็งแรง และ ไม่ดุเหมือนสีหะตัวผู้ เว้นแต่เมื่อเวลามันมีพาลโปดกแล้ว มันจะเป็นสัตว์ที่ดุร้ายที่สุด ยิ่งกว่าสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง มันจะต่อสู้คนและสัตว์จตุบาท ถึงมาตร์แม้น จะมีมากน้อย สักเท่าไร ๆ ก็ดี เพื่อเหตุที่จะป้องกันลูกน้อยของมันเมื่อเวลาตกอยู่ในอันตราย.

อันว่า สีหะ ทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมบริโภคซึ่งมังสะสัตว์ และจับสัตว์บริโภคเป็นภักษาหาร โดยอาการกระโดดตะครุบประดุจวิฬาร์จับมูสิกชาติฉะนั้น. สีหะ พิฆาตฆ่าและกินซึ่งเนื้อกวาง และเนื้อสัตว์ ทั้งหลายเหล่าอื่นเป็นอันมากยิ่งนักหนาทุก ๆ พรรษกาล เขืองว่า สีหะบางจำพวกชอบบริโภคซึ่งเนื้อมนุษย์ ไม่ฆ่าสัตว์อื่นบริโภคเป็นอาหาร แต่จับคนเป็นภักษา สีหะทั้งหลายเหล่านี้ เป็นสัตว์อันเขาร้องเรียกกันแล้วว่า "สีหะกินคน" ดังนี้.

ธรรมดา สีหะ ทั้งหลายอาจเป็นสัตว์ที่เชื่องได้ ในเมื่อมันยังเล็ก ๆ อยู่ แต่ว่าถ้ามันได้ลิ้มซึ่งรสโลหิตสักครั้งหนึ่งแล้ว มันก็มักจะตั้งต้นเป็นสัตว์ดุร้ายขึ้นได้.

ยังมีนายทหารนายหนึ่ง ในอินดยาประเทศในกาลวันหนึ่งเขาได้นอนหลับโดยมือซ้ายห้อยอยู่บนเตียง ขณะนั้น สีหะ ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงของเขา ได้ปลุกแล้วซึ่งเขา โดยอาการเลียซึ่งมือของเขา อันธรรมดาลิ้นของสีหะย่อมคายคม ฉะนั้นจึงยังโลหิตให้ออกแล้ว นายทหารนั้นพยายามเพื่อจะชักซึ่งมือของเขาออก เขืองว่า สีหะนั้นได้ขู่คำรามแล้ว และได้ขะย่ำมือไว้ โดยมั่นคงยิ่งนักแล้ว นายทหารนั้นจึงอาวัชนาการรู้ ทันทีว่า โลหิตได้เปลี่ยนนิสสัยสัตว์เลี้ยงของเขาให้กลับกลาย เป็น สัตว์เถื่อนไป และเป็นการน่ากลัวอันตรายมากที่จะยอมให้มันสถิตเสถียรอยู่ต่อไป.

เพราะเหตุการณะดังนั้น เขาจึงหยิบซึ่ง ว่าเขาหยิบขึ้นโกยากใต้หมอนของเขาแล้วยิง
ริโวละวิระ จาก ภายใต้พิมโพหนะ ของ อาตมา ซึ่ง สีหะ เสียงนั้นให้ถึงแก่ความตาย ไปในขณะ
แล้ว และยิงสัตว์นั้นให้ถึงแก่มรณาสัญ ตก นั้น นั่นแล.

ฉะนั้น:

โบราณท่านจึ่งห้าม หวงนัก

ลูกจระเข้พยัคฆ์+ ชั่วช้า

อย่าเลี้ยงอย่าพิทักษ์ ทะนุก ถนอมเลย

เหตุเมื่อมันโกรธกล้า กัดเจ้าของตน ตายแล.

+ เพราะสิงโต ในประเทศสยามไม่มี ท่านจึงไม่ได้ห้ามไว้.

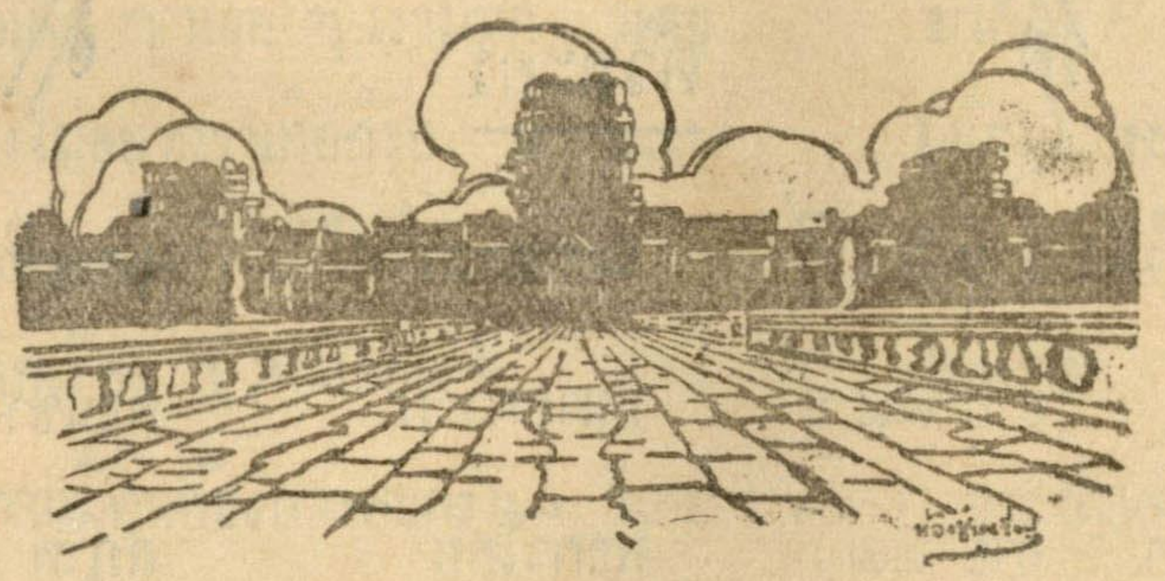

◎ ลงช้าใจ ทำอะไร ไม่เย็นเก่ ย่ำให้เหว ทำอะไร มักได้ผล

จะเอางาน พาลทำ ช้ำกมล เหมือนแกล้งตน แกล้งงาน โดยพาลเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

“ห้าแต้ม”

ละครพูด องก์เดียว ฉากเดียว

ของ นายศิริ อ่อนศิริ

ตัวละคร

พระวิเศษหิรญกิจ	อายุ ๕๒ ปี	นอกราชการ	เศรษฐี ตื่น ๆ
หลวงแถลงคดีการ	อายุ ๔๘ ปี	ทนายความ	ค่อนข้างดุ
นายจำเริง พงศ์หิรัท	อายุ ๒๗ ปี	พ่อค้าไทย	สุภาพ ค่อนข้างจน
เจ้าสอน คล่องการ	อายุ ๒๕ ปี	คนใช้หลวงแถลง	ทะลึ่ง

(ฉากสำนักงานทนายความของหลวงแถลง เป็นห้องจัดไว้สำหรับรับลูกความ มีโต๊ะเก้าอี้รับแขก โต๊ะเขียนหนังสือตั้งติดฝา อีกด้านหนึ่งมีตั้งพิมพ์ดีด ทางซ้ายมีประตูปิดเปิดแต่เวลานี้เปิดทิ้งอยู่ พอเปิดฉาก หลวงแถลงกำลังนั่งอยู่ที่โต๊ะเขียนหนังสือ)

แถลง หมู่นี้ลูกถ้อยลูกความหายาก จริงๆ ดูมันไม่ค่อยคล่องเหมือนแต่ก่อน เนติบัณฑิตก็ดื่นเข็นกล้วย ความเรื่องซอยมาพากลจะเข็กได้สองร้อยสองชั่ง อ้าวแย่งกดราคากันเสีย ชั่งหนึ่งร้อยหนึ่งก็เอา ยังงี้แล้วมันจะเอากำไรกันที่ไหน ยิ่งทนายเก่าๆ อย่างเราด้วยก็เลยขบเห่กัน ปีหนึ่งถ้าได้ว่าเรื่องใหญ่ๆสักเรื่องถึงจะแพ้หรือชะนะมันก็คงหนักกะเข่ากันพักหนึ่ง อือ! ยากแท้ (ถอนใจ หยิบบุหรี่ขึ้นจุดสูบ) อ้ายคดีเล็กๆ น้อยๆ เรามันก็ของหองไม่อยากว่าเสียด้วย นี่ก็อาทิตย์กว่าแล้ว ยังไม่มีความกะเขาสักเรื่อง (สอนออก)

สอน ประทานมีคนต้องการพบครับลูกความรึ?

แถลง ยังไงก็ไม่ทราบ เห็นจะใช่กะมังครับ

สอน เจ๊กหรือไทย (ย้อง) ว่าความ กะเจ๊ก กะเข่า มันค่อยอู่หน่อย

สอน เห็นจะเป็นไทยเพราะนุ่งผ้าม่วงและมีรถยนต์มาด้วย

แถลง เออ ดีแล้ว เชิญเขาเข้ามาซี (สอน) นี่และคงลาภก้อนใหญ่คนภูมิฐานมีรถยนต์ขยังงี้ ต้องล่อให้หนักๆ ข้อหน่อย (สอนนำพระวิเศษหิรญกิจออกมา แถลงพอแลเห็น ย้อง) แล้ว อ้ายสอนทำกูเสียแล้ว (ดัง) เชิญคุณพระ นึกว่าใคร นั่งซีครับครับ ขอบใจ (นั่งลงที่เก้าอี้)

พระวิเศษ แถลง ถ้าคุณพระจะมีธุระเรื่องความไม่เป็นไร ผมช่วยเต็มที่

วิเศษ มิได้

แถลง (ย้อง) ขบเหลวผิดหวังทั้งเรื่อง (ดัง) ยังงั้น คุณพระมีธุระอะไรไม่ทราย

วิเศษ ธุระส่วนตัวผม แต่ต้องขอความช่วยเหลือคุณหลวง

แถลง (หันไปทางสอน) เองไปหาน้ำหาท่าบุหรี่ ออกมาซี

สอน ขอรับ (เข้า)

แถลง ยินดี ผมยินดีช่วย ถ้าไม่เหลือบ่ากว่าแรง

วิเศษ อ้ายเหลือน่ะ คงไม่เหลือแน่นอน คือเรื่องมันเย็นอย่างนี้ ลูกสาวผม แม่ประภา มันอุตริ แถลงไปรักเจ้าหนุ่มคนหนึ่ง ชื่อจำเริญ นามสกุลอะไรผมก็ลืม วิเศษเสียแล้ว

แถลง เย็นคนดีหรือเลวปานใด

วิเศษ อ้ายดีน่ะ ไม่ต้องพูดถึง มันเย็นอ้ายพวกเจ้าชู้กินไข่

แถลง ว่าไป

วิเศษ คือท่านางลูกสาวผมก็ออกจะหลงลิ้นของมันอยู่มาก จนมิจดหมายไปมาถึงกัน บางทีก็แอบไปพบกันลับ ๆ ผมเกรง—

แถลง เจ้าหนุ่มนั่นจะพาลูกสาวคุณพระหนี

วิเศษ นั่นก็เย็นข้อหนักอกผมข้อหนึ่ง และตลอดเวลาที่มันติดพันอยู่นี้ ผมเกรงความครหานินทาของชาวบ้าน เพราะเย็นการขายหน้ามาก

แถลง แล้วคุณพระจะให้ผมทำอย่างไร? พ้องชายชู้

วิเศษ เอ! คุณหลวง คุณหลวงพูดยังไงนี่ ชายชู้มันต้องผู้หญิงมิผัวไม่ใช่หรือ?

แถลง จริงซี ผมมันก็ฉงนทางว่าความเรื่องพ้องอย่าเหลวไหล ผมอยากจะคิดอ่านทำขวัญเจ้าหนุ่มนั่นเสียให้พอ ให้เขากะราคาเอาเองก็ร้อย—กี่พัน ผมยอมขอแต่ให้เขาเลิกอย่ามาวุ่นวายกับลูกสาวผมอีกต่อไป

(สอนยกกาน้ำร้อนและหีบยุหรี่ออกมาตั้งแล้วเข้าไป)

แถลง (สั่นหัว) อย่างนั้นจะไม่เหมาะกะมัง

วิเศษ ทำไม?

แถลง เราจะเอาเงินให้เจ้าผู้ชาย แล้วให้มันเลิก และเราไม่รู้ว่ามันจะเย็นคนดีสมควรหรือไม่ ดูจะไม่เข้าทีอยู่นะขอรับคุณพระ

(ชักเคืองหน้าติ่ง) จะสมควรอย่างไรกัน ฐานะมันไกลกันมากนัก เตี้ยแล้วจะอุ้มค่อม

แถลง อ้ายสุภาษิตบทนั้น สำหรับคนจนต่อคนจน นี่คุณพระก็รวย

แล้ว เด็กมันต้องการความสุข ดูมันสมน้ำสมเนื้อพอกัน ก็ — —

วิเศษ สมกันไม่ได้ทีเดียว ลูกสาวผมคนเดียว ผมรักยังกะแก้วตา อ้ายหมอนั่นมันรู้ว่า แม่ประภามีพ่อเป็นเศรษฐี มันก็แกล้งล่อลวงให้ตกหลุม ของมันเท่านั้น นี่เป็นข้อที่มันหวังเข้ามาแน่นอน!

แถลง ขอรับ ความคิดคุณพระอาจถูกได้ แต่ว่า — —

วิเศษ ไม่แต่ละ มันต้องเก็งมาเล่นงานรูปนั้น และนี่ผมมิจดหมายไปนัดให้มันมาพบที่นี่ เวลาบ่าย ๕ นาฬิกา

แถลง (ทำท่าตรอง) มันยากอยู่นาคุณพระแล้วก็ — —

วิเศษ ไม่ยากอะไรเลย คุณหลวงผีปากทนายความ จงพูดหว่านล้อมมันดู มันคงตกลง พุทโธ่เงินเป็นพัน ๆ ผมยอมเสียสิน่า เอาเถอะ ผมยอมให้ค่าป่วยการคุณหลวง ๓๐๐ ขาว ๆ อ้าว (ควักธนาบัตรออกมาวาง) (ท้าท่ากะล้มกะเหลี่ยง) อย่า ไม่ต้องวุ่นวาย สำหรับส่วนตัวผม (ป้อง) ต้องเล่นตัวไว้หน่อย อ้าย ไม่ได้ ๆ คุณหลวงต้องถือว่าผมเป็นเสมือนลูก ความคนหนึ่ง นี่ (ล้วงเอาใบสั่งจ่ายออกมา) ผมจะเขียนใบสั่งจ่ายไว้ อ้อ! ไม่ต้องลงจำนวนเงิน เขียนแต่ชื่อไว้ให้ ถ้าจะเรียกร้องเท่าไร คุณหลวง ตรอกลงไป ก็แล้วกัน สองพัน — สามพันผมยอม ห้าพันก็ยอม ยังไง ตกลงไหม? (ควักนาฬิกาดู) จวน ๕ โมงแล้ว

แถลง ขอรับ ผมจะลองพยายามเผื่อจะเป็นผล

วิเศษ ขอบใจมาก

(สอนออก)

มีคนมาถามหาครับ

วิเศษ แถลง (ถามพร้อมกัน) หนุ่มหรือแก่

สอน (ทำท่าตรองนิด ๆ) ค่อนข้างหนุ่มครับ

แถลง ไปยอกเขาเข้ามาในนี้ (สอนออก)

วิเศษ (ลุกขึ้น) ผมจะปล่อยให้เขาตกลงกับคุณหลวง

แถลง (ลุกขึ้นบ้าง) ไม่ได้ซีครับคุณพระต้องอยู่ด้วยกัน

วิเศษ ไม่ได้ผม อยู่ไม่ได้เด็ดขาด ประเดี๋ยวเกิดเรื่อง โวหารของคุณหลวง อาจจะกล่อมหัวเขาได้ คุณหลวงล่อพะยานตกหลุมได้อย่างไร อ้ายหนุ่มนี่ก็คงทำนองเดียวกัน อ้าว เงิน ใบสั่งจ่าย คุณหลวงเก็บเสียก่อนซี เอาไว้ขยายทีหลัง (ทำท่าจะหลบออก) อย่าลืมนะครับ ว่าคุณหลวงเป็นผู้แทนตัวผม คุณหลวงมีสิทธิบริบูรณ์ ผมมอบธุระให้

แถลง (กรากเข้าไปฉุดมือ เสียงผีเท้าเดินมาใกล้จึงปล่อย วิเศษหลบหายเข้าไป แถลงยืนทำท่างง ๆ หันไปเก็บเงิน ใบสั่งจ่ายลงลิ้นชักโต๊ะ)

แถลง แปลกจริง ๆ คุณพระ วิเศษนี่ไม่รู้จะหวงลูกสาวไว้ทำไม ยอมเสียเงินเสียทองนับเป็นพัน ๆ

(เจ้าสอน นำ นายจำเริงพงศ์หิรัทเข้ามา ตรงเข้าไปหาคุณหลวงแถลงยกมือไหว้หลวงแถลงไหว้ตอบ)

แถลง เชิญนั่งซีคุณ (หันไปทางสอน) ไม่มีหน้าที่แล้ว ออกไปได้ (สอนกลับเข้าไป) คุณมาตรงเวลาดีมาก (จำเริงนั่ง)

จำเริง ผมกลัวว่าจะไม่พบใต้เท้าหมู่นี้ผมอยู่เสมอ เพราะว่างมาก

จำเริง เช่นนั้นก็นับว่าผมโชคดี จะได้มีเวลาสนทนาได้นานหน่อย

แถลง เห็นจะไม่ต้องนานก็สำเร็จเพราะ—

จำเริง ถ้าใต้เท้าจะมีธุระไป——

แถลง มิได้ ผมได้รับอำนาจและฉันทะมีสิทธิเต็มเปี่ยมแล้ว คุณอาจตกลงกับผมได้ ไม่ต้องเดือดร้อน

จำเริง (ทำท่าฉงน) ใต้เท้าถ้าจะทรายเรื่องของผมตลอดแล้ว

แถลง ครับ แจ่มแจ้งทีเดียว ปราศจากข้อสงสัย คุณชื่อ จำเริง

ไม่ใช่หรือ ?

จำเริง ครับถูกแล้ว จำเริง พงศ์หิรัท

แถลง ยังงั้น ผมจะเริ่มต้นเรื่องให้

คุณฟัง คุณพระวิเศษได้มอบ

หน้าที่ให้ผมมาตกลงกับคุณ

จำเริง พระวิเศษ ไหนกันครับ ?(ย้อง)

เอ๊ะ ! นี่โคมลอยมายังไงกันหือ

แถลง พระวิเศษ ยิดา แม่ประภา ที่

คุณไปติดพัน น่ะซี

จำเริง แม่ประภา ไหนกันครับ ?

แถลง ...ก่... ลูกสาว พระวิเศษ น่ะ

ซี (จำ.) หมอนี่ตีหน้าเก่งพิลึก

จำเริง (ย้อง) ตาหลวงนี่ถ้าจะเซ้ียว

อยู่ดี ๆ ก็มาทำท่าขึงขัง จะ

ตกลงเรื่องอะไรกันก็ไม่รู้

แถลง คุณอย่า พึ่ง ซัก ผม ก่อน เลย

ฟังผม แถลงการณ์ให้จบ สำนวน

เสียก่อนเอาละ คุณรัก แม่ประภา

จริงไหม ?

จำเริง ไม่จริง ! ผมยังไม่รู้ จักหน้า

ค่าตา หล่อนเลยจนนิดเดียว

แถลง คุณเก่งมาก คุณตีหน้าลวง

ทนายความผู้ มีภูมิ เช่นผม สนิท

แท้ แต่ไม่มีประโยชน์ดอกคุณ

ผมรู้ ความลับ ของคุณหมดแล้ว

คุณ รัก แม่ประภา เพราะ เห็น ว่า

ยิดาหล่อนมีทรัพย์ มาก คุณตั้ง

ใจจะล่อลวงหล่อน นั่นเป็นข้อ

สำคัญที่คุณมุ่งหมาย ถูกไหม

ผมพูดอย่างนี้ ?

จำเริง (หน้าตึง) ไม่ถูก ผมไม่เข้าใจ

ความ หมาย ของ ใต้ เท้า จน นิด

เดียว

แถลง คุณ อย่า พยายาม ปฏิเสธ เลย

ผมมีประจักษ์พะยาน และกรณีย์

แวดล้อมพอที่จะพิศูจน์ ได้ ว่าคุณ

รัก แม่ประภา และได้ลอบไป

พบปะกันบ่อย ๆ ในที่ลับสอง

ต่อสอง

จำเริง เอ๊ะ ! ใต้เท้าเอาเรื่องร้ายอะไร

มาปรักปรำผมนี่ ?

แถลง ไม่ใช่เรื่องร้าย (ย้อง) เจ้า

หมอนี่สำคัญ มันวางหน้าไม่รู้

ไม่ชี้ เห็นจะต้อง ขู่ ให้สาระภาพ

เสียก่อน (ดัง) ยังไง คุณมี

ข้ออะไรจะอ้างมาแก้ตัว ?

จำเริง ใต้เท้า จะให้ผม แก้ตัว อะไรกัน

ผมไม่มีอะไร จะแก้ (ย้อง)

อิตานี่ถ้าจะบ้า หรือไม่ก็เมา จนไม่มีสติ

แถลง ดีแล้ว เมื่อคุณไม่ยอมให้การเพื่อแก้ข้อหาของคุณ ผมต้องขอยื่นคำขาดต่อคุณเป็นครั้งสุดท้าย ว่า ถ้าคุณยอมตกลง เลิกไม่เกี่ยวข้องกับ แม่ประภา ต่อไป ผมจะจ่ายเงิน จำนวนหนึ่ง ให้คุณนี่ — เป็นความสัตย์จริง — และเป็น หนทาง เดียว ที่ผมจะต้องตกลงกับคุณ

จำเรียง (ทำถ้าโกรธพูดเสียงดัง) แล้วกัน คุณหลวงจะมาเกณฑ์ให้ผมเป็นตัวตลก ในเรื่องอะไรกันนี่?

แถลง หรือคุณ คิดว่าเงินค่าทำขวัญของคุณจะน้อย อย่า — อย่าเข้าใจผิด ต้องการเท่าไรบอก กี่พัน (หยิบใบสั่งจ่ายจากลิ้นชักออกมา)

จำเรียง (พูดดัง) แปดพัน (ย้อง) เล่นงานตานี่แก้ย้าเสียที

แถลง เท่านั้นเอง คุณยอมกับผมเสียดี ๆ แต่แรก บ้านนี้มีเสร็จคดี ตัดสินกันได้แล้วรึ ไม่ต้องสียพะยานโยกโย้ เสียเวลาของศาล (ย้อง) หนอยทำเสียงแข็ง พอพูดถึงเงินเท่านั้นตาลุก รับเป็นสัตย์ทีเดียว (หยิบปากกาเขียนในใบสั่งจ่าย)

จำเรียง (ย้อง) อ้ายเรานี่จะเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้ายกันแน่ นึกว่าแกจะพูดเล่น ๆ

แถลง นี่คุณดู ใบสั่งจ่าย จำนวนแปดพัน คุณอาจไปขึ้นเงินได้ทุกเมื่อ ที่ฮ่องกงแยงก์

(จำเรียงยังไม่รับ ทำลังเลยื่นพิศดูใบสั่งจ่าย)

จำเรียง นี่ในนามของใครกันครับ

แถลง พระวิเศษ นี่ยังไง ชื่อของเขา เอ๊ะ! แล้วกัน ตาพระผิทะเล ลืมเซ็นชื่อเสียแล้ว

จำเรียง (หัวเราะ) เก่งมาก คุณหลวงแสดง ท่า ทนายความ เก่ง มาก ผมขอชม

แถลง (ทำถ้าโกรธ) คุณไม่ต้องสบประมาทหวัวเราะเยาะผม ตัวคุณพระยังอยู่นี่ ผมอาจเรียกมาได้

จำเรียง คิเหมือนกันละครจะได้มิตัวเพิ่มมาอีก (หวัวเราะ)

แถลง (ตะโกนดัง) คุณพระครับคุณพระ (เสียงในโรงขานรับ) เชิญออกมานี่เดียว (พระวิเศษเดินเข้ามา)

วิเศษ เรียบร้อยแล้วรึ?

แถลง เรียบร้อยอะไรกัน ใบสั่งจ่ายก็ไม่เซ็นชื่อ ทำให้ผมห้าแต้มนั่นยังไง ตัวจำเลย (พระวิเศษมองดูจำเรียงอย่างตะลึง)

วิเศษ อะไรกันคุณหลวง นี่ใครกันจำเลยของคุณพระ

แถลง ผม ไม่รู้จัก ผิดตัวเสียแล้ว

วิเศษ คุณพระ ให้การกลับคำ แล้วกัน คนนี้นะไม่ใช่ตัวจำเลยของคุณพระงั้นรึ?

วิเศษ ไม่ใช่

แถลง ก็เขาชื่อจำเรียง ตรงตามคุณพระบอกแล้วนี่ จริงไหมคุณ? (หันไปทางจำเรียง)

จำเรียง ครับ ผมชื่อจำเรียง

(ทำท่าคิด สักครู่ หัวเราะ) ผิดตัว จำเรียงที่ไปติดลูกสาวผมไม่ใช่คนนี้

(ตีหน้าเจื่อน) แล้วก็จำเรียงนี่มาแต่ไหนเล่า?

วิเศษ นั่นมันนอกประเด็น เบ็นหน้าที่คุณหลวงจะต้องสืบเอาเอง

แถลง คุณ ไม่ได้ เกี่ยว ข้อง ในคดีนี้ดอกหรือ?

จำเรียง ไม่เกี่ยว และไม่รู้เรื่องจนนิดเดียว ความจริงผมก็ได้บอกกับใต้เท้าแล้วแต่แรก หากใต้เท้าพูดเสียคนเดียว ผมเลยไม่รู้จะอธิบายอย่างไร

แถลง (ย้อง) ระยำจริง ปล่อยหาแต้มไปหลายกะบุง (ดัง) แล้วคุณมีธุระอะไรที่มาหาผม

จำเรียง ผม อยาก จะ มา ปรึกษา เรื่องความ

แถลง (ทำถ้าหัวเสีย) ผมขอโทษทีนะครับ เบ็นความเข้าใจผิดทั้งเพเอาไว้วันหลัง คุณค่อยมาใหม่

วันนี้หัวผมยุ่งพิลึก

จำเริง ไม่เย็นไรดอกครับ ผมลาที (ไหว้ แล้วเข้า)

แถลง งามหน้าละซิคุณพระ ทำผมแสย เอาเรื่องของผมไปโฆษณา ผมเห็นจะขายหน้าเขาแย่ทีเดียว

วิเศษ อะไร คุณหลวงจะมาโทษผม คุณหลวง เคย ซัก พะยานมานับตั้งร้อย นี่ทำไมคุณหลวงถึงไม่ใคร่ครวญดูเหตุดูผลเล่า

แถลง ใคร่ครวญ กะผิอะไร ซื่อก็ตรงกัน ส่วนหน้าตาผมก็ไม่เคยเห็นสักที จะไปรู้ว่าเก๊หรือดีได้อย่างไร

วิเศษ หึ – หึ! เรื่องมันก็ขบขันดี

แถลง ขันสำหรับคุณพระคนเดียว ผมน่ะพอรู้ว่าผิดตัวก็หน้าชาทีเดียว ดีเสียอีก ที่คุณพระไม่ได้เขียนใบสั่งจ่ายไว้ให้ ถ้างั้นก็ขอลอยละล่องอีกแปดพัน

วิเศษ นั่นนับว่าเป็นโชคของผม ในที่สุด ผมต้องขอกล่าว อย่าเด็ดขาด ว่าคดีเลอะอย่างนี้ผมรับว่าไม่ได้ ต่อไปอีก

วิเศษ อ้าย ก็ผมเสียค่าบ่วยการให้แล้วนี่

แถลง นั่นและ พอสำหรับล้างความขายหน้าของผม ส่วนที่จะว่ากล่าวกับเจ้าจำเริง ตัวจริง คุณพระไปถามคนอื่นเถิด

วิเศษ ยังงั้น คุณก็จะโกงผมน่ะซิ

(แถลง โกรธ) ผมไม่ได้โกง คุณพระยอมให้ผมเองด้วยความพอใจ

วิเศษ แล้วกัน ผมก็เสียเงินเปล่า ๆ น่ะซิ

แถลง จะเปล่าหรือไง ผมทราบด้วยไม่ได้ เชิญคุณพระไปหาคนอื่นต่อไป

วิเศษ ดีแล้ว คุณหลวง ต่อไปคุณหลวงกับผมก็เลิกคบกันที

ดีเหมือนกัน เลิกคบกับคนที่นำ

ความอัยอายขายหน้าให้ผม เย็นจำเลย ในคดีสำคัญ นี่ถ้า

วิเศษ (กะซากเสียง) ดีแล้ว ขอบใจ เขาไปเที่ยวเล่าให้ ใครๆ เขาฟัง

(เข้าไป เดิรอย่างโกรธ) เรา จะเย็น อ้าย ตัว ตลก ให้เขา

แถลง แย่มัน! มีแต่เรื่อง เหลวๆ หัวเราะกันทั่วเมือง แต่ยังดี

ไหลๆ อะไรไม่รู้ อ้ายเราก็ ได้เล่นงานคุณพระไว้ ๓๐๐ บาท

หลงนึกว่า จำเริยงตัวจริง ซะ! พอหรอก สำหรับ ค่า ความ

วางท่า วางทาง ซักไซ้ราวกับ เรื่อง ห้าแต้ม

◎ จะขู่ยอ ล่อใจ ใช้ทางอ้อม เชิงหว่านล้อม ละม่อมกว่า บ้าละห่ำ

คนถูกขู่ ถูกยอ ก็ไม่ช้ำ ข้อชักนำ ให้นิยม มักสมเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เกาะลังกา

เรียบเรียงโดย

กังสดาล

เกาะลังกาเป็นเกาะที่ชาวนานาประเทศรู้จักมาแต่สมัยดึกดำบรรพ ไม่ฉะเพาะแต่ในทางพาณิชยการ ทั้งเป็นสถานที่สำคัญเกี่ยวกับทางพุทธศาสนาด้วยแห่งหนึ่ง

ก่อนพุทธกาลชาวโยนก หรือกรีก อาหรับ และเปอร์เซีย ได้ไปมาค้าขายติดต่อที่เกาะนั้นอยู่เสมอ เพราะอุดมด้วยงาช้าง เพ็ชร์ นิลจินดาอันมีค่า และไข่มุกด์ซึ่งเป็นของนิยมของชาวเปอร์เซีย โดยเหตุดังนั้นเกาะลังกาจึงมีนามหลายนามเรียกกันต่าง ๆ ตามยุคตามสมัย ชาวกรีกเรียกตาโปร์ลเบน ชาวฮินดูสถานเรียก ตัมพปัณณิ และรัตนชีปะ ชาวอาหรับและเปอร์เซียเรียก เสรันชิป หรือเสเรนชิป พวกทมิฬแถบฝั่งมะลายาเรียก ซิลัน หรือ อิลัน คือสิงหฬซึ่งปฐมกษัตริย์จากฮินดูสถาน ยกลงมายังเกาะลังกา ให้นามตามพระนามพระราชบิดาซึ่งทรงพระนามสีหล สีหะละ

ถ้าดูภูมิศาสตร์ทวีปอาเซีย จะเห็นเกาะลังกาคล้ายต่างหูระย้าของประเทศอินเดีย เป็นเกาะห้อยอยู่ปลายแหลมฮินดูสถาน มีช่องทะเลที่ฝรั่งให้นามว่า พอล์คสเตรต ระยะจากฝั่งฮินดูสถานจากตำบลราเมสะวารามถึงแหลมริมเมืองเมนาร์ ปลายฝั่งเกาะลังกาตอนเหนือ ระยะไม่เกินกว่าพันเส้น มีเกาะน้อย ๆ เรียงรายเป็นแถวคล้ายสร้อยต่างหู ฝรั่งให้นามว่าสะพานอาดัม ถ้าแม้อังกฤษจะของถนนวางรางรถไฟจากเกาะลังกาติดต่อกับปลายแหลมประเทศอินเดียอย่างจากเกาะสิงคโปร์ถึงฝั่งยะโฮร์คงสำเร็จ เพราะระหว่างเกาะน้อย ๆ ที่เรียงรายอยู่นั้นไม่ห่างจากกันเท่าใดนัก

เกาะลังกามีเนื้อที่ ๒๕,๓๓๑ ไมล์จัตุรัส มีพลเมือง ๔,๕๐๔,๖๐๐ คน เป็นพวกสิงหฬเกือบครึ่งจำนวน ถัดลงมาก็พวกทมิฬกว่าล้านคน นอกนั้นเป็นชาวอาหรับ มัวร์ ปาร์ซี มะลายู ยิว ชาวยุโรป พวกครึ่งชาติปอร์ตุเกส และฮอลันดา ญี่ปุ่น และ

จีน มิเล็กน้อย นอกจากชาติต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีชาติดั้งเดิมของเกาะเรียกว่า เวท หรือ เวททะ ประมาณสี่พันเศษเลี้ยงชีพโดยล่าสัตว์ ใช้ธนูเป็นอาวุธ ลูกธนูอาบยาพิษ อาศัยอยู่ในป่าทึบตามถ้ำและเชิงผาในแคว้นบัตติโคลัว ทางฝั่งตะวันออกของเกาะ กล่าวว่าสืบเนื่องมาจากพวก รากษส หรือคนป่าอย่างพวก ทราวิเทียน ใน ฮินดูสถาน

ชาติที่ยกลงมา อาศัยใน เกาะ ลังกา ภายหลังคือพวก ทมิฬ แคว้น โจฬะ สาขาชาติทราวิเทียน และ พวก อริยกะ จาก แคว้นมหิยาสุระ (ไมโสร์) พวกหลังนี้ต่อมาที่เรียกว่าชาว สิงหฬ

ภูมิประเทศ เกาะลังกา ตอนกลางและตอนใต้ เป็นภูเขาสูง ชายทะเล รอบเกาะและตอนเหนือเป็นที่ราบ มีอากาศดีไม่แพ้เกาะชะวา เพราะกลางเกาะเป็นที่สูงไม่ร้อน แคว้นโคลัมโบ ตอน กลาง เกาะ ระดับ น้ำฝน รองได้ ๙๐ นิ้ว ตอนเหนือเพียง ๕๐ นิ้ว

ตามบ้านเมืองต่าง ๆ ใน เกาะลังกา นอกจากทะเลสายและแม่น้ำ ยังมีสระใหญ่ ๆ อีกมากมายหลายแห่ง อังกฤษเรียกว่า แต๊งค์ กษัตริย์สิงหฬ แต่ กาล ก่อน ได้ ทรง สร้างไว้เมื่อสมัยเกิดยุคเข็ญรบรา ฆ่าฟัน ทำศึก ต่อกัน สระเหล่านั้นได้ ทิ้งแห้งแล้ง รกร้างเป็น พงเสือพง รเข้ อยู่หลายศตวรรษ เมื่อ อังกฤษเข้าปกครองได้ ซ่อม ขุดลอกเปิด ทางน้ำให้ ติดต่อกับลำน้ำหลายแห่ง ทดน้ำ ระบายน้ำเพื่อใช้ในการกสิกรรม ราษฎรได้ รับความสุขในการใช้น้ำ บริโภคและอาบ

การ กสิกรรมใน เกาะลังกา นอกจากเข้า ที่เป็นสินค้าสำคัญยังมี อบเชย จันทน์เทศ กาแฟ ชา ต้นผักมานิลลา มะพร้าว ยาสูบ ฝ้าย ยาง และ ผลไม้ต่าง ๆ

สัตว์พาหนะ มี ช้าง ม้า โค กระบือ แร่มี ทับทิม มรกต นิล และพลอยสีต่าง ๆ แร่ตะกั่วดำ สำหรับทำดินสอ ทำกันเป็นการใหญ่โต วันหนึ่งใช้กรรมกรตั้งหมื่นคน

ตามชายทะเลมีการขับปลา หาฟองน้ำ และการหา การะบังหา ที่ รัฐบาลทำเป็นการใหญ่คือ งมหอย ไข่มุกด์

การคมนาคม มีถนนหนทางติดต่อระหว่างเมืองต่าง ๆ มีโทรเลขโทรศัพท์ทุกเมือง รถไฟที่สร้างแล้วเวลานี้ ชะนิดทางขนาดกว้างยาว ๒๔๐๐๐ เส้น ชะนิดทางขนาดแคบยาว ๔๐๐๐ เส้น เมือง โคลัมโบเป็นต้นทาง สายเลียบ ชายทะเล ทางเหนือ ถึงเมืองชิลอ ทางใต้ชายทะเลไปยังเมือง มะถะรา

ริมแหลมดอน ทระ ผ่านเมือง แกลลิ สาย เหนือตอนกลางเกาะผ่าน เมือง กะรุนคาล เมือง อนุราธปุระ ขนถึงเมือง แยฟฟ์นา สุดทาง ตอนเหนือเกาะ สายนี้ ทางแยกลง ทะเล ฝั่ง ตะวันตก ชุมทางที่ใกล้ เมือง อนุราธปุระ ไปสุดทางที่เมือง เมนาร์ ริมสะพาน อาดัม อีก สาย หนึ่งไป ทาง ตะวันออก ผ่าน เทือกเขา ถึง เมือง แกนดี ก่อนถึงเมือง แกนดี มีสายแยก ไปทางตะวันออกเฉียงใต้ สุดทางที่เมือง บันดา ระวะละ ผ่านตำบลที่ตากอากาศ นูวาระอาริยะ ใกล้ๆ กับ ยอดเขาอาดัมที่ มีพระพุทธบาทและ เมือง รัตนประ

เกาะลังกา เวลานี้แบ่งชาติพลเมืองได้ เป็น สองตอน ตอนเหนือของเกาะเป็นที่อาศัย พวก ทมิฬ ตอนใต้เป็นที่อาศัยพวก สิงหฬ พวก ทมิฬ ใช้คำพูด ภาษาบาลี เป็น พวก กรรมกร พวกประมงค์ พวกลากรถลาก และพวกเล่นงู พวก สิงหฬ ชอบอยู่กลาง ประเทศ ลึกจากชายทะเลเป็นพวก กสิกร และ หัตถกรรม พวก สิงหฬ นับถือพระพุทธ ศาสนา พวกทมิฬ นับถือลัทธิ ฮินดูบูชา เส้นสรวงผีสางเทวดา มีการเต้นรำผี อย่าง ชาว ทิเบต

ชาวทมิฬกับสิงหฬ จะสังเกตว่าต่างกันได้ โดยชาวสิงหฬ มีรูปแบบบาง ผมบาง นุ่งผ้า ขาวยาว มีหวีกระกลัดผม พวกทมิฬ อ้วนล่ำ ผมหนา โพกศีรษะด้วยผ้าแดง หญิง ทมิฬ แต่งตัว หวี ผมเกล้ามวย เรียบร้อย ชอบ ประดับ ประดาด้วย เครื่อง ประดับกาย ผิดกับ หญิง ฮินดู ชาวอาหรับ มัวร์ เปอร์เซีย เป็นพวกพ่อค้า เจ้าของห้างร้าน พวกอุราเซียน พวกครึ่งชาติ เลือดผะสม ชาว ปอร์ตุเกส และ วิลันดา กับพวกเมือง จะทราบได้ด้วยชื่อเช่น เมนโดซา ซิลวา แปเรีย มักเป็นพวกพ่อค้าอย่างชาว อาหรับ พวกนี้เมื่อ อังกฤษ เข้าครอบครอง เกาะลังกา ฉะเพาะพวกเลือดผะสม วิลันดา มีจำนวนประมาณ ๒๕๐๐๐ คน ทั้ง ชายหญิง เวลานี้เหลืออยู่ไม่เกินกว่าสี่พัน โดยที่ชาว วิลันดาได้ปกครองเกาะลังกาอยู่ตั้งร้อยสามสิบ แปดปี ชาว สิงหฬ จึงถ่ายคำพูดในภาษา วิลันดา ไปใช้ปนกับภาษาเดิมหลายสิบคำ เช่น สกุตชิ (เรือท้องแบน) ป๊อตชิ (หม้อเล็กๆ) เออตาบี ล (มันเทศ) ลัดส์เช (ลิ้นชัก โต๊ะ) ยี่เตอร์ชิลิ (ผักชี) เป็นต้น ไม่แพ้คำ ในภาษา ปอร์ตุเกส ที่ ชาว สิงหฬ ยืม เอาไปใช้ (เห็นจะคล้ายคำ การะแม ขนมปัง ที่ไทยเรายืมมาใช้จากภาษาฝรั่งเศส)

พวก สิงหฬ กับ ทมิฬ ปราณีปรานอมกันดี

ตลอดในทางศาสนา ไม่อิจฉากันเหมือนพวกมุสเลม เช่นการแห่ประจำปี ในพิธีฮินดู ที่เรียกว่า เประหะระ แห่รูปพระอิศวรและรูปพระนารายน์ ยังเอา พระทันตะธาตุ หรือเขี้ยวพระสารีริกธาตุเข้าขะบวนด้วย พวกตำรวจนครบาลต้องระวังเหตุวิวาทฉะเพาะ จากพวกมุสเลมเท่านั้น

การรับบิณฑบาต ของ พระสงฆ์ใน เกาะลังกานอกจากชาว สิงหฬ ชาว ทมิฬ ก็ใส่บาตเหมือนกัน

นักขัตฤกษ์ ของ ชาว สิงหฬ ที่สำคัญ คือ วิสาขะบูชา (ถือวันปรินิพพาน) ในฤดูแล้งพระสงฆ์ และชาว สิงหฬ ไปนมัสการตามปูชนียสถาน ต่าง ๆ เช่น ที่ เมือง อนุราธปุระ โปลันนาระวะ พระทันตะธาตุ ที่เมือง แกนดี และพระพุทธบาทที่ยอดเขา อาดัม

ในเทศกาลตามปูชนียสถานที่ไปนมัสการเมื่อสงฆ์สวดมนต์แล้ว มีพวกปโรหิต ที่มีอายุสูงไว้หนวดเครายาว เอาสุหร่ายบรรจุน้ำมนต์ เที่ยวประพรมทายกทายิกา และมีการทำบุญเลี้ยงพระ ตลอดจนการรื่นเริง

ปูชนียสถาน ที่สำคัญ และ แปลก ใน เกาะลังกา คือ รอยพระพุทธบาท มีนามว่าศรีบาทา อยู่บนยอดเขา อาดัม สูงจากระดับ ทะเล ๗๓๗๐ ฟุต ตามปกติเมื่อมองไปแต่ไกลไม่แลเห็นยอดเขา เพราะมีเมฆหมอกบังอยู่เสมอ ทั้งอยู่ระหว่าง กลางยอด เขา อื่น ๆ อีก หลายยอด รอยพระพุทธบาทยาว ๖ ฟุต กว้างยางตอน ๒ ฟุต ๘ นิ้ว ยางตอน ๒ ฟุต มีรายฎรไปนมัสการมากกว่าที่แห่งอื่น เป็นปูชนียสถานที่แปลก ชาว สิงหฬ ว่ารอยพระพุทธบาทของพระพุทธเจ้า พวก ทมิฬ ว่ารอยพระบาท พระอิศวร แม้แต่พวก มุสเลม ที่ถือลัทธิ ห้ามการกราบไหว้รูปเคารพก็ว่าเป็นรอยเท้า อาดัม

ชาว สิงหฬ และทมิฬ ที่ถือคริสตศาสนามากน้อยเท่าใดไม่ปรากฏ ทราบแต่อังกฤษกล่าวไว้แห่งหนึ่งมีความว่า เมื่อมีการพิธีวันเซนต์แอนน์ ที่ตำบล ตาลาวิละ ชาว สิงหฬ และ ทมิฬ ได้ ไปประชุมในการ พิธี นั้นไม่ต่ำกว่าสี่พันคน

เมืองโคลัมโบ เมื่อสมัยชาว ปอร์ตเกส มาถึงครั้งแรกเรียกว่า กะลำพู ดูมีแต่ป่าและสวนทึบ แต่ที่จริงมีบ้านเรือนราษฎรไม่น้อยจมซ่อนอยู่ในสวน จำนวนราษฎรไม่ต่ำกว่าสองหมื่น เวลานี้เป็นเมืองสมัยใหม่ เป็นที่ตั้งฐานทัพเรือระหว่างสิงคโปร์และเอเดน เหมาะแก่ทางยุทธศาสตร์และพาณิชยการ มีที่ว่าการ

หอประชุม ศาลหลวง พิพิธภัณฑ์ ธนาคาร สนามแข่งม้า ห้างร้านและโฮเต็ลใหญ่ ๆ มีข้าหลวงใหญ่ ผู้บัญชาการทหารบก อธิบดีศาลหลวง มหาสังฆนายก ฝ่าย คัณลิก และแองกลิคัน มีข้าราชการตำแหน่งอื่น ๆ พร้อมมูล รวมทั้งสมาชิกที่ประชุมที่เป็นคฤหบดีและหัวหน้าพ่อค้า ชาวอาหรับ กันด์ยันและฮินดู

พวกพ่อค้าญี่ปุ่น จีน และมลายู ในเมืองโคลัมโบ มีเล็กน้อย

ยานพาหนะในเกาะลังกามีหลายอย่าง ที่โคลัมโบ นอกจากรถราง มีรถยนตร์ รถลาก (พวกทมิฬลาก) รถม้าชะนิดโดสโอโดสอย่างในเกาะชะวา ผู้โดยสารนั่งพิงพะนักให้หลังกับคนขับ มีรถโดยสารเทียมด้วยโคมีเก๋งคล้ายเก๋งเรือ เกวียนเทียมด้วยโคก็ใช้บรรทุกของกันมาก ปะปนผิดกว่าประเทศอื่น ๆ

เมืองอนุราชปุระ เวลานี้เป็นนครร้าง เป็นนครแรกของเกาะลังกา ตามความคาดคะเนคงจะสร้างเป็นบ้านเมืองขึ้นในรัชชสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติศ ระหว่าง พ.ศ. ๒๙๖—๓๓๖ ซึ่งเป็นสมัย พระมหินทร์ และพระนางสังฆมิตร์ พระราชโอรสและพระราชธิดา ของพระเจ้าอโศกมหาราช นำพระพุทธศาสนาและกิ่งพระศรีมหาโพธิ์มาประดิษฐาน ปูชนียสถานโบราณซึ่งสร้างในรัชชสมัยนั้นปรากฏอยู่จนบัดนี้คือ อัมพลเจดีย์ ที่ยอดเขามหินทร์ และกุฏิโพลงผา ที่พักพระมหินทร์ และสงฆ์ต่าง ๆ มหาเจดีย์เชตวันนาราม มหาเจดีย์อัพยาคิรี เจดีย์ถูปาราม นอกจากเจดีย์ที่กล่าวแล้วยังมีปูชนียสถาน สร้างครั้งรัชชสมัยพระเจ้าทุฏคามินีอภัยราช ระหว่าง พ.ศ. ๔๔๒—๔๘๖ คือ เหมมาลิกเจดีย์ (รวนเวลิหรือทองทราย) มริจิวัฏเจดีย์ (บรรจุพระแสงหอก) โลหะปราสาทที่ฝรั่งเรียกว่า ปราเซลปาเลส ยังเหลือแต่เสา ๑๖๐๐ เสา นอกนั้นวิหาร พระทันตะธาตุ ซึ่งได้สร้างสมัยหลังต่อมาก็เหลือแต่เสาวิหารเหมือนกัน

นครโปลันนาระวะ ร้าง อยู่ค่อนไปทางริมชายทะเลฝั่งตะวันออก ของเกาะทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของนครอนุราชปุระ อยู่ห่างทางรถไฟแต่มีถนนเชื่อมติดต่อไปถึง กองรักษาโบราณวัตถุได้ขุดค้นไว้บ้างแล้ว เป็นที่เหมาะสำหรับเที่ยวทั้งในทางกุศลและปาณาติบาต มีสัตว์ชุกชุมเช่น เสือ ช้าง กวาง ทราย โคกระทิง หมูป่า ลิง ค่าง บ่าง

ชะนิ พันธุ์นกต่าง ๆ งูและแมลงป่องชุกชุม

กล่าวว่านครนี้สร้างเมื่อระหว่าง พ.ศ. ๕๕๒—๕๕๖ ปูชนียสถานที่ยังปรากฏอยู่เวลานี้มีวิหารพระทันตะธาตุ เรียกว่าวัดธาตุเหลือแต่เสาและพื้น มหาเจดีย์รันโกฏมหาเจดีย์ขาวน้ำนม หรืออีกนามหนึ่งเรียกว่าคิริเจดีย์ เจดีย์ลังการาม รูประฆังอย่างถูปาราม ในอนุราธปุระ นอกนั้นยังมีที่ควรไปนมัสการ คือ พระพุทธรูปศิลาไสยาสน์ยาวใหญ่ และมีรูปพระอานนท์ยืน พระกรสองข้างกอดพระอุระ พิงอยู่กับเพิงผา พระพุทธรูปไสยาสน์ศิลาองค์นี้เป็นพระพุทธรูปใหญ่ที่สุดในเกาะลังกา

โบราณสถานและวัตถุในนครโปลันนาระวะผิดกับที่มีในนครอนุราธปุระ ที่อนุราธปุระใช้ก่อด้วยอิฐถือปูน แต่ของที่ในโปลันนาระวะสร้างด้วยศิลา แม้แต่เสาวิหารและกำแพงมีวัตถุศิลาหลายอย่าง แผ่นศิลารูปพระจันทร์ครึ่งซีก สลักภาพสัตว์ต่าง ๆ ผู้มีคล้ายพุทธกยา และที่ซุ้มประตูพระสถูปสัญชีที่ตำบลใกล้เมืองอุชเชนีในประเทศอินเดีย

เมืองเมนาร์เป็นเมืองชายทะเลอยู่ตอนเหนือของเกาะทางฝั่งตะวันตกใกล้กับสะพานอาดัม เหนือปากแม่น้ำอริวาอาร์ซึ่งเป็นแม่น้ำไหลผ่านนครอนุราธปุระ

เมืองนี้เจริญรุ่งเรืองมาก โดยเป็นเมืองที่หาหอยไข่มุกด์ มีห้างร้านหนาแน่น

ท่านปลินีได้กล่าวว่า การหาไข่มุกด์ทำกันมาแต่ดึกดำบรรพ์นับด้วยพันปี ครั้งรัชชสมัยพระเจ้าวิชยะ ปฐมกษัตริย์ของชาวสิงหฬได้ส่งไข่มุกด์ไปถวายพระเจ้าบัณฑุราช ซึ่งเป็นพระสัสสุระยังนครมธุระ แห่งแคว้นปาณฑยะ สมัยปอร์ตุเกสและวิลันดาปกครอง การหาหอยไข่มุกด์คงทำกันตลอดมาจนสมัยชาวอังกฤษเข้าปกครอง การหาหอยไข่มุกด์ทำกันเป็นการใหญ่

ต่อนี้จะกล่าวเรื่องหาหอยไข่มุกด์ที่เมืองเมนาร์ใน พ.ศ. ๒๔๖๙

เวลาเมื่อคลื่นลมสงบก่อน ๔ นาฬิกา กองเรือมุกด์ที่เรียกว่า ด์โฮเนย์ ออกจากฝั่งนับตั้งร้อยยี่สิบห้าลำ มีเรือกลไฟจูงไปเป็นขะบวน ๆ เรือด์โฮเนย์ลำหนึ่งยาวตั้งแต่ ๗ วาถึง ๑๐ วา เป็นเรือใบ บรรทุกพวกประดาน้ำและพนักงานต่างๆลำหนึ่งไม่ต่ำกว่าห้าสิบคน เมื่อถึงท้องทะเลซึ่งมีน้ำลึกประมาณ ๗ ถึง ๘ วา ก็ปลดจากเรือจูงแยกกันทิ้งสมออยู่เรียงราย

วิธีจัดการยนเรือก่อนจะลงงม เขาเอาเสา

โตประมาณ ๒ กำ ปลาย ๒ ข้าง ติดรอก สำหรับโรยเชือก วางขวางลำเรือตั้ง ๑๐ เสา ประดาน้ำเป็นพวกทมิฬ คนโรยเชือกสาวเชือก เป็นพวกอาหรับ เรียกว่ามันตี๊ก พวกทมิฬ ก่อนจะลงงมใช้ไม้ ๒ อัน เป็นแหนบมีสะปริงสำหรับยิบจมูก

เมื่อพวกมันตี๊กจัดการโรยเชือก พวกทมิฬที่เป็นประดาน้ำก็กะโดดลงน้ำ บางคนก็เปลื้องกาย ถ้ามีฉะนั้นก็นุ่งผ้าเตี่ยว เท้าเหยียบก้อนหินที่ถ่วงปลายเชือก มือขวาจับเชือก มือซ้ายถือถุงถักคล้ายสวิงเล็ก ๆ สำหรับใส่หอย คนบนเรือก็โรยเชือกลงไป งมอยู่ราว ๖๐ ถึง ๗๐ วินาที บางคนก็งมอยู่ได้ถึง ๒ นาที เมื่อประดาน้ำกะตุกเชือกเป็นสัญญาณคนบนเรือก็สาวขึ้นมา แลดูตัวประดาน้ำคล้ายอึ่งอ่างซูคอปากอ้าหายใจ กางแขนขาอ้าซ่า เมื่อปลดไม้หนีบจมูกออกแล้ว คนไหนที่ไม่ได้หอยขึ้นมา ก็ส่งเสียงร้อง ซิปปี้ อิลลิ ซิปปี้ อิลลิ (หอยไม่มี หอยไม่มี) บางคนคำครั้งแรกได้มาก ๆ ไม่ต่ำกว่า ๒๐ กาย พวกที่คำเก่ง ๆ ตั้งแต่เช้าขนเลิกคำได้ตั้ง ๔๐ ถึง ๕๐ ครั้งในเวลา ๙ ชั่วโมง พวกที่งมโดยมากผูกตะกรุดลงเลขยันต์ที่โคนแขนเพื่อกันสัตว์ร้ายในน้ำเช่นปลาฉลาม แต่ก็ไม่พ้นต้องอันตรายอยู่เสมอ

เมื่อก่อนกองเรือจะกลับ มีพนักงานชาวอังกฤษจากเรือกลไฟมาทำบัญชีกับชาวอาหรับหัวหน้าคุมเรือ ตรวจจำนวนหอยและลงบาญชีไว้ ใครงมได้เท่าใด ออกใบเสร็จให้ผู้งมยึดถือไว้เป็นคู่มือ แล้วนับหอยลงกะสอยบ่าน กะสอยหนึ่งบรรจุ ๑๐๐๐ กาย ผูกเชือกติตราประจำครั้ง

ถึงเวลาราว ๑๖ นาฬิกาเรือทุก ๆ ลำถอนสมอ ถ้ามีลมพัดเข้าฝั่งไม่ต้องใช้เรือกลไฟจูง ต่างลำต่างก็กางใบแล่นขนานแข่งกันกลับเข้าฝั่ง แลดใบเรือขาวเต็มอ่าวดุจฝูงนก

ทางฝั่งเต็มไปด้วยฝูงชน มีพวกกรรมกรกุลีคอยแบกขน หญิงและลูกเด็กเล็กแดงทมิฬนั่งและยืนคอยอยู่เกลื่อนกลาดเพื่อจะต้อนรับบิดาสามี คล้ายกับพวกนั้นกลับจากการสงคราม จะเห็นและรู้ได้แต่ไกลว่าเรือลำไหนงมหอยได้มาก ลำที่ได้มากติดธงตามสายเรียวใบเต็มไป

เมื่อเรือถึงฝั่งพวกงมก็กลับเคหะสถานไปพักผ่อน ครานี้ถึงจะบวนพวกกรรมกรแยกขนจากเรือ เดิรเอากะสอยหอยทูนหัวไปยังก๊อตตู (โรงพักหอย) เป็นขะบวน ๆ ดูน่าสนุก

ก๊อตตูของ รัฐบาล อังกฤษ กว้างขวางใหญ่โต มีรั้วรอบ เป็ดประตูสี่ด้าน รั้วทำด้วยไม้ ข้างในก๊อตตูปลูกเป็นโรงยาว ๆ หลังคามุงจาก หลายหลัง ไม่มีฝากั้นเอาไม้ปักเป็นเขตต์เป็นห้อง ๆ มีเลขหมายปักทุกห้องตรงกับเลขหมายที่ติดอยู่ที่เรือ เมื่อพวกขน ๆ ถึงก๊อตตูก็เอาเข้าเก็บในห้องซึ่งเลขหมายตรงกับเลขหมายเรือที่ขนมา

ตอนนี้ มีเจ้าพนักงานอังกฤษอีกพวกหนึ่งมาแกะตราแก้เชือกผูกกะสอบนับตรวจจำนวนหอยเพื่อแบ่งเป็นภาคหลวง การแบ่งจัดเป็นสามส่วนสองส่วนเป็นของรัฐบาล อีกส่วนหนึ่งเป็นของผู้งม เพราะสถานที่ พาหนะ และการใช้จ่ายเป็ดเตล็ดต่าง ๆ ตลอดเงินเดือนพนักงานและกรรมกร รัฐบาลเป็นผู้ออก ผู้งมเป็นแต่ออกแรงเท่านั้น

ตำบล สถาน บ้าน เรือน ที่ พัก ตั้ง หา หอยไข่มุกด์นี้เรียกว่า มาริชชุกะดิ มีถนนหนทางหลายสาย เป็นเมืองหอยมุกด์แท้ ถนนมีชื่อ ไตเวอร์ ถนนมัวร์ ถนนแต๊งค์ ถนนเซ็ตตี้ สองข้างถนนเต็มไปด้วยห้างร้าน และกะท่อมพวก ทมิฬ อาศัย มีร้านขายเครื่องบริโภคอุปโภคต่าง ๆ ของที่ขายนอกจากเสื้อผ้าและของใช้ ยังมีเครื่องประดับกายที่ราคาถูก ๆ เป็นมากกว่าอย่างอื่น มีกำไลเงินและเครื่องลูกปัดต่าง ๆ ซึ่งเป็นของชอบของพวก ทมิฬ

การจำหน่ายหอยไข่มุกด์สด ใช้เลหลังในค่ำวันนั้น ระหว่างเวลาตั้งแต่ ๒๐ นาฬิกา ถึง ๒๒ นาฬิกา เลหลังกันที่ศาลารัฐบาล ผู้นั่งเลหลังเป็นชาว อังกฤษ เรียกว่า เอเยนต์ (ที่แท้ก็เจ้าเมืองนั่นเอง) เป็นผู้แทนรัฐบาลอังกฤษ พร้อมด้วยพนักงานสรรพากรและเสมียนพนักงานชาวอังกฤษ หอยขนมาจากก๊อตตู มากอง ที่ หน้า ที่ว่าการ กอง ละพันกาย ตอนรับเลหลังนี้น่าสนุก คนเบียดเสียดกันแน่นนับจำนวนพัน พวกพ่อค้าอาหรับ มัวร์ และพวกคริ่งชาติชุมนุมเสียงแซ่ดุจเสียงผึ้ง เสียงซิบบี้ ซิบบี้ หอยมุกด์ หอยมุกด์ ออกเซ่งแซ่

การเลหลังเป็นการเสี่ยงโชคกลาย ๆ ราคาธรรมดาที่รับกันพันละ ๑๐๐ รูปีย์ถึง ๑๑๐ รูปีย์เป็นอย่างสูง เพราะหอยบางตัวมีเมล็ดมุกด์ตั้งสิบเอ็ดเมล็ด บางตัวก็ไม่มีเลย ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ รัฐบาลอังกฤษในลังกาคิดหักค่าใช้จ่ายแล้วคงมีกำไร ๕๑๔,๓๒๖ รูปีย์ ได้จำนวนหอยที่งมได้ ๑๖๐ ล้านกาย ในเวลาที่งม ๓๗ วัน

รุ่งขึ้นผู้รับเลหลังก็จำหน่ายไปกับพ่อค้า

ย่อยที่มีทุนน้อยอีกต่อหนึ่ง ตอนนี้สนุกอีก ต่างคนก็ต่างไปยังริมแม่น้ำหรือสระ เอาเสื่อปูนั่งขัดสมาธิถือมีดคนละเล่มแยะกายหอยออก คันหาเมล็ดมุกด์ตามในเยื่อและกายหอย ข้าง ๆ ตัวมีภาชนะเช่นกะป๋องเล็ก ๆ สำหรับใส่เมล็ดมุกด์ นั่งเรียงรายเกลื่อนกลาดริมน้ำ มีเจ้าพวกเด็ก ทมิฬ เที่ยวร้องขายกะป๋องเปล่าเสียงแซ่

นอกจากนั้นยังมีพวกพ่อค้ารับซื้อเนื้อหอยไปจำหน่ายเป็นอาหารอีกต่อหนึ่ง ก่อนจะส่งไปตลาด เอาเนื้อหอยเทใส่ในเรือโกลนเอาน้ำใส่ล้างเนื้อหอย ถ่ายน้ำเก็บเมล็ดมุกด์ชะนิดเล็กที่เรียกว่า มุกด์ทราย หรือ มุกด์ผง อีกตอนหนึ่ง

เมล็ดมุกด์มีนามที่เรียกตามชะนิดต่าง ๆ ชะนิดเมล็ดโตมีน้ำหนัก ๑๐๐ เกรนขึ้นไปนับเป็นชะนิดราคาแพง หนักต่ำกว่า ๑๐๐ เกรนลงมาเป็นชะนิดกลาง ถ้าชะนิดน้ำหนัก ๑ ใน ๒๕ ของเกรน เรียกว่า มุกด์ทรายหรือมุกด์ผง อีกอย่างหนึ่งที่ราคาจะสูงหรือต่ำอาศัยสี และ รูปพรรณ ของ ชะนิด มุกด์ มุกด์ที่มีน้ำหนักตั้งแต่ ๓๐๐ เกรนขึ้นไปนับว่าเป็นชะนิดวิเศษ พบมีอยู่น้อยเมล็ด กล่าวว่ามุกด์ลังกาที่มีน้ำหนักถึง ๓๓๗ เกรน และมีสิ่งามตกไปอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศสสมัยนโปเลียนโบนาปาร์ต ประดับอยู่ที่มงกุฎ เป็นมุกด์ รูปรีอย่างฟองไก่

เมื่อกล่าวมาถึงเพียงนี้ ขอท่านผู้อ่านทั้งหลายเข้าใจเสียก่อนว่า เป็นเรื่องหอยมุกด์ที่มีเมล็ดมุกด์ไม่ใช่หอยมุกด์ชะนิดใหญ่ที่เอากายข้างในมาประดับภาชนะดังจะเล่าเรื่องราวกำเหนิดของหอยและเมล็ดมุกด์ต่อไป

หอยไข่มุกด์ ชาวต่างประเทศที่ชำนาญการตรวจตรา บางท่านก็ว่าอยู่ในจำพวกหอยแครง บางท่านก็ว่าอยู่ในจำพวกหอยแมลงภู่ ด้วยรูปพรรณสัณฐานหนาเหมือนหอยแครง แต่กายไม่เป็นริ้ว ที่ว่าจำพวกหอยแมลงภู่ เพราะมีรากฝอยที่โคนกายข้างนอกสำหรับยึดก้อนศิลาหรือพื้นท้องทะเล และยึดพวกกันเองอย่างหอย แมลงภู่ พวกฝรั่งเรียกรากฝอยนั้นว่า สมอ ที่จริงหอยไข่มุกด์ก็คือหอยนางรมชะนิดใหญ่นั้นเอง แต่มีรากฝอยและกายหนากว่าหอย นางรม ชะนิดที่คนไทยรับประทาน ซึ่งมีอยู่ดาดดื่นตามปากน้ำเมืองปราณ และ ชุมพร

หอยพวกนี้ที่อยู่ของมัน อยู่ในท้องทะเลแถบตรงปากน้ำหรือลำห้วยออกไป ตามเกาะต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน น้ำที่ไหลนั้นนำอาหาร

ต่าง ๆ ของหอยไปด้วยอยู่เสมอ

กำเหนิด พันธุ์หอย ไข่มุกด์ กำหนด ถ่าย ฟองใน เดือนต้น มรสุม ตะวันตก เฉียงใต้ และ ตะวันออกเฉียงเหนือ ปีละสองครั้ง

ฟองเมื่อถ่ายจากตัวหอยแล้วจะลอยขึ้นมา อยู่ตามผิวน้ำทะเล จะเห็นได้ยากด้วยตา เปล่า เมื่อตัวแก่พอมีเกราะหรือเปลือกแข็ง และมีสมอคือรากฝอยงอก สมอ จะถ่วงตัว หอยค่อย ๆ จมลงไปยังพื้นท้องทะเล เจริญ เติบโตเป็นหอยมุกด์ ชาวสิงหฬ กล่าวตาม ตำนานโบราณ ว่า หอย มุกด์ เกิดจาก อัสสุชล ของนาง เทพธิดา บนสวรรค์ ตก ลงมา เกิดเป็นพันธ์ เพราะเนตร์นางถูกแสงฟ้า เป็นอัสสุชลตกลงมาเกิดพันธ์มุกด์ขึ้นเสมอ

กำเหนิดของเมล็ด มุกด์ หรือ ไข่มุกด์ ไม่ใช่ฟองของหอย ตาม ธรรมชาติ ที่สืบพืชพันธ์ เป็นสิ่ง ที่เกิดขึ้น ด้วยสัตว์ ต่อ สัตว์ กิน กันเอง ธาตุของ สัตว์ ทั้งสอง ชะนิด แปรธาตุ ประกอบ ลักษณะขึ้น ดังจะเล่าตามที่ผู้ชำนาญได้ ตรวจตราและบรรทึกเรื่องราวไว้ ดังต่อไปนี้

ตามธรรมชาติของหอยที่อยู่ในท้อง ทะเล บางชะนิดก็เคลื่อนไหวไปเที่ยวหา อาหารได้ ไกล ๆ บางชะนิดก็อยู่กับที่ใช้รากฝอยหรือ สมอยึดเหนี่ยวเกาะอยู่กับก้อนศิลาหรือเอาราก ฝอยยึดทรายอยู่กับที่ จำพวกชะนิดที่อยู่กับที่ มันโดยธรรมชาติ ใช้เยื่อกายอ้าดักอาหาร เช่น สาหร่าย หรือจับสัตว์เล็ก ๆ กว่าที่คลาน เข้าไปในกายของมัน

เมล็ดมุกด์หรือไข่มุกด์เกิดขึ้นด้วยหนอน ทะเลตัวเล็ก ๆ ชะนิดหนึ่ง เที่ยวคลาน หาอาหารเข้าไปในกายหอย ถ้าตัวไหนเข้า ไปตรงช่องเสพอาหารของหอยก็เลยเป็นอาหาร ไป ถ้าตัวไหนคลานเข้าไปที่ส่วนอวัยวะอื่น กลับเจาะเนื้อหอยกินเป็น อาหาร แล้วเลย ฝังตัว อยู่ในส่วนอ่อนของเนื้อหอยนั้น ไม่นานเท่าใด หนอนก็ตาย เหลือแต่ปลอกจมฝังติดอยู่ ในเนื้อหอย ฝรั่งเรียกว่าโกษฐ์หรือหิบบรรจุ ศพ เมื่อเนื้อหนอนเบื่อยเน่าไป ปลอกก็ หดตัวแปรธาตุเป็นหินปูน เนื้อหอยที่ริมนั้น ก็ด้านเป็นปรวดขึ้น มีน้ำเลี้ยง ปลอกทราก หนอน ค่อย ๆ แข็งขึ้นโดยลำดับ

เป็นธรรมดาหอยต้องทำการยึดเยื่อกายอยู่ เสมอ ความกะเทือนเคลื่อนไหว ทำให้ปลอก หนอนเคลื่อนที่ผังลึกลงไปทุกที ต่อมา ก็แตกออกเป็นเมล็ดเล็ก ๆ ขยายเรียงไป ตามในเยื่อหอยเป็นแถว ตอนนี้เรียกว่า ไข่มุกด์ขับผิวแน่นมีมัน แล้วก็เจริญขึ้น

ตามวัย บางเม็ดก็ใหญ่บางเม็ดก็เล็กไม่เท่ากัน เป็นด้วยส่วนเนื้อหอยอ่อนแข็ง ไข่มุกด์ในหอยตัวหนึ่งจึงมีหลายชะนิด

แม่มุกด์กำเหนิดเกิดขึ้นอย่างดังกล่าวมาแล้ว แต่สัณฐานคล้ายก้อนศิลาขรุขระไม่เกลี้ยงเกลาอย่างไข่มุกด์ เป็นก้อนโตขนาดนิ้วหัวแม่มือ เหตุที่เป็นเช่นนั้นเป็นด้วยตัวหนอนทะเลรวมเข้าไปตายทิ้งปลอกทรากรวมกันอยู่แห่งเดียวหลายตัว เมื่อเวลาแปรธาตุกลายเป็นหินปูนแล้ว ถึงหอยจะเคลื่อนไหวร่างกายอย่างไร ก้อนหินปูนที่จะเป็นแม่มุกด์ก็ไม่แตกออกจากกันได้ จึงเป็นเช่นนั้น

คุณสมบัติของแม่มุกด์ผิดแผกแปลกกว่าไข่มุกด์อยู่อย่างหนึ่ง คือ งอกได้ ตามแง่ปุ่มของก้อนศิลานั้น เมื่อเราเก็บไว้ในขวดหรือภาชนะอื่น ๆ จะเห็นก้อนศิลาแม่มุกด์ค่อย ๆ งอกเป็นปุ่มออกมาหลายแห่ง แล้วก็หลุดเป็นก้อนเล็ก ๆ คือไข่มุกด์ แต่โดยมากเป็นชะนิดเล็ก สำหรับประกอบเป็นสรรพคุณยารักษาโรค ประดับได้ก้อนหนึ่งหลังสวน)

ศาสตราจารย์ทาง เฒมิค ชาวฝรั่งเศส ผู้หนึ่งกล่าวว่า ไข่มุกด์ที่มีแสงงามเนื่องจากชะนิดของตัวหนอน ปลอกหรือโกษฐของตัวหนอนดี ไข่มุกด์ก็มีสีงาม หาใช่จากธาตุในตัวหอยไม่ แต่ก็ไม่เป็นการแน่นอนได้ตามความเห็นนั้น ด้วยมีชาวญี่ปุ่นผู้หนึ่งได้ทดลองในเรื่องไข่มุกด์ เขาเอากรวดมาฝนเท่าขนาดไข่มุกด์อย่างกลางใส่ในเยื่อหอยไว้หลายร้อยตัว ทิ้งปล่อยไว้ในท้องทะเลหลายปี แล้วกลับเอาหอยนั้นขึ้นมาตรวจดู เห็นก้อนกรวดฝังที่มีเงาและแสงอย่างไข่มุกด์ ไม่ผิดกับไข่มุกด์ที่เกิดโดยธรรมชาติ

เมือง ทริโคมาลี เป็นเมืองชายทะเลทางฝั่งตะวันออกของเกาะ เป็นเมืองที่ตั้งงมหอยมุกด์และหอยนางรม แต่ทำเล็กน้อยเดิมที่เมืองนี้มีโบสถ์ฮินดู ใหญ่โต พวกปอร์ตุเกสรื้อเปลี่ยนเป็นป้อมเสียเมื่อ พ.ศ. ๒๑๖๕ เป็นท่าเรือรับสินค้าสำคัญแห่งหนึ่ง

เมือง แยฟฟ์นา ตั้งอยู่ชายทะเลสุดทางเหนือของเกาะริมช่องพ๊อล์คสเตรต เป็นเมืองที่เหมาะในทางยุทธศาสตร์สำหรับรักษาช่องแคบ มีเกาะเรียงรายหน้าเมือง เป็นที่พักยังคลื่นลมได้ดี เป็นฐานทัพเรือสำคัญครั้งสมัยปอร์ตุเกสปกครอง

เมือง บัตติคาลัว เป็นเมืองท่าเรือชายทะเล

ฝั่งตะวันออกตอนกลาง ตามชนบทใกล้ ๆ นั้นเป็นที่อาศัยของพวกเวททะ อยู่ตามในถ้ำและเงื้อมผาและปลูกกะท่อมเล็ก ๆ อยู่ในป่าทึบ นุ่งห่มปกปิดด้านหน้าเล็กน้อย เป็นพวกพรานชำนาญการล่าสัตว์ ใช้โคเป็นพาหนะ มีเหลืออยู่เวลานี้ประมาณ ๔๔๐๐ คน ศูนย์ไปทุกที

เมืองรัตนปุระ เคยเป็นนครตอนสมัยหลังครั้งกษัตริย์สิงหัฬหนิทมิฬ เขตต์เมืองนั้นมีบ่อทับทิมมรกตและพลอยต่าง ๆ มีไร่ชา กาแฟ ปลูกมากกว่าแคว้นอื่น ๆ

เมืองแกนดี หรือฆนที สมัยก่อน ๆ เรียกว่า ขัณฑยะ สิงขัณฑะ ชาวสิงหัฬถือว่าเป็นเมืองศูนย์กลางของเกาะ กล่าวว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ๑๓๔๐ เวลานี้เป็นที่ประดิษฐานพระทันตะธาตุ เรียกว่า มาลิกาวะ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๖ ถูกสัตรูเผาเหลือแต่วังกับวิหาร พ.ศ. ๒๓๕๘ อังกฤษเข้ายึด ตกอยู่ในอำนาจอังกฤษแต่นั้นมา

รถไฟจากเมืองโคลัมโบไปยังเมืองแกนดีต้องขึ้นเขาทางวนเวียนคดไปมาเพราะพื้นที่ชันตามทางอาจชมภูมิภาพตอนที่ราบและหมู่เขาอื่น ๆ ได้ไกล

ใกล้เมืองแกนดี มีสวนเรียกว่า นูวาระอิริยะ สูงกว่าระดับทะเล ๒๐๐๐ เมตร์ มีพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ประกอบด้วยห้วยหนองลำธารและภูเขา เป็นที่เที่ยวและพักผ่อนตากอากาศแห่งหนึ่ง ที่นี่ไม่ใช่แต่ชาวอังกฤษจะโอ้อวด ชาววิลันดาที่ไปเที่ยวก็กล่าวชมว่าไม่แพ้สวนที่เมืองบุยเตนซอร์ค ในเกาะชะวา ทั้งแปลกที่มีเพิ่มนา ๆ วิหคเที่ยวโผผินบินร่ำร้องและมีพันธุ์รุกขชาติหลากหลาย นอกจากปลูกเพิ่มเติม ยังมีพันธุ์ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เผล็ดดอกออกช่อ ส่งกลิ่นหอมพึงตระหลบคุเยี่ยนาสิกผู้ที่ไปเที่ยวชม

ที่เมืองแกนดีมีพลเมืองเวลานี้ ๓๒,๐๐๐ คนมากกว่าที่เมืองโคลัมโบ มีพวกพ่อค้าคฤหบดีชาวสิงหัฬมาก ถ้าจะดูการแต่งตัวตามลัทธิขนบธรรมเนียมของชาวสิงหัฬโบราณควรไปที่เมืองนี้ พวกหัวหน้าตามที่กล่าว อังกฤษเรียกว่า กันต์ยันเชฟด์ แต่งตัวสวมหมวกปีกกลับขึ้นบนคล้ายใยบัว มียอดทองประดับด้วยเพ็ชร์พลอยอันมีค่า สวมเสื้อสั้นแขนยาวมีกะดุมทองฝังเพ็ชร์ นุ่งผ้ายาว ๆ มีดอกดวงชายครุย นุ่งชักพกทับกางเกงขายาว คาดเข็มขัดทองหัวฝังเพ็ชร์พลอยไว้หนวดเคราครุ่มร่าม พวกนี้โดยมากเป็นสมาชิกในที่ประชุม มีเสียง

ดีกว่าพวกชาติอื่น ๆ เป็นหัวหน้าปกครอง ทำหน้าที่ทั้งธุระการและตุลาการ มีอำนาจบังคับบัญชาพลเมืองในแคว้นของตน ชาวต่างประเทศที่ไปเที่ยวโดยมากที่พวกนี้รับรอง ถ้าเกี่ยวกับชาติที่ถือพุทธศาสนาด้วยแล้วก็รับรองอย่างนับถือและไมตรีจิตต์อย่างดี พวกนี้คล้ายปุโรหิต ถือเคร่งในพระพุทธศาสนา เป็นพวกที่มีทรัพย์และกำลังมาก เมื่อมีเจ้านายต่างประเทศเสด็จประพาส พวกนี้เองจัดการต้อนรับ สร้างซุ้มใบไม้สดประดับประดาของปลูกพลับพลารับรอง ตลอดจนของเลี้ยง แถมสวดมนต์ถวายพระพรประพรมน้ำมนต์ด้วย

วิหารมาลิกาวะซึ่งประดิษฐานพระทันตะธาตุอยู่ริมเนินเขาในหมู่พระราชวัง มีกำแพงใบเสมาโปร่งล้อมรอบ ตัววิหารเป็นหลังยาว สุดด้านหนึ่งเป็นมุขแปดเหลี่ยมคล้ายป้อมมีหลังคา ถัดกำแพงเป็นสนามหญ้าจนจดทะเลสาบ ริมนั้นเป็นวัง มีเทวสถานมีวัดริมขอบทะเลสาบตรงข้าม สรุปความในที่นี้นอกจากไปนมัสการพระทันตะธาตุ แล้วยังเป็นที่งามแห่งหนึ่งซึ่งควรไปชม

เรื่องพระทันตะธาตุ ตามหนังสือของชาวต่างประเทศแต่งในปรัตยุตบันสมัย บางคนกล่าวว่าพอเห็นก็ทราบได้ทันทีว่าไม่ใช่พันมนุษย์ เป็นของปลอมทำขึ้น หรือเขี้ยวเสือ บางคนกล่าวว่าที่ทำให้ใหญ่โตผิดกว่าฟันของมนุษย์ เพื่อให้สมเหตุสมผลกับรอยพระพุทธบาท ศรีบาทา ที่เขาอาดัม บางคนกล่าวหาเหตุเกินไปว่า พระทันตะธาตุนี้เองเป็นสิ่งที่นำกรณีย์เหตุให้กษัตริย์สิงหฬและกษัตริย์ทมิฬ เกิดรบราฆ่าฟันกันเพื่อแย่งชิง ชาวอังกฤษเองกล่าวว่า ทำความลำบากให้หลายครั้งหลายหน ถึงต้องตั้งเจ้าพนักงานถือลูกกุญแจวิหาร เมื่อคราวเกิดมั่วสุมประชุมก่อการวุ่นวายเกี่ยวกับศาสนา เพราะอังกฤษถูกมาแล้วสองครั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘-๒๓๖๐ พระสงฆ์ที่ศรัทธาแก่กล้ายุยงกษัตริย์สิงหฬให้ทำการกบฏต่อรัฐบาลอังกฤษ

ตำนานพระทันตะธาตุตามที่มีผู้รวบรวมไว้แต่เดิม และภายหลังต่อมามีข้อความดังต่อไปนี้

มีภิกษุองค์หนึ่งนามเขมะ เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ได้นำพระทันตะธาตุออกจากพระจิตกาธานนำไปถวายพระเจ้าพรหมทัตแห่งแคว้นกลิงครัฐที่นครทันตปุระ (ขนกถกะริมแม่น้ำกฤษณา?) ประดิษฐานอยู่ที่นครนั้นหลายชั่วอายุคน

ภายหลังต่อมา พระทันตะธาตุไปตกอยู่ที่

กรุง ปาตลิบุตร ภายหลังได้กลับมาประดิษฐาน ยังนคร กลิงครัฐ จนถึงรัชชสมัยพระเจ้า คหาสิวะ ยะเข้ากรุง กลิงครัฐ ออกทำ สงคราม กับสัตรูสิ้นพระชนม์ ในกลางศึก พระราชบุตร เขย และพระ ราชธิดา ได้เชิญพระทันตะ ธาตุ หนีข้าศึกปลอมตัวออกจากพระนคร เมื่อ มาตามทางพบพวกโจร พระนางได้เอาพระ ทันตะธาตุซ่อนไว้ ในพระเมาฬี หนีมายัง กรุง ตะมะลิทถิ (ตามรลิปติ ?) แล้วลงเรือ เสด็จหนีไปยังเกาะ ลังกา

เวลา นั้น เป็น รัชชสมัย พระ เจ้า สิริเมฆะ ครองนคร อนุราชปุระ ระหว่าง พ. ศ. ๘๔๑ ๘๖๙ ได้ทรงรับรักษาและทำสักการะบูชา ต่อมา (วิหารพระทันตะธาตุในอนุราชปุระ คงสร้างในสมัยนั้นเอง)

พ. ศ. ๑๓๑๒ พระเจ้า อัครโพธิ ดำรงรัฐ ใน อนุราชปุระ ไม่ อาจจะ ต้านทาน ชาว ทมิฬ ยกมาตีได้ เสด็จย้ายไปยัง นครโปลันนา วะระ ทรงเชิญพระทันตะธาตุไปด้วย ภายหลัง พระทันตะธาตุ ตกไปอยู่ยังนคร มธุระครั้งหนึ่ง พระเจ้าปรากรมพาหุ ที่ ๔ ได้ขอกลับคืนมาไว้ ยังเกาะลังกาอย่างเดิม

ตามหนังสือของ เซอร์. เจ. อี. เตนแนนท์ แต่ง กล่าวว่าเมื่อเวลาบ้านเมืองในเกาะ ลังกา เกิดยุคเข็ญ พระทันตะธาตุที่แท้ได้ มีผู้เชิญหนี ยุทธภัย ไปซ่อนไว้ หลายแห่ง คือที่ ตำบล แกนดี ลัพพาคาม โกติมาลัย

พ. ศ. ๒๑๐๓ ชาว ปอร์ตุเกส ไป พบเข้า ที่เมืองแยฟฟ์นา ส่งไปยัง ดอน คอนสแตนไตน์ เดอ. บากันซา ผู้สำเร็จราชการ ปอร์ตุเกส ไปพบเข้าที่เมือง คัว ในประเทศ อินเดีย ต่อ มา พระทันตะธาตุ นั้น ก็ ถูกทำลายในปี รุ่งขึ้น มูลกรณีย์เหตุที่จะถูกทำลายนั้น ด้วย พระเจ้ากรุงพะม่า (พระเจ้าชะนะสิบทิศ ยุเรงนอง กยอดินนรธา) ทรงทราบว่าพระ ทันตะธาตุตกไปอยู่ที่ผู้สำเร็จราชการปอร์ตุเกส เมือง คัว ในประเทศอินเดีย จึงได้ ให้ มาติโน อัลฟองโส พ่อค้า ชาว ปอร์ตุเกส ที่ อยู่ ณ กรุง หงสาวดี นำพระราชศาสน์ ไปยังผู้สำเร็จ ราชการขอพระทันตะธาตุ กล่าวว่าในพระ ราชสาส์นนั้น ถ้าผู้สำเร็จราชการ ปอร์ตุเกส ยอมให้พระทันตะธาต พระเจ้ากรุงพะม่าจะ ตอบแทนแลกเปลี่ยน อุดหนุนการค้าขาย ของปอร์ตุเกส จะพระราชทานทรัพย์อุดหนุน ทั้งจะยอม ส่งเครื่อง สะเบียงไปที่เมือง มะละกา ของ ปอร์ตุเกส ด้วย

เมื่อ อัลฟองโส ไป ถึง เมือง คัว ใน พ. ศ. ๒๑๐๔ แจ้งระหัสเหตุและส่งพระราชศาสน์ ให้

ผู้สำเร็จราชการ ที่แรกผู้สำเร็จราชการ ตกลงยอมรับตามพระราชสาส์นโดยเห็นผลทางราชการบ้านเมือง แต่ความทราบถึงหูท่านมหาสังฆนายก ดองกัสปา จึงรีบไปคัดค้านห้ามปรามผู้สำเร็จราชการ ถึงต้องเรียกประชุมคณะบาดหลวงและข้าราชการปอร์ตุเกส ดองกัสปาชี้แจงอ้างเหตุว่า ถ้าให้พระทันตะธาตุแก่พระเจ้ากรุงพะม่าจะเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศ และขัดขืนโอวาทของพระผู้เป็นเจ้าเป็นสิ่งซึ่งจะนำมาแห่งการขัดขวางต่อคริสตศาสนา ที่สุดฝ่ายคฤหัสถ์ก็แพ้ความเห็นเป็นอันไม่ยอมส่งพระทันตะธาตุ ไม่แต่เท่านั้นมหาสังฆนายกเรียกเอาพระทันตะธาตุมาจากผู้สำเร็จราชการ ให้คนตำโขลกจนละเอียดแล้วเอาเข้าเตาสูบเผาจนเป็นถ่านเถ้า พระทันตะธาตุได้ศูนย์สิ้นในครั้งนั้น

พ.ศ. ๒๑๐๙ พระเจ้ากรุงหงสาวดี (พระเจ้าบุเรงนองนั้นเอง) ได้ส่งทูตรามัญไปยังเกาะลังกา ขอพระราชธิดากษัตริย์สิงหัฬ ทูตรามัญได้ไปยังเมืองกลำพู ส่งพระราชสาส์นถวายพระเจ้าสิงหัฬ แต่เวลานั้นกษัตริย์สิงหัฬทรงพระนามว่าธัมมะปาละ (ในมหาวงศ์เรียกนามว่า ธรรมพุลิ) ได้เข้ารีดทางคริสตศาสนาเสียแล้ว มีนามว่า ดองยวง ไม่มีราชโอรสและราชธิดา (ทูตรามัญคงไปผิดเมืองเพราะเวลานั้นกษัตริย์สิงหัฬในเกาะลังกามีหลายองค์) จะเป็นด้วยความโลภหรืออยากจะให้มอญช่วยเหลือเป็นกำลังอย่างใดอย่างหนึ่ง กษัตริย์เข้ารีดพระองค์นั้นรับรองกับทูตรามัญ แต่เอาพุตริของอมาตย์แต่งเป็นพระราชธิดาจัดการส่งไปกับทูตรามัญตามที่กล่าวว่าเป็นความคิดของอมาตย์กรมวังเจ้าเล่ห์ที่เป็นธิดานางที่ส่งไปนั้น กษัตริย์เข้ารีดเป็นแต่ตัวหนังสำหรับเชิด

ไม่แต่เท่านั้นก่อนทูตรามัญจะกลับไปกรุงหงสาวดี อมาตย์กรมวังเจ้าเล่ห์ได้ทำกลแสดงให้ทูตรามัญเห็นพระทันตะธาตุที่บ้านอมาตย์นั้น บอกว่าเป็นพระทันตะธาตุที่แท้เขาเอาซ่อนไว้ พระทันตะธาตุที่ทำลายเสียที่เมืองคัวเป็นพระทันตะธาตุที่ปลอม ถ้าพระเจ้ากรุงหงสาวดีจะต้องพระราชประสงค์ก็จะถวาย

ต่อมาพระเจ้าหงสาวดีได้ส่งอมาตย์ไปรับพระทันตะธาตุจากอมาตย์กรมวังเจ้าเล่ห์นั้น เมื่อพระทันตะธาตุถึงกรุงหงสาวดีได้มีการรับรองอย่างมโหฬาร โดยหาทราบเล่ห์กลลิ้นลังกาไม่

ภายหลังเมื่อเรื่องราวทราบถึงพระเจ้า

วิกรม พาหุ กษัตริย์สิงหฬ ซึ่งสถิต อยู่ที่ นคร แกนดี จึงได้ส่งทูตนำพระราชศาสน์มายัง กรุงหงสาวดี ถวายพระเจ้า บุเรงนอง ใน พระราชศาสน์ แจ้งว่า พระ ราชธิดา ที่ ส่ง จาก ดองยวง เป็นบุตรี ของอมาตย์ พระทันตะธาตุ ก็เป็นของปลอม ในพระราชศาสน์มีต่อไป ว่า จะขอถวายพระราชธิดาและพระทันตะธาตุ ที่แท้ ในเรื่องนี้พระเจ้า บุเรงนอง ไม่ได้ทรง ตอบว่าจะรับหรือไม่ เป็นแต่ได้ จัดเครื่อง ราชบรรณาการตอบแทนไปกับทูตลังกา กล่าว ว่าเมื่อเรือ ทูตลังกา กลับไปถึงหน้าเมืองกลำพู เรือถูกเขาะล่มลง ทูตจมน้ำตายพร้อมกับเรือ อับปางนั้น

การที่พระเจ้า บุเรงนอง ไม่ทรงยอมรับพระ ราชธิดา และ พระทันตะธาตุ จาก พระ เจ้ากรุง แกนดี เพราะเกรงจะถูกล่อลวงซ้ำเข้าอีก (เพราะธรรมเนียมรามัญถือวรรณเคร่งครัดนัก ไม่เหมือนหญิง รามัญ ในกรุงเทพ ฯ ก่อนมหา ยุทธสงครามในยุโรปชอบมีสามีฝรั่ง เคย ถามหล่อนตอบว่า นายแกใจดี) จะเป็นการ เสื่อมเสียพระเกียรติยศว่าถูกชาวลังกา ล่อลวง

ตามทางสันนิษฐาน ของข้าพเจ้าเรื่อง พระ เจ้ากรุงหงสาวดี ส่งทูต ไปขอราชธิดา เป็น เรื่องจริงแน่นอน ตามพงศาวดารพะม่า พระเจ้าชะนะสิบทิศบุเรงนององค์นี้ ไม่แต่โปรด การกรีฑาพลไปเที่ยวปราบปราม เพื่อน ประเทศ ใกล้เคียงเท่านั้น โปรดมิมเหสีชาวต่างประเทศ เพื่อให้มีพระเกียรติเป็นจักรพรรดิ พร้อมด้วย ช้างแก้ว ม้าแก้ว นางแก้ว ดังปรากฏตาม พงศาวดารว่าเมื่อสิ้นพระชนม์ ในพ.ศ. ๒๑๒๔ พระราช โอรส พระราชธิดา ที่เกิดด้วยอัคร มเหสี ราชเทวี ที่เป็นธิดากษัตริย์และนางพระ สนมถึง ๙๗ องค์ บางทีธิดากษัตริย์เขมร คงจะมีในจำนวนนั้นด้วย แต่มิได้กล่าวไว้ใน พงศาวดารอย่างประเทศอื่น ๆ เป็นแต่มี กล่าวว่า เขมร ขอเป็นเมืองขึ้นใน พ.ศ. ๒๑๑๒ ตรงกับรัชชสมัยพระบรมราชาราชาธิบดี พระ เจ้าละแวก

ต่อไปนี้ขอกล่าวพงศาวดารกษัตริย์สิงหฬ ในเกาะลังกา ตามที่มีผู้ได้รวบรวมไว้แห่งละ เล็กละน้อยมารวบรวมขึ้น มีเรื่องราวดังต่อไปนี้

เมื่อราวพุทธศักราชล่วงแล้วได้ สองร้อยปี พระเจ้าวิชยะ พระราชบุตรพระเจ้าสีหลสีหะละ ในแคว้น ฮินดูสถาน ได้ยกพลและบริวาร ซึ่งเป็นพวก อริยกะ มาตั้งในเกาะลังกา ซึ่ง ภายหลังเรียกนามพวกนั้นว่า ชาวสิงหฬ ชั้น แรกย้านเมืองเป็นแต่นิคมคามหมู่บ้าน ต่อมา วิชยะ ได้ อภิเศกสมรสกับพระราชธิดากษัตริย์

ผู้ครองนคร มธุระ จึงมีพลานุภาพใหญ่ยิ่งขึ้น ได้สร้างนครให้นามว่า อนุราธปุระ ในรอบศตวรรษที่ ๓ แห่งพุทธศก พระราชวงศ์ได้สืบต่อลงมาถึงพระเจ้าเทวานัมปิยติศ ตรงกับรัชชสมัย พระเจ้าอโศกมหาราช แห่ง นครปาตลิบุตร ด้วยความเจริญของบ้านเมือง กิตติศัพท์ได้เลื่องลือไปยังนา ๆ ประเทศ พระเจ้าอโศก มหาราช จึงได้ส่ง พระมหินทร์ และพระสาวกมาอุปสมบทพระภิษุสงฆ์ และประดิษฐาน พระธรรมวินัย โบราณปูชนียสถานได้ ก่อสร้างขึ้นในครั้งนั้นเป็นปฐม บ้านเมืองเจริญทั้งฝ่ายอาณาจักร์ และพุทธจักร์ ราษฎรได้ รับความร่มเย็นทั่วหน้า

ต่อมาประมาณร้อยปีเศษไม่มีการยุคเข็ญอย่างไร เป็นแต่แคว้นคานาติก มธุระ ตันโจ ในอินดูสถาน เกิดทำสงครามกันขึ้น พวกทมิฬหนียุทธภัยข้ามช่องแคบมาตั้งเคหะสถานที่เกาะลังกา ชั้นแรก ๆ ชาวทมิฬได้เป็นกำลังของกษัตริย์สิงหฬมาก ต่อมาก็ค่อยขยายเพิ่มเติมมาเสมอ ภายหลังเกิดมีหัวหน้าและได้เลื่อนยศขึ้นเป็นลำดับจนถึงเป็นกษัตริย์ เกิดเป็น ภัย ของชาติขึ้นแต่กษัตริย์สิงหฬ

ระหว่าง พ. ศ. ๔๔๒ – ๔๘๖ รัชชสมัยพระเจ้าทุฏคามินีอภัยราชต้องทำศึกปราบปรามพวกทมิฬ แต่คงจะไม่นานเท่าใด ดังสังเกตได้ โดยที่ พระเจ้าทุฏคามินี มีเวลาทรงสร้าง พุทธ ปูชนีย สถาน เช่น มหาเจดีย์ และโลหะปราสาท สำหรับถวายไทยทานและบริขาคทาน เป็นที่พักประชุมพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งต้องใช้ กำลังและทรัพย์ไม่น้อย นับว่าเป็นสมัยที่เจริญรุ่งเรืองครั้งที่ ๒

ถึงศตวรรษที่ ๑๔ แห่งพุทธศก กษัตริย์สิงหฬกับทมิฬได้เริ่มทำสงครามกันเรื่อยมาจน พ. ศ. ๑๖๔๓ พระเจ้าวิชยะพาหุได้ ปราบกษัตริย์ทมิฬอยู่ในอำนาจอีกสมัยหนึ่ง พอสิ้นรัชชกาลพวก ทมิฬ ก็กลับกำเริบเกิดยุคเข็ญเรื่อยมา

พ. ศ. ๑๖๙๖ รัชชสมัยพระเจ้าปรากรมพาหุทรงพระ เดชานุภาพมาก เที่ยวปราบปรามพวกทมิฬพ่ายแพ้ ยอมอ่อนน้อมทุกเขตต์แคว้น บ้านเมืองมีความเจริญเป็นปกติสุขปราศจากความยุคเข็ญ นับว่าเป็นสมัยรุ่งเรืองที่สุด มีกษัตริย์ทรงราชย์สืบต่อมาอีกหลายชั่วตลอดกว่าสามร้อยปี

พ.ศ. ๑๙๔๗ บ้านเมืองกลับยุคอีกเข็ญ ไม่ฉะเพาะแต่มีการสู้รบกับพวกทมิฬ ในราชวงศ์สิงหฬเองเกิดแตกความสามัคคีกันขึ้น ต่าง

ตั้งตัวแยกเป็นก๊กเป็นเหล่า รบราฆ่าฟันกันเอง เรื่อยมา กษัตริย์ทมิฬเข้าครอบครองบ้านเมืองตอนเหนือ และกษัตริย์สิงหฬถอยร่นมาตั้งบ้านเมืองทางตอนใต้ ต่อนี้ลงมาเป็นการยากที่จะทราบพงศาวดารของกษัตริย์สิงหฬได้ ไม่ทราบว่าแคว้นใดใครปกครอง ที่ทราบได้บ้างเล็กน้อยจากฝรั่งต่างประเทศเรียกนามกษัตริย์ว่า ราชาสิงห์ ซึ่งไม่ใช่พระนาม เป็นนามตำแหน่ง กษัตริย์สิงหฬมีอยู่แทบทุกเมืองใหญ่ ๆ ในตอนใต้ เช่นที่เมืองแกนดี เมืองโคลัมโบเมืองรัตนปุระ

พ.ศ. ๒๐๔๘ นายพลเรือเดอ อาไมดา แม่ทัพเรือปอร์ตุเกสได้ยกมาถึงเกาะลังกาตอนใต้ ได้เข้าเฝ้าราชาสิงห์แห่งนครรัตนปุระขอเข้าตั้งโรงพักจำหน่ายสินค้าและสร้างป้อมที่เมืองแกลเลด้วยการแลกเปลี่ยน คือรับจะช่วยปราบปรามกษัตริย์แคว้นอื่น ๆ ภายหลังต่อมาชาวปอร์ตุเกส กลับยึดบ้านเมืองของกษัตริย์สิงหฬและทมิฬตามริมชายทะเลทั่วไป

พ.ศ. ๒๐๙๘ พระเจ้าธรรมพุลิราชา กษัตริย์สิงหฬได้เข้ารีตทางคริสตศาสนา ได้ฉายาทางคริสตนามว่า ดองยวง เดอ เอาสเตริย เพื่อเป็นการเผยแผ่พระเกียรติและกุศล ตามนามพระเชษฐาของพระเจ้าแผ่นดินปอร์ตุเกส กล่าวว่าความจริงตามที่กษัตริย์สิงหฬเข้ารีตนั้น หวังผลให้ชาวปอร์ตุเกสช่วยเหลือปราบปรามกษัตริย์สิงหฬแคว้นอื่น เพื่อรวมอำนาจ ภายหลังเมื่อชาวปอร์ตุเกสไม่ช่วยเหลือ กลับก่อการกบฏต่อสู้กับชาวปอร์ตุเกสต้องพ่ายแพ้หนีเข้าป่าไป (กษัตริย์องค์ที่ถวายพระราชธิดาเกี่ยวกับพระเจ้าบุเรงนอง)

พ.ศ. ๒๑๓๐ ปอร์ตุเกสยกทหารเข้ายึดนครแกนดี แต่ไม่ได้ทำอันตรายพระเจ้าวิกรมพาหุ

พ.ศ. ๒๑๔๕ โจริส วัน สปีลเบอร์ค ชาววิลันดาได้ไปถึงเกาะลังกาเป็นครั้งแรก ต่อมาชาววิลันดาเข้าตั้งทำการค้าขายแข่งขันกับชาวปอร์ตุเกส ตามหัวเมืองชายทะเล

พ.ศ. ๒๑๘๑ พระเจ้าเฟรเดริช แห่งวงศ์ออเรนซ์ ได้ให้ทูตวิลันดานำพระรูปและเครื่องแก้วต่าง ๆ เป็นราชบรรณาการมาถวายพระเจ้าสิงหฬที่แกนดี ครั้งนั้นวิลันดาได้รับเครื่องราชบรรณาการ เพชรนิลจินดาและงาช้างเป็นอันมาก ในปีนั้นชาววิลันดากับปอร์ตุเกสทำสงครามต่อกันตามแถบทะเลตะวันออกเรื่องแย่งการค้าขาย

พ.ศ. ๒๑๘๓ วิลันดาแย่งได้เมืองโคลัมโบ ป้อมที่เมืองแกลเลและเมืองแยฟฟนา ปอร์ตุเกส

อ่อนกำลังลงทุกที พ. ศ. ๒๒๐๒ วิลันดา ได้ปกครองเกาะลังกาตลอด กษัตริย์สิงหฬ คงครองและสืบสันติวงศ์ที่นครแกนดีต่อมา

พ. ศ. ๒๓๔๑ เมื่ออังกฤษได้เข้าปกครอง เกาะลังกา ได้จัดการทางคมนาคมเข้าไปตาม แคว้นกลางของเกาะ พระเจ้าวิกรมสิงห์ ได้ ต่อสู้อังกฤษ เพื่อกู้ความอิสรภาพ สองคราว เมื่อ พ. ศ. ๒๓๕๘ คราวหนึ่ง อีกคราวหนึ่ง เมื่อ พ. ศ. ๒๓๖๐ อังกฤษเห็นว่าจะเป็นการ รุกลามใหญ่โต จึงระดมกำลัง ปราบ ชาว สิงหฬเมื่อ พ. ศ. ๒๓๖๑ ได้จับพระเจ้าวิกรม สิงห์ส่งไปกักไว้ที่เมืองมัทราส จ่ายเบี้ยเลี้ยง ให้เดือนละ ๑๒๐ รูปีย์ สิ้นพระชนม์ณที่นั้น เป็นอันนับว่าสิ้นวงศ์กษัตริย์สิงหฬ อันสืบเนื่อง มาแต่วงศ์สิงหราชอันมีศักดิ์ คิดเป็นเวลา กว่าสองพันปี

ถ้าจะเทียบกับประเทศที่เป็น เมืองขึ้น ของ อังกฤษทางตะวันออกไกล เวลานี้ต้องนับว่า ชาวสิงหฬยังดีกว่าชาวพะม่ารามัญ ซึ่งอย่า ว่าแต่เพียงชาติศัพย์สิ้น แม้แต่นามประเทศ ก็ถูกถอนเอาออกจากภูมิศาสตร์สากล และ เอาเข้ารวมเป็นแคว้นของประเทศอินเดีย

การปกครองในเกาะลังกาเวลานี้ แบ่งเป็น ๙ แคว้น มีข้าหลวงใหญ่เป็นประธาน ขึ้น ตรงต่อกระทรวงเมืองขึ้นอังกฤษ ไม่ต้องขึ้น ต่ออุปราชประเทศอินเดีย มีประชุมรัฐสภา กรรมการชั้นสูง ๗ นาย (เจ้าพนักงานชั้น ผู้ใหญ่อังกฤษ) เป็นผู้ชี้ขาด มีสมาชิก รวม ๓๗ นาย ในจำนวน ๓๗ นี้ สมาชิก ที่ต้องเลือกตามแคว้นต่าง ๆ ๑๖ นาย จาก พวกหัวหน้ากันดีย์ยัน ฮินดู และ อาหรับ กำลังของแคว้นมีทหารบกประจำไม่เกิน กว่ากรมใช้พลตำรวจ ๓๐๐๐ คน และ มีเรือรบประจำอยู่เสมอไม่ค่อยขาดท่า

เป็นข้อแปลกอย่างหนึ่งคือ ตามหัว เมืองต่างๆนอกจากโคลัมโบ พนักงานอังกฤษ ที่ประจำปกครองเรียกเสียว่า เอเย็นต์ (ผู้ แทนรัฐบาลอังกฤษ) ไม่เรียกผู้ว่าราชการ เมือง ทำนองนี้ดูเข้าที ราษฎรพลเมืองไม่ค่อย จะรู้สึกว่าเป็นนาย เพราะผู้ช่วยก็ล้วนแล้ว ไปด้วยชาวพื้นเมือง ไม่เหมือนในเกาะชะวา มีเรสิเดนต์ เรสิเดนต์ผู้ช่วย กำกับอยู่กับ ระเด่นและตะมะหงง ซึ่งราษฎรรู้สึกโดยตรง เรียกว่า ตวนยซาร์

เมื่อเล่าถึงเพียงนี้ ขอกล่าวถึงเรื่องการ ศึกษาในเกาะลังกา เห็นว่าไม่ค่อยจะเอาใจ ใส่กันนักในจำพวกคนชั้นกลางและชั้นต่ำ ที่ เห็นมีมากอยู่แต่พวกเข้ารีดทางคริสตศาสนา

และพวกฝรั่งปอต[๑] รัฐบาลอังกฤษ นับว่าการศึกษาของพลเมือง ในเกาะลังกาโทรมเต็มที

เมื่อเหยียบแผ่นดินเกาะลังกาตามเมืองท่า จริงอยู่เสียงพูดอังกฤษกันออกแซ่ แม้พวกทมิฬที่ลากรถลากก็พูดภาษาอังกฤษเหมือนกัน เมื่อบอกชื่อสถานที่ ๆ ต้องการจะไป เขาตอบเยส เซอร์ ได้คล่องแคล่วพร้อมกับพะยักหน้าว่าเข้าใจดี เมื่อขึ้นนั่งในรถแล้วเขาก็ลากรถวนไปเวียนมาตามถนนต่าง ๆ ตั้งครึ่งหรือหนึ่งชั่วโมง เมื่อเห็นเวลาพอแล้วก็หยุดรถที่จะเป็นเครื่องมือของวางลงตามที่พอใจของเขาแล้วแบมือขอสตางค์พร้อมกับแลยิ้ม

พวกสิงหฬที่ชาวอังกฤษกล่าวว่าเป็นคนรับใช้ดีนัก ซึ่งอยู่ตามโฮเต็ลก็ไม่ผิดแผกกว่าชาวทมิฬที่มากน้อย เมื่อเราพูดภาษาอังกฤษขอถ้วยน้ำชา ไพล่ไปเอาถ้วยแก้วน้ำเย็นมาให้ ดีแต่ เยส เซอร์ เยส เซอร์ ถ้าเป็นคนใช้พวกฝรั่งปอตค่อยยังชั่วหน่อย นี่แหละเป็นเรื่องราวของเกาะลังกา หรือรัตนทิยะ อันลือนามแต่โบราณสมัย

---

๑ ฝรั่งดำ ที่พูดภาษาบรรพบุรุษของตนไม่ได้ กลับพูดภาษาอังกฤษได้ ตามนายแก้วให้นามคราวประพาศถลาง

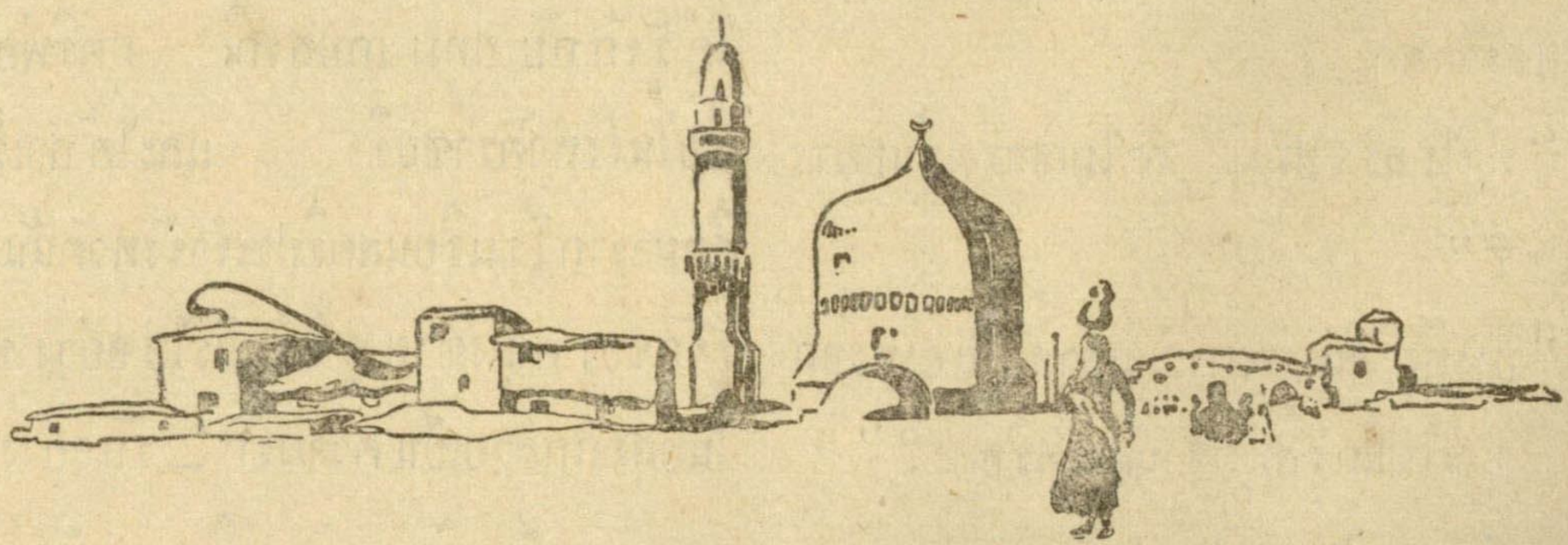

◎ ขวานผ่าซาก ปากโย้ง แผดโผงร้าย เขายกย่อง ฉลองกล ให้คนชัง ชักเบื่อหน่าย แหนงนิยม ยากสมหวัง หลงตั้งตัง คลั่งยั้ว สายตัวเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เกือบตกหลุม

ส. มีมุทา

แต่ง

—๑—

ปทุม ประดับศรี ยกแก้วน้ำ วางตรงหน้า สามี—นายร้อยตรี จรูญ แล้วมองดูเขาด้วย สายตาอันละห้อย พลางถอนใจใหญ่ อาการทั้งนี้หา พ้นจาก สายตา ของ นายร้อยตรีหนุ่ม ผู้สามีไม่ เขาจับมือหล่อนมากำนิ่งไว้เย็นครู่

"ดูเธอ ช่าง เป็น คน เจ้าทุกข์เสีย จริง ๆ ปทุม" เขากล่าวขึ้น

"ค่ะ" หล่อนตอบช้า ๆ ทำหน้า เหยอย่างเศร้าสลด

"ทำไมนะ ปทุม ทำไมเธอจึงเป็นอย่างนี้เสมอ?"

"บางทีดิฉันพึงจะมาเป็นเอาหมู่นี้เองหรอกค่ะ คุณไม่นึกรู้สมฐานบ้างหรือคะ?"

นายร้อยตรีหนุ่ม นิ่งอยู่ครู่หนึ่ง

"เปล่าเลยเธอ เธอต้องมี ความทุกข์ในใจอะไรสักอย่างหนึ่ง?" เขาย้อนถาม

"ช่างเถิดค่ะ" หล่อนก้มหน้า "เมื่อคุณยังนึกไม่ออกก็อย่าซักต่อไปเลยนะคะ ดิฉันก็จะพยายามลืมเสีย———อ้าว นี่ ๘ นาฬิกา กว่าแล้ว คุณยังไม่ไปกรมอีกหรือคะ?"

"ไปซิเธอ เอาเถอะฉันจะตามใจ เมื่อเธอไม่ให้ ซักถามเธอต่อไป ฉันก็จะนิ่งไว้" เขากัดกราม พะยักหน้าช้า ๆ แล้วจัดแจงสวมเครื่องแบบไปทำงาน

นายร้อยตรี จรูญ เป็นนายทหารรูปร่างยังงดงามสระสรวย ในคราวคุมทหารไปทำการซ้อมรบที่จังหวัดราชบุรี ก็มีโอกาสได้รู้จัก กับ ปทุม เกษสุรณ์ บุตรีพ่อค้าผู้มีชื่อในจังหวัดราชบุรี และได้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนั้น ความรู้จักของ หญิงชาย คู่นี้ดำเนินไป อย่าง รวดเร็ว ในที่สุดก็กลายเป็น ความรัก _ รักอย่างฐานชู้สาว และก็พอดี นายร้อยตรี จรูญ ต้องกลับมาอยู่จังหวัดพระนครตามเดิม ถึงกะนั้นก็ดี เขาทั้งสองก็ยังมีจดหมายโต้ตอบกันอยู่เสมอมิได้ขาด ครั้นเมื่อหกเดือนที่แล้วมานี้ หญิงชาย คู่นี้ก็ทำการสมรสกันตามธรรมเนียมประเพณี ปทุม

จึงเปลี่ยนนามสกุลจาก เกษสุรณ์ เป็น ประดับศร เปลี่ยนภูมิลำเนาจากราชบุรี มาอยู่ ธนบุรี เพราะเหตุผลอันเนื่องมาจากการณ์นั้น ความสุขของคู่สามีภรรยาหนุ่ม ๆ สาว ๆ นั้น ใน ๖ เดือนแรกดูดำเนิรไปอย่างราบรื่น แต่ ปทุม มีความทุกข์อะไรหรือ? คำพูดที่หล่อนกล่าวนั้นดูมีเลศนัยอย่างไรอยู่กะมัง!

แน่นอน ปทุม รู้ดีว่าสามีของหล่อนเริ่มใจแตกเป็นครั้งที่ ๒ เขากำลังชอบพอและติดพันอยู่กับหญิงสาว—ซึ่งมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับหล่อนตลอดจนความ งาม น่ารัก อีก ผู้ หนึ่ง ชื่อ พะยอม พะยอมผู้นี้ทำงานเป็นเสมียน ห้างสหะพานิชถนนเจริญกรุง หล่อนก็ทำทีทำอย่างที่เรียกว่าชอบนายร้อยตรีหนุ่ม บางทีหล่อนจะไม่ทันรู้สึกว่า เขามี ภรรยา แล้ว—คือ ปทุม ผู้ ซึ่ง กำลังเดือดร้อนอยู่บัดนี้

เป็น ธรรมดา ที่หญิงมีสามีทุกคนย่อมเดือดร้อน ถ้าหล่อนทราบว่าสามีของหล่อน—ผู้ ซึ่ง หล่อน รัก ใคร่ บูชา นับถือ ทุกประการนั้นกำลังไปติดพันกับหญิงสาวอีกผู้หนึ่ง ปทุม ก็เช่นเดียวกัน หล่อนมีความหนักใจมาก เพราะพะยอม มีรูปร่างสวยเก๋ นัยน์ตาหวาน มีเสน่ห์แก้มเป็นพวง ริมฝีปากบางจิ้มลิ้ม และมีชื่อเสียงระบือว่าเป็นดาราแห่งห้าง สหะพานิช นอก จากนายร้อยตรี จรูญ แล้ว ยังมีชายหนุ่มอีกหลายรายที่พยายามกะยอกะแย่งจะเป็น เจ้าของความงามโดยเด็ดขาดแต่ผู้เดียว ชายหนุ่มเหล่านี้บ้างก็เป็นผู้มั่งมี บ้างก็จน แม้แต่สมุห์บัญชี ของห้างก็ทำท่า เหมือน อย่าง กับ จะเป็นเจ้าของ พะยอม อีกด้วย

บรรดาชายหนุ่ม ๆ เหล่านี้ พะยอม หาได้ ใฝ่ผันหรือ เออ ออ ด้วยไม่ หล่อนนึกชอบหรือยิ่งกว่าชอบอยู่ คนเดียว—คือ นายร้อยตรี จรูญ—นี่สิ—ปทุม รู้เข้าแล้วจึงได้ ทุกข์ร้อนนักแต่นึกว่าหล่อนมีใจเด็ดเดี่ยวพอ ถ้าหาก เขาจะได้ความสุขด้วยกันจริง ๆ แล้ว หล่อนก็ยินดีจะ สละ ธนบุรี กลับ คืนไป ราชบุรี อัน เป็นภูมิลำเนาได้เช่นเดิม

—๒—

พะยอม นั่ง ทำงาน หัวใจ พล่าน อยู่ใน ห้างโต๊ะทำงานของหล่อนอยู่ในที่ ๆ แล เห็นได้จากหน้าห้างเข้าไปทีเดียว วันนี้เป็นวันเสาร์ ซึ่งตามปกติมีคนเข้าซื้อของ มาก กว่าวัน ธรรมดา ชายหนุ่ม ๆ ที่ ปรากฏ ว่า ชอบ ความงาม ของพะยอม ก็ย่อยกันเข้ามาซื้อของเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ขาด เพราะ ห้างสหะพานิช ขาย ของเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ แทบทุกชะนิด

พะยอมเอาใจใส่ต่อคนเหล่านั้นเป็นบางคนมาก แต่น้อยที่สุดดูเหมือนตาหล่อนคอยชะเง้อดูนายทหารผู้สวมเครื่องแบบเข้าไปในห้างนั้นว่าจะใช่คนที่หล่อนรักหรือไม่ หูคอยฟังเสียงพูดของเขาซึ่งเกือบเป็นการชินกับประสาทของหล่อน หัวใจก็เต้นอยู่เร่า ๆ ทรวงอกกะเพื่อมเพราะความกะวนกะวายและร้อนใจ

เขามาแล้ว—ดวงตาทั้ง ๔ ประสานกันทำให้รู้สึกแปลบเข้าหัวใจ พะยอมมีอาการตื่นเต้น โลหิตฉีดขึ้นหน้าเพราะความดีใจและอึดอัดเอียง นายร้อยตรี จรูญ เสแสร้งซื้อโน่นนี่อยู่สักครู่ก็พอดี ๑๔ นาฬิกา เขาจึงรีบออกมานอกห้าง เพราะวันนี้เป็นวันเสาร์ห้างปิดเพียง ๑๔ นาฬิกา

พะยอมรีบแต่งตัวเร็ว พอหล่อนออกมานอกห้างกับเพื่อนหญิง ๒ คนก็พบเขายืนคอยอยู่แล้ว หล่อนยิ้มแต้เข้าหาเขา และพูดขึ้นก่อนว่า

"ดิฉันนึกว่าคุณจะไม่มาเสียแล้ว"

"โธ่! แม่พะยอม" เขาตอบ เวลานั้นลืมปฏิญาณที่ทำกับตัวเองว่าจะไม่ยุ่งกับหล่อนอีกต่อไปเสียสิ้น "หัวใจฉันจดจ่ออยู่ที่เธออย่างนี้ จะไม่มาอย่างไรได้"

แม่สาวงามยิ้มละมัย

"แต่กระนั้นก็ดี คุณมาช้ากว่าวันธรรมดาถูกแล้วจ้ะ เพราะเกี่ยวกับการงานทางกรมทหาร แต่ขอให้เธอเข้าใจว่าพอเลิกจากงานก็ต้องรีบตรงมาหาเธอทีเดียว"

"ขอบพระคุณละค่ะ" หล่อนจิบปากพูด "เออ! เธอนี่—ง่า อ้า แม่พะยอมไปเที่ยวพาหุรัดกันก่อนไหมล่ะจ๊ะ? วันนี้เวลายังมีมาก เธอไม่จำเป็นต้องรีบร้อนกลับบ้านนักมิใช่หรือ?"

พะยอมทำทีนิ่งตรอง หล่อนอยากตอบ "ค่ะ" เสียโดยทันทีทันใด แต่ก็เพื่อยังความกระหายของหล่อน หล่อนจึงแสร้งทำนิ่งไว้เสียครู่หนึ่งก่อน พลางหันไปถามหญิงสาวเพื่อนอีก ๒ คนที่มาด้วยกัน

"เธอจะไปด้วยไหม แม่จำรัส แม่ปราณี หรือจะกลับก่อน?"

"ไปด้วยซิเธอ" หญิงทั้งสองตอบพร้อมกัน การที่ไม่ปลีกตัวกลับก็เพราะหญิงทั้งสามนี้รู้คอกันดีแล้ว ทั้งนายร้อยตรี จรูญ ก็ไว้วางใจหล่อนได้ดีจกัน

การเที่ยวหาซื้อของพาหุรัดเป็นที่เพลิดเพลินปลาบปลื้มใจคู่หนุ่มสาวอย่างยิ่ง เขาทั้งสี่เดินกะจุกกะจิกสนทนากันอย่างบรรเทิงใจ มารู้ตัวถึงความเพลิดเพลินนั้น ขณะเมื่อฝนตกลง

มาห่าใหญ่ และเข็มของนาฬิกาก็ชี้บอกเวลา ๑๘ นาฬิกาเสียแล้ว !

"คุณพ่อคงเอ็ดแน่วันนี้" หล่อนนึกในใจ "แต่ฮึ !"

"นี่จะทำยังไงดีล่ะจ๊ะเธอ ?" นายร้อยตรีหนุ่ม ขอความเห็น

"ยืนคอย อยู่ตรงนี้ ก่อนก็ได้ กะมังคะ ?" พะยอม ออกความเห็นคนแรก

"สักครู่ก็คงหายหรอกค่ะ ฝนอย่างนี้" แม่จำรัส เอ่ยขึ้นบ้าง

"อยู่ตรงนี้ก็ร่มดีแล้ว เห็นจะไม่เปียกหรอกนะคะ ?" แม่ปราณี เสริมอีกคนหนึ่ง

นายร้อยตรี จรูญ ยอม ทำตาม คำสั่ง ของหญิงทั้งสามโดยปราศจากข้อโต้แย้ง เขายืนพิจารณา ความงาม ของ พะยอม ด้วย ความตะลึง ต้นคออันขาวกันไว้อย่างงาม ช่วงแขนอันอวบขาว ทำให้เขารู้สึกซาบซ่านเสียวแสยง แต่พอนึกถึง ปทุม ขึ้นมา หัวใจก็ตีบตันและสลด อนิจจา ! ปทุม ก็เย็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งความงาม และคุณสมบัติอันดีเลิศทั้งหล่อน และ เขาก็ ได้ รักใคร่ กัน มา ช้านาน และได้แต่งงานเย็นสามีภรรยา กันโดย ถูกต้องตามกฎหมาย เขานึกถึงคำพูดอย่างมีนัยของ หล่อน แล้ว — เขานี่ ช่าง ซื่อ ช้า จริง หนอ ขณะ ที่จะ ปลงตก ก็ พอดีได้ ยิน เสียง อันหวานเตือนขึ้นว่า

"ฝนซาแล้วค่ะ คุณ ริบกลับกันเถิด"

เสียงอัน เคยชินได้ปลุก อาการ มองเหม่อของ นายร้อยตรีหนุ่ม ทำให้หมดการระลึกถึงผู้ใดได้ อีกในขณะนั้น

"จะกลับกันยังไงล่ะจ๊ะ ?" เขาถาม

"แท็กซี่เถิดค่ะ" หล่อนตอบ

เขาเรียกรถแท็กซี่มา ๒ คัน คันหนึ่งบรรจุ ๒ สหายสาวของหล่อน อีกคันหนึ่งบรรจุตัวหล่อนและคู่รัก อา ! หล่อนรู้สึกว่ารถยนต์คันนั้นคือ ยานวิเศษที่อาจพาเจ้าหล่อนไปสู่สวรรค์ ความเสียดสีสัมผัสร่างของบุคคล ทั้งสอง ทำ ให้เกิด ความ เสียวกะสันทั้งสองฝ่ายรู้สึก รัญจวนบ่วนบั่นใจเย็น อย่างยิ่ง นายร้อยตรีหนุ่ม เอื้อมจับมือของ พะยอม มากำไว้ และบีบ ซึ่งทำให้ดวงตาหล่อนเย็นประกายวาวด้วยความสุข หล่อนมิได้ บิดพลิ้วหรือปริปากว่าเขาเลยจนคำเดียว

รถยนต์คันแรกหยุดลง เพราะถึงบ้านสหายหญิงทั้งสองที่ถนน นครสวรรค์แล้ว เมื่อจัดการชำระค่าโดยสารและ ร่ำลากัน เสร็จแล้ว คันที่บรรทุกหนุ่มสาวคู่สุขก็แล่นต่อไป จอดกึกที่หน้าตรอกบ้านพะยอม ริมถนนพิษณุโลก

เขาประคองหล่อนลงจากรถยนต์เดิรตามกันเข้าไปในตรอกบ้าน เวลานั้นฝนยังตกหยิม ๆ ไม่ขาดสายหายสนิท ท้องฟ้ามืดขมุกขมัว สักครู่หนึ่งก็ถึงประตูบ้านหล่อน

"ถึงแล้วค่ะ" หล่อนหันมาทำตาหวานกับคู่รัก "ขอยพระคุณที่สุดที่อุตส่าห์มาส่ง"

นายร้อยตรี จรูญ จ้องหน้าหล่อนนิ่งแทบไม่กะพริบตา—เขากำลังตะลึงหลงใหลในความงามของหล่อน—เขารวบร่างหล่อนไว้ และก้มลงปลอบประโลมหล่อน— สูดสุคันธรสอยู่นานเพียงขาดใจ พลางพึมพำ "ยอดรัก งามนักหัวใจพี่จะสลายอยู่แล้ว"

พะยอมรู้สึกอิ่มไปด้วยความรัก สมความปรารถนาของหล่อน

"คุณพี่ขา" หล่อนฉะอ้อน "แล้วคุณพี่อย่าลืมพะยอมเสียนะคะ!"

"ชื่นใจของพี่" เขาตอบ และตระกองหล่อนประกอบคำพูด "พี่จะลืมไม่ได้ น้องมีทุกข์ร้อนสิ่งใดบอกพี่ อย่านอนใจ พี่จะช่วยเหลือ"

หล่อนตอบ "ค่ะ" ได้คำเดียวแล้วก็ปลีกตัวออกจากวงแขนของเขาเข้าบ้านไป

คืนนั้น พะยอมถูกยิดาหล่อนขุนเจตนากล่อมให้นอนแต่หัวค่ำ แต่—อกเอ๋ย ยิดาของหล่อนช่างเคี่ยวเข็ญกวดขันเสียจริง ๆ ทีเดียว พะยอมนอนกะสับกะส่ายอยู่จนดึกก็ม่อยหลับไป

รุ่งเช้า หล่อนยังสงระลึกถึงความคับแค้นในใจของหล่อน ดูหน้าหล่อนไม่มีความสดชื่นเลยเลย หล่อนหวนนึกถึงคำพูดของเขา "น้องมีทุกข์ร้อนสิ่งใดยอกพี่ อย่านอนใจพี่จะช่วยเหลือ" ทำให้หมดอาลัยจะอยู่บ้านหล่อนต่อไป หล่อนไม่ตริกตรองให้รอบคอบถ้วนถี่ หล่อนมั่นใจแต่ว่าหล่อนรักเขามาก เขารักหล่อนมาก หล่อนควรจะหนีร้อนไปพึ่งเย็น อา! ผู้หญิง—มักจะมีความคิดสั้นเช่นนี้เสมอ หล่อนขาดวิจารณญาณ—เมา

อยู่แต่ในความพิศวาท หล่อนไม่ไตร่ตรอง ดูถึงเหตุการณ์ภายหน้าบ้าง

พะยอมตกลงใจเด็ดขาด พอคุณพ่อหล่อน ออกจากบ้านไปทำงานส่วนตัว หล่อนรีบบรรจุเสื้อผ้าแต่พอควรใส่กะเป๋าหิ้ว ลัดเลาะออกจากบ้านไป น้องเล็ก ๆ ซึ่งยังไม่เคยสา ๒ คน ไม่เป็นอุปสรรคอันใดสำหรับหล่อน มารดาของหล่อนก็กำลังไปคุยอยู่กับเพื่อนบ้านที่ใกล้เคียง

พอขึ้นนั่งรถแท็กซี่ได้ หล่อนรู้สึกว่าสภาพของโลกนี้แปลกประหลาดเหลือหลาย หล่อนนึกเอาความแสนสุขที่จะได้รับในภายหน้ามาหักกับความอาลัยเพราะจากบ้าน ความอาลัยก็หมดไป หล่อนหมายน้ำย่อหน้า——!

รถยนตร์แท็กซี่มาจอดที่ท่าช้างวังหน้าอันเป็นที่หมาย หล่อนชำระเงินค่าโดยสารแล้วก็ลงเรือข้างเพื่อข้ามไปจังหวัดธนบุรี เพราะหล่อนได้ทราบว่าบ้านของนายร้อยตรี จรูญ อยู่ข้างวัดดุสิตาราม อันเป็นที่ ๆ หล่อนได้เคยข้ามไปเที่ยวกับพวกเพื่อน ๆ หลายครั้งแล้ว หล่อนคิดว่า อย่างไรก็ดี หล่อนคงจะพยายามสืบถามจนกว่าจะพบบ้านเขาให้จงได้

◎ ◎ ◎

ก่อนสามีจะออกจากบ้าน ปทุมได้กำชับนักหนาว่า อย่ากลับให้ค่ำนัก หล่อนเป็นห่วงตลอดจนหวงเขาเช่นเดียวกัน หล่อนพยายามทุกอย่างจะให้เขามีความสุขอยู่ในบ้านน้อย ๆ ตามประสายาก แต่ความหวังของหล่อนเกือบจะเลื่อนลอยไป เพราะคราใดที่หล่อนเตือนเขา _ หล่อนสังเกตเห็นหน้าตาเขาเศร้าหมองผิดปกติ

"เธอปทุม เห็นแก่ปทุมเถิดนะคะ!" หล่อนอ้อนวอน "ขอให้นึกถึงความหลังของเราบ้าง เสียแรงดิฉันได้รักใคร่อุตส่าห์สละญาติพี่น้องติดตามมารับใช้คุณอยู่ด้วยความจงรักภักดี คุณกลับจะทำให้หัวใจดิฉันแตกสลายได้โดยไม่มีความกรุณาเสียเลย"

"เธอไม่วางใจฉันเลยหรือ ปทุม?" สามีใจอ่อน ถามลอย ๆ

"โธ่! ดิฉันระแวงเหลือเกินค่ะ ระแวงว่าดิฉันจะได้รับความช้ำใจไม่วันใดก็วันหนึ่ง ความเศร้าหมองของคุณต่อหน้าดิฉันก็เป็นเครื่องพิศูจน์ว่าคุณไม่ค่อยจะเอาใจใส่ต่อดิฉันนัก คุณทำคล้าย ๆ หัวใจของคุณเลื่อนลอยไปทางอื่น"

สามีหนุ่มยืนก้มหน้านิ่ง หล่อนหรือจงรักภักดีต่อเขา แต่เขากลับหันหลังให้ เขาเริ่มจะรู้สึกว่าเขาช่างโหดร้ายต่อสตรีเพศ_ต่อภรรยาของเขา เขาหลอกลวงตัวเขาเองหลอกลวงภรรยาที่แสนดีของเขาด้วย

"เอาเถิด ปทุม" เขาตอบพลางจับไหล่ทั้งสองของหล่อน "อย่าเสียใจให้มากนัก ฉันจะพยายามทำใจให้บริสุทธิ์_นึกถึงเธอคนเดียวเท่านั้น"

และ_ตอนกลางวัน ๆ นั้นเอง เด็กข้างบ้านก็เข้ามาบอก ปทุม ว่า

"คุณนายครับ มีใครมาหาคุณผู้ชายครับ"

"ใครกัน ต่อ?" หล่อนถามเด็ก

"ใครก็ไม่ทราบครับ เขาเที่ยวถามหาบ้านคุณ จรูญ ตลอดทาง"

"ต่อ ไปเชิญเขาเข้ามาซิ" หล่อนรีบจัดแจงเตรียมตัว รับแขกโดย เข้าใจว่า คง เป็นเพื่อนของสามี

คำว่า 'คุณนาย อยู่' ทำให้ พะยอม สะดุ้ง ใจหายวาบ แต่หล่อน แข็งใจขึ้นไปพบเจ้าของบ้าน ผู้ต้อนรับก็สะดุ้งเช่นเดียวกัน

สองหญิงจ้องหน้ากัน นิ่งตะลึงด้วยความประหลาดใจสักครู่หนึ่ง ปทุม พยายามหักใจ ให้มีความกล้า ถามหล่อนด้วยเสียงกะเส่า ๆ ว่า

"ขอโทษ เธอมาหาคุณ จรูญ หรือจ๊ะ มีธุระอะไรไม่ทราบ?"

"ดิฉัน___" พะยอม พูดได้เท่านี้เสียงก็แหบหายไปในลำคอ

"เธอชื่อ พะยอม ใช่ไหมจ๊ะ?"

"ค่ะ"

"อ้อ! ฉันรู้จักเธอดี ถ้าคุณจะเชิญให้เธอมาอยู่นี่ด้วยกันกะมัง? พูดออกมาตามตรงซิจ๊ะ แม่พะยอม เราหัวอกผู้หญิงด้วยกัน"

พะยอม ไม่รู้สึกเลยว่าน้ำตาของหล่อนไหลออกมาได้อย่างไร ความเสียใจ น้อยใจ เป็นเจ้าเรือน หล่อนผิดมาก_และถลำเข้ามาอย่างลึกซึ้ง

"ดิฉันไม่รู้เลยว่า___" หล่อนพูดเสียงสั่น ๆ เหมือนกัน

"เธอ อย่าเพิ่ง พูด อย่าง นั้น แม่ พะยอม" ปทุม ยกมือขึ้นห้าม "ขอให้ พี่ฉันก่อน ขอให้เธอยอกมาเถิดว่าคุณรักเธอมากหรือ?_แน่นอน คุณน่าจะรักเธอมาก เพราะเธอสวยเก่งามทุกอย่าง พูดกันโดยความจริงใจเราหัวอกเดียวกัน ฉันเองไม่อยากให้คุณต้องเศร้าหมองคร่ำเครียดต่อฉันเช่นนี้ ฉัน

อยากให้คุณมีความสุข และเมื่อทราบว่าเธอจะเย็น ผู้ทำให้คุณกลับเย็น ผู้มีความสุข เช่นนี้ฉันก็พลอยยินดีด้วย_แม่พะยอม____"

ปทุม พูดพลางยกผ้าเช็ดหน้าขึ้นซับน้ำตาที่ไหลรินเย็นหยาดที่แก้ม

"โธ่! คุณนายขา ดิฉันผิดแท้__" พะยอม เอ่ยขึ้น

ปทุม ค่อย ๆ เดินเข้าไปจับไหล่ของพะยอมไว้ด้วยอาการแช่มช้า หล่อนมองพะยอมด้วยสายตาอันละห้อย

"ไม่ผิด แม่พะยอม ดีแล้ว ที่เธอจะให้ความสุขแก่คุณได้ เธอสวยกว่าฉันมาก เธอควรแล้วจะเย็นของคุณ โธ่! เราร่วมเพศร่วมโลกกันนะจ๊ะ ฉันยินดีเสียสละคุณให้เธอได้อย่างเด็ดเดี่ยวทีเดียว ถึงแม้ฉันจะรักคุณมากเพียงไรก็ตาม"

"คุณนายขา ดิฉันจะให้คุณนายทำเช่นนั้นไม่ได้ ดิฉันจะเย็นคนเลวมาก_เลวมากทีเดียว เย็นความสัตย์จริง ดิฉันมิได้ทรายเลยว่า__"

"แม่พะยอม ฉันเคยนึกอยู่เสมอว่าจะไม่สามารถทนอาการเคียดขึ้งของคุณเช่นนี้อีก จะสละคุณให้กับผู้ที่อาจจะทำให้คุณได้รับความสุขต่อไป จริง ๆ นะจ๊ะเธอ ฉันเองก็ได้ประสพมาแล้วว่า ความรักโดยแท้จริงมีอำนาจเพียงไร" หล่อนพูดแล้วก็เหม่อมองด้วยหัวใจอันลอยคว้าง น้ำตาแห้งเย็นคราบเกาะบนแก้มแลเห็นได้ชัด พะยอมสะอื้นน้อย ๆ หล่อนรู้สำนึกแล้ว!

"โปรดยกโทษให้ดิฉันเถิด คุณนายขา" หล่อนกล่าว "ต่อไปนี้ดิฉันจะไม่พยายามนึกฝันถึงเรื่องนี้อีก_ดิฉันจะใช้ความตริตรองให้รอบคอบ ดิฉันเห็นใจคุณนายแล้ว และดิฉันเห็นจะต้องลาคุณนายไปก่อน จะขืนทนอยู่ต่อไปอีกไม่ไหวแน่__โธ่เอ๋ย!" หล่อนรู้สึกหน้ามืด ตาลาย และเกิดความสำนึกตนได้โดยง่ายดาย ความเขลาของหล่อน__"

ครั้นแล้ว พะยอม สาวงามก็เดินระทดระทวยออก จาก บ้าน นาย ร้อยตรี จรูญ ไป ด้วย ความเศร้าโศกาดูรอย่างน่าเวทนา!

หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง

เขียนเรื่อง

ชีวิต

เรื่องที่ ๑

ออลิฟ เย็น สตรี รูป สวย คน หนึ่ง ใน กรุง วอชิงตัน นครหลวงแห่ง สหปาลีรัฐอเมริกา หล่อน รู้ จัก เฮนรี่ คอร์เดอรี่ มาตั้งแต่ยังเยาว์ เมื่อโตเย็นหนุ่มสาว หล่อนรู้สึกว่า เฮนรี่ มีใจผูกสมัครรักใคร่หล่อนมากเข้าทุกที เขา พยายาม หาโอกาส จะพบ หล่อน ให้ มาก ที่สุด เขียนจดหมายถึง แต่ เฮนรี่ ไม่เคยได้ รับ จดหมายตอบ ออลิฟ ไม่ชอบคนอย่าง เฮนรี่ เพราะเย็นคนอ่อนโยนเกินไป และไม่เชื่อว่าจะ เย็นประโยชน์ อะไร แก่โลก มาก นักใน อนาคต ยิ่งกว่านั้น เฮนรี่ เย็นคนจน มีฐานะไม่คู่ควร กับหล่อน

วันหนึ่ง เฮนรี่ พบหล่อนที่ สโมสร แห่งหนึ่ง มีโอกาสได้อยู่ด้วยกันสองต่อสอง เฮนรี่ ขอ ให้หล่อนแต่งงานและเย็นภรรยาเขา ออลิฟ หัวเราะ แต่ก็มิได้ปฏิเสธ เย็นแต่เพียงบอกเขา ว่าหล่อนจะให้ คำตอบที่หลัง เดือนแล้วเดือน เล่า เฮนรี่ ก็ยังไม่ได้ รับคำตอบ หมดหวัง เข้าเต็มที่ เขาไปหาหล่อนที่บ้าน แต่ถูกคนใช้ ชี้แจง ว่า มิส ออลิฟ เฮอร์นสไตน ไม่ มี ความ ประสงค์จะรับแขกคนใดทั้งสิ้น ครั้งแล้วก็ ครั้งเล่า คำชี้แจงของคนใช้ ก็เย็นเช่นนั้น เสมอ ท่านสามารถจะพยากรณ์ได้หรือไม่ว่า ความรัก ของ เฮนรี่ ซึ่ง มี ต่อ ออลิฟ เย็น ความ รัก ที่ ประเสริฐเพียงไหน ?

สองปีต่อมา ออลิฟ แต่งงานไป กับผู้ มีชื่อ คนหนึ่งใน นครนิวยอร์ก หล่อนพบ เฮนรี่ ที่ ภัตตาคาร วอลดอล์ฟ แอสตอเรีย หล่อนถาม เขาว่า :

“แฮลโหล เฮนรี่ ยังอยู่เย็นโสดอยู่อีก หรือ ? ฉัน เคยรู้สึกว่าโลก ที่กว้างใหญ่ ไพศาลที่สุด มีคนที่เราจะเลือกได้อยู่นับร้อย

ทำไมเธอจึงไม่แต่งงานเล่า เฮนริ ? เธอมี ตำแหน่งในราชการ เป็นถึง เลขานุการ เสนาบดี กระทรวงคลัง มีเงินพอที่จะแต่งงานได้แล้ว ทำไมนะ เธอจึงดูเศร้าเหลือเกิน ?”

เฮนริ ยิ้มแล้วตอบว่า “ คำถามของเธอ ตอบได้ง่าย ฉันยังหนุ่มอยู่ ออลิฟ จะ เท่านั้น” แต่งงานเมื่อไรก็คงไม่ยากอะไรนัก เธอไม่

เคยทำให้ ฉันเสียใจจนถึงกับจะต้อง อยู่ เป็นโสด ไปตลอดชีวิต โลกนี้เป็นสถานที่อันประเสริฐ ถ้าเราปลงตก เราคงจะหาทางดำเนินไปสู่ ความสุข—ลืมความทุกข์—ได้เสมอ เช่นเดียว กับสตรี ดิถีแห่งความสุขไม่ใช่มีแต่ทางเดียว

◎ หวานขนม อมหน่อย อร่อยเอ็ร็จ
คำคนนี้ ดีร้าย มีหลายไก

บรเพ็ช เข็ดขม ชอบ อมไหม
น่าจะใช้ เชิงฉลาด กว่าอาจเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เรื่อง

"ไม่สนุก"

๒ธกต.

วันนั้น หมอดิ ซึ่งหายหน้าไปนาน ได้มาหาข้าพเจ้าที่บ้าน ยังมิทันจะนั่งลงบนเก้าอี้ ตามที่ข้าพเจ้าชี้บอก เขาก็ส่งกระดาษชิ้นเล็ก ๆ ๒ แผ่น ให้ข้าพเจ้าโดยมิได้ออกปาก ประเปรยว่ากระไรก่อนเลย ดูอาการค่อนจะลุกรี้ลุกรน ประหนึ่งเย็นเรื่องเร่งร้อนหรือร้าย ๆ อยู่สักหน่อย เล่นเอาใจคอข้าพเจ้าไม่สู้ดีเหมือนกัน

เมื่อรับกระดาษนั้นมาพิจารณาดูแล้ว ก็ทราบได้ว่าเย็นเศษหนังสือพิมพ์ข่าว ซึ่งเขาได้ตัดออกมาจากฉะบับใดฉะบับหนึ่ง ฉะเพาะเรื่องและมีใจความรวม ๆ ว่า

"รัฐบาลอิตาลี และ เซอรเบีย ได้ออกกฎหมายห้ามไม่ให้สตรีแต่งตัวประเจิดประเจ้อ (ใกล้อนาจาร) ซึ่งน้อมไปในทางเย็นเชิงชวนหรือเชิงล่อ (อันจะทำให้พวกบุรุษไม่มีใคร

พ้นวัฏฏสงสารไปได้) และบังคับให้แต่งอย่างมิดชิดสุภาพ คือ กะโปรงต้องต่ำกว่าเข่าถึงน่อง แขนเสื้อต้องถึงศอก คอเสื้อต้องปิดไหล่ ไม่เปิดอกขาวเชิ่กเว็ก ทั้งไม่ให้ใช้ผ้ายางที่ทำให้ว่อยแว่ย วอมแวมเป็นน้ำเต้าล่อ ๆ และไม่ให้ฟีต จนนับปุ่มปมตลอดกะดูกซี่โครงได้นั้นด้วย ฯ"

ข้าพเจ้าอ่านแล้วก็ส่งคืนให้เขา และแสดงประหนึ่งว่ายังไม่เข้าใจในเหตุผล หรือความประสงค์ของเขาว่ากระไร

หมอดิ จ้องตามองข้าพเจ้าเขม็ง ข้าพเจ้าก็มองดูเขาบ้าง และออกรู้สึกขัน ๆ ในอากัปกิริยาของเขา

"เฮ้ย, นี่แกไม่อินเตอเรสท์อะไร ในเรื่องนี้บ้างดอกฤๅ?" เขากะโชกถามแกมขู่

"เรื่องอะไร?" ข้าพเจ้ายิ้มถาม

"เรื่องอะไรวิ! ก็นี่, นี่น่ะสิ" เขาชูชันกระดาษขึ้นสูง

"อ้อ, กันไม่เห็นมีอะไรผิดแปลกตรงไหนนี่"

"อ้อ—ยังงั้น แกก็คงยินดีให้ลิ่ง ลามกมาหมกอยู่ในเมืองไทย น่ะสิ?"

"ฮิ, อะไร แกว่า ลามก?"

"อะไรอีก, พุทโธ่ แกนี่ ก็รัฐบาลฝรั่งเขาออกกฎหมายเพื่อขับอะไร ไม่ให้มีในเมืองเขาล่ะ, และเมืองเรา ไฉนไม่ทำบ้าง?"

"เข้าใจละ แต่กันไม่เห็นว่าเหตุใด เราจึงจะต้องทำอย่างเขา" ข้าพเจ้าเห็นเขาคิกคักนัก ก็หยากแกล้งยั่วเล่น

"อ้อ, แกยังไม่เห็นเหตุอีกฤๅ?" เขาพูดแล้วค้อน

"แน่ละ, เมืองไทย ไม่ใช่เมืองฝรั่ง เมืองไทยไม่หนาวเหมือนเมืองฝรั่ง ส่วนเขาสมควรแล้วที่จะบังคับเช่นนั้น เพื่อไม่ให้คนหนาวตาย แต่สำหรับเมืองไทยเป็นเมืองร้อน ขืนบังคับอย่างเขาก็โทษถึงทำให้คนตายเหมือนกัน ฉะนั้นเครื่องนุ่งห่มของเราจึงต้องเปิดให้มาก มาก เพื่อให้อากาศเข้าออกได้สะดวก อวัยวะได้ถูกลมเย็นสบาย เป็นการถูกหลักอนามัย และหลักสุขวิทยา....."

"อ้อ อ้อ อ้อ—" หมอดิพลุ่งขึ้นมาโดยข้าพเจ้าอธิบายยังไม่ทันจบ "เท่านั้นแหละหรือแกคิดสำหรับเรื่องร้อนเรื่องหนาวดอกฤๅ?"

"ก็เรื่องอื่นยังไงอีกเล่า กันยังไม่เห็นเหตุเห็นผล ดังที่แกว่า นี่นา"

"กันจะบอกให้ว่า ที่เขาออกกฎหมายเช่นนี้ ก็เพื่อ 'ปรามการลามกอนาจาร' โดยแท้—"

"อ๋อ — ก็สมควรแล้ว เมื่อเมืองเขามีสิ่งพรรค์นั้นอยู่มาก"

"ก็นั่นน่ะสิ เมืองเราก็สมควรเหมือนกันมิใช่ฤา?"

"ถ้าถามกัน กันก็ต้องตอบว่า ยังไม่มีเหตุผลพอ"

"นี่แกถ้าจะมัวงมอยู่ คงไม่ได้ประสพสิ่งซึ่งสุภาพชนเห็นว่าเป็น ลามก"

"ถ้ากันเข้าใจความหมายที่แกพูดนี้ถูก ก็เชื่อว่ากันได้เห็นสิ่งพรรค์นั้นบ้างแล้ว"

"อ้าว — อ้าว, ถ้ากะนั้นก็เพราะแกเห็นสิ่งพรรค์นั้น เสียจนชำเนแล้วละสิ จึงไม่รู้สึกผิดประหลาด และกลัยพอใจ?"

"เปล่า ๆ, กันเคยตริตรองถึงเรื่องนี้ก่อนที่พวกฝรั่งคิดออกกฎหมายกันเสียอีก แต่ผลความเห็นของกันเป็นไปทางหนึ่ง"

"กันจะไม่เห็นไปทางใด นอกจากอยากให้รัฐบาลของเราออกกฎหมายเช่นนี้บ้าง"

"กฎหมายของเราก็ออก แต่นานแล้ว"

"หะ, กฎหมายอะไรกัน?"

"กฎหมาย ปรามลามก, กฎหมายอาชญา เก่าขึ้นไปอีก ประกาศในรัชชกาลที่ ๔ ก็มี"

"อ๋อ — นั่นเป็น แต่เครื่องแก้ ไม่ใช่เครื่องกัน กันต้องการกฎหมายฉะเพาะ"

"กันเห็นว่าเป็นผลเท่ากัน"

"กันไม่เคยได้ยินข่าว ว่าเจ้าหน้าที่ดำเนิรการในเรื่องนี้ถึงตัวบุคคลในเหตุที่กล่าวนี้สักทีเลย นอกจากเรื่องอนาจารด่ากันกลางถนน และจับ, เก็บ, ริบ รูปลามก อะไรเหล่านี้เท่านั้น"

"นั่นเป็น ธุระของ เจ้าหน้าที่ ไม่ใช่ ธุระของคนอื่น"

"ก็เช่นนั้น น่ะสิ กันจึง เห็นว่า ต้องมีกฎหมายบ้องกันเป็นฉะเพาะ"

"ก็กฎหมายมีแล้ว แกยังต้องการให้มีอีก ขอให้เข้าใจว่า การมีกฎหมายมาก ๆ นั้น ไม่ใช่ทางที่บ้องกันได้เลย หลักมันอยู่ที่มีคนทำ (รักษากฎหมาย) มาก ๆ และจริง ๆ ต่างหากเล่า"

"เฮอ, กันไม่ประสงค์จะเถียง กับแกในข้อนี้ กันประสงค์แต่ว่า ทำอย่างไรจะบ้องกันไม่ให้ ลัทธิลามก ต่าง ๆ เข้ามาแผ้วพาลในเมืองไทยได้เท่านั้น"

"ก็เห็นจะยาก จนบ้องกันไม่ไหว น่ะแหละ, เออ, พูดถึง ลัทธิ แกได้ฟังคำเล็กเชอร์ของคุณพระอรรถ ฯ บ้างหรือเปล่าล่ะ?"

"ไม่ได้ฟัง แต่ได้อ่านแล้ว"

"นั่น—ท่านก็รู้สึกร้อนใจเช่นแกเหมือนกัน และกันชอบใจที่ท่านช่างเก็บเรื่อง 'เอาอย่าง' อันเป็นเจ้าแห่งลัทธิมาจาระนัยอย่างถ้วนถี่ยิ่ง แต่กะนั้นก็ดี ซึ่งจะยังเกิดผลพอให้คลายความร้อนใจลงไปได้บ้างหรือไม่กันก็ออกจะสงสัย ๆ"

"ทำไม ๆ?" เขาถามอย่างรุกรัน ?

"แกเชื่อตามตำราภูมิศาสตร์ไม่ใช่หรือว่า โลกนี้กลมและหมุนอยู่เสมอ ?"

"แน่ละ"

"และพระพุทธองค์ก็ตรัสว่า โลกนี้เป็นสงสารวัฏฏ์"

"แน่เทียว, พวกเรามันก็ต้องเวียนว่ายตายเกิด ยุ่งกันอยู่เช่นนี้แหละ"

"นั่น—ดีแล้ว ก็เมื่อแกรู้เช่นนั้น จะมาคิดการผันธรรม ผันโลก มันจะไหวหรือ ?"

"อ๊ะ, แกจะพิศูจน์รวม ๆ กันไปเช่นนั้นจะถูกที่ไหน"

"ก็มันเป็นเช่นนั้นจริง ๆ แกพิจารณาดูสิเรากล่าวกันว่าโลกปัจจุบันนี้วิไลซ์ขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก สมัยนี้เป็นสมัยวิทยาศาสตร์ ซึ่งนับเป็นสมัยที่เลิศ....."

"แน่นอน, และเพราะเช่นนั้นมนุษย์จึงควรดีขึ้นด้วย"

"ก็ไม่มีใครว่า ไม่ดี ด้วยที่จริงโลกเจริญขึ้นก็เพราะมนุษย์นั่นเอง แต่เพราะความเจริญของมนุษย์ด้วยวิทยาศาสตร์นั่นแหละ ของดีอันมีค่าแต่เก่าก่อนของมนุษย์ จึงเสื่อมเสียลงไปอย่างหนึ่ง คือ—กันขอเรียกในที่นี้ว่า **จรรยาธรรม** อันเป็นจาริตประเพณี ทั้งนี้เพราะหลักของวิทยาศาสตร์ อยู่ที่การพิศูจน์ได้ หรือ เหตุและผล ซึ่งก็เป็นการถูกแท้แล้วแต่นั่นแหละ, น่าเสียใจที่สุด ก็ที่มันเลยกลายเป็นเครื่องทำลาย 'ธรรมประเพณี' อันดี อันสุภาพของเราแต่เก่าก่อนให้เสื่อมค่าไปหมด ความกลัวบาป ละอายบาป ของมนุษย์ก็น้อยลง คนหน้ายางกลายเป็นหน้าหนา คนใจอ่อนกลายเป็นใจแข็ง ๆ นี่แหละ ความศิวิไลซ์ของโลกทำให้โอละพ่อ เช่นนี้ และเพราะฉะนี้แหละกันจึงว่า ใครเล่าจะไปผันโลกได้"

"อ๊ะ โลกก็โลก คนก็คนสิ จะเอาไปปนกันอย่างไรได้ เพราะคนก็หาได้หมุนเหมือนเช่นโลกไม่"

"อ้าว—นี่แหละแกยังเข้าใจผิดถนัดเทียว เพราะทุกวันนี้ คนเราต้องการหมุนอย่างโลกหรือหมุนให้ทันโลกน่ะซี เหตุการณ์อันไม่เคยพบ เคยเห็น จึงปรากฏขึ้นให้ได้พบได้เห็น คำว่า 'ทันสมัย' ไม่ได้ยินหรือ นี่แหละ

เย็นเครื่องปั่นให้คนหมุนไปตามโลกละ และยิ่งขึ้นไปเสียอีก กลับหมุนเร็วกว่าโลก เพราะโลกหมุนโดยมีกำหนดอัตรา แต่การหมุนของคนหามี ลิมิต อย่างโลกไม่เลย”

“เธอ” หมอดิ ถอนใจใหญ่ เอนตัวลงพิงพะนักเก้าอี้ สีหน้าแสดงมีความวิตกวิจารณ์ในใจ

ความจริง หมอดิ เคยเย็นผู้นำข้าพเจ้าในเรื่องความเห็นต่าง ๆ ที่แล้ว ๆ มา แต่ครั้งนี้ดูทีเขาจะยอมให้ ข้าพเจ้าเย็นผู้นำในเรื่องนี้บ้าง.

“ความคิดความเห็นของกันในเรื่องนี้ แต่ก่อนก็เช่นเดียวกับแก แต่เมื่อได้สังเกต, พิจารณาขึ้นซึ่ง และนึกถึงหลักธรรมชาติได้ว่า ‘โลกนี้หมุน โลกนี้เย็นสงสารวัฏฏ’ ก็แลเห็น เหตุผล ทางที่มา และ ทางที่จะไป ของมนุษย์ในเรื่องพรรค์นี้ได้ตลอดทีเดียว ดังนั้นกันจึงไม่เอาใจใส่ต่อไป”

หมอดิ พะยักหน้า แสดงว่าตั้งใจฟัง

“แกคิดดูสิ ในอายุเรานี่เอง เมื่อเด็ก ๆ เราไม่เคย เห็น ผู้หญิง นุ่งโสร่ง เลยใช่ไหม ? เพราะถือกันว่าเย็นเสนียด ถ้าผู้ใดนุ่งก็ถูกดีราคาอย่างต่ำทีเดียว แม้ผู้ชายก็ยังรังเกียจโดยรู้สึกเห็นว่าหญิงคนนั้น แก่น เต็มที”

หมอดิ พะยักหน้า “จริง ๆ”

“ต่อมา เมื่อเราเย็นหนุ่มขึ้น ธรรมเนียมนุ่งโสร่ง อยู่ในบ้าน ของผู้หญิงก็เกิดขึ้นเหมือนกัน และความรังเกียจก็หายไปด้วยเหมือนกัน โดยเห็นกันว่าเย็น ความ สะดวก และไม่เปลืองเหมือนผ้านุ่ง ซึ่งเย็นความจริง กันก็เห็นด้วย”

“ถูก ๆ ข้อนี้กันก็เห็นพ้องด้วย สะดวก, สบาย, ดี”

“แต่ — ต่อมาอีก, เมื่อเราย่างเข้าปูนชะรา คือยังนี้, เห็นไหม ? โสร่งกลับเย็นเครื่องนุ่งอันปกติของสตรี ไม่ฉะเพาะแต่เพื่อความสะดวกอยู่ในบ้าน ยังเย็นความสบายสำหรับนอกบ้านด้วย ตะโก้งเอย ปาเต๊ะเอย ที่ผืดหน่อยก็ถึงโสร่งแดง เที่ยวเกลื่อนกลาดดายดาอยู่ตามถนนอัสฟัลส์ จนทำให้ผู้แรกพบเห็นคิดว่า เรามีลูกสะใภ้พะม่า และย่าหยา กับอะไรอีกพวกหนึ่งไม่ทราบ (ที่นุ่งโสร่งแดง) มากจริง แต่บางคนบอกว่านั่นแหละ นักเลงโตสมัยใหม่ละ คือแทนชาย นักเลงโตที่นุ่งตะโก้งถือตะพดเมื่อยุคก่อน”

“ออ จริง ๆ, ข้อนี้กันก็เคยเห็น”

“ยิ่งกว่านั้น, ที่ความคิดสูงถึงกับแต่งตัวเย็นผู้ชาย และซ้ำแต่งงานมีเมียก็ยังมี”

“จริงซี ๆ ข่าวเมืองนอกกำลังกลุ้มเวลานี้

วานซืนหนังสือพิมพ์ลงว่า รายหนึ่งผู้หญิงปลอมเป็นชายแต่งงานกับผู้หญิง แล้วก็มีลูกออกมาจริง ๆ เสียด้วย กันยังคิดไม่ออกจนบัดนี้ว่านี่มันเกิดลักเพศอะไรขึ้น หรือว่าเพราะวิชชาวิทยาศาสตร์อย่างไร”

“วิชชาอะไร? ก็วิชชาอตริมนุษยธรรมน่ะสิ”

“จริง ๆ นะ นิก ๆ ไปแล้วออกเสียวใส้ภายใน อายุเราเท่านี้ก็ได้พบได้เห็นสิ่งอัศจรรย์พิสดารอย่างเกินคาดแล้ว ผู้หญิงมีเมียก็มี ซ้ำมีลูกได้เสียด้วย. ที่กำลังบวชเป็นเณรก็มี ไม่ช้าก็คงได้เห็นพระผู้หญิง ไม่รู้ว่าอีก ๑๐ ปี ๒๐ ปี ข้างหน้า จะมีอะไร ๆ แปลก ๆ ให้ชมยิ่งขึ้นไปอีก กันเกรงว่าคงจะถึงเปลี่ยนให้พวกเรากลับเป็นผู้หญิง และพวกหล่อนกลับเป็นผู้ชายเป็นแน่กะมัง? เฮอ, เจ้าประคุณเอ๋ย ขออย่าให้ถึงเช่นนั้นเลย เพราะเรื่องโอละพ่อกลับเพศกันนี่ กันช่างหวาดเสียวเสียจริง ๆ เออ, ดูแต่เรื่องผมที่แกเคยปรารภแล้วสิ เกือบจะว่าไม่ทันครบรอบ ๑๒ เดือน ก็หมุนกลับจะเข้ารูปเดิมอีกแล้วไหมล่ะ? กันเห็นว่าตั้งใจจะเลี่ยนให้เหมือนอย่างของพวกเรา ๆ ไม่มีผิดและหวีเรียบเลย, เป็นพระเอกภาพยนตร์เทียว,

“ความจริงเรื่องผมน่ะไม่สำคัญอะไรดอก เพราะถึงจะดัดแปลงเปลี่ยนรูปไปอย่างไร ๆ ก็คงไม่เข้าถึงบทบัญญัติที่ฝรั่งออกกฎหมายห้ามนั้น เพราะธรรมชาติของผมเป็นสิ่งที่เปิดเผยอยู่แล้ว จะเป็นก็เพียงแต่ให้ได้ดูเล่นกันอย่างแปลก ๆ ขัน ๆ ข้อสำคัญมันอยู่ที่เรื่องเครื่องปกปิด คือเสื้อผ้า....”

“นั่นน่ะซี, เสื้อเดียวนี้ — แขนไม่มี, ไหล่ไม่มี, คอกว้างออกไป ๆ จนอีกสักหน่อยเสื้อจะไม่มีตัว”

“เดี๋ยวนี้เสื้อก็ไม่มีตัวแล้ว”

“ชะ” หมอดีร้องดัง ชะโงกหน้าเข้าใส่ข้าพเจ้า “ยังไง! เสื้อไม่มีตัว แกว่า?”

“ไม่มีจริง ๆ แกไม่ได้เห็นดอกหรือ?”

“ไม่เคยเลย เป็นยังไง ๆ?” หมอดีรุกใหญ่

“คือ มันมีแต่ริบบิ้น แถบกว้าง ๒ นิ้วฟุตคาดรอบตัว ตรงกันแทนตัวเสื้อ แล้วมีริบบิ้นแถบนิดโยงพาดไหล่ แทนแขนเสื้อ และก้อ, มีเท่านั้นเอง”

“เอ๊ะ, จริงรึ?”

“จริงสิ”

“แกได้เห็นรึ?” หมอดีชะโงกหน้าเข้ามาจนชิด

“บังเอิญเป็นเคราะห์”

"เฮอ – รู้สึกยังไงเพื่อนเอ่ย เมื่อได้เห็นอย่างนั้น ใจคอปกติดีอยู่หรือ ?"

"บอกยาก อาการมันคล้ายนักเลงเหล้าแลเห็นธงแดงนั่นแหละ จะเย็นอย่างไรก็คิดเอาเองเถอะ"

"โพ่โธ่, โพ่โธ่, นั่นจะใส่ทำไมกันหนอ อ้ายเสื้อพรรค์นั้น เอาออกเสีย เลย มิดีกว่าหรือ ?"

"อ้าว, เช่นนั้นก็หมดความเก๋ และกลายเย็นลามกไปน่ะสิ"

"อ้อ, ยังงี้ไม่ลามกดอกรึ ?"

"สำหรับบุคคลจะว่าลามกหรือไม่ ก็ตามแต่ใจคิดเห็น แต่ถ้าจะว่าเย็นลามกตามกฎหมายหรือไม่ แล้ว นั่นเย็น หน้าที่ของเจ้าพนักงาน"

"เฮ้อ" หมอดีถอนใจใหญ่ "นึกไปคิดไป กันออกหวั่น ๆ ว่า สักหน่อยคงมีพวกร้อนวิชชาต้องอยู่เกาะ อย่างในยุโรป เสียแน่"

"หะ อยู่เกาะยังไง ?"

"อ้าว, อย่างพวกเยอรมันที่หนังสือพิมพ์ลง ยังไงล่ะ เขา พากันไป อยู่เกาะ อย่างตัวเปล่า ๆ น่ะ"

"ออ รู้แล้ว, นั่นก็เย็นเครื่องพิศูนอีก ข้อ ๑ ว่า โลกกำลังหมุนเข้าบรรจบต้นรอบเดิมอย่างไรเล่า"

"อืม, ฝรั่งถึงรอบแล้ว ไทยคงจะถึงเข้าวัน ๑ กะมัง กันคิดว่า เกาะสีชัง คงจะเหมาะ กว่าเกาะอื่น ๆ เย็นแน่"

"ดีเหมือนกัน เรือสินค้าต่างประเทศจะได้มาจอดมาก ๆ ขึ้น"

"อนิจจา, อนิจจา" หมอดี ระทม

"อนิจจา ทำไม ?"

"พุทโธ่แกเอ๋ย น่าสังเวช"

"เย็นวิสัยโลกต่างหาก"

"โธ่, โธ่, บัจจัยอันใดหนอที่นำให้ความต้องการของมนุษย์เกินงามไปจนถึงเพียงนี้"

"ก็คือความต้องการงามนั่นแหละ"

"อะไร ความต้องการงาม ก็มันเกินงามเห็นอยู่โทนโท่"

"เกินหรือพอดีนั้น, แค่ไหน ? มันอยู่ที่ความนิยมมิใช่หรือ ? ก็เมื่อใคร ๆ เขาเห็นที่แกว่าเกินนั้น มันคือพอดีล่ะ แกจะว่ากระไร ?"

"ออ, ออ, ก็อะไรเล่าที่เย็นสมุฏฐานให้เขาต้องการงามจนถึงอย่างนี้ และจึงได้พากันทวีความงามจนกลายเย็นสร้างเครื่องล่อ ?"

เสน่ห์, แกรู้จักไหม ?"

"เสน่ห์—" หมอดิแสดงความสนเท่ห์

"เออ, เสน่ห์—ความกระทำให้รัก นั่นแหละ"

"เสน่ห์ยาแฝด นั่นซิ"

"นั่นแหละ"

"ทำไม! ทำไม?"

"ยังไม่เข้าใจอีก คือการกระทำทั้งหลายแหล่ในเรื่องการประดิษฐ์ แต่งตัว ของหญิงนั้น ก็คือการทำ **เสน่ห์** นั่นแหละ"

"อ๊ะ, อ๊ะ, ผิดละ ๆ"

"ไม่ผิดสิน่า กันจะพิศูจน์ให้ฟัง"

"ไหน ๆ ว่าไป ๆ"

"กล่าวได้ทั่วไปอย่างหนึ่งว่า มนุษย์เราต่างรักความสวยงามด้วยกันทั้งสิ้น ไม่มีใครพอใจความสกปรกหรือไม่สวยงามนั้นเลย ยิ่งสตรีเพศด้วยแล้ว ข้อนี้ย่อมเป็นนิสัยอันขาดไม่ได้ทีเดียว เพราะสตรีเป็นเพศที่มีใจอ่อนโดยธรรมชาติจึงรักความสวยงามประการ ๑ และกฎแห่งธรรมชาติตราไว้ให้สตรีเป็นที่รักแห่งมนุษย์ประการ ๑ ดังนี้สตรีจึงต้องงามและรักงาม เมื่อหลักธรรมดามีอยู่เช่นนี้แล้ว ก็เป็นธรรมดาที่ต่างจึงพยายามกระทำตัวให้สวยงาม ความสวยงามนี่แหละ เป็นประตูแห่งความรัก หรือกล่าวได้ชัดว่าเป็นเสน่ห์ ฉะนั้นการที่แต่งตัวให้สวยงามจึงกล่าวได้ว่าเป็นการ **ทำเสน่ห์** เป็นการไม่ผิดเลย และเพื่อที่ต่างก็พยายามจะให้กำลังเสน่ห์ของตนแรงขึ้น ๆ นั้นแหละ จึงเกิดลัทธิดัดประดิษฐ์ขึ้นจนเหลือคณนา และทั้งนี้ก็เพราะพวกเราโดยมากยังอยู่ในบ่วงแห่ง รูป, เสียง, กลิ่น, รส, นั้นแล"

"ส่วนกันเกือบ ๆ จะออกพ้นได้แล้ว" หมอดิขยายซี้เท่อ

"เสน่ห์นี้ได้อบรมกันมาแต่โบราณกาลทุกชาติทุกภาษา เช่นของเรายังท่องคำเพลงโบราณที่ว่า 'ขับเขม่า ใส่น้ำมัน กันไร' มาได้ทุกวันนี้เป็นต้น ที่จริงความหมายแห่งหลักอันนี้ ไม่มีประโยชน์แต่ฉะเพาะที่เราเห็นเผิน ๆ แท้จริงมีประโยชน์อย่างซึ้งทีเดียว โดยว่าการตกแต่งร่างกายให้งามนั้น ก็คือการทำร่างกายให้สะอาด ถูกตามหลักวิทยาที่ประสงค์ให้มีอนามัยดีนั้นเอง แต่โดยมากไม่มีใครคิดถึงข้อนี้ว่าเป็นสำคัญ คิดแต่ว่าเพื่อความสวยงามเป็นสำคัญกว่าอื่น คิดฉะเพาะอย่างเดียวเท่านั้น การแต่งจึงเลยกลายถึงสกปรก"

"กันยังสงสัย เพราะที่ได้รู้มาว่า วิธีทำเสน่ห์เขามีตำราเป็นยาอย่างหนึ่งต่างหาก"

"ถูกแล้ว ตำรายาเสน่ห์มีมากมาย

น้ำมันผีบ้าง ขี้ผึ้งเศกบ้าง ยันรูปฝังรูปบ้าง ตลอดจนยาน้ำยาผงซึ่งเข้าของโสโครกต่าง ๆ แต่ข้อนี้เป็นด้วยความเลื่อน ๆ จนหลงผิด และเป็นช่องโอกาสของผู้หากินโดยทางหลอกลวงจนเกิดมีหมอเสน่ห์ขึ้น แท้จริงตำราเสน่ห์ที่ถูกต้องก็คือการ **ทำตัวให้งามสะอาด** พร้อมด้วย **มารยาทอันดี** เท่านั้น ข้อนี้แหละเป็นเสน่ห์ให้คนรัก ขอให้แกลองคิดดู หากหญิงคน ๑ ต้องการให้แกรัก จึงเอายาแฝดอันประกอบด้วยเครื่องโสโครกนั้นมาให้แกกิน แกรู้แล้วจะเป็นอย่างไร ? แทนที่จะเกิดรักก็กลับเกิดโกรธมิใช่ฤา ฉะนั้นเรื่องยาแฝดน้ำมันน้ำมนตร์อะไรเหล่านั้น จึงเป็นแต่วิธีของหมอลวงโลก หลอกกินเงินหญิงที่หลงผิดนั้นเอง กันขอยืนยันว่า ยาเสน่ห์ขนานที่ขลังที่สุดก็คือ **ร่างกายสะอาดสุภาพประกอบด้วยมารยาทอันงาม** เท่านี้ ไม่มียาขนานใดจะดีไปกว่าได้. จงจำไว้ว่า,—

'ภรรยาซึ่งประสงค์ความรักของสามี ก็จงทำตัวให้หมดจด แต่งกายให้สะอาดสุภาพและอยู่ในมารยาทอันละมุนละม่อม" นี่แหละคือยาที่จะบำบัดให้เกิดผลเย็นแน่นอน"

ข้าพเจ้าหยุดพูด แต่หมอดียังจ้องหน้าข้าพเจ้าตาเบิ่งอยู่เย็นเชิงว่ากำลังไตร่ตรองตามคำที่พูด เย็นนานจึงครางออกมาดัง

"อือ, อือ, เข้าใจ ๆ กันออกจะเห็นจริงกับแกด้วยแล้วว่า แท้จริงการดัดแปลงแต่งกายต่าง ๆ นี้ ก็มุ่งอยู่ที่จะให้สะอาด อันเป็นผลแห่งอนามัยประการ ๑ กับให้เกิดความงามอันเป็นมูลของเสน่ห์เย็นประการ ๒ แต่แล้วมาลืมบ่จรัยแห่งความมุ่งหมายเสียหมด การดัดแต่งจึงเลยกลายเป็นผลตรงกันข้าม คือ ไม่ได้ทั้งอนามัยและเสน่ห์ กลับเป็นได้ ความเสียทรัพย์ ความเสียสุภาพ ความเสียประเพณี ความเสียค่า เสียเกียรติ เสียศักดิ์ ที่สุดจนถึงเสียตัวและเสียชีวิต ฯลฯ ฮือ, ฮือ, จริง ๆ ของแก เย็นที่น่าสลดใจ เมื่อคิด ๆ ไปก็หยากร้องไห้แทน โอ, โลกเรานี่เย็น ทุกข์ังอนิจจัง จริงเจียวหนอ" หมอดีแสดงความเศร้าใจ

"จะร้องไห้เสียน้ำตาเปล่าทำไม ? เหตุไม่เกิดขึ้นฉะเพาะเรา มันเป็นอย่างเดียวกันทั่วทั้งโลกแล้ว" ข้าพเจ้าหัวเราะยอกเขา

"ชาติใด ๆ เขาจะเป็นอย่างไรน่ะไม่ว่าดอก แต่ทำไมจึงลามปามมาถึงไทยเราด้วยเล่า ?"

"มันก็เพราะลัทธิเอาอย่าง ดังที่คุณพระอรรถ ฯ ท่านว่าน่ะสิ, แน่ะ, เดี๋ยวนี้ฝรั่งกำลัง

นิยมวิธีหาคู่ครองโดยประกาศในหนังสือพิมพ์ และดูเหมือนคนไทยเราก็เริ่ม ๆ บ้างแล้วมิใช่ฤา ? กันคิดว่าไม่ช้าคงได้สนุกกันแย่”

“มันก็เทือกวิธีเสี่ยงพวงมาลัยแหละนะ”

“นั่นน่ะซี, บางทีประเหมาะเข้า คนอย่างเรา ๆ ก็อาจได้บ้างสักพวงสองพวงกะมัง ?”

“เฮอ, กันร้อนใจจริง ๆ เกรงแท้ ๆ ว่า เมืองไทยอันมีจารีตธรรมประเพณีอย่างสุภาพดียิ่ง พลเมืองมีนิสัยสงบเสงี่ยมและมีความละอายเยื่นสมบัติอันประเสริฐนั้น จะกลับกลายเย็นแข็งกะด้างจนเย็น **แก่น** ไปอย่างฝรั่งมังค่าเสียด้วยแล้ว โธ่ – โธ่ ทำไมนะ, ไม่มีทางจะป้องกันลัทธิสมัยใหม่นี้ได้บ้างเทียวฤา ไม่มีใครนึกถึงและช่วยกันบ้างเทียวฤา ?”

“อ่อ, มิถมไป ดูสิ ขณะนี้ฉะเพาะแกกับฉันสองคน ก็ยังมีความคิดเห็นเหมือนกันทั้งสองคนแล้ว คนอื่น ๆ ที่รู้สึกเช่นนี้จึงต้องมีอีกมากเย็นแน่นอน แต่ถึงจะอย่างไรก็ดี ย่อมเห็นแน่กันเสียแล้วว่าไม่มีทางป้องกันได้ ใครจะป้องกันความแพร่หลายของลัทธิต่าง ๆ ใหม่ ๆ วิเศษ ๆ ไม่ให้ล้ำประตูบ้านเข้ามาย่อมไม่ได้ ด้วยว่าโลกยุคนี้คมนาคมติดต่อกันสะดวกทุกมุมแล้ว มนุษย์ทุกวันนี้จึงมีนิสัยความเย็นไปต่อเนื่องกันทั่วหมด และนิสัยอันสำคัญที่สุดที่ทำให้ดึงไม่อยู่ ก็คือความถือ **อิสสระ** ซึ่งแปลกันว่า ‘การทำตามชอบใจ’ หรือ ‘การตามใจตนเอง’ นั้นแหละ เย็นอิสสระอย่างสูงสุด และก็อิสสระนั่นแหละที่เย็นบ่จะทำให้มนุษย์เย็น **ชีเปลือย** เพื่อให้เห็นความอิสสระอย่างแน่แท้ต่อไป”

“โอ, กรรมเอ๋ยกรรม ไฉนผลแห่งความเจริญของโลกจึงเย็นดั่งนี้เล่า ยิ่งว่าเจริญขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งได้พบได้เห็นความเย็นไปอันวิตถาร อย่างไม่นึกว่าจะมีได้เย็นได้ มากยิ่งขึ้นเพียงนั้น และความอันไม่เย็นศานติสุขก็ดูทวีขึ้นตามกันด้วย ดูจะใกล้ ๆ ศาสนาพระศรีอารย์เสียเต็มทีแล้วนะ”

“ทั้งนี้กันเห็นว่า เพราะความเจริญนั้นเย็นไปแต่ในส่วน **รูปธรรม** หาได้เจริญพร้อมทั้ง **นามธรรม** ด้วยไม่ เหตุว่าทางของวิทยาศาสตร์กับศาสนาเย็นคนละทางกันอยู่ จึงเมื่อวิทยาศาสตร์เจริญขึ้นเพียงใดก็ลดน้ำหนักแห่งศาสนาลงไปด้วยเพียงนั้น เมื่อน้ำหนักศาสนามีอยู่ในหัวใจคนแต่น้อย ยาปยุญคุณโทษก็จางไป ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนความละอายก็หมดไป ทางนี้แหละที่นำให้คนเย็น ‘แก่น’ ขึ้น ฉะนั้นจึงจำเย็นที่สุดที่จักต้องรีบบรรทุก

ศาสนาใส่ใจคน ให้มีน้ำหนักเท่าเทียมกับความเจริญของโลก ต้องให้สิ่งทั้งสองเข้มคู่กันไปจึงจะแก้กันได้ เมื่อมนุษย์คงมีความระแวงขาปและความละอายใจอยู่แล้ว ก็จะไม่ศิวิไลซ์จนเย็น 'แก่น' ไปได้เลย และแล้วก็จะกลับเข้าสู่คลองจารีตธรรมประเพณีอันสุภาพดีอย่างยิ่งนั้น ได้ดังเดิมเย็นแน่นอน"

"แกหมายความว่า จะต้องออกกฎหมายบังคับคนให้เรียนศาสนาเข้าโบสถ์พังธรรมเช่นนั้นหรือ?"

"ไม่ถึงเท่านั้นดอก เพียงแต่ให้มีการอบรม ในโรงเรียนให้จริงจัง และมีการตักเตือนชักนำทางบ้านให้มากขึ้น ๒ ประการนี้ก็คงพอยึดหน่วงน้ำใจคนไม่ให้ลอยไปตามลมง่าย ๆ ได้ เราจะแก้ทางอื่นไม่ได้ เพราะคมนาคมแผ่ถึงกันหมด ไม่มีใครยึดประตูบ้านประตูเมืองกันลัทธิต่าง ๆ ได้ดั่งว่าแล้ว นอกจากเราจะ เตรียมตัวไว้ให้พร้อม ให้มั่นคงพอที่จะประจญและรับหรือปัดลัทธินั้น ๆ โดยสติของเราแต่ทางเดียวเท่านั้น"

"กันเห็นว่าจะไม่ได้ผลกะมัง และทำไมจึงไปเหมาให้โรงเรียนเย็นผู้รับผิดชอบเช่นนั้น?"

"อ้าว, ก็เพราะผลอยู่ที่โรงเรียนน่ะสิ แกต้องเข้าใจว่า การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้นย่อมเย็นไปแก่ผู้เยาว์วัย หาได้เย็นไปแก่ผู้มีอายุที่เย็นชาวบ้านนั้นไม่ หรือจะมีบ้างก็เพียงเล็กน้อย ดังนี้ การอบรมจึงต้องการทำในโรงเรียนจึงจะเย็นผล"

"และที่ว่างทางบ้านเล่า?"

"ทางบ้านเย็นแต่เพียงอุปกรณ์ คือช่วยยึดเหนี่ยวความอบรมจากโรงเรียนนั้นให้คงอยู่ แต่ความสำคัญอยู่ที่โรงเรียน เพราะโรงเรียนเย็นสมาคม โรงเรียนเย็นผู้นำ และผู้ถูกนำกำลังอ่อนสติ ไม่มีพิจารณา มีแต่คอยตามไปทุกอย่าง ฉะนั้น เมื่อได้นำให้เดินเข้าในทางที่ดีแล้ว ก็ต้องเกิดเย็น **นิสสัย** ประจำสันดานขึ้น แล้วถึงจะพ้นจากโรงเรียนออกมา ก็คงมีนิสสัยอันนั้นติดมาด้วย นิสสัยซึ่งเกิดจากการอบรมนี้แหละเย็นมูลให้เกิดสติขึ้นละ"

"กันเห็นว่าเย็นการหนัก แก่โรงเรียนเกินที่จะรับผิดชอบในเรื่องนี้ เพราะย่อมเข้าใจกันอยู่ว่า 'โรงเรียนเย็นที่เพาะบัญญา' หน้าที่ของโรงเรียนจึงอยู่ในส่วนที่จะสั่งสอนให้พลเมืองได้รู้วิชชายิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ"

"แกเข้าใจผิดถนัด โรงเรียนจะเย็นผู้ให้แต่วิชชาหาพอไม่ โรงเรียนต้องให้นิสสัยด้วย เพราะพึงเข้าใจว่าการที่เรามีโรงเรียนขึ้นนั้น ไม่ใช่หวังจะสอนให้คนมีความรู้เท่านั้น

ต้องการให้เพาะคนเย็นพลเมืองดีด้วย การที่จะให้คนเย็นพลเมืองดีนั้น ไม่ใช่ว่ามีแต่วิชชาก็พอหามิได้ ต้องมี นิสสัย, น้ำใจ. ดีอีกด้วย ความคิดและความประพฤติของคนนั้น ๆ จึงจะดำเนิรเข้ารูปอันเย็นพลเมืองดี”

“ก็ทุกวันนี้ โรงเรียนของเรายังยกพร่องอยู่อย่างใดฤา ?”

“กันไม่อาจจะกล่าวได้ว่า ยกพร่อง เพราะรู้ไม่ถึงแต่กันหยากเตือนให้**ระฦก**และ**ใส่ใจ**ยิ่งขึ้น เพราะถ้าละเลยหรือหลงลืมเสียแต่เพียงเล็กน้อย ก็จะเกิดอันตรายได้มาก ยิ่งสมัยนี้ด้วยแล้ว สังเกตว่า มีข้อควรคำนึงอยู่มากทีเดียว”

“ยังไง ?”

“ดังกล่าวแล้ว ว่าโรงเรียนเย็นผู้นำอย่างเอก และขอกล่าวเสียให้ละเอียดว่า ‘คนไทยนั้นมีนิสสัยตามผู้ใหญ่’ นี่เย็นนิสสัยอันดีอย่างยิ่ง เพราะแสดงว่ามีความเคารพและจงรัก ซึ่งเย็นความสะดวกแก่ทางการทุกอย่าง ตลอดจนการปกครอง ฉะนั้นจึงเย็นความสำคัญของผู้ใหญ่ที่เย็นผู้นำพา โดยจะต้องตั้งตนและนำไปด้วยความพินิจพิจารณาในทางที่เหมาะที่ควร เพราะต้องไม่ลืมว่า ผู้น้อยคือพลเมืองเย็นจำนวนมากกำลังตามไปทุก ๆ ขณะ แต่ก็เพราะนิสสัยอันตามง่ายนี่แหละ จึงเย็นความสะดวกแก่การนำพาเย็นอย่างยิ่งเหมือนกัน

ดังนี้, โรงเรียนเย็นส่วน ๑ แห่งผู้นำพาโรงเรียนเย็นมือของรัฐบาล ซึ่งกำลังมีผู้ให้นำพาอันหย่อนสติสัมปชัญญูอยู่เย็นจำนวนมาก และขอกล่าวซ้ำว่า โรงเรียนเย็นเครื่องมือนำพาของชาติเย็นอย่างเอก ฉะนั้นโรงเรียนจึงต้อง ตั้งตัว และ พิจารณา ให้เย็นอย่างเอกในทางที่จะนำพาด้วยเหมือนกัน

แกดูสิ, กล่าวในเรื่องเครื่องแต่งตัวเย็นฉะเพาะโรงเรียนจะให้นักเรียนนั่งซิ่นสีใด ๆ ก็ได้ ใส่เสื้อรูปใด ๆ ก็ได้ และกันเคยเอะใจที่เห็นยูนิฟอร์มบางโรงเรียนให้นักเรียน**โพกหัว**แทนสวมหมวก”

“ทำไม, แกเห็นว่าการโพกหัวเย็นอย่างไร ?”

“กันจะพูดเพียงแต่ว่า เล็งไม่เห็นประโยชน์ เพราะจะว่าเพื่อกันแดด ก็ไม่ได้ โบราณเราก็ไม่เคยใช้ นึกไปก็เข้าใจว่าบางทีจะเพื่อ**กันผมยุ่ง** แต่ก็เมื่อจำเย็นต้องรักษาผมหรือกันยุ่งเช่นนั้นแล้ว สวมหมวกเสียทีเดียว จะเย็นไรไป ได้ประโยชน์พร้อมทุกประการ ยิ่งกว่านั้น, โบราณเราก็เคยใช้

หมวก มา จน เดี๋ยวนี้ แต่ เปลี่ยน เรียก ว่า ‘งอบ’ เท่านั้น, อีกประการ ๑ การประดิษฐ์แต่งก็เพื่อให้สมสมัยมิใช่ฤา ? ชาติเอกราช ชาติศิวิไลซ์, ใครเขาโพกหัวกันบ้างเล่า เขาใช้หมวกกันทั้งนั้นมิใช่ฤา ? เราก็มิใช่แขกหรือครึ่งแขกที่เย็นชะเลยของฝรั่งเลยนี่นา”

“แต่นอกจากนักเรียน กันก็เห็นท่านผู้ใหญ่ ๆ ใช้กันอยู่มาก”

“นั่น, บางคนก็ต้องให้อภัยท่าน เพราะท่านใช้ เพียง ชั่วขณะ เช่น เวลา ขี่รถ, ขี่เรือ, เดรทาง เท่านั้น คงหาได้ ตั้งใจ ที่จะให้ เย็น ธรรมเนียมไม่”

“แต่แกก็ว่าเองว่า ผู้ใหญ่เย็นแบบของผู้น้อย นั่นจะไม่เย็นตัวอย่างด้วยฤา ?”

“ก็อาจจะเย็นได้บ้าง แต่คงเย็นส่วนน้อย ไม่เหมือนอย่างที่โรงเรียนซึ่งเกณฑ์เด็กทุกคนให้ทำเช่นนั้น เพราะนั่นมันทำให้เกิดเย็นนิสสัยขึ้นด้วย แล้วพวกนี้เองจะนำตัวอย่างไปเย็นธรรมเนียมแก่คนภายนอก เย็นการแผ่ไพศาลได้อย่าง กว้างขวาง. นี่, เย็น อุทาหรณ์ ให้เห็นความสำคัญตามที่กันกล่าว”

“นอก จากนี้ แกเห็น อะไร อีกที่ไม่เหมาะ ?”

“อ๊ะ, นี่แกจะมายั่วกันให้พูดมาก ให้ถูกด่าจนได้”

“ความเห็นเอกชนต่างหากเล่า และพูดกันลำพังเราเท่านี้จะเย็นไรไป”

“ความจริงกันก็อยากพูดเหมือนกัน แต่เมื่อไม่มีใครฟัง พูดไปก็เสียลมปาก และอีกทาง ๑ หากมีคนฟังก็เกรงจะถูก ‘ลมปาก’ อีกเหมือนกัน เรื่องมันยากเช่นนี้แหละ”

“เอาเถอะ สำหรับขณะนี้ กันรับรองว่าจะไม่ให้แกเสีย ลมปาก เปล่า ทั้ง จะไม่ถูกลมปากด้วย”

“อย่า ให้ กัน ต้อง ท้อง ขึ้น ท้อง พอง เลย เพราะโบราณว่า ปากมีรู ประตีมีช่อง กันจะกล่าว แต่ ความเห็น ซึ่ง เข้าใจ ว่าเย็น ความ มุ่งหมายแห่งการเล่าเรียน ของสตรีให้ ฟังเล่นเท่านั้น เพราะเราได้เริ่มเอ่ยขึ้นมาแล้ว”

“เอา, ว่าไป”

“ความเห็นว่า สำหรับเมืองไทยในครึ่งศตวรรษนี้ การศึกษาของสตรีเห็นจะยังไม่ต้อง วาง หลักสูตรให้ ถึง ทำราชการ ได้ดอก เพียงแต่ให้ทำ งาน ได้ ก็พอแล้ว. และข้อสำคัญอันควรต้องเรียนรู้นั้นก็คือ ‘การรักษาตัวได้’ เพราะเหตุที่ว่า ฉะเพาะนักเรียนชายที่เรียนเพื่อทำราชการ สำเร็จแล้วก็ยังตกค้างอยู่อีกมาก มายและทับทวีขึ้น ทุกวัน ๆ ดังนี้,

การที่เรียนมาแล้วไม่ได้ทำนั่นแหละ เย็นทางให้ไม่สงบ, เย็นทางให้ลอยเลิศโดยความหลงแล้วก็ทำให้เสียคน. ยัดนี้แม้ในต่างประเทศเขาจะได้มีสตรีเย็นข้าราชการกันมากมาย จนถึงตำแหน่งเสนาบดีแล้วก็ดี แต่เราจะคิดว่าต้องมีอย่างนั้นบ้างจึงจะได้ชื่อว่า ศิวิไลซ์ เช่นนั้นไม่ถูก เราจงดู ฐานะ, หน้าตา, และความเย็นไปของเขา กับของเราเสียก่อน ว่ามันผิดกันไกลนัก กันเห็นว่าทุกวันนี้เราออกจะไปทางสูง ๆ ซึ่งสำเร็จแล้วก็กลับไปอยู่บ้านเปล่า ๆ และ โดยมากจมไม่ลง ทั้งนี้น่าจะเนื่องด้วยลัทธิแข่งขันที่จะเอาแต่ชื่อ ไม่คิดเอาค่าคือประโยชน์จริง ๆ นั้นเอง"

"หลักสูตรของแกมีแค่ไหน ?"

"กันคิดง่าย ๆ ว่า ผู้หญิงก็ควรเรียนรู้วิชชาตามหน้าที่ของผู้หญิง และให้ทำหน้าที่ของตนได้ดี เช่นการเย็น แม่บ้าน, แม่เรือน, แม่ครัว, และ แม่คน, เท่านี้ก็ขอให้เข้าใจว่าหนักไม่ใช่น้อยแล้วที่จะเอาให้ดีจริง ๆ ได้. อีกประการ ๑ ก็การอบรมนิสสัยดังได้กล่าวมาแล้ว คือ อบรมหญิง ให้ เย็นหญิง นั้นแหละสำมะคัญนักเทียวกันไม่หวาดหวั่นอะไรเท่าข้อที่หญิงจะเย็นชาย นั้นเลย เท่าที่สังเกตทุกวันนี้กันเห็นผลไปในทางตรงกันข้าม ก็เพราะทางที่วางไว้ออกจะนำ ๆ ไปเช่นนั้นด้วย จริงอยู่, แม้วิชชาแห่งการเย็น แม่ ต่าง ๆ ดังที่ว่า จะได้มีการสั่งสอน กันแล้วก็จริง แต่กันขอถามจริง ๆ หน่อยเถิดว่า แกเคยเห็นมีสักกี่เปอร์เซนต์แห่งจำนวนนักเรียนที่ออกไปแล้วและได้ชื่อว่ารู้วิชชาเหล่านี้แล้ว ทำการได้หรือได้ทำการ ตามที่เรียนสำเร็จไปแล้วและตามหน้าที่อันจักต้องทำ กันเคยเห็นน้อยเต็มทีทั้งนี้กันก็จะกล่าวว่าเพราะเหตุ ๒ ประการ คือ เราเรียนกันแต่ตามตำรา และทำก็ทำตามตำรา เพื่อให้ครบหลักสูตร มิได้บังคับให้เรียนรู้จริงและทำได้จริงประการ ๑ อีกประการ ๑ อันเย็นข้อสำคัญก็ที่เรามิได้ฝังกิจอันนี้ให้ติดลงไปในหัวใจจนเย็นนิสสัยแก่นักเรียน ให้รู้สึกเย็นหน้าที่อันธรรมดาโลกบังคับ และไม่ใช่ของต่ำช้าอันน่ารังเกียจนั้นเลย —

ดังนี้ผู้สำเร็จวิชชาแล้วทั้งหลาย จึงไม่มีใครเอาใจใส่ในทางนี้ และลืมหน้าที่อันโลกบังคับไว้ กลับเห็นเย็นของต่ำช้าเลวทรามทะยานไปแต่ในทางสูง ๆ อันเลยหน้าที่และมิใช่หน้าที่ แต่ทั้งนั้นทั้งนี้ กันก็มิได้ยกเอาว่าเย็นความผิดของนักเรียนไม่ แต่ควรจะเย็นความรับผิดชอบของโรงเรียน กะมัง ?"

"แต่กันเห็นว่าทุกวันนี้โรงเรียนต่าง ๆ ก็

ดำเนิรการอยู่ดังแกว่า และทั้งการเรียนก็เย็น หรือกินได้ ดิ"

ผลถึงการกระทำได้จริง แกไม่เห็นดอกรึ ? "แน่ละ, ต้องเย็นจริงอย่างแกว่า แต่ที่

สิ่งที่กระทำโดยฝีมือนักเรียนได้ นำออก แสดง เขาทำกันอยู่ทุกวันนี้ หลักก็มุ่งไปในทางนั้น

และประกวดกันบ่อย ๆ เช่น เครื่องเย็บปัก เอง ถึงลักษณการจะแตกต่างไปบ้างอย่าง

ถักร้อย และการประดิษฐ์แต่งดอกไม้ ผลไม้ ใด ที่สุดก็คงได้ผลอย่างเดียวกัน"

เย็นต้น" "ไม่รู้ได้ กันเห็นไม่ตลอด แต่เมื่อพูด

"ข้อนั้นกันไม่เถียง, แต่ความหมายของกัน เท่าที่เห็น กันก็ต้องว่าอย่างนี้ ไม่ควรเอา

ว่า ควรฝึกหัดให้ทำสิ่งที่จำเย็น เพื่อใช้เพื่อกิน เวลาไปเสียในทางไม่เย็นสาระ ควรใช้เวลา

ยิ่งกว่าสิ่งที่เพื่อ อวดกันเล่น ชั่วขณะ การ ทั้งหมดเพื่อ ผลในสิ่งที่ต้องการ เช่น

เย็บปักถักร้อยเย็นของจำเย็นอย่าง ๑ แต่ต้อง อุทาหรณ์อีกอย่าง ๑ ว่า การพละศึกษา ควร

เข้าใจว่า ของเรายังไม่ถึงจะคิดให้เย็นสินค้า มีแก่นักเรียนหญิงจริง แต่ก็ควรมีเพียง

เพราะมันยังเย็นไปไม่ได้ด้วย เหตุหลายประการ บริหารร่างกาย เพื่ออนามัย เท่านั้น ไม่

จึงขอให้หัดพอให้ทำใช้เองได้ และให้ทำใช้ ใช่เพื่อแข่งกับผู้ชาย หรือเพื่อเหมือนผู้ชาย

กันเองจริง. แต่แกรู้หรือไม่ว่าผู้ที่หัดทำเย็น หรืออย่างที่ว่า 'ทุกสิ่งทุกอย่าง ฉันจะไม่

แล้ว มีใครทำใช้เองกี่คน กันเห็นแต่ซื้น ยอมแพ้ผู้ชายเลย อย่างน้อยก็ต้องเสมอ

ห้างแม่ชี โดยมาก นี่เพราะอะไร ? 'ก็เพราะการ กัน' ดังนี้"

อบรมนิสสัยยังไม่ถึงขนาด' นิสสัยจึงยังชอบแต่ "เอ๊ะ, แกเห็นอะไรที่เกินไปในเรื่องนี้ ?"

ในทางที่ง่ายสะดวกอยู่ การแต่งดอกไม้ ผลไม้ "แม้ถึงยังไม่เกิน แต่ก็เป็นทางหนึ่งที่จะ

จึงนิยมกันมากถึงประกวดกัน แต่กันเห็นว่าผู้มี นำให้เกินต่อไปในวันข้างหน้า"

ฝีมือวิเศษในทางนี้ก็ไม่เห็นจะมีคุณอย่างใดเลย "เอ, พูดไป ๆ กันออกจะเห็นว่า แก ตัด

สู้ผู้สามารถในทางทำครัวกิน ได้ดีไม่ได้เย็น สิทธิสตรี ยิ่งกว่ากันเข้าใจตัวกันเอง

แน่. นี่แหละเย็นอุทาหรณ์ว่า เราควรจะให้หนัก เสียแล้ว"

ไปในทางเอาชื่อหรือเอาค่า ให้หนักในทาง "ตรงกันข้าม แท้จริงกันต้องการให้

อวดรูปหรือเอารส หนักในทางที่เย็นของเล่น สตรีคงสิทธิของสตรีเย็นอย่างยิ่ง แต่ไม่ใช่

จะถือสิทธิของชาย หรืออย่างชาย”

“กันเห็นว่าทุกวันนี้ ความเป็นไปของสตรีไทยกำลังเดินเข้าสู่วงศิวิไลซ์เป็นอย่างดี ซึ่งน่าเป็นที่ชื่นใจของชายไทยทั่วไป เช่นมีอิสรภาพไม่ต้องคุดคู้อยู่กับบ้านอย่างแต่ก่อน มีการศึกษาจนเกิดความรู้ความสามารถเท่าเทียมชาย ทั้งในความประพฤติการปฏิบัติทั้งหลาย ก็ไม่แพ้แม้หญิงต่างประเทศ กันยังไม่พร้อมใจด้วยแต่เพียงอย่างเดียว คือเรื่องเครื่องแต่งตัวเท่านั้น. ส่วนแกสิ, กลับมีความคิดจะกดผู้หญิงไม่ให้เผยอขึ้น แต่ส่วนเรื่องเครื่องแต่งตัว ซึ่งกันเห็นว่านับวันจะเป็นสิ่งอุจาดลามกยิ่งขึ้น จึงขอให้ช่วยกันคิด แกกลับเห็นว่าไม่สำคัญไปเสีย”

“แกใส่ความกันเกินไปแล้ว” ข้าพเจ้าร้องขึ้น “แกพูดเช่นนี้ควรจะพูดต่อหน้าหญิงสาว ๆ สวย ๆ ที่อ่อนสติบางทีเข้าหล่อนจะเกิดความกรุณาแกขึ้นได้ แต่กันมิได้เจตนาเช่นนั้นเลย กันรู้ดีที่สุดว่า ‘สตรีเป็นมารดาของโลก’ ฉะนั้น กันจึงมุ่งมาตร์เป็นที่สุดที่อยาก ‘ให้สตรีไทยได้เป็นมารดาที่ดี’ ทั้งนี้ เพราะเห็นแก่ชาติบ้านเมืองโดยแท้. แน่เทียวว่า, หากแม่หญิงที่ได้ฟังคำพูดของแกและชอบดั่งว่านั้น เมื่อได้ฟังคำของกันจักต้องโกรธเกลียดโดยไม่ต้องสงสัย. แต่กะนั้นก็ดี, กันมั่นใจว่า ในส่วนสตรีผู้มีสติคงจะไม่ทำแก่กันเช่นนั้นเป็นแน่. และแม้ผู้ที่เห็นกันเป็นผิดในชั้นต้นนี้ก็ดี, จงคอยดูต่อไปเมื่อเจ้าหล่อนได้เป็น ‘มารดา’ อันแท้จริงแล้วเถิด ก็จะต้องรู้สึกเหตุผลในคำพูดของกันเป็นอย่างอื่น และอาจจะระลึกถึงกันขึ้น. ส่วนคำพูดของแกนั้น, มันหวานแน่ละ. แต่แกก็รู้แล้วว่า หวานเป็นลมขมเป็นยา คำพูดของแกจึงไม่มีค่า นอกจากจะหลอกลวงให้คนหลงเป็นการแสดงว่า แก — มัน — — เป็น.....”

หมอดีลุกขึ้นทันทีไม่ยอมให้ข้าพเจ้าพูดจบเขาชี้นิ้วใส่หน้าข้าพเจ้าปากอ้า ๆ หุบ ๆ ขมุบขมิบกำลังจะปล่อยคำบริภาษเห็นจะอย่างหนักให้สมใจ ข้าพเจ้านิ่งขันคลายโทโษหงายศีรษะลงบนพนักเก้าอี้คล้ายจะหลบลูกกะสุนน้ำที่จะออกจากปากเขา เขาขยับนิ้วที่ชี้อยู่กะดุกกะดิก ๆ แต่คำพูดก็ยังหาหลุดพ้นออกจากปากไม่ และก็มิทันที่จะหลุดออกมาได้ดังประสงค์ เขาก็ต้องหยุดชะงักทันที.

“คุยอะไรกันคะ เสียงเอ็ดตะโรเทียว ท่าจะสนุกกันใหญ่?”

เราเหลียวหน้าไปยังเจ้าของเสียง คือแม่บ้านของข้าพเจ้า แล้วก็หลุดออกไปพร้อมกันว่า.

"เปร่า, ม่าย ซา หนุก หล็อก"

"ดิฉันคิดว่าคงสนุกใหญ่ เห็นเสียงดังออกไปถึงนอกประตูบ้าน. ดิฉันกลัวจากไปจ่ายตลาด ดิละค่ะ, คอยประเดี๋ยว จะจัดน้ำชามาให้รับประทาน" หล่อนพูดหัวเราะ ๆ แล้วก็เลยไป

หมอดิ กลับนั่งลง ข้าพเจ้าคอยฟังเขาพูดต่อ แต่เขาก็นิ่งอยู่ ถ้าจะเข้าน้ำชานั่นกะมัง ที่ทำให้เขาคลายโมโห.

"ยังไง, เมื่อกี้แก กำลังจะพูดอะไร ?" ข้าพเจ้าท้วงขึ้น

"เอ๋, กันก็ลืมเสียแล้ว" เขาทำหน้าเซ่อ ๆ

"ถ้าจะเข้าน้ำชากะมังที่ทำให้ลืม ?"

หมอดิหัวเราะแล้วกลืนน้ำลาย.

"เห็นจะเป็นเพราะของแกไปจ่ายตลาดเอง, ทำครัวเอง, นี่กะมังแกจึงเลยจะบังคับให้คนอื่น ๆ เป็นอย่างเดียวกันด้วย ?" เขาเริ่มใหม่

"ก็หาใช่เช่นนั้นไม่ นั่นแล้วแต่ฐานะไม่ใช่ว่าคนทุกคนจะต้องทำอะไรเหมือนกันหมด แต่ว่าเมื่อเกิดมาเป็นคน เรามีหน้าที่อย่างใดตามที่เป็นธรรมดาของโลก เราก็ต้องพยายามทำให้เป็น, ทำให้ได้, เช่นหน้าที่เราพวกผู้ชายก็ทำงานทำราชการหาเงินมาเลี้ยงเมีย ฝ่ายหญิงก็ต้องทำการบ้านและปรนนิบัติผัว แต่จะเพียงใดแค่ไหนและเมื่อไรนั้น สุดแล้วแต่ฐานะและเหตุการณ์ ทุกวันนี้แกไม่เห็นดอกหรือ? สตรีเป็นอันมากที่ต้องนั่งอยู่กับบ้านเปล่า ๆ โดยมิได้ทำอะไรให้เป็นประโยชน์หรือลำไพ่เกิดขึ้นแม้แต่เล็กน้อย ทั้งนี้เพราะบางคนความคิดสูงคือรังเกียจการบ้านเสียบ้าง เพราะไม่มีความรู้ที่จะทำบ้าง เพราะชิเกียจเอาดื้อ ๆ บ้างจึงทำให้ต้องเปลืองทุนไปโดยใช่เหตุ และเมื่อนั่งอยู่ว่าง ๆ ไม่มีอะไรทำ ก็เลยหันเข้าหางานทำใน วง มิฉะนั้นก็เที่ยวซื้อหา หรือเที่ยวฟรีไปตามแต่ลมจะพัดพา ที่สุดก็เสียทั้งสิน, ทั้งศักดิ์, และอะไร ๆ ตลอดไป"

"ยิ่งพูดดูแกยิ่งดุขึ้นทุกที เดี๋ยวจะเลยไม่ให้กันกินน้ำชา"

"ก็หรือกันพูดไม่จริงล่ะ ?" ข้าพเจ้าถามเขาค่อนจะดัง

"เปล่าน่ะ ๆ กันไม่ได้ขัดคอแกเลย แต่ที่กันมาหาแกวันนี้ ประสงค์จะฟังความเห็น

เรื่องการแต่งตัวของผู้หญิงต่างหาก ซึ่งกันมีความคิดทึ่งอยู่มาก” หมอดิ ทำอาการอ่อนโยน

“กันก็เห็นดังที่ได้พูดแล้ว”

“ไม่ใช่น่ะ, กันหมายว่า แก มีความเห็น ควร ผู้ หญิง แต่ง ตัว อย่างใด จึง จะ เหมาะ เพราะ ของ เรา ออก จะ แฟน ซี ขึ้น ทุก ๆ วัน. สำหรับกันเข้าใจว่า, แต่โบราณกาลเมื่อเรายังอยู่ในเขตต์เมืองจีนเดี๋ยวนี้ ผู้หญิงไทยคงนุ่งกางเกงกะมัง ? แล้วเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในแดนละว้า จึงเปลี่ยนเป็นนุ่งถุง อย่างเจ้าของถิ่นเดิม แต่ภายหลังพวกผู้ชายเราเอาอย่างเขมร คือ นุ่งผ้าโจงกะเบน (ถกเขมร) เพราะ ขณะนั้น อำนาจของพวกขอมยังแผ่กว้างอยู่ในแดนสยามมาก ผู้หญิงจึงได้นุ่งผ้าโจงกะเบน ตามอย่างผู้ชายด้วย แต่ถึงปรัตยุตบันนี้ ดูออกจะสับสนสำส่อนเป็นหลายสัปเยกเต็มที ข้างก็จะเป็นละว้า, ข้างก็จะเป็นมอญ, ข้างก็จะเป็นเขมร, บางจะเป็นญวน, เป็นแขก, เป็นพะม่า, และที่เกือบ ๆ จะเป็นแหม่ม ก็มี ดังนี้ เมื่อหวนนึกถึงว่า ชาติไทยเป็นชาติเอกราชอันมีอิสระ ซึ่งควรจะมีแบบแผนและประเพณี ของ ตน เองได้ โดยแท้ แต่กลับไม่มี กลายเป็นตัว ‘โจ๊ค’ สำหรับโลกชิ้นแล้ว มันจึงเป็นที่น่าสมเพชและเสียใจอยู่บ้าง มิใช่ ฤๅ?” หมอดิ กล่าว อย่างใจจริง

“อ๋อ, แกจะให้กันออกแบบเครื่องแต่งตัวสตรี เช่นนั้นรึ? ได้ ซี” ข้าพเจ้า พูดอย่างเต็มใจ

หมอดิ พะยักหน้าแสดงพอใจ.

“นุ่งตะโก้ง สูงเหนือเข่าขึ้นไป ๒ นิ้วฟุต เอาผ้าแถบที่ใช้คาดอกอย่างแต่ก่อน มาตัดออกเป็น ๒ ท่อน ใช้แต่ท่อนเดียวคาดแทนเสื้อ (เพื่อเศรษฐกิจ) โดยใช้ดุมกลัดหรือริบบิ้น ผูกตรงข้างหลัง หรือ ข้างหน้าก็ได้ ตามถนัด โผกหัว ด้วยผ้าแถบหรือผ้าเช็ดหน้าก็ได้ตามแต่จะมี และใส่เกือกส้นและพื้นสูง ง่า – ง่า – –”

“เฮ้ย – บ้า, แกนี่พูดเป็นเล่นไปได้ นี่นาคนหนึ่งต้องการความเห็นจริง ๆ ละก็” หมอดิ ร้องขัดขึ้นอย่างโกรธ

“ทำไมเล่า, นี่แหละความเห็นอันแท้จริงละ” ข้าพเจ้าหัวเราะเสีย ไม่แยแสกับที่เขาจะโกรธ

“อะไร, ความคิดบ้า ๆ เกือกอะไร พื้นสูง ส้นสูง ?”

“‘เกียะ’ เพราะเห็นกำลังนิยมกัน

อยู่มาก”

หมอดิโกรธหน้ามุ่ย เขาหยุดไม่พูด.

“เพื่อนเอ๋ย, ขอโทษเถิดที่กันจะต้องกล่าวว่า แกเป็นคนดิคน ๑ จริง เป็นคนไทยที่น่านับถือ เพราะมีความหวังดีต่อบ้านเมืองและเพื่อนร่วมชาติอยู่เสมอ แต่ความฉลาดของแกไม่ทันโลกเลย อยู่ห่างมาก เพราะแกเดินช้ามาก ยิ่งสำหรับโลกสตรีด้วยแล้ว แกก็ โง่ ทีเดียว กันเห็นว่าตราบใดที่โลกยังไม่หยุดหมุน มนุษย์ก็จะไม่หยุดหมุนเช่นเดียวกัน และเห็นอีกว่า การที่จะให้คนหยุดหมุนนั้น ดูเหมือนจะให้โลกหยุดหมุนจะง่ายกว่าเสียอีก เมื่อดังนี้ การที่จะออกความเห็นใด ๆ อันขัดความนิยมที่หมุนไปตามโลก ยิ่งเกี่ยวแก่สตรีเป็นผู้หมุนด้วยแล้ว แทนที่จะหยุด, จะได้ผล, ก็เท่ากับยิ่งยุให้หมุนใหญ่ทีเดียว และผลดีจะไม่มีแก่ผู้ประสงค์ดีนั้นเลย” ข้าพเจ้าปลอบเขา

“จริงดอก, ข้อที่แกพูดเป็นธรรมชาติอัน ๑ อันเป็นธรรมดามีอยู่ในโลก แต่ที่จะว่า นิสสัยมนุษย์เป็นสิ่งที่ดัดไม่ได้เสียเลยนั้นไม่จริง และเป็นการขัดกับถ้อยคำที่แกได้กล่าวมาแล้วเอง ดังนี้กันจึงเห็นว่าควรแท้ ควรทีเดียวที่พวกเราจะต้องช่วยรวมกำลังกันเข้ามาก ๆ ตักเตือน, แนะนำ, บ่อย ๆ เข้า ก็คงต้องถึงผลดังหวังเข้าวัน ๑ อย่างไร ๆ ก็ดีกว่านั่งนิ่งดูเล่นให้เป็นไปต่าง ๆ เช่นทุกวันนี้”

ข้าพเจ้าอยากจะบอกเขาว่า เรื่องนี้ปล่อยให้หมุนไปตามนิยมเถิด ไม่ช้าจะหมดกำลังเข้าแล้วก็หมุนกลับมาตามรอยเดิมนั้นเอง ซึ่งอาจจะชักตัวอย่างให้เห็นได้ง่าย ๆ เช่นเรื่อง ‘ผม’ นั้นเป็นต้น.

แต่เพื่อจะให้เป็นที่ถูกใจหมอดิ ข้าพเจ้าจึงแสดงอาการเป็นห่วงด้วย และถามว่า.

“ไหนเครื่องแบบที่แกคิดไว้, เป็นอย่างไร? ขยายให้ฟังบ้างสิ”

หมอดิยิ้มออกได้ ตอบว่า.

“กันได้คิดไว้ว่า, ผู้หญิงไทยควรนุ่งกางเกงอย่างผู้หญิงจีน เพราะเป็นประเพณีของชาติเราได้ใช้มาแต่โบราณแล้ว”

“กางเกงมีขาเล็กคับแคบ จะไม่สะดวกเหมือนผ้านุ่ง หรือซิ่นกะมัง?” ข้าพเจ้ายิ้มถามเขา

“อ้าว, อย่าใช้ขาลิบ ๆ อย่างเจ๊กนุ่งซิ ทำให้ขากว้าง ๆ และไม่ต้องให้ยาวกรูมกรามให้สั้นขึ้นมาเพียงใต้หัวเข่า เจ๊กสมัยใหม่ก็ใช้อย่างนี้บ้างแล้ว ดูคล้าย ๆ กะโปรง

แหม่มเข้าทีด้วย”

“จริง ๆ ท่าก็เข้าที กันนึกไม่ถึงทีแรก” ข้าพเจ้าอนุโลม

“ส่วนเสื้อ, ชั้นแรก กันคิดจะให้ใช้เสื้อ อย่างจีน ที่เรียกว่าเสื้อกังตั้ง หรืออะไรนั้น แต่เห็นว่าออกจะรุ่มร่ามและหนามากไป จึงตกลงใจว่าควรใช้แบบเสื้อพะม่า ซึ่งลักษณะก็คล้าย ๆ เสื้อจีนสมัยใหม่เหมือนกัน แต่กะทัดรัดเหมาะเจาะกว่า”

“รู้จักละ, แต่หน้าอกมันสองชั้น แขนถึงศอก มิมิดชิดยิ่งเกินไปหรือ จะไม่เหมาะกับอากาศเมืองเราซึ่งร้อนกะมัง?”

“จะไม่ร้อนรนอะไรเลย แต่กลับดีเสียอีก ใช้ผ้าบาง ๆ ตัดสำหรับใส่หน้าร้อน ใช้สักหลาดตัดสำหรับใส่หน้าหนาว ส่วนข้อมิดชิดนั้นแน่ละ เป็นปัจจัยแห่งความประสงค์ทีเดียว เพราะกันไม่ได้ตั้งใจ หรือต้องการจะให้ผู้หญิงใส่เสื้อไม่มีแขน ไม่มีตัวอะไรอย่างแกต้องการนี่”

“แล้วอะไรอีกล่ะ?”

“เรื่อง ‘หัว’ กันมาเห็นลงรอยเดียวกับแกว่า ควรสวมหมวกเสียทีเดียว หรือถ้าไม่สวมก็ไม่ควร โพกหัว นอกจากเวลาขี่รถขี่เรือ ฉายไป ฉายมา ชั่วครั้งคราว”

“เท้า – ใช้เกือกแบบของกันเย็นยังไง?”

“อะไร, เกี๊ยะ – น่ะรึ?”

“ห้ะ, จะได้เข้ากับกางเกงได้สนิทไงล่ะ”

“แกละมันชวนจะออกนอกทางเสมอ พูดอะไรมักชวนให้สตรีเย็นสตรีชืนเสมอ แกจงเข้าใจว่า หากจะต้องเกิดรบราฆ่าฟันกับข้าศึกแล้ว ก็ขอให้ข้าศึกนั้นเย็นชายเถิด กันเชื่อใจว่าสามารถจะเอาชะนะได้อย่างเด็ด ๆ แต่ถ้าต้องรบกับสตรีแล้ว กันนึกไม่เห็นเลยว่าจะเอาชะนะได้ทางไหน?”

“ยังงั้นสิ, เหตุที่แกต้องอยู่ในสัปเยกกองซลทุกวันนี้ก็เพราะอะไรล่ะ ไม่ใช่เพราะ——?” ข้าพเจ้าพูดขึ้นบ้าง

“เฮ่ย, อย่าพูดนอกคอกนอกทางหน่อยเลยน่ะ กันไม่ใช่คนกลัวเมียดังว่าดอก แต่แกรู้ไม่ใช่หรือว่า ผัวเมียที่อยู่ด้วยกันจะมีความสุขได้ ก็เพราะมีความสงบ ถ้าไม่มีความสงบแล้ว ความสุขจะมีได้อย่างไร ที่กันไม่ทะเลาะวิวาทกับเมีย ก็เพื่อความสงบดอก”

“อ้าว, ไม่ได้กินปูนทำไมร้อนท้องด้วยเล่า กันยังไม่ได้ว่าสักคำเดียวเลยนี่นา ว่าแกเป็นคนกลัวเมีย”

“เฮ่อ, กันไม่ใช่เด็ก ๆ เลย หัวหงอก

แล้ว จะไม่รู้ภาษาคนพูดเทียวรึ ?” เขามิ อาการฉิว ๆ

“เอ, หัวไม่ล้าน สักนิด แต่ใจน้อย ด้วยแฮ้”

“แกน่ะ ไม่กลัวเมียละซิ แหม, เก่งนี่ พ่อคุณ แต่จะเย็นเมื่อต่อหน้าคนกะมัง ?”

ข้าพเจ้า หัวเราะ เพราะขันในความเย็นไป ด้วยไม่นึกเลย พอเอ่ยขึ้นนิด เขาก็เดือดเย็นไอ ลอยพลุ่ง ๆ ทีเดียว.

“ขอโทษ กันขอถอนคำ และกล่าวใหม่ ว่า ‘หมอดีเย็นบรุษอิสสระ มิได้ขึ้นแก่ กองซุล ใด ๆ เลย’ อย่างนี้พอใจหรือยัง ?”

“เลิก เลิก เลิก, ขอแกอย่าได้กล่าว ถึง กองซุล, กองแซน, บ้า ๆ อะไรอีกเลย” หมอดี พูดอย่างรำคาญใจ

“นั่นแน่ – จับตัวได้ แล้ว อยู่นี่เอง จริง ๆ”

เย็นเสียงดังแหลมขึ้น จนเราตกใจ สังเกต สำเนียงระคนไปด้วยความดีใจ แต่แกมฉุน เราเหลียวไปดู ก็พบ นางหมอดี มายืนอยู่ ตรง ประตูห้อง ข้าพเจ้า ได้สติเชิญให้ หล่อนนั่ง.

“อะไร, คุณนี่ มีอย่างรึ ไปไหนก็ไม่ บอก รู้แล้วว่าวันนี้มีธุระสำคัญ แอบมา จมอยู่ได้”

นางหมอ ปราสัยกับ พ่อหมอ โดยที่ เจ้าของบ้านยังไม่ทันมีเวลาปราสัยกับเธอ แต่ เธอก็ว่ากันเสียฉอด ๆ ก็เย็นการดีอยู่อย่าง หนึ่งที่เท่ากับตัดสิน ว่า หมอดีแกขึ้นกับ กองซุล หรือไม่.

“เขามาคุยกับผม และว่าเดียวก็จะ กลับ” ข้าพเจ้า ช่วยแก้

“ขอโทษเถอะค่ะ แต่ดิฉันหรือเทียว ตามเสียแย่ เพราะวันนี้เย็นวันแต่งงานหลาน ดิฉัน เขาเกณฑ์ให้เย็นคนปูที่นอนด้วย คุณ เองได้รับปากเขาไว้เย็นมั่นเย็นเหมาะ แต่ แล้วก็ยังงี้” หล่อน พูดพลางชี้นิ้วตรงหน้า หมอดี

“เออ, จริง ๆ ฉันลืมจริง ๆ” หมอดี สารภาพ

“แล้วก็อยู่ดี ๆ ออกจากบ้านหายไปเฉย ๆ ไม่ทราบว่าไปดีไปร้าย คอยหาย ๆ หมู่นี้ รถยนต์ยิ่งเย็นบ้าทับคนตายไม่หยุด คิดว่า มิไปถูกรถทับตายเสียแล้วกะมัง”

“ฮุ่ย, พูดยัง กับฉันเย็น อีตาแก่งุ่มง่าม เทียวนะ” หมอดี พูดสะบัดหน้าทำท่าทางขึงขัง

“ดิฉันเทียวตามหลายหนหลายแห่งไม่พบ นึกขึ้นได้ว่า คงมาที่นี่แน่ละ จริง ๆ ดังคาด –

อ๊ะ, อ๊ะ, อ๊ะ” หล่อนพูดพลางมองดูกระดาษ ๒ ชั้นของหมอดีซึ่งวางอยู่บนโต๊ะ “อ้อ, น่าถ้าจะมาตั้งกองนินทาผู้หญิงกันอีกละสิน่า มีน่าล่ะ จึงเพลินจนลืมธุระเสียทีเดียว”

ข้าพเจ้ากับหมอดีมองดูตากัน.

“เจ้าเรื่องกระดาษ ๒ ชั้นนี่นะ เกี่ยวกับดิฉันมาตั้งแต่วานนี้แล้ว ถึงกับตัดออกจากหนังสือพิมพ์ นึกว่าจะเก็บเอาไว้ดูชา อ้อ, อ้อ, เอามาตั้งนินทากันที่นี่เอง ถ้าจะสนุกใหญ่ละสิคะ ?”

“เปร่า ม่าย ซา หนุก หล็อก” หมอดีกับข้าพเจ้าปฏิเสธแยบเดียวกัน

“ขอโทษเถอะนะคะ” หล่อนหันมาทางข้าพเจ้า “ดิฉันจะต้องลาละเดียวจะไม่ทันงานของเขา ไปสิคุณ”

“อะไร มาผลุบผลับก็จะไป รอเดียวก่อน เขากำลังทำน้ำชาให้รับประทาน” ข้าพเจ้าขอร้องหมอดีแม่บ้านออกมา

“อ้าว, คุณนายตามมาด้วยดีทีเดียวได้รับประทานน้ำชาด้วยกัน” แม่บ้านของข้าพเจ้ากล่าว

“ขอบคุณละค่ะ แต่ดิฉันต้องรีบไปงานเขาสี่โมงกว่าแล้ว เอาไว้พรุ่งนี้ดิฉันจะมาใหม่. ว่า, คุณนายไม่ได้ฟังเรื่องที่คุณมาคุยที่นี่ดอกหรือคะ?”

“เปล่าค่ะ ดิฉันไปตลาดกลับมาก็เลยเข้าครัว”

“อ้อ, ดีทีเดียว พรุ่งนี้เถอะ ดิฉันจะมาคุยให้ฟังบ้าง เรื่องเดียวกับที่เขาคุยกันวันนี้แหละ สนุกมากทีเดียว”

หมอดีกับข้าพเจ้ามองหน้ากัน และหล่อนทั้งสองก็มองเรา แล้วหมอดีกับภรรยาก็ลาไป.

“คุณคุยกันเรื่องอะไร คุณนายหมอดีจึงว่าสนุกนัก?” แม่บ้านข้าพเจ้าถาม ทำให้นึกเคืองยายหมอดีที่ไม่ควรมาชูดเลย

“ออ, เรื่องข่าวคราวเมืองนอกตามที่หนังสือพิมพ์ลง”

“มีเรื่องอะไรสนุกหรือคะ?”

“เปล่า, ไม่ใช่เรื่องสนุกเลย”

“จริงสิ จะสนุกยังไงได้ เล่นยังงี้”

“อ๊ะ, ยังไง, หล่อนหมายความว่ากระไร?”

“หมายความว่าทำขนมน้ำชาขึ้นแล้วต้องเสียเสียเปล่าขาดทุนไปเยี่ยงนี้”

“อ่อ, ไม่เสียเปล่าสิน่า ฉันรับจะกิน

สองต่อ สำหรับแทน หมอดิ ด้วย. มา เถอะ เราไปกินกันให้ สนุก เทียว”

ข้าพเจ้า ตั้ง ใจ ว่า จะ กิน น้ำชา ให้ ได้ มาก เพื่อมิให้ แม่บ้าน เสีย ใจที่ขาดทุน แต่ขณะ กำลัง กิน ใจ หวนคิดไป ถึง ที่ นางหมอดิ แกว่า พรุ่งนี้จะมาคุยกับแม่บ้านข้าพเจ้า และคุย เรื่องที่เราคุยกันวันนี้ หล่อน ยืนยันว่าสนุก เสียด้วย เออ, นี่หล่อนจะมาดีมาร้ายอย่างไร เสียงของหล่อนก็ดูไม่ลงคลองกับผัว อยู่แล้วใน ชั้นต้น เอ๊ะ, นี่หล่อนจะมานำให้เกิดความ ขัดใจกันขึ้นในบ้านข้าพเจ้าด้วยบ้างกะมัง? ท่า ไม่เหมาะเสียแล้ว.

คืนวันนั้น ข้าพเจ้านอนหลับไม่ใคร่สนิท เพราะนัยน์ตาเผ้าแต่เห็น หญิงสาว ๆ สวย ๆ แต่งกาย ด้วย เครื่องแบบ อย่างใหม่ของ หมอดิ มา เดิร ผ่านไป ผ่าน มา ตรงหน้า ไม่หยุดหย่อน และ ดู ช่าง งดงาม เหมาะเจาะ เกิน กว่า ที่ คาด ข้าพเจ้านึกยอมแพ้ หมอดิ และชมความคิด เขา เลยภาวนาว่า **ขอให้เครื่องแต่งกาย แบบ หมอดิ จงอุบัติ ขึ้นโดยเร็วเถิด.**

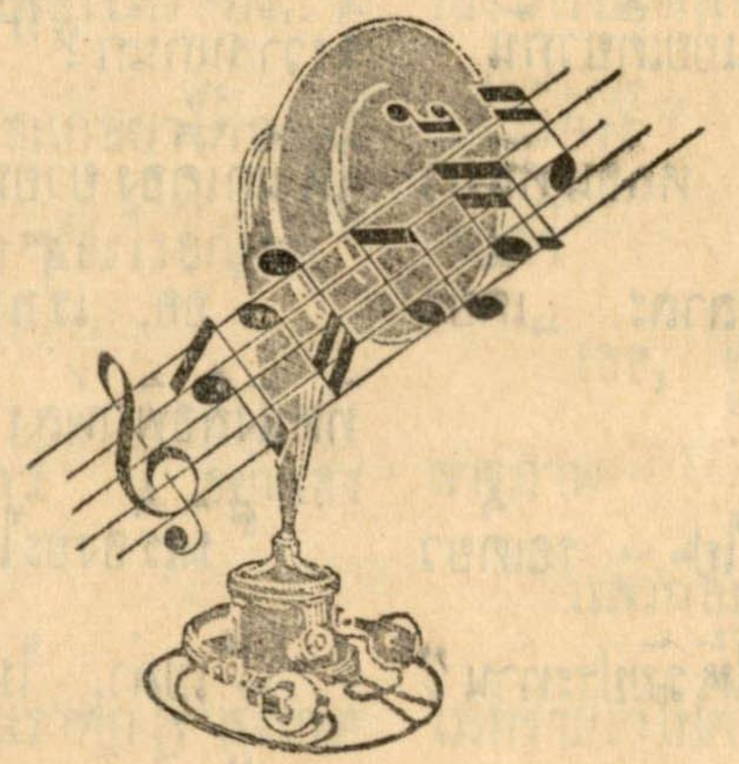

◎ บุหรี่ชิน กินสลา นัดยานัด ไม่น่าหัด น่าฉงน ใยคนติด
มากโทษา กว่าคุณ วุ่นชีวิต แข็งใจนิด เลิกได้ ง่ายดายเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เศษความรู้ ในเรื่อง ความรัก

'วงศ์กมล'

รวบรวม และเรียบเรียง

กะบวนความรู้สึกต่าง ๆ อันยังความหวั่นไหวให้แก่จิตต์และร่างกายของมนุษย์แล้ว ไม่มีอันใดที่จะรุนแรงเท่า ตำฤษณา ของ ชายหญิง ซึ่งมีต่อกัน ความรักย่อมครองโลก และเป็นอำนาจรุนให้มนุษย์กระทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นความดีหรือความชั่วก็ได้ อันความรักนี้เพียงแต่ดำริล่วงหน้าก็เป็นความปลื้มเปรม เมื่อประสพตัวจริงก็เท่ากับเสพย์รสทิพย์ และแม้ในเมื่อหวนระลึกถึงที่ผ่านพ้นไปแล้ว ก็ยังกล่อมใจให้ชื่น เพราะเช่นนี้ ในการสอนให้คนเข้าใจถึงความสุขแห่งสวรรค์ พระมะหะหมัดจึงใช้วิธีเปรียบเทียบด้วยความสุดกะสัน ซึ่งมนุษย์จะพึงได้ดื่มในยามสมโภค

◎ ◎ ◎

เมื่อว่าถึงความรัก ข้อสำคัญข้อแรกซึ่ง ทำให้นักตัตวศาสตร์ (*philosophers*) สนใจ ก็คือความจริงในข้อที่มนุษย์ถูกแบ่งออกเป็นเพศชายและเพศหญิง ข้อนี้มิใช่เหตุจำเป็นสำหรับการสืบพันธุ์ เพราะได้สังเกตกันมาแล้วว่าในจำพวกสัตว์เดรัจฉาน การสืบพันธุ์มีขึ้นได้ โดยมิ ต้อง อาศัย ความ แตก ต่าง แห่งเพศส่วน พฤกษชาติ ที่ งาม และ มี ส่วนประกอบ อันปราณีตซับซ้อนอย่างยิ่งนั้น ในดอก ๆ เดียวก็มีเครื่องก่อพืชน์พันธุ์รวมกันอยู่อย่างสมบูรณ์[๑] ฉะนั้นข้อพิศวงจึงมีว่า ในเมื่อการสืบพันธุ์อาจมีได้จากเพศ ๆ เดียวแล้ว ไฉนมนุษยชาติจึงมี ๒ เพศ ซึ่งเป็นเครื่องก่อความวุ่นวายเล่า ? หากมีเพียงเพศเดียวก็จะเป็นการประสาทความสงบให้แก่โลกไม่น้อยเลย

◎ ◎ ◎

อาการแสดงความรักของฝ่ายชาย อาจแนะให้เราเข้าใจไปว่า ราคะ ของชายมากกว่าหญิง

---

๑ "*The Mystic Rose*" หน้า ๘๓

แต่ปัญหาข้อนี้แก้ไม่ได้ง่าย ๆ พวกนักปราชญ์ก็มีความเห็นแตกต่างกันอยู่ อย่างไรก็ดี ถ้าจะให้สันนิษฐานแล้ว หญิงคงจะมีราคะมากกว่าชายกะมัง เพราะชายต้องเป็นผู้ประกอบการอาชีพ ไม่ใคร่มีเวลาที่จะปล่อยให้ความคิดนึกดำเนิรไปในเรื่องราคะ ฉะนั้น ยามกำหนัดของชาย แม้จะรุนแรงก็เป็นแต่เพียงชั่วครู่ ส่วนหญิงตรงกันข้าม มีเวลาว่างอยู่โดยลำพังมาก ไม่ค่อยมีกิจการที่จะผูกความคิด ความคิดนึกก็มักดำเนิรไปในทางรัก ๆ ใคร่ ๆ เสมอ

◎ ◎ ◎

ความรักในเชิงโลกิย์ คือความวุ่นวายเพื่อจะให้ได้ความสมใจ และจะเกิดในเมื่อความดึงดูดระหว่างเพศที่ตรงกันข้ามเพิ่มพูนขึ้นเมื่อทั้ง ๒ ฝ่ายได้สมัครสมานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว จึงจะได้ผลคือดุลยภาพและความสงบสุข

◎ ◎ ◎

ถ้าเราสังเกตสัตว์เดรัจฉาน จะเห็นได้ว่าข้อ ๑ การกระทำกิจเพื่อสืบพันธุ์มีเป็นฤดูอยู่บ้าง และข้อ ๒ ปรากฏว่าไม่มีการเลือกคู่ แต่ปัญหาข้อนี้แก้ไม่ได้ง่าย ๆ พวกนักปราชญ์โดยฉะเพาะ ๒ ข้อนี้แหละแตกต่างจากวิธีของมนุษย์ เพราะชายย่อมพร้อมที่จะปฏิบัติตามความคิดนึกของตนอยู่เสมอ กับชายมีได้ประสงค์หญิงโดยไม่เลือกหน้า ดังนี้ นักตัวศาสตร์จึงลงมติว่า ความรักของสัตว์เดรัจฉานเป็นเพียงความดึงดูดแห่งธาตุต่อธาตุ ส่วนของมนุษย์เพิ่มความดึงดูดแห่งจิตต์ต่อจิตต์ขึ้นด้วย

◎ ◎ ◎

อนึ่ง สำหรับมนุษย์นั้น ความรักระหว่างจิตต์ต่อจิตต์ของสามีภริยาอาจมีอยู่ได้ในเมื่อความรักในทางกายเหือดแห้งไปแล้ว ความรัก ๒ อย่างนี้ แม้ว่ามักจะรวม ๆ กันไปก็ยังแยกกันได้

◎ ◎ ◎

ในเรื่องอุปนิสสัย อันเกี่ยวด้วยความรักของหญิง ได้สังเกตกันมาว่า ดวงตาดำขลับตามธรรมดาเป็นเครื่องหมายแห่งความรุนแรงในเชิงรัก แต่ทะว่าชายไม่ทำให้หล่อนรักไปเสียทุกคน ดวงตาสีน้ำเงิน แสดงอุปนิสสัยเอียงเข้าหาความรัก ยินดีรับรองรสรักอยู่เสมอ แต่ความรักของหล่อนมักไม่ค่อยขึ้น

ถึงขีดสูงสุด ส่วนหญิงสาวบางคนที่ไม่หลบ ให้เขาชมความงามแห่งดวงพักตร์ ครั้นหนุ่ม สายตาของชาย และแสดงท่าทางองอาจนั้น น้อยเห็นหน้าอันงามของหญิง ความรัก ขออย่าเข้าใจว่าหล่อนต้องการความรัก เพราะ ก็เริ่มกลัดกลุ้มขึ้นในทรวง หน้าของเขาเอง ว่าหญิงสาวผู้รักง่าย ย่อมรู้สึกอำนาจความ ร้อนผ่าวไปด้วยความกะสัน หญิงสังเกตเห็น รักของตน เลยเป็นคนชั้อาย โดยกลัวชาย ว่าความสวยของนางมีอำนาจเหนือหนุ่มน้อย ดัง จะทำให้ความรักในใจของหล่อนคุโพลงขึ้น นี้ ก็เลยเปลื้องเสื้อผ้าออกเสีย เปิดเผยให้

◎ ◎ ◎

รูปสมบัติ กับ ทรัพยสมบัติ อย่างไหน จะทำให้หญิงได้ รับ ความ สุขโดย แน่นอน กว่า กัน ?

ใน ๒ อย่างที่กล่าวแล้ว รูปสมบัติ—ความ สวย เป็นสมบัติอันมีค่ามากกว่า เพราะว่าโดย อาศัยรูปสมบัติ หญิงอาจบรรลุถึงความมี ทรัพย์ได้ แต่ที่จะเอาทรัพยสมบัติไปซื้อรูป สมบัตินั้นหาได้ ไม่

ความสวย จะเป็นสิ่งให้ความปลื้มเปรมอย่าง ยิ่งแก่สตรี คือทำให้บุรุษบูชาหล่อนด้วย ความรัก

◎ ◎ ◎

หญิง สาว สาระเลว คน ๑ นั่ง อยู่ ริม ทาง หนุ่มน้อยหน้าตาแสดงภูมิสูงคน ๑ ขี่ม้าเข้ามา ใกล้ หญิงนั้นจึงเลิกผ้าคลุมหน้าออกเพื่อ

ชายหนุ่มเห็นความงามอันเร้นลับแห่งกายหล่อน ณขัดนั้น แวว แห่งความปฏิพัทธ์ก็ปลาศไปจาก ดวงตาของชายหนุ่ม สีหน้าของเขาเปลี่ยน เย็นสลด เขาเบือนหน้าแล้วผ่านพ้นไปโดย ไม่พูดจากับหญิงนั้นเลย นางจึงร้องว่า “พ่อ หนุ่มรูปงาม ทำไมจึงหนีฉันเสียเล่า ? ฉันเผย สิ่งซึ่งใจเธอ ปรารถนา แล้วไม่ใช่ ดอกหรือ ?” ชายหนุ่มตอบว่า “ใจของเราโลด ขึ้นด้วย ความกระหาย แต่เจ้าระงับเพลิงแห่งความ กระหายนั้นเสียแล้ว ด้วยการแสดงให้เราเห็น ความมืดของเหวอันหากันมิได้”

ตามความรู้สึกของผู้ มีภูมิสูง ราคะ ย่อม มีผิว คือความสุภาพ ผู้ใดทำลายผิวนี้ ก็เท่า กับทำลายราคะคือเสียด้วยเหมือนกัน

◎ ◎ ◎

สำหรับผู้รัก ไม่มีความงามอันใดนอก

จากความงามของผู้ที่ตนรัก และความงาม
อันนี้มิใช่เป็น เพียงยอด แห่ง ความงาม ทั้งมวล
ยังกลับเป็นสิ่งซึ่งลบล้าง และ ทำลายความ งาม
อันเลิศล้นด้วย

◎ ◎ ◎

ได้กล่าวถึงความรักแล้ว ก่อนจะจบขอ
แถมท้ายว่า การครองตัวเป็นโสด ไม่ยินดีในเพศ
ที่ตรงกันข้าม เป็นสิ่งประเสริฐสำหรับผู้ประสงค์
จะ ดำเนิร ชีวิตไปใน ทาง สุขสงบ อัน ยอดเยี่ยม
เพราะการครองตัวดังกล่าวแล้ว จะเป็นเครื่องค้ำ
จุนอันมั่นคง เมื่อได้ ข่มขี่ กามตัณหาเสียได้
แล้ว การไม่ข้องแวะกับเพศที่ตรงกันข้าม
ก็กลายเป็นของธรรมดา และการมีครอบ
ครัวกลับเป็นฐานะอันน่าแสยง

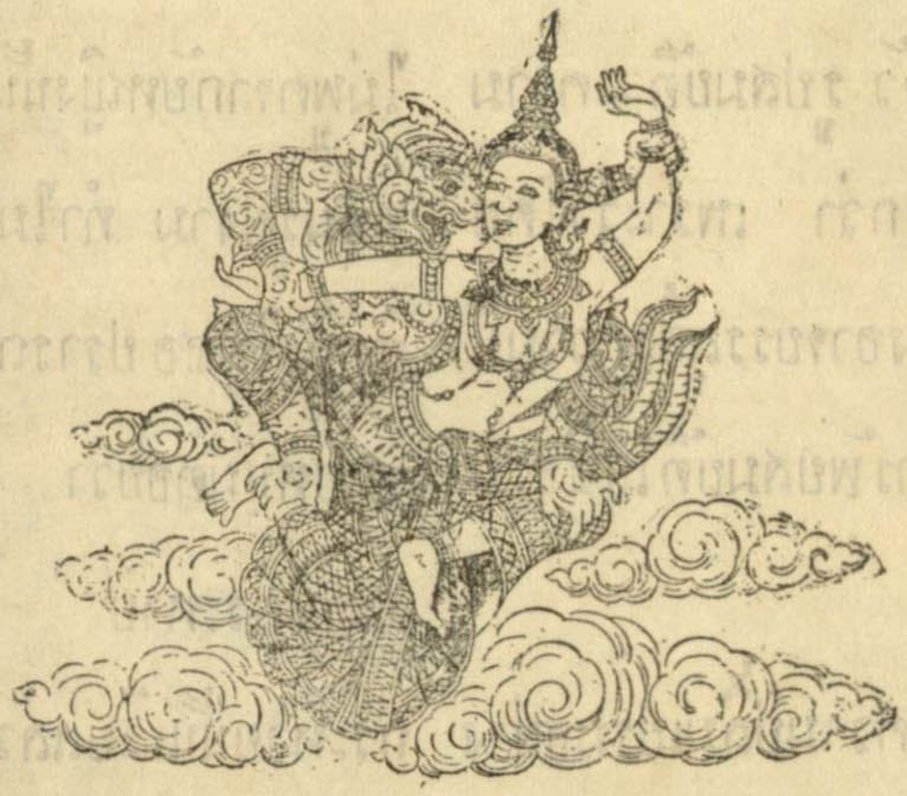

◎ แม้คนซื่อ ถือธรรม คำที่กล่าว ใช่รางหยาว ปาวไป ตามใจตรึก
ควรพูดเงียบ พูดดัง ยั้งสำนึก ดูที่นึก หนักเบา เหมาะเค้าเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

คำพูดชำ ๆ

ของ

ช. อ๊อด เมนะชัย

เรื่องนี้เป็นเรื่องจริง และเชื่อว่าผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับสาธารณะชนทั่วไปโดยมากมักจะได้ยินคำพูดชำ ๆ แปลก ๆ อยู่เสมอ เป็นคำพูดสั้น ๆ แต่เป็นคำพูดที่ชำพอจะเล่าสู่กันฟังเล่นได้ ดังข้าพเจ้าได้รวบรวมมาเล่าสู่กันฟังเล่นขัน ๆ บางเรื่อง ซึ่งเป็นคำพูดที่ข้าพเจ้าได้ยินเองบ้าง เพื่อนฝูงเล่าให้ฟังบ้าง

ดังเช่น วันหนึ่งข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมเพื่อนซึ่งเป็นแพทย์ประจำอยู่ในห้องตรวจโรคโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสถานที่ชนไปมาเกือบทุกชั้นทุกภาษา ในเวลาที่ข้าพเจ้ากับเพื่อนกำลังคุยกันอยู่ ยังเอิญมีคนเจ็บมาหา และเชื่อว่าคงเป็นชาวบ้านนอกอย่างแน่นอน จะสังเกตได้จากเครื่องแต่งกายและคำพูดของผู้นั้น ซึ่งต้องการตรวจร่างกายว่าจะเป็นโรคอะไร หรือเปล่า แกได้พูดว่าไหน ๆ ก็ได้เข้ามากรุงเทพ ฯ แล้ว จะปล่อยให้เสียเวลาทำไมเล่า เลยฉวยโอกาสให้แพทย์ตรวจสอบร่างกายเสียทีเดียว ว่าจะมีโรคอะไรซ่อนอยู่ในร่างกาย ถ้าแม้พบโรคชนิดใด ๆ จะได้จัดการรักษาหรือป้องกันเสียแต่ต้น ๆ มือ นี่เป็นความคิดอันดีและฉลาดพอใช้ แต่ก่อนจะลงมือทำการตรวจ ในวิธีของแพทย์ ต้องถามชื่อเสียงเพื่อลงทะเบียนเสียก่อน เพื่อนข้าพเจ้าก็เริ่มถามว่า "ลุงชื่อไร?" "ผมชื่อ แดง คลัย" เป็นคำตอบของลุงชาวบ้านนอกนั้น และเพื่อนข้าพเจ้าก็จดลงได้รับคำบอกมาแล้ว "นามสกุล ลุง ว่าอย่างไร?" เป็นคำถามครั้งที่สองของเพื่อนข้าพเจ้า "เปล่าคลัย ผมไม่ได้เอานามสกุลมาด้วย ฝากกำนันไว้ เกรงว่าจะหายเสีย" เป็นคำตอบของลุงชาวบ้านนอก ส่วนข้าพเจ้าเองก็นั่งชำในคำตอบของลุง ซึ่งแกจะหมายความอย่างไร หนอที่กล้วนามสกุลของแกหาย

พอลุงคนเจ็บของเพื่อนของข้าพเจ้ากลับแล้ว เพื่อนข้าพเจ้าเลยเล่าต่อไปว่า การทำงานกับคนส่วนมากเป็นได้ฟังคำพูดแปลก ๆ เสมอ

เช่นไม่ช้าวันมานี่เอง มีอยู่เรื่องหนึ่ง มียายเฒ่า ผู้หนึ่งนำเด็กชายมาตรวจโรค เป็นธรรมเนียม อยู่เองที่ต้องถามชื่อและอายุเพื่อลงทะเบียนตาม ระเบียบ "ยาย เด็กชายคนนี้ชื่อไร?" เพื่อน ข้าพเจ้าถาม "ชื่อ จั้น จ๊ะนาย" ยายแก่ตอบ "อายุเท่าไรจ๊ะยาย?" เพื่อนข้าพเจ้าได้ถาม ต่อไปอีก "อ้อ! เข้าจั้น เกิดเมื่อน้ำท่วมมาก พร้อมกับลูกกำนัน ดำ" เพื่อนของข้าพเจ้าเข้าใจ อันหมดท่า เลยไม่ต้องทราบว่าเด็กนั้นอายุเท่าไร การจดทะเบียนก็ต้องเดาเอาเท่านั้น

วันหนึ่ง ข้าพเจ้าไปเยี่ยมเพื่อน ที่ ออก จาก โรงเรียนตำรวจใหม่ ๆ รับราชการเป็นนาย ตำรวจประจำอยู่ สถานีหนึ่งใน จังหวัด พระนคร ได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังเรื่องหนึ่ง ซึ่งข้าพอจะเล่าสู่ กันฟังเล่นได้ ในคำพูดนั้น คือหญิงชาวบ้านนอก ผู้หนึ่งมา แจ้งความเรื่อง โดนตัด สร้อยคอ ทอง คำ "แม่คนนี้ชื่อไร?" เพื่อนข้าพเจ้าถาม ฉะเพาะหญิงคนที่โดนตัดสร้อยคอ "ฉันชื่อ แจ่ม ค่ะ" "อ้า มีเรื่อนแล้วหรือยัง?" เพื่อน ข้าพเจ้าได้ถามอีก "อ้อ! มีอยู่หลังหนึ่งแล้ว มุงจาก กำลังจะปลูกอีกหลังหนึ่งคราวนี้ จะมุงกระเบื้องฝรั่ง" เมื่อมาได้ รับคำตอบ ใหม่ให้ โตหน่อย" เมื่อได้รับคำตอบเช่นนี้ เล่นเอาเพื่อนข้าพเจ้างง คงมีคอยู่นั่นเอง เลย ต้องถามกันอย่างตรง ๆ ว่า "ฉันอยากทราบ ว่ามีผัวแล้วหรือยัง?" "อ้อ! อย่างนั้นหรือ ยังจ๊ะ ยังไม่มีเลย"

ยังอีกเรื่องหนึ่งก็ไม่เลวนัก คือ เพื่อนของ ข้าพเจ้าเป็นผู้บังคับกอง ทหารราย ที่ ๓ เมื่อ ครั้งยังอยู่ท่าพระจันทร์ ได้มารับประทาน อาหารเย็นยังบ้านข้าพเจ้า เมื่อได้คุยถึงเรื่อง ต่าง ๆ มาอย่างมากมายหลายสิบเรื่อง ผล ที่สุดก็มาเล่าถึงคำพูดขัน ๆ สู่กันฟัง และ เพื่อนของข้าพเจ้าก็มีอยู่เรื่องหนึ่งขำมาก

พลทหาร ซึ่งอยู่ใน กองร้อย เป็น ชาว ต่าง จังหวัด ถูกเกณฑ์เป็นทหารมา ประจำ กองใน กรุงเทพฯ รู้หนังสือไทยเพียงเขียนได้อ่านออก ได้เขียนจดหมายถึงบิดา อยู่ต่างจังหวัด เขียน หน้าซองดังนี้ 'พลทหารเถิ่งจดหมายถึงพ่อแม่' แล้วยัดดวงตราไปรษณีย์ไป ใส่ตู้ที่หน้า กรม

ทหาร เป็น ๓ ครั้งจดหมายได้กลับคืนมายัง ไม่กี่วันมานี่เอง ข้าพเจ้าได้มา ราชการชั่ว
ตัวเองเสมอ เขารู้สึกกลุ้มและแปลกใจเป็น คราวที่จังหวัดจันทบุรี และเมื่อมีเวลาว่าง
อย่างยิ่ง ว่าทำไมเล่า ทิ้งจดหมายไปหาพ่อแม่ ได้ ไปเที่ยวยังตำบล เขาวัว เป็นตำบลหนึ่ง
เป็น ๓ ครั้งแล้วจึงไม่ถึง คงกลับมาหาตัวเอง ที่มีไร่พริกไทยมาก ได้ พักคุยอยู่ที่บ้านท่าน
อยู่เสมอเช่นนี้ มาครั้งที่ ๔ เป็นครั้งสุดท้าย ผู้ใหญ่บ้าน ๆ หนึ่ง มีชายหลายคนคุยอยู่ด้วย
เกรงว่าจดหมายฉะบับนี้จะกลับมาหาตนอีก จึง ได้ถามข้าพเจ้าต่าง ๆ ในการไปสงครามเมือง
ไปหาผู้บังคับกองว่าควรทำอย่างไร ได้เล่าเหตุ นอก การเล่าเรียนในยุโรปและการเป็นไปของ
การณ์ที่ได้ทำมาแล้ว ๓ ครั้ง จดหมายก็กลับ บ้านเมือง ๆ นอก ระหว่างคุยมีหญิงกลางคน
มาหาตัวเองเสมอทุกครั้ง เพื่อนข้าพเจ้าต้อง ผู้หนึ่งมานั่งฟังด้วยเป็นคนสุดท้าย เมื่อนั่งอยู่
ชี้แจงจนเป็นที่เข้าใจในการส่งจดหมายแล้ว จึง ครู่หนึ่งจึงเอ่ยถามว่า “นายจ๋านายยุโหรปน่ะ
นำจดหมายไปใส่ตู้ ฉะบับนี้จึงหายไปไม่กลับ มีฝรั่งบ้างไหม?” ข้าพเจ้าหัวเราะและตอบว่า
มาอีก เชื่อว่าคงเป็นผลดังประสงค์แล้วกะมัง! “จะมีบ้าง”

◎ โอ้โอ่คน ทนลำบาก เพราะอยากสุข กลับตรำทุกข์ ทนลำบาก และมากกว่า
สุขสันต์เสาะ เพราะธรรม ล้ำโภคา น้อยนักหนา คนนึก รู้สึกเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

นักปาฐกเรืองนาม

ของ

ไฉน บุญยก

ประวัติการณ์ของผู้เรืองนามต่าง ๆ นั้น ได้มีผู้นำออกสู่กันฟังอยู่แล้วโดยทั่ว ๆ ไป ดังเช่นปรากฏอยู่ในหนังสือ 'ช่วยกาชาด' โดย น. ส. อาภรณ์ คชเสนี และ น. ส. ผะอบ วิโรจน์เพ็ชร์ แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย นั้นเป็นต้น เรืองเช่นที่กล่าวนี้ แม้จะจัดเป็นเรืองที่สั้น ๆ อยู่สักหน่อยก็ยังทำความพอใจให้แก่วิญญูชนผู้สนใจเป็นส่วนมาก ซึ่งทั้งนี้ท่านย่อมตระหนักใจได้อยู่แล้วว่าเรืองของหนังสือ 'ช่วยกาชาด' ย่อมพิศูจน์ตัวเองอย่างง่าย ๆ ได้ดีอยู่

เรืองต่าง ๆ ที่กล่าวถึงนี้ อันมีอยู่แล้วโดยดกดื่นในตลาดหนังสือไทยเป็นจำนวนไม่น้อย มักเป็นเรืองที่กล่าวถึงแต่ผู้ซึ่งสามารถในเชิงพลกำลัง และความสามารถในเชิงยุทธนาการ แต่ท่านก็ย่อมทราบอยู่แล้วอีกว่ามิใช่แต่บุคคลเหล่านั้นอย่างเดียวเท่านั้น ที่จะเป็นผู้เรืองนามได้ ความจริงย่อมมีอยู่ว่านักปาฐก (*Orator.*) ทั้งหลาย ก็สามารถที่จะรับใช้สนองคุณบ้านเกิดเมืองนอนแห่งตนได้โดยคำพูด เช่นเดียวกับชายฉกรรจ์ทั้งหลายผู้ถืออาวุธเข้าฟาดฟันสัตรูอย่างอาจเหงื่อต่างน้ำมิได้คิดชีวิตในเวลาสงครามนั้นเหมือนกัน นักปาฐกที่กล่าวถึงนี้ก็มีหลายคนด้วยกันตามประเทศต่าง ๆ แต่ผู้ที่สำคัญ ๆ ซึ่งท่านควรทราบก็คือ ดีมอสเถนีส (*Demosthenes.*) ผู้เป็นประมุขของปาฐกแห่งประเทศกรีก, ซิเซโร (*Cicero.*) ผู้เป็นนักปาฐกของกรุงโรม และสำหรับในประเทศอังกฤษนั้นเล่าก็มีอยู่หลายคน เช่น ท่านเอิลแห่งคาแธม (*Earl of Chatham.*) และท่านแกลดสะโตน (*Mr. Gladstone.*) นั้นเป็นต้น

ข้าพเจ้าจะขอเริ่มกล่าวถึงประวัติของท่านผู้เรืองนามเหล่านี้ แต่ทีละท่าน ๆ ตามแต่โอกาส

๑. ดีมอสเถนีส (*Demosthenes.*)

ท่านดีมอสเถนีส เป็นผู้กำพร้ามารดามาตั้งแต่เล็ก ๆ มีหน้าซ้ำพอเริ่มจะเติบใหญ่ขึ้น

มีอายุได้สัก ๗ ขวบ บิดาซึ่งเป็นช่างทำดาพอยู่ในกรุงเอเถนส์ ก็มาด่วนลาไปสู่ปรโลกเสียอีกคนหนึ่ง ทิ้งดิมอสเถนิสผู้เยาว์วัยไว้ให้เผชิญต่อความลำบากยากแค้นของโลกแต่ผู้เดียว

ที่ว่านายช่างทำดาพผู้บิดาซึ่งเป็นผู้พอมีอันจะกินอยู่บ้างก็จริงอยู่ เพราะเวลาก่อนจะถึงมรณะกรรมนั้น ก็ได้มอบดิมอสเถนิสน้อยไว้ให้อยู่ในความอารักขาของสหายแห่งตน พร้อมทั้งมอบเงินมฤดกอันเป็นจำนวนหลายพันพาเลนซ์ไว้ให้เป็นค่าซื้อวิชชาความรู้แก่บุตรน้อยต่อไปในวันข้างหน้า

แต่ผู้แทนโดยชอบธรรมนั้นเป็นคนทุจริต คิดยักยอกถ่ายเททรัพย์มฤดกนั้นมาเป็นประโยชน์ส่วนตัวเสีย และไม่เหลียวแลถึงดิมอสเถนิสนั้นเลย มิได้นำพาต่อการที่จะจ้างครูมาสอนวิชชาให้ทางบ้าน แล้วมิหนำยังซ้ำไม่ส่งให้ไปศึกษาวิชชายังสำนักอาจารย์ต่าง ๆ อีกด้วย

เพราะเหตุนี้แม้จะย่างอายุเข้าเขตต์ผู้ใหญ่แล้วก็ตาม ดิมอสเถนิสจึงยังหามีความรอบรู้ในสรรพวิชชาการที่พอจะจัดว่าทัดเทียมกับเพื่อนฝูงทั้งหลายได้ไม่

แต่เขามีนิสัยอยากเป็นนักปาฐกมาตั้งแต่เล็ก ๆ โดยที่ปอดของเขาไม่แข็งแรงเหมือนของผู้อื่น จึงทำให้เขาพูดได้เบามาก ยิ่งกว่านั้นเขายังต้องผจญต่อความลำบากในการพูดเป็นอย่างอีก กว่าจะได้หลุดปากออกมาเสียสักคำหนึ่งก็ต้องย้ำสระ อะ — อา เสียราวกับคนใบ้ นอกจากนี้เขาก็ยังพูดสำเนียง “ร” ไม่ได้ชัด เช่นเดียวกับชาวอังกฤษบางคนในทุกวันนี้พูดคำว่า “เรดดิ” (*ready.*) เป็น “เวดดิ” (*weddy.*) ไป หรือพูดคำว่า “แบลกเบอริซ์” (*blackberries.*) เป็น “แบลกบิวิซ์” (*blackbewies.*) ไปเสียฉิบ

แม้กะนั้นเขาก็ยังมุ่งหน้าตั้งใจจะพยายามหัดสำเนียงของเขาให้ดีขึ้นให้จงได้ ภายในห้องใต้ดิน หรือถ้าอันอดอัดใต้พื้นดินลงไป เขาได้จัดห้องไว้ห้องหนึ่งเป็นพิเศษณห้องนี้ เขาพยายามหัดตนเองให้อ่านหนังสือดัง ๆ และหัดพูดดัง ๆ โดยสมมุติเอาเองว่าเขากำลังแสดงปาฐกถาต่อหน้าหมู่มหาชน

ในบางคราวเขาเคยอาศัยกินอยู่หลับนอนอยู่ในห้องประหลาดนี้ตั้งสองสามเดือน และบางคราวก็เคยโกนผมตนเองเสียครึ่งศีรษะเพื่อจะทำให้ตนเองรู้สึกละอายใจมิกล้าที่จะออกไปเที่ยวเตร่นอกห้องผีกหัดนั้นได้ ด้วยเหตุนี้เขาจึงรู้สึกเหมือนถูกตนเองบังคับให้เผ้า

มุ่งหน้าอยู่แต่การศึกษาถ่ายเดียว

ในบางคราว เขาเคยเผ้ามองดูรูปร่างตนเองในกะจกเงา เพื่อจะให้รู้ตัวไว้ว่าท่วงทีกิริยาของตนในขณะที่กำลังแสดงปาฐกถาอยู่นั้นจะสง่าผ่าเผยหรือไม่ เพราะความจริง นักปาฐกถาบางคนในขณะที่กำลังแสดงปาฐกถาอยู่นั้นมักเผลอตัว และแสดงกิริยาลุกลนอยู่ไม่สุข มิแกว่งเท้าข้าง กลอกตาไปมาข้าง หรือบางทีก็แกว่งแขนข้าง อยู่เสมอ

และในบางคราว เขามักจะเอาก้อนกรวดเล็ก ๆ เข้าอมไว้ในปาก แล้วจึงเริ่มพูด ซึ่งอันที่จริงก็เป็นของยากไม่น้อยที่จะพูดให้ชัดได้

ถ้าไม่เชื่อ ท่านจะลองดูบ้างก็ได้ วิธีลองไม่ยากนัก คือลองใช้เมล็ดพริกไทยก็ได้ อมไว้ให้กบปาก แล้วจงพูดประโยคนี้ดูทีหรือ "แม่จ๋า ขอกะละแมหนูอีกหน่อยได้ไหม?" ดังนี้เชื่อว่า ผู้ได้ยินคงจะนึกขันในสำเนียงที่ท่านพูดไม่น้อยทีเดียว อย่างไรก็ดีท่านก็คงเคยพบคนที่พูดไม่ชัดบ่อย ๆ ราวกับว่าเขาอมเมล็ดพริกไทยไว้ในปากเป็นอันมาก

ด้วยวิธีฝึกหัดอย่างนี้ ทำให้ดีมอสเถนีสรู้สึกลำบากในการที่จะพูดเป็นอันมาก และพอต่อมาเมื่อเอาก้อนกรวดออกเสียหมดแล้ว ก็ทำให้เขานึกพูมใจในตัวเองอยู่อักโข ที่รู้สึกว่า เขาพูดได้อย่างฉะฉานชัดถ้อยชัดคำและยังพูดได้โดยเร็วอีกด้วย

อนึ่งพอต่อมาอีกสักหน่อย เขามักจะเดินเตร่ไปตามแถบฝั่งทะเลแห่งกรุงเอเถนส์ ในขณะที่ทะเลกำลังเย็นย้ำขัด และในท่ามกลางเสียงซู่ซ่าแห่งคลื่น ซึ่งซัดมากระแทกกับชะง่อนหินอันชันตามชายฝั่ง ทำให้เกิดเสียงดังกึกก้องกัมปนาทนั้น เขาก็เริ่มยืนตะโกนพูดให้เสียงดังจนกลบเสียงซู่ซ่าเหล่านั้น ด้วยอาการสมมติว่า เขากำลังยืนพูดอยู่ในท่ามกลางหมู่ประชาชนอันส่งเสียงจ้อกแจ้กจอแจเมื่อยามเกิดจลาจลกลางเมือง วิธีฝึกหัดอันน่าขันของเขายังมีอีกวิธีหนึ่ง คือว่า เขาพยายามหัดกล่าวสุนทรพจน์ในขณะที่วิ่งขึ้นไปตามเนินเขา ดังนี้ ถ้าท่านได้อยู่ในสมัยนั้น ท่านคงจะได้เห็นดีมอสเถนีสวิ่งขึ้นไปตามเนินเขา ในขณะที่ตะโกนร้องกล่าวด้วยเสียงอันดังว่า "นี่แน่ะ พวกเราชาวเอเถนส์ทั้งหลาย มันเป็นหน้าที่ของพวกเราโดยตรงทีเดียวนะ ที่จะต้องทำการป้องกันบรรดาวิหารของพระเจ้าไว้เสมอด้วยชีวิต และท่านจะต้องขายหน้าอย่างไม่รู้จะเอาอะไรมาเปรียบทีเดียว — ถ้าท่านไม่ทำดังนั้น" เมื่อกล่าวแล้วท่านก็จะได้เห็นเขานั่งลงหอบอย่าง

โครงรวนอยู่บนชะเง้อมหินด้วยความเหน็ดเหนื่อย !

พอถึงคราวที่จะต้องแสดงสุนทรพจน์ต่อหน้าประชุมชน เขามักจะเตรียมการเสียก่อนแต่ในเวลากลางคืน และภายใต้แสงตะเกียงน้ำมันอันหรุบหรู่ เขามักจะเขียนข้อความที่จะต้องพูดนั้นไว้ก่อน แล้วก็ลองซ้อมทบทวนอยู่ไปมา จนถึงกับมีชายผู้หนึ่งซึ่งริษยาเขา กล่าวออกมาว่า

"นี่แน่ ดีมอสเถนนิส ได้ฟังเจ้าพูดละก็ข้าให้เหมันกลิ่นตะเกียงไม่หายเลย—ผ่าวะ !"

ในสมัยดีมอสเถนนิสนี้เป็นสมัยซึ่งมหาภัยกำลังปกคลุมดินแดนกรีกทั่วไป มหาภัยที่กล่าวนี้ก็คือเนื่องจากทางทิศเหนือนั้น มีราชอาณาจักร์แห่งมาซิโดเนีย (*Macedonia*) ซึ่งทรงไว้ซึ่งมหาแสนยานุภาพ และทั้งพระเจ้าพีลลิปอันเป็นชนกแห่งพระเจ้าอะเล็กซานเดอร์มหาราช ก็ทรงสามารถในเชิงยุทธนาการจนเป็นที่เลื่องชื่อลือชากันนักว่าทหารแห่งกองทัพของพระเจ้าพีลลิปนั้น ล้วนแต่เป็นผู้กล้าหาญเข้มแข็ง สามารถในการสงครามทั้งสิ้น กองทัพอันเรืองนามนี้นิยมใช้ยุทธวิธีแบบฟาลังซ์ (*Phalanx*)

อันพระเจ้าพีลลิปนั้นย่อมมีพระประสงค์อยู่โดยแท้แล้วว่า จะทำการปราบปรามบรรดาราชอาณาจักร์ต่าง ๆ ของประเทศกรีกในบัจจุบันสมัยให้อยู่ในเงื้อมพระหัตถ์ให้จงได้ ราชอาณาจักร์ที่กล่าวนี้ก็คือ สปาตา เอเถนส์ และอื่น ๆ ด้วย และชาวกรีก—เมื่อ—สมัยดีมอสเถนนิส—นั้นก็ให้รู้สึกครั่นคร้ามขามกลัวมิหาญที่จะเข้าต่อสู้เพื่อป้องกันอิสสรภาพแห่งชาติอันเป็นบิตุภูมิเหมือนดังบูรพชนของตนได้ ต่างคนก็ต่างคอยแต่จะเกี่ยงกันออกเงินจ้างให้คนอื่นออกรบทำการต่อสู้เพื่ออิสสรภาพแทนตน และยิ่งกว่านั้น บรรดาผู้ซึ่งออกรบสละเลือดเนื้อเพื่อแลกกับค่าจ้าง หรืออีกนัยหนึ่งว่าเป็นผู้ซึ่งยอมให้ผู้อื่นซื้อชีวิตของตนได้ด้วยเงินนั้น ก็ย่อมไม่ตั้งใจจะรบให้กล้าหาญชาญชัยดุจดังบุคคลซึ่ง — โดยความเจ็บใจ — โดยความรักเกียรติยศและบ้านเกิดเมืองนอน — กุมอาวุธกระชับมั่น และบุกบั่นทำสงครามโดยแท้

ด้วยประการฉะนี้ กองทัพอันประกอบไปด้วยมหาแสนยานุภาพแห่งพระเจ้าพีลลิปจึงสามารถที่เอาเมืองต่าง ๆ อันเป็นหัวเมืองชายแดนแห่งประเทศกรีก และค่อย ๆ เคลื่อนพลเข้าสู่กรุงเอเถนส์ใกล้อยู่แล้วทุกขณะ ดีมอสเถนนิสพยายามอย่างยิ่งที่จะปลุกเร้าใจให้ชาวกรีกตื่นขึ้นจากภวังค์ ในตอนหนึ่งแห่งสุนทรพจน์ของเขานั้น เขาได้กล่าวว่า

"อันโชคลาภของพระเจ้าฟีลลิปนั้นจะมีมากมายอย่างไร ท่านทั้งหลายก็ย่อมทราบดีอยู่ แต่แม้กะนั้นโชคลาภของชาวเอเถนส์ก็ย่อมจะมีมากยิ่งขึ้นกว่านั้นเสียอีก และเทพยเจ้าทั้งปวงก็ย่อมจะคุ้มครองป้องกันท่าน ถ้าเพียงท่าน — พี่น้องชาวเอเถนส์ทั้งหลาย — จะทำหน้าที่ของท่าน แม้ถึงอย่างนั้น ดูสิ! ท่านก็ยังมีแก่ใจมานั่งนิ่ง ๆ ไม่กระทำการสิ่งไรเลย คนเกียจคร้านนั้นจะคอยหวังให้สหายแห่งตนช่วยทำธุระให้ตนถ่ายเดียวย่อมไม่ได้ และจะคอยให้พระเจ้าช่วยทำธุระให้ตนก็ไม่ได้เช่นกัน ข้าพเจ้าไม่แปลกใจเลยว่าเพราะเหตุใดพวกพระเจ้าฟีลลิปจึงแข็งแรง มีกำลังวังชามากกว่าพวกเรา เพราะเขาย่อมได้เข้าอยู่ในสนามรบเป็นเนืองนิตย์ ทำการงานอยู่เสมอ พยายามทำการงานต่าง ๆ เพื่อตัวของตัวเอง ไม่ยอมละทิ้งโอกาสแม้สักครั้งหนึ่ง ในขณะที่พวกเราทั้งหลายคุยกันเสียบ้าง โต้เถียงทะเลาะกันเองเสียบ้าง และออกเสียงลงคะแนน (*vote.*) กันเสียบ้าง โดยมิได้ทำหน้าที่เยี่ยงชายชาติทหารแม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง"

ในตอนโพล้เพล้วันหนึ่ง ขณะที่คณะท่านผู้ว่าราชการจังหวัดของเอเถนส์กำลังประชุมรับประทานอาหารกันอยู่ ก็มีม้าใช้ผู้หนึ่งซึ่งประจำการอยู่ทางภาคเหนือวิ่งผลันตรงเข้ามารายงานอย่างตื่นเต้นว่า บัดนี้พระเจ้าฟีลลิปได้ตีเมืองด่านอันเป็นต้นทางมาสู่เมืองโอลินธัส แตกกระจัดกระจายย่อยยับไปแล้ว ข่าวนี้ยังความตระหนกตกใจให้แก่บรรดาราษฎรชาวเมืองเป็นพ้นพ้นทวี ด้วยว่าเมืองโอลินธัสนี้เป็นเมืองมั่นคงแข็งแรง และบรรดาชาวเมืองโอลินธัสก็ล้วนแต่เป็นผู้ซึ่งนิยมชมชื่นเข้าข้างฝ่ายพระเจ้าฟีลลิปทั้งสิ้น ถ้าปล่อยให้เมืองโอลินธัสตกเสียไปแก่พระเจ้าฟีลลิปจริง ๆ แล้ว แผนการโจมตีเมืองเอเถนส์ก็จะเป็นไปโดยราบรื่นยิ่งขึ้น ชาวเมืองเอเถนส์ต่างจึงนัดประชุมกันณที่ตำบลตลาดอันเป็นสถานชุมนุมชนในตอนรุ่งอรุณของเช้าวันรุ่งขึ้นนั้นเอง ผู้มีอาวุโสกว่าเพื่อนลุกขึ้นยืนร้องประกาศก้องว่า

"ใครต้องการจะพูดอะไรบ้าง?"

เงียบ! ไม่มีเสียงอะไรจากฝูงชนอันมากมายนั้นเลย

"ใคร — มีอะไรจะพูดบ้าง?"

เงียบอีก

ในที่สุดดีมอสเถนีสจึงลุกยืนขึ้น และแสดงความเห็นออกมาว่า ควรที่จะส่งผู้แทนไปยังเมืองโอลินธัส เพื่อแนะนำให้ชาวเมืองนั้น

ช่วยเหลือร่วมมือเป็น สัมพันธมิตร์ กับ เอเถนส์ เพื่อต้านทานต่อมหาแสนยานุภาพแห่งพระเจ้าพีลลิป ดังนี้จึงได้มีการส่งผู้แทนไปหลายคน และดีมอสเถนีส ก็เป็นผู้แทนรวมอยู่ในจำพวกนั้นด้วยผู้หนึ่ง

พอไปถึงเข้าสิ ต่างก็รู้สึกพิง พิศวง—พระเจ้า พีลลิป ก็ส่งผู้แทนมาเกลี้ยกล่อมชาว เมืองอิยิส ด้วยเหมือนกัน—ทำให้เกิดเป็นปัญหา น่าคิด ว่า ชาว อิยิส จะ เข้า เป็น สัมพันธมิตร์ กับใครแน่?

เพื่อความยุตติธรรม ชาวเมือง อิยิส จึง ได้จัดให้มีการโต้เถียงกันเป็น สักระวาทิ และปรวาทิ ระหว่างพระเจ้า พีลลิป ฝ่ายหนึ่ง กับเมืองเอเถนส์ อีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้แทนของ พระเจ้า พีลลิป เป็นฝ่ายพูดก่อน เขากล่าว ถึง มหา แสนยานุภาพ แห่ง กองทัพของพวกเขา และว่าถ้าชาวเมือง อิยิส จะรับช่วยเหลือจริง ๆ แล้ว พระเจ้า พีลลิป จะรู้สึก บุญคุณมากมายปานใด ซึ่งถ้อยคำเหล่านี้ มีผล ทำให้ ชาว เมือง อิยิส โห่ ร้องให้เกียรติยศ อยู่กึกก้องด้วยความพอใจ

แต่ครั้นแล้ว ดีมอสเถนีส จึงลุกขึ้นพูดบ้าง และขอร้องให้ชาว อิยิส สำนึกตนว่า ต่างก็เป็นพวกกรีกด้วยกัน เช่นเดียว กับ ชาติ อะธิเนียนส์ และต่างก็ใช้ ภาษากรีกอันสุภาพเช่นกัน และยิ่งกว่านั้นต่างก็ยังนับถือ พระเจ้าองค์เดียวกันอีกด้วย ถ้อยคำเหล่านี้สามารถดลใจให้ชาว อิยิส รู้สึกตัวขึ้นได้ และเขาได้กลับใจประกาศตัวเป็นสัมพันธมิตร์กับชาว อะธิเนียนส์ทันที

ในที่สุด! มหาภัยแห่งการสงครามก็ได้ปกคลุมมาถึง และผลคือความมิชัยก็ตกไปเป็นของพระเจ้า พีลลิป เพิ่มพูนเกียรติยศให้แก่เหล่า ฟาลังซ์ของพระองค์ แต่กว่าจะได้ชัยชะนะ ก็ปรากฏทรากศพชาว อะธิเนียนส์นอนตายอยู่อย่างน่าอนาถนับ ด้วยจำนวนพัน ๆ และถูกจับเป็นชะเลยได้ประมาณสองพันคนเศษ ซึ่งความพินาศฉิบหายอันนี้ก็ตกทอดไปแก่ชาวเมือง อิยิส โดยจำนวนไล่เลี่ยกัน

ตัว ดีมอสเถนีส เองก็ อยู่ใน สมรภูมิ ด้วยเหมือนกัน แต่ทว่าจำเป็นต้องล่าถอยทัพเข้าเมืองด้วยความวิปปโยค โศกเศร้าเป็นอย่างยิ่ง พอข่าวพ่ายแพ้การสงครามนี้รั่วรู้มาถึงกรุงเอเถนส์ ราษฎรชาวเมืองต่างก็รู้สึกอกสั่นขวัญหายไปตาม ๆ กันหมด บรรดาคนชะรา หญิงชาย ลูกเด็ก เล็กแดง ต่างเดิรพล่านไปมาตามถนนหนทาง พูดจาปรับทุกข์ซึ่งกันและกันอยู่อย่างเซ็งแซ่

ต่าง ริบ ทำการ ซ่อมแซมกำแพงให้แข็งแรงยิ่งขึ้น ต่างริบเร่งตัดโค่นต้นไม้ลงเพื่อทำเสาค่ายรายทางเสียใหม่ และกองทัพเรือ

ก็ได้ซ่อมแซมไว้จนเสร็จสรรพ์ทันการ แต่อย่างไรก็ดีพระเจ้าฟีลลิป ก็ยังยอมทำสัญญาสงบศึกกับ เอเถนส์ และยอมคืนชะเลยที่ขับไปได้สองพันคนนั้นให้ โดยดี โดยมิเงื่อนไข เป็นเชิงยังคับชาว เอเถนส์ว่า ให้ขนานพระนามพระองค์ว่าเป็นประมุขแห่งประเทศ กรีก เท่านั้น พอ ต่อ มา เมื่อ พระ เจ้า ฟีลลิป สวรรคต แล้ว บุตร์ผู้บันลือพระนามของพระองค์ คือพระเจ้า อะเล็กซานเดอร์ มหา ราช ก็ ได้ รับ ตำแหน่งรัชชทายาทเป็น ประมุข แห่ง ประเทศ กรีก และ มาซิโดเนีย สืบสันตติวงศ์ต่อไป

ดีมอสเถนีส เป็นผู้ มั่งคั่งคนหนึ่ง เขาได้จ่ายทรัพย์ ส่วนตัว ของ เขาเอง จัดสร้าง กำแพง เมือง เอเถนส์ ขึ้น ใหม่ ราษฎรได้มอบมงกุฎทองคำ ตอบแทนให้ เขาด้วย ความกตัญญู แต่กะนั้นก็ยังปรากฏมีคำเล่าลือจากสัตรูของเขาว่า เขาคงจะรับสินบนจากผู้ซึ่งจะนำทรัพย์มาให้ เพื่อให้กระทำหรือละเว้นกระทำการอันควรในหน้าที่อย่างใด ๆ สักอย่างหนึ่งโดยแท้ และประจวบกับในขณะนั้นก็ยังเกิดมี ชายคนหนึ่ง ชื่อ ฮาร์ปาลุส์ ซึ่งเป็นคน รักษา ราชทรัพย์ ของ พระเจ้า อะเล็กซาน-เดอร์นั้นได้ลอบ ลักเงิน แล้ว หนี มาอยู่ ในกรุง เอเถนส์ ข่าวนี้จึงเลยผะสมกันได้สนิท เป็นโอกาสให้ สัตรู ของ ดีมอสเถนีส ยื่น ข่าว ขึ้น ว่า พระเจ้า อะเล็กซานเดอร์จะให้สินบนแก่เขาด้วยทองคำหนึ่งถ้วยเต็ม ๆ ทีเดียว เพื่อความพินาศของกรุง เอเถนส์

ในวันรุ่งขึ้น เมื่อ ดีมอสเถนีส ถูกเรียกตัวมายังที่ประชุมราษฎร เพื่อให้ออกความเห็นถึงเรื่องผู้รักษาราชทรัพย์ อันทุจริต ของพระเจ้า อะเล็กซานเดอร์ นี้ มีหนังสือพงศาวดารบางฉะบับ กล่าว ว่า เขา แต่งตัว มาโดยมิผ้าขนสัตว์พันอยู่รอบ ๆ คอ และแก้ตัวว่าวันนั้นผะเอิญเป็นหวัด เจ็บคอ มาก จนไม่สามารถจะพูดอะไรได้! แต่นี่ก็เป็นแต่เพียงนิยายเรื่องหนึ่งจากหนังสืออ่านเล่นเท่านั้น ซึ่งหาจำเป็นต้องจริงจังแน่นอนเสมอไปไม่ มีผู้ชำนาญในทางประวัติศาสตร์หลายท่าน เช่น นาย เอฟ. เจ. กูลด์ เป็นอาทิ ก็ได้กล่าวยืนยันว่านิยายใส่ ความแก่ ดีมอสเถนีส ทั้งหลายอันเกี่ยวแก่การรับสินบนดังกล่าวแล้วนั้น เป็นเรื่องซึ่งปราศจากความจริงและหาสาระมิได้เลยแม้แต่น้อย

ในปี ค. ศ. ๓๒๒ ภายหลังที่พระเจ้าอะเล็กซานเดอร์ได้เสด็จสวรรคตแล้ว นักปาฐกเรืองนามผู้นี้ ซึ่งได้ถูกเนรเทศออกนอกอาณาจักร์ กรีก เนื่องจาก ถ้อยคำ สอพลอส่อเสียดของสัตรูของเขา ก็ได้ รับอภัยโทษให้กลับคืนมายังบ้านเกิดเมืองนอนได้ อีก บรรดา

ชาวเอเถนส์ซึ่งเป็นพวกเดียวกันกับเขาต่างก็จัดกองทัพเรือไปรบ และต่างโห่ร้องอวยชัยให้เป็นเกียรติยศ แต่พอพวกมาซิโดเนียนทราบข่าวนี้เข้าก็ให้นึกริษยาและประวิงใจ จึงออกคำสั่งให้จับตัวเขามาโดยทันที เขาจึงหนีภัยนี้ข้ามทะเลไปยังเกาะแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่สถิตแห่งวิหารอันศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้าแห่งท้องทะเล ณที่วิหารนี้เขาหวังว่าคงจะได้อยู่โดยปลอดภัยแล้ว แต่ก็หาเป็นดังคาดไม่ พวกสัตรูของเขายังอุตส่าห์ลงเรือติดตามไปอีก และเรียกให้เขาออกมาทำความตกลงกัน พวกมาซิโดเนียนกล่าวว่าจะยอมยกชีวิตให้เขาถ้าหากว่าเขาจะยอมให้จับแต่โดยดี แต่เขาหาเชื่อคำพูดของพวกเหล่านั้นไม่ เขาแข็งใจเดินไปยังห้องส่วนตัวในวิหารนั้น ทำทีเป็นจะเขียนจดหมายสักฉะบับหนึ่ง ส่วนปากก็เริ่มกัดปลายด้ามปากกาเหมือนกับตรองว่าจะเขียนอะไรลงไป แต่ความจริงนั้นเขาได้ใช้ปากดูดยาพิษจากหลอดซึ่งอยู่กลางด้ามปากกานั้นต่างหาก ครั้นพอเสร็จจะออกเดินไป ก็พอดีซวนล้มลงและสิ้นใจอยู่ตรงหน้าแท่นบูชาแห่งวิหารนั้นเอง ชาวเอเถนส์ต่างรู้สึกโศกเศร้าในข่าวมรณะกรรมของเขาอย่างสุดซึ้ง และเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจถึงความสัตย์ซื่อของเขาในกาลต่อไป ชาวเอเถนส์จึงต่างพร้อมใจกันจำลองรูปเขาสร้างเป็นอนุสสาวรีย์ด้วยทองเหลืองทั้งตัว จารึกอักษรแสดงเกียรติคุณความดีของเขาที่ได้มีต่อกรุงเอเถนส์มาแล้วแต่หนหลัง

สมด้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระมหาธิรราชเจ้าได้ทรงพระราชนิพนธ์จากโคลงชื่อ “เอ ชาล์ม ออฟ ไลฟ์” ของจินตกวีอเมริกันชื่อ เฮนริ วอดส์เวอร์ท ลองเฟลโลว์, พ.ศ.๒๓๕๐ — ๒๔๑๕. ไว้ดังนี้

Lives of great men all remind us
We can make our lives sublime,
And, departing, leave behind us
Footsprints in the sand of time.

ประวัติวีรบุรุษไซร้ เตือนใจ เรานา
ว่าอาจจะยังชนม์ เลิดได้
และยามจะบรรลัย ทั้งซึ่ง
รอยบาทเหยียบแน่นไว้ แทบพื้นทรายสมัย

เรื่องนิดๆ หน่อยๆ

ของ

ดอกไม้สด

วันเพ็ญ พระจันทร์สิ้นวลจ้าส่องแสงอยู่กลางวงรัศมีสีขาว น้ำขึ้นเต็มฝั่ง นิ่งไม่กะดุกกะดิก แต่เย็นเงาแวววาบเหมือนถาดเงินใบใหญ่ที่ขัดมัน ทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาตอนหนึ่ง มีต้นลำภูต้นใหญ่ ฝูงหิ่งห้อยอาศัยอยู่บนนั้น พร้อมใจกันส่งแสงสีเหลืองยิบยับไปทั้งต้น ใกล้กับต้นลำภูนั้น มีเรือนฝากะดานแฝดหลังคากะเบื้อง อยู่หลังหนึ่ง นอกชานใหญ่ที่เชื่อมเรือนสอง หลังให้ติดกันนั้น ปูไม้กะดานแผ่นใหญ่ ๆ และขัดถูไว้สะอาดดี หมิ่นผลาญสัตรูปลาศนั่งขัดสมาธิสองชั้น อยู่บนเสื่ออ่อนเด็ก ๆ นั่งล้อมรอบข้างกลุ่มใหญ่.

"คุณยุ้ยคะ พระจันทร์วันนี้สวยเหลือเกินนะคะ ?" เด็กหญิงจำนงเอ่ยขึ้น.

"ฮือ ! แหมโตกว่ากะด้งมอญอีกหนา !" หนูรำจวนเสริม "พี่ใหญ่จ๋ะ พี่ใหญ่ สีขาว ๆ วงโตน่ะอะไรนะ ?"

"นั่นแหละกลดละ" จำนงว่า "กลดแปลว่าร่ม พระจันทร์กางร่มอย่างไรล่ะ"

หนูรำจวนพอใจในคำตอบนั้น แหงนหน้าขึ้นจ้องดูพระจันทร์อยู่ประเดี๋ยวก็ร้องว่า.

"กระต่ายกับยายกะตาก็ยังอยู่ในนั้นหนาคะ คุณยุ้ย หนูอยากจะเป็นกระต่ายกับยายกะตาจะได้อยู่ในพระจันทร์"

"เดี๋ยวอดข้าวหนา !" หนูบรรเจิดอายุ ๖ ขวบท้วงขึ้น "คุณตาฮัย ผมไม่อยากไปอยู่กะพระจันทร์หรอก ผมอยากอยู่กับคุณตาดีกว่า ได้ฟังนิทาน"

พอพูดถึงนิทาน ทุกคนหันไปหาคุณยุ้ยเสียงแจ๋ว ๆ ประสานกันขึ้น ๕ เสียง แม่จำนงเสียงดังกว่าเพื่อน เอ็ดตะโรขึ้นว่า.

"คุณยุ้ยสัญญาไว้ว่ารับประทานเข้าแล้วจะเล่านิทานยังไงล่ะคะ ?"

หมิ่นผลาญอมยิ้ม มองดูหลาน ๆ อยู่ครู่หนึ่ง กะดิกเท้าพลางถามว่า.

"จะฟังเรื่องอะไรกันล่ะ เรื่องยายกะตาทำนาบนเขา เอาไหม ?"

"อี ! ไม่เอาค่ะ" รำจวนร้องขึ้นโดย

เร็ว พร้อมกับยกมือขึ้นปิดหูไว้แน่น ด้วยความไม่อยากได้ยิน เพราะว่าถ้าฟังเข้าแล้ว อะไรที่ยายกะตาใส่ในกะเป๋าเคยมาลงเอยที่ศีรษะหล่อนเสมอ.

"ถ้ายังงั้น ยายกะตาทำนายนโคกเอาไหมล่ะ ?"

"ไม่เอาค่ะ ไม่เอา !"

"เอาเถอะ ยับ ผมอยากให้โพกหัวรำขวน" หนูบรรเจิดเอ่ยขึ้น.

"ไม่เอานะ !" รำขวนเอ็ดด้วยความโกรธ "โพกหัวแกน่ะซิ" แล้วก็เอามือกำอากาศไปใส่บนศีรษะเด็กชาย.

บรรเจิดปัดมือนั้นโดยแรง หวุดหวิดจะได้ร้องไห้อวดพระจันทร์กันอยู่แล้ว หากคุณบู๊ยกมือขึ้นกันไว้ แล้วทำเสียงเขียวว่า.

"เอาละ เอาละ ถ้าขืนวิวาทกันข้าจะไล่ให้ไปนอนหมดนะ !"

เด็กทั้งสองหยุดสนิท บรรเจิดยกผ้าขนหนูขึ้นคลุมศีรษะแล้วนั่งขัดสมาธิอ้อต้อตั้งใจคอยฟังนิทาน หนูรำขวนยังแค้นใจไม่หาย ค้อนบรรเจิดสองวงสามวงซ้อน ๆ กัน.

หมื่นผลาญกะแอมที่หนึ่ง เย็นเครื่องหมายที่เด็ก ๆ จำได้ว่ากำลังจะได้ฟังของดีทันใดนั้น พ่อใหญ่หลานคนโตซึ่งนอนพังพาบคางหนุนมือมองดูพระจันทร์กับพ่อกลางซึ่งนอนแหะเล็บอย่างเพลิดเพลินอยู่นานแล้วนั้น ก็ลุกขึ้นนั่งพร้อมกันข้างหลังคุณบู๊ เด็ก ๆ ในบ้านที่ไม่ใช่ลูกหลานขยับล้อมใกล้เข้ามาทุกที จนห่างเสื่อเพียงศอกเดียวเท่านั้น คุณบู๊มองตรวจดูหน้าหลานทีละคน อาศัยแสงจันทร์ที่กำลังส่องสว่างเต็มที่ ส่องให้เห็นดวงตาแจ๋วแหวว ของเด็กเหล่านั้นเต็มไปด้วยความทึ่ง ทั่วบริเวณเรือนนั้นสงบเงียบ แม้ใบไม้สักใบเดียวก็ไม่กะดิก สีนวลของดวงจันทร์เปล่งรัศมีส่องสว่างลงยังลานนอกชานแจ่มกระจ่างราวกับจะจับมือได้ หมื่นผลาญกะดิกเท้าสองสามทีแล้วขึ้นต้นว่า.

"ครั้งหนึ่ง นานมาแล้ว มีเทพธิดาองค์น้อย ๆ น่าเอ็นดูหมู่หนึ่ง อาศัยอยู่บนภูเขาใหญ่ในป่า อยู่มาวันหนึ่ง เทพธิดาเหล่านั้นนึกขึ้นว่าพวกของเธอทำงานการไม่เคยขาดไม่เรียบร้อย เพราะไม่มีใครเป็นหัวหน้าควบคุม คิดจะตั้งราชินีขึ้นองค์หนึ่งให้มีอำนาจปกครองสิทธิขาดยังคัยใคร ๆ ได้ตามใจ แต่จะต้องเลือกเทพธิดาที่มีความดียิ่งกว่าเทพธิดาองค์อื่น ๆ คิดแล้วจึงนัดกันพร้อมเพรียง และพากันมาประชุมที่ยอดเขา ให้ทุก ๆ องค์ผลัด

กันขึ้นยืนบนบัลลังก์ทองทีละองค์ องค์ใดมีความสามารถพิเศษอย่างไรให้แถลงขึ้นให้องค์อื่น ๆ ฟังทั่วกัน องค์ที่หนึ่งคือองค์ที่ได้ขึ้นบัลลังก์ก่อนแนะนำตัวเธอว่า ชื่อ ความกล้า — — ความกล้าคืออะไร ใครรู้บ้าง ?”

“ความกล้าคือไม่รู้จักขลาดครับ” พ่อกลางตอบโดยเร็ว.

“ถูกแล้ว — — เธอยืนอยู่บนบัลลังก์อย่างสง่าภาคภูมิเปล่งสุรเสียงดัง แสดงว่ามีนิสัยห้าวหาญ เธอพูดว่า ‘ท่านทั้งหลายรู้จักเราดี เราคือความกล้า เราไม่เคยกลัวอะไรทั้งหมดในโลกนี้ ผีสาง สัตว์ดุ ๆ ยักษ์ร้าย เราก็ไม่กลัว เราอาจจะท้าทายต่อสู้กับความตายโดยไม่ครั่นคร้ามสักนิด’ เทพธิดาที่ได้ฟังก็พากันตกตะลึงกลัว และนึกชมอยู่ในใจเป็นอันมาก แต่ยังไม่เห็นดีพอที่จะเลือกเป็นหัวหน้าได้ จึงเชิญองค์อื่นต่อไป องค์ที่สองนี้แก่มาก รูปร่างผอมสูง หน้าผากกว้าง แสดงว่ามีหัวคิดมาก เธอใส่แว่นตาด้วย และพูดจาใช้ภาษาสูง ๆ ทั้งนั้น ใจความที่เธอพูดรวมได้ว่า เธอคือ ตัววิทยาศาสตร์ — —”

“ตัวอะไรน่ะพี่ใหญ่ ?” เด็กหญิงจำนงกะซิบ.

“ความรู้ยังไงล่ะ เหมือนหนังสือยังไงล่ะ” พ่อใหญ่ตอบ.

คุณบู้เล่าต่อไป —

“เธอว่าตัวเธอเองที่สอนให้มนุษย์รู้จักทำของอะไรต่าง ๆ ขึ้น สอนให้มนุษย์เรียนรู้ความลับของดินฟ้าอากาศ เพราะเธอที่มนุษย์เป็นเจ้าโลก บังคับและเรียกร้องธรรมชาติมาใช้ได้ตามใจ — — — — ใครทายถูกว่า ตัววิทยาศาสตร์จะได้เป็นราชินีไหม ?”

ไม่มีใครตอบว่ากระไร เด็ก ๆ ไม่สู้จะเข้าใจแจ่มแจ้งนักว่า ตัววิทยาศาสตร์ให้ประโยชน์อะไรกับพวกเขาบ้าง ส่วนพ่อใหญ่ผู้ซึ่งเข้าใจดีนั้น ก็เป็นเด็กที่มีความไตร่ตรองไม่ชอบพูดสิ่งใดให้ผิด จึงพลอยนิ่งเสีย.

“ยังไง ไม่มีใครทายหรือ ?” คุณบู้ถาม ฉวยโอกาสที่เด็ก ๆ กำลังมองดูหน้ากันนิ่งอยู่นั้น จุดบุหรี่สูบ “พ่อใหญ่ ว่ายังไง ?”

พ่อใหญ่นิ่งอยู่ครู่หนึ่งแล้วตอบว่า “ถ้าผมเป็นเทพธิดา ผมก็จะเลือกวิทยาศาสตร์นี่แหละเป็นนายของผม เธอออกเก่งยังงั้น แต่ถ้าให้ผมทาย ผมทายว่าเธอไม่ได้เป็น”

คุณบู้ยิ้ม พอใจในคำตอบนั้น.

“เจ้าทายถูก” ท่านว่า “ถึงแม้เทพธิดาทุกองค์จะพากันเลื่อมใสและประหลาด

ใสักเท่าใด วิทยาศาสตร์ก็ยังไม่ได้เย็น เอง ซึ่งมีแสงสว่างวูบ ๆ อยู่ภายใน ครั้นบู๊ เข้าของเทพธิดา ที่นี่ถึงองค์ที่สาม แหม ! ถามพึ่งไม่ถนัด ได้ยินแต่ รี ก็ตอบว่า.

เทพธิดาองค์นี้เธอสวยเสียเหลือเกิน เพราะ “รี คือไม่กลมไม่สี่เหลี่ยมครับ”

ว่าเธอชื่อ ความสวย ใครเห็นเป็นต้องตะลึง พ่อใหญ่ เอาข้อศอก กะตุ้น ซี่โครงน้องเข้า

หลงรัก หูตาคม กิริยาท่าทางกะชดกะช้อย อักใหญ่ แล้วริบตอบแทนว่า

ขยับตาขยับใจ แต่พอเธอพูดขึ้น ผู้ได้พึงพิงนึก “ความ อาริย์ คือ ความ เอื้อเพื่อ เผื่อแผ่

ขึ้นได้ว่า ความสวยนี่หาอะไรดีไม่ได้ สักนิด มีอะไรไม่หวงครับ”

ทำประโยชน์ไม่ได้สักอย่าง นอกจากเอา “ทำอย่างไรถึงจะเรียกว่า หวง ?”

ไว้ดู ต่อจากองค์นั้น มีองค์อื่นขึ้นบัลลังก์ คราวนี้พ่อกลางได้ยินถนัด แต่เผอิญ

อีกหลายองค์ ก็ยังเลือก ราชินี ไม่ได้ อยู่ อ้ายตัวแสงสว่างมันไต่ลอดช่องระหว่างนิ้วออก

นั่นเอง จนถึงองค์สุดท้าย ตั้งใจฟังให้ดีนะ มา แกต้องรีบเอามือซ้ายคว้าไว้ เลย

องค์นี้แหละที่จะถูกเลือก” ตอบไม่ทัน พ่อหนูบรรเจิด ฉวยเอาไป

เสียงขยับตัว และพลิกขา พร้อมกับหายใจ ตอบแทน.

ยาวค่อย ๆ พ่อกลางกำตัวหิ่งห้อยที่จับได้ “มีขนมต้องแบ่งให้เพื่อนกินบ้างซิ”

เดี๋ยวนั้นเองไว้แน่น. “พอใช้ ! — — ความอาริย์เล่าว่าเธอมี

“องค์นี้ หน้าตาก็ไม่สระสวย ท่าทางก็ ความลับอันหนึ่ง ที่ช่วยให้เธอทำความสุขให้

เรียบ ๆ แรกเห็นไม่เห็นมีอะไรน่ารักที่ตรง มนุษย์ได้เสมอ ความลับนั้นอยู่ที่ไม้กายสิทธิ์

ไหน แต่พอเธอยิ้ม ยิ้มอย่างใจดี อย่างซื่อ อันเล็กของเธอ เธอช่วยอุดหนุนมนุษย์ที่มี

อย่างน่านับถือ หัวใจขององค์ที่อยู่ ใจกว้างขวาง ชอบเผื่อแผ่ ชอบช่วยผู้อื่นให้

ที่นั่น ตกเย็นของเธอทันที เธอพูดจาเรียบ ได้รับความสุข ถึงจะต้องเสียสละความสุข

ร้อย อ่อนหวาน เสงี่ยมเจียมตัว เธอบอกว่า ของตนเองก็ยอม เมื่อได้ช่วยแล้ว ผู้ที่

เธอชื่อ ความอาริย์ — — ความ อาริย์คือ อะไร ช่วยกับผู้ที่ได้รับการช่วย ก็ตรงเข้ากอดกัน

พ่อกลาง ?” หัวเราะกัน แล้วทั้งสองก็มีความสุขเท่ากัน

พ่อกลาง กำลังมองดูที่ช่องกำบังของตัว เทพธิดาองค์อื่น ๆ ได้ฟัง ก็พากันตบมือ สนั่น

หวั่นไหว แล้วพากันหมอบกรายลงเชิญให้ความอารีย์เย็นราชินี."

"เทพธิดาน่ะเย็นตัวอะไรน่ะยับคุณตา ?" หนูบรรเจิดถามขึ้นทันที.

พี่ ๆ เขาฮาขึ้นพร้อมกัน. คุณตาหันมาตบบ่าทีหนึ่ง แล้วพูดแกมหวัวเราะว่า.

"พึ่งมาเย็นนานยังไม่รู้ว่าเทพธิดาเย็นตัวอะไร แม่จำนงบอกน้องถิ."

"ตัวเทวดาผู้หญิงยังไงล่ะ" แม่จำนงบอก ยินดีที่มีโอกาสให้คำสั่งสอนกับผู้อื่น.

"ยังงั้นก็อเหาะได้น่ะซิยับ !"

"ก็ยังนั้นน่ะซิ."

ขณะนั้นหนูรำขวนกำลังนั่งโงกอย่างเยี่ดเผย หนูบรรเจิดลุกขึ้นคุกเข่าไขว่คว้าตัวหิ่งห้อยซึ่งพ่อกลางเย็นผู้ปล่อยได้แล้วก็พยายามจะวางแมลงเล็กนั้นลงบนดั้งจมูกของน้องสาว.

"อย่ารังแกน้องนะ บรรเจิด" หมื่นผลาญว่าแล้วพ่นควันบุหรี่ออกโขมง เด็ก ๆ ที่นั่งอยู่ข้างหน้าร่นมารวมกันทางข้างหลังทันที รำขวนทำจมูกย่นเหมือนจะจามแล้วก็หมอบลง.

"ไปสวรรค์แล้ว" บรรเจิดพูดอย่างลิงโลด พลางพยายามถอนผมจากศีรษะน้องสาว.

"คุณบู้คะ แล้วยังไงอีกล่ะคะ ?" จำนงถามด้วยอัดใจ.

"ประเดี๋ยวก่อนซิ อุวะ ! จะไม่ให้หยุดพักบ้างหรือยังไง แสบคอออกจะตายไปแล้ว."

พ่อกลางกับจำนงวิ่งแข่งกันเข้าห้อง จำนงแย่งถ้วยได้ก่อน ก็รินน้ำมาให้คุณบู้หมื่นผลาญจิบน้ำชาสองจิบแล้วจึงเล่าต่อไป.

"ตอนเทพธิดาจบไปตอนหนึ่งละ ทีนี้จะกล่าวถึงพวกยักษ์ ตัวมันเตี้ย ๆ เล็ก ๆ เย็นผิดริง ๆ เราเรียกมันว่ายีศาจดีกว่า รูปร่างมันทั้งน่าเกลียดน่ากลัว พวกมันมีมากหลายมันอาศัยอยู่ในป่าเหมือนกัน วันเดียวกับที่พวกเทพธิดาเลือกราชินี มันก็เลือกพระราชาของมันบ้าง ในหมู่พวกมันที่มีฤทธิ์มีเดชมากอยู่สี่ตัว ตัวที่หนึ่ง ชื่อความหยิ่ง มันอวดว่ามันทำให้มนุษย์ถือดี ไม่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ อวดฉลาด อวดรู้ อวดวิเศษเห็นว่าใคร ๆ ก็สู้ตัวไม่ได้ ตัวที่สองชื่อว่าความเท็จ มันเป็นยีศาจที่มีสองหน้า แปลว่ามันปลิ้นปล้อน หน้าตามันล่อกแล่ก พูดไม่ดูตาคน มันเล่าว่ามันทำให้มนุษย์โง่เขลาเห็นผิดเป็นชอบ เห็นของจริงเป็นของไม่จริงเห็นของไม่จริงเป็นของจริง มันทำให้พี่น้องเพื่อนฝูงแตกร้าวกันหมด มันให้โทษแก่มนุษย์เหลือที่จะพรรณนา __"

"ฮือ! ตาบ้า!" เสียงหนูร่ำจวนดังขึ้น คุณบู๋เข้าใจว่าหลานสาวว่าเจ้าปีศาจนั้นก็พอใจ ที่แท้แม่หนูหล่อนว่าพ่อบรรเจิดผู้ถอนผมจากศีรษะหล่อนแล้วถึงสามเส้น.

"ปีศาจตัวที่สามชื่อ ความเกียจคร้าน ได้ยินไหม พ่อกลาง เกียจคร้านกับขี้เกียจน่ะคำเดียวกัน คอยฟังให้ดี ความขี้เกียจให้โทษอย่างไรบ้าง __?"

"ทำให้ครูตุ ต้องยืนเสาครับ" พ่อกลางตอบอย่างแน่ใจ.

"ถูกแล้ว นั่นเป็นโทษของความขี้เกียจอันหนึ่ง ปีศาจตนนั้น มันอวดว่ามันทำให้มนุษย์กลัวงานกลัวการ กลัวความลำบาก เกลียดธุระปะปัง มันทำให้มนุษย์เถลไถลไม่ทำงาน อันเป็นเหตุให้ยากจนขัดสน บางคราวถึงกับต้องขอทานเขากิน คนที่มั่งมีศรีสุข ถ้าเจ้าขี้เกียจเข้าไปสิงอยู่ละก้อ อาจจะกลับกลายเป็นคนจนไปก็ได้ เห็นไหมว่าอ้ายตัวขี้เกียจน่ะมันชั่วร้ายเพียงไหน ถึงยังงั้นยังมีปีศาจที่ชั่วร้ายกว่ามันไปอีก มันคือความตระหนี่ __ พ่อใหญ่ ความตระหนี่คืออะไร?"

"แปลว่า ความเห็นแก่ตัวเองฝ่ายเดียวครับ."

"ดีมาก ถูกเผงทีเดียว! เจ้าตระหนี่เขาพูดอย่างเด็ดขาดว่า เขาควรจะได้รับเกียรติยศมากกว่าปีศาจตัวอื่นทั้งหมด เพราะว่าการที่มนุษย์ มีความเย่อหยิ่งหัวสูง การที่มนุษย์ชอบกล่าวคำเท็จ การที่มนุษย์ขี้เกียจก็เพราะเขา เขาทำให้มนุษย์ใจดำคร่ำเคียดหน้าเลือด ไม่เห็นทุกข์สุขของผู้อื่น เห็นแต่ตัวคนเดียวเป็นที่ตั้ง เอะอะอะไรก็นึกในใจว่า 'เรา ๆ ๆ ๆ จะทำนั่น เราอยากจะเป็นอย่างนั้น เราอยากจะได้อย่างนี้' มันบอกว่าขอให้เชื่อมั่นเถิด ความคิดง่าย ๆ สั้น ๆ เดียวที่เรียกว่า 'เรา' นี่แหละถ้าเกิดมีขึ้นในสมองของใครแล้ว ผู้นั้นอาจทำความชั่วได้ทุกชะนิดทีเดียว ขอให้มนุษย์เพ่งเล็งถึงความสนุกสบายของตัวเอง แต่เพียงครู่เดียวเท่านั้น เขาจะหมดความสุขมีแต่ความทุกข์ทันที เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว เจ้าปีศาจร้ายตัวนั้นก็ได้เป็นหัวหน้าของพวกปีศาจ ตั้งแต่นั้นมาไม่มีมนุษย์ใดจะเสพย์สุขได้แต่คนเดียวเลย ความสุขสนุกสบายทุกชะนิด ถ้าไม่มีเพื่อนมาร่วมแบ่งส่วนแล้วก็ไม่สุขสนุกสบายเต็มบริบูรณ์ ต่อให้เป็นเด็ก ๆ อย่างเจ้านี่แหละเจ้าเจิด ถ้าตาซื้อของเล่นให้เจ้าเยอะแยะทีเดียว แล้วให้เจ้านั่งเล่นอยู่คนเดียวเท่านั้น ประเดี๋ยวเดียวเจ้า

ก็จะเบื่อสันสนุก เจ้าจะต้องหาเพื่อนเล่นด้วยถึงจะพอใจ ราชาของบิศาจ กับราชินีของเทพธิดา ทั้งสองต่างท่องเที่ยวไปในมนุษย์โลก เยี่ยมบ้านโน้นทีบ้านนี้ที คนมีคนจนไม่เลือกต้องเหยียบหัวกะไดทุกบ้าน — — —"

เด็กหญิงจำนงชำเลืองดูกะไดบ้านที่ลงจดฝั่งแม่น้ำ แล้วรวบผ้าห่มให้กะชับตัวยิ่งขึ้น.

"— — — แต่บ้านหนึ่งจะรับทั้งราชินีและราชาไม่ได้ ทั้งสองเป็นอริกันหนักหนา บ้านไหนมีความอาริย์ ความตระหนี่ก็ไม่อยู่ บ้านไหนมีความตระหนี่ ความอาริย์ก็ไม่อยู่เหมือนกัน ต่างก็คอยหลบเลี่ยงกันเอง — — หลาน ๆ ใครจะเลือกรับอาริย์หรือตระหนี่?"

"ผมเอาทั้งสองตัวซับ ให้ต่อยกัน."

บรรเจิดตอบก่อนเพื่อน หมื่นผลาญยิ้มในหน้า แต่แม่จำนงค้อนน้องชายวงเบ้อเร่อแล้วยักหน้ายักตาพูดว่า.

"ตาเจิดละอะไรก็ไม่รู้! คุณบู้บอกแล้วว่ารับไว้ทั้งสองตัวไม่ได้ ต้องเลือกเอาอย่างหนึ่งซิ."

"ผมเอายักษ์ไว้ต่อยขะโมย" บรรเจิดตอบอย่างเด็ดเดี่ยว พลางกำมือประกอบ.

"ดีแล้วคนอื่น ๆ จะเอาอะไร?"

"ผมเอาเทพธิดา" พ่อกลางบอก.

"หนูก็เหมือนกันค่ะ."

พ่อใหญ่ยิ้ม ๆ มองดูน้อง แต่ไม่ตอบว่ากระไร คุณบู้จึงถามว่า.

"ยังไง พ่อใหญ่จะเลือกใครแน่?"

"ออ ก็ต้องเลือกอาริย์ซิครับ."

บรรเจิดเห็นใคร ๆ พากันเลือกเทพธิดาหมดก็ชักตกใจ จึงก้มลงที่หูรำจวนแล้วพูดเบา ๆ ว่า.

"รำจวนเอายักษ์นะ นะ ๆ ๆ ๆ."

รำจวนยังคงหลับสนิท ได้ยินเสียงจุ๊กจิ๊กอยู่ข้างหู จึงขยับศีรษะออกห่าง บรรเจิดถือกิริยานั้นว่ารำจวนรับคำ จึงหันมาบอกคุณตาว่า.

"รำจวนเอายักษ์ซับ เหมือนผม."

"ดีแล้ว." หมื่นผลาญว่า "คอยฟังเรื่องตอนจบ ผู้ใดรับความอาริย์ไว้ก็จะเป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไป ได้รับความสุขสนุกสบายเสมอ มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ส่วนผู้ที่รับความตระหนี่ไว้นั้น จะเป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป มีแต่ความร้อนอกร้อนใจหน้าตาบูดบึ้ง ได้รับความทุกข์ทรมานต่าง ๆ หาเวลาเป็นสุขไม่ได้เลย."

โลกสตรี

สาธารณสุขพิเศษ

ๆ

เรื่อง

การปฏิบัติสุขวิทยาของหญิงมีครรภ์

การปฏิบัติสุขวิทยาของสตรีในระหว่างมีครรภ์เป็นของต้องประสงค์ยิ่งขึ้น และมีความสำคัญยิ่งกว่าปกติ เพราะเหตุว่าในระหว่างเวลามีครรภ์ของหญิงนั้น ร่างกายจำต้องเปลี่ยนแปลงและให้สมบูรณ์ขึ้น อาหารจักต้องเป็นอาหารที่เหมาะย่อยง่าย มีรสอร่อย เพื่อชวนให้กิน ไม่จำต้องเป็นอาหารชะนิดที่ปรุงขึ้นเป็นพิเศษอย่างใด หรือไม่จำต้องฝืนใจให้กินได้มากกว่าธรรมดา ตามที่พูดกันว่า กินตั้งสองคน นั้นเป็นแต่เพียงล้อเลียน เพราะน้ำหนักตัวของหญิงมีครรภ์ไม่ได้เพิ่มขึ้นจากน้ำหนักตัวธรรมดาเลย บางคนมีน้ำหนักลดลงในสองสามเดือนแรกโดยมีอาการเรียกกันว่า "แพ้ท้อง" เสียด้วยซ้ำไป

ความต้องการเป็นพิเศษของหญิงมีครรภ์ก็คือ การออกกำลังกายกลางแจ้ง ความเพลิดเพลิน การพักผ่อนหย่อนใจ และการนอนหลับ การทั้งนี้ต้องให้เกิดขึ้นด้วยความอิสสระ ปราศจากความกังวล และความตื่นเต้น ให้เกิดขึ้นด้วยความยินดีตามนิสัยชอบ ไม่ฝืนใจ หรือทำด้วยความจำใจ จึงจะได้ลักขณะสุขภาพที่ดี แต่สตรีผู้เป็นมารดาซึ่งมีหลักฐานอยู่ภายในเมืองก็อาจแสวงสุขภาพได้ดี ถ้าจะใช้ความคิด

เพียงเล็กน้อยระลึกถึงกฎและความสำคัญ ของชีวิตเท่านั้น นิสสัยอันได้ ปฏิบัติตามกำหนดเวลานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

โรคปวดวิถีประสาทเป็นเสมือนความวิงวอนของเส้นประสาท เพื่อต้องการโลหิตบริบูรณ์ขึ้น ถ้าสตรีที่มีครรภ์เริ่มเป็นหรือเคยเป็นหรือกำลังเป็นโรคปวดศีรษะ หรือปวดวิถีประสาท อันแสดงว่าโลหิตไม่บริสุทธิ์ กำลังสำแดงพิษต่อเนื้อสมองแล้ว จะหวังให้บุตรที่กำลังเจริญอยู่ในครรภ์ของตนมีสุขภาพบริบูรณ์ได้อย่างไรเล่า ? เนื้อหนังอวัยวะของเด็กทั้งส่วนสมองเด็ก และร่างกายเด็ก ก็โซกชุ่ม และได้รับการเลี้ยงดู จากโลหิต อันมีพิษ เช่นเดียวกัน และกลับจะเป็นพิษร้ายยิ่งกว่าสตรีผู้เป็นมารดาจะได้รับอีกด้วย โลหิตอันไม่บริสุทธิ์ของมารดาก็คือยาพิษแก่ร่างกายเด็กนั่นเอง และเป็นเครื่องขัดข้องกำความเติบโตและความเจริญของเด็ก ถ้าจะพูดอีกอย่างก็คือ เพื่ออนาคตแห่งชีวิตของบุตร์นั้น จะต้องระมัดระวังสุขภาพทางกายและทางจิตต์ใจทั้งสองอย่าง

◎ ไม่อยากตาย ต้องตาย นี่ร้ายหนอ อยากหนุ่มพ้อ ก็ชะรา น่าใจหาย
อยากสนุก ชุกไข้ ไม่สบาย แม้รู้กาย ใช่ตน หนีพ้นเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

วิชาการ

ถนอม ธรรมเที่ยง

รวบรวม

น้ำตาลที่มีอยู่ในน้ำเลี้ยงลำต้น ของผัก และ เอเคอร์ ทุกปี
ต้นไม้รวมทั้งหมดเกือบ ๒๐๐ ชะนิด

◎ ◎ ◎

สายโทรศัพท์ระหว่าง จังหวัด ชิคาโก ถึง
กรุง นิวยอร์ค ยาว ๘๖๑ ไมล์ นับว่าเป็น
สายโทรศัพท์ที่ยาวที่สุดในโลก

◎ ◎ ◎

สตรีชาว อเมริกัน คน หนึ่งได้สอน ให้ ชาว
คานา เดียน รู้ จักการ บิน เมื่อ คราว มหายุทธ
สงครามที่แล้วมา

◎ ◎ ◎

ป่าไม้ ในสหปาลิรัฐอเมริกา ได้ถูกไฟ เซลลูโลส
ไหม้ปีหนึ่ง ๆ คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ ๗ ล้าน

◎ ◎ ◎

ใน หนึ่งสัปดาห์ หอยทากจะ เดิรไปได้ เป็น
หนทางครึ่งไมล์ เท่านั้น

◎ ◎ ◎

ในอากาศ ที่สงบเงียบปราศจาก เสียงใด ๆ
ทั้ง หมด เสียงของ มนุษย์ อาจดังไปได้ ไกล
ประมาณ ๑๕๐ หลา

◎ ◎ ◎

กะจกที่เหนียวทนลูกกะสุนปืนได้นั้น กล่าว
ว่าอัดด้วยแผ่นกะจกสองข้าง ตรงกลางเป็น

ธาตุกรัฟไฟท์ที่ใช้ทำดินสอดำทุกวันนี้ มีผู้พบเป็นครั้งแรกที่ประเทศไซบีเรีย เมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๒

◎ ◎ ◎

ภูเขาที่สูงที่สุดในดวงจันทร์ อย่างน้อยต้องสูงตั้ง ๆ ๓๕,๐๐๐ ฟุต ซึ่งสูงกว่ายอดเอฟเวอร์เรสต์ราว ๖,๐๐๐ ฟุต

◎ ◎ ◎

ภายในดวงตาของแมลงวันมีแว่นแก้วประมาณ ๕,๐๐๐ ชะนิด และมีประสาท ๕๐,๐๐๐ เส้น

◎ ◎ ◎

ผู้ชำนาญการไฟฟ้าชาวรุสเซียนผู้หนึ่งกล่าวว่าเขาได้ทำหม้อไฟฟ้าขึ้นใบหนึ่ง ขนาดเล็กพอใส่กะเป๋าเสื้อได้ และมีกำลังพอที่จะสามารถใช้สำหรับรถยนต์ได้ ๑๐ วัน

◎ ◎ ◎

ตามที่ได้สังเกตกันมาแล้ว ปรากฏว่าต้นโอ๊คถูกฟ้าผ่ามากกว่าต้นไม้อื่นทั้งหมด

◎ ◎ ◎

ดาวพระศุกร์มีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๗,๗๐๐ ไมล์ และบนดาวพระศุกร์วันหนึ่งมี ๒๓ ชั่วโมง กับ ๒๑ นาที ปีหนึ่งมี ๒๒๕ วัน

◎ ◎ ◎

ป้อมปราการของวัง (กราตน) ที่นครยกยาในเกาะชะวาเวลานี้ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๓ สูง ๑๔ ฟุต กว้าง ๑๔ ฟุต

◎ ◎ ◎

เมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ดาวพระศุกร์ได้เดินเข้ามาใกล้กับโลกของเราเพียงระยะทาง ๑๐ ล้านไมล์เท่านั้น ซึ่งนับว่าใกล้กว่าครั้งใดทั้งหมด

◎ ◎ ◎

ตามทางการไต่สวนของนักปราชญ์เยอรมันกล่าวว่าปลาก็มีฆานประสาทเช่นเดียวกับมนุษย์เราเหมือนกัน

◎ ◎ ◎

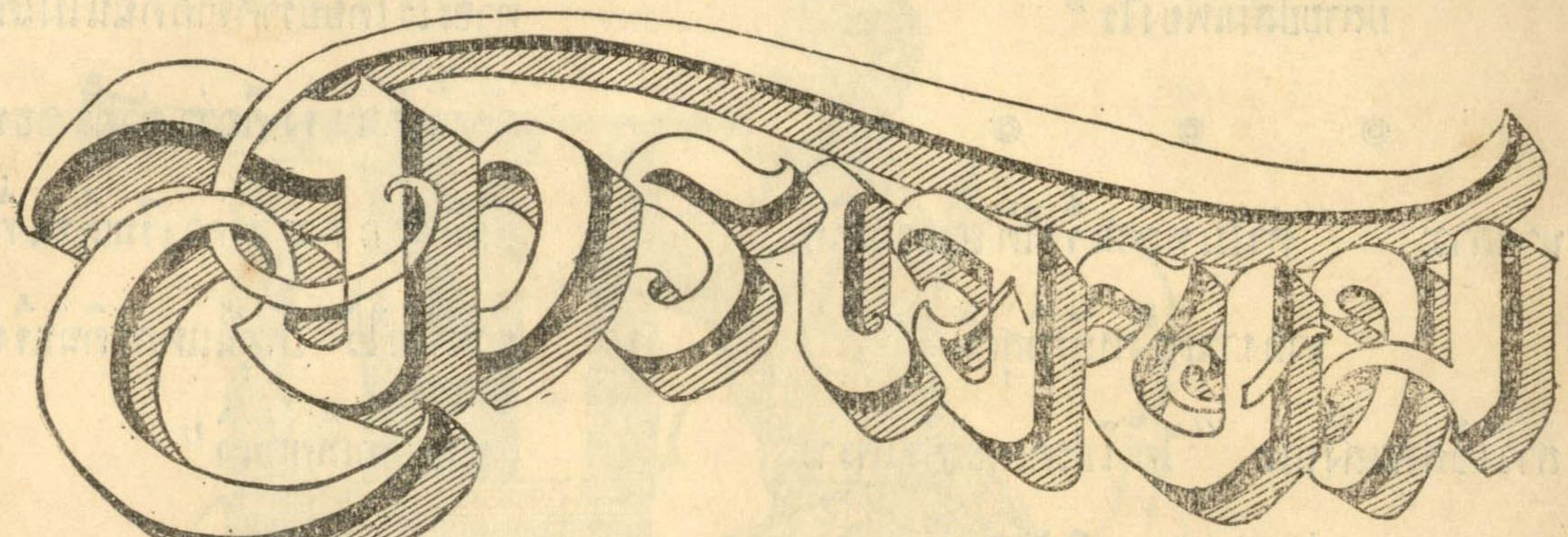

ชายหนุ่มถามหญิงคู่รัก: "แป้งกะป๋องผัดหน้าที่พี่ซื้อมาเมื่อวานนี้น้องใช้แล้วหรือยัง?"

หญิงสาว: "โอ๊ย! ตายจริง น้องเสียใจเหลือเกินค่ะ น้องคิดว่าแป้งสำหรับทำขนมน้อง เลยกวนให้คุณพี่รับประทานหมดเข้าไปเมื่อวานนี้เอง"

◎ ◎ ◎

นายผู้ชาย: "แกได้บอกกับฉันว่าม้าตัวนี้ไม่มีข้อเสียหายอะไรเลย"

คนเลี้ยงม้า: "ก็จริง ๆ นี่ครับ หรือนายไม่เห็นด้วย?"

นายผู้ชาย: "ก็ตามันบอดข้างหนึ่งนะ"

คนเลี้ยงม้า: "อ๋อ! นั่นมันเป็นกรรมของมันเอง ไม่ใช่ข้อเสียหายอะไร"

◎ ◎ ◎

"พวกผู้หญิงน่ะรึ" สามีอ้วนใหญ่พูดขึ้น "ฉันอ่านนิสัยเขาออกเหมือนกับการอ่านหนังสือ"

"บางทีอาจจะจริง" ภรรยาสาวกะตุ้งกะติ้งตอบ "แต่คุณจะปิดฉันเช่นเดียวกับการปิดหนังสือไม่ได้"

◎ ◎ ◎

ภรรยา: "มีบางเวลาที่น้องอยากจะเป็นผู้ชาย"

สามี: "เมื่อไรเล่ายอดรัก?"

ภรรยา: "เมื่อเวลาน้องผ่านร้านตัดเสื้องาม ๆ และคิดว่าถ้าน้องจะซื้อเสื้อตัวงาม ๆ ไปฝากภรรยาของน้องได้ เธอจะ

ปลาบปลื้มเพียงไร”

◎ ◎ ◎

นายสาว: “ทำไมหล่อนจึงได้ลาออกเสียจากงานครั้งหลังที่สุดนี้?”

สาวใช้สงบเสงี่ยม: “ได้โปรดเถอะค่ะ เพราะว่านายเก่าของดิฉันพูดว่า ท่านจะทำอะไรโดยปราศจากดิฉันไม่ได้ ดังนั้นดิฉันจึงคิดว่าค่าตัวของดิฉันมากกว่าราคาเงินเดือนที่ท่านจ้างไว้ เหตุนี้แหละดิฉันจึงรีบลาออกเสียทันที”

◎ ◎ ◎

◎ อนาถนัก ไม่ประจักษ์ ธรรมะชาติ เหม่อประมาท เมางวย จนม้วยเปล่า

เกิดพบพุท- ธศาสน์เด่น เหมือนเช่นเงา ไม่รู้เท่า ธรรมจริง ดังลิงเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

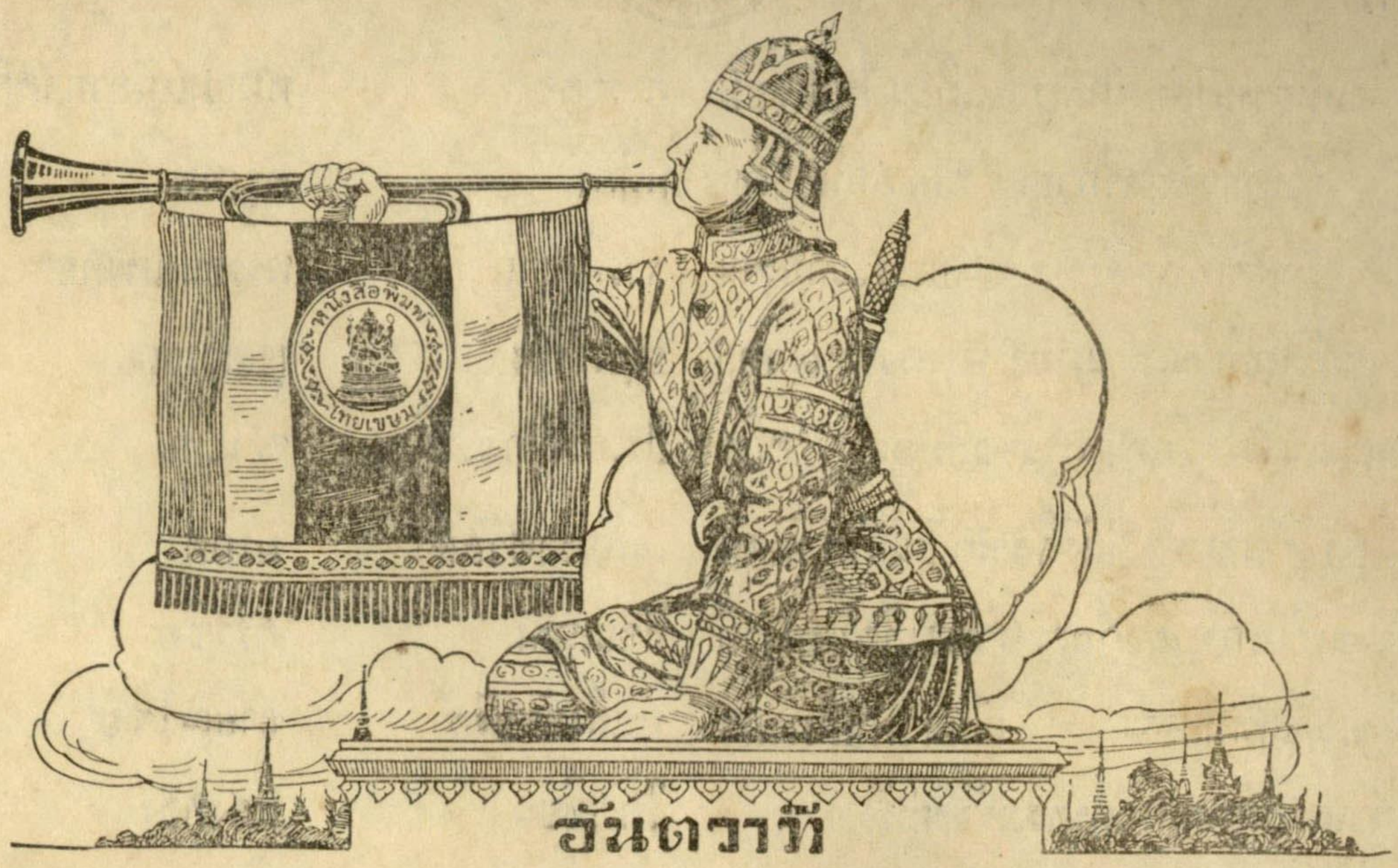

อันตวาที

เมื่อได้คำนึงถึงพระกรณียกิจ แห่ง สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ ที่ได้ทรงกระทำเพื่อชาติศาสนา พระมหากษัตริย์แล้วด้วยอเนกประการฉะนี้ ครั้นได้มาทราบตระหนักว่าพระองค์ได้สิ้นพระชนม์เสียแล้ว จึงบังเกิดความสลดใจ และโศกเศร้ามีความอาลัยอย่างสุดซึ้งแก่ทวยชนทุกชั้นทั่วประเทศ ฉะนั้นในโอกาสนี้ คณะหนังสือพิมพ์ไทยเขยม จึงได้จัดการพิมพ์ปกประจำเดือนตุลาคมเป็นสีดำ เพื่อถวายพระเกียรติยศเป็นพิเศษ.

วิณาโดนเขียนอันตวาที ๒ เดือนติด ๆ ก็เลยหายหน้า เพราะกลัวจะโดนเกณฑ์เป็นคำรบสาม วิณาคร่ำครวญและซอยอกซอยใจหนังสือละครแห่งชีวิตด้วยผู้หนึ่ง ถึงกับยนยานไปตามภาษา ขอให้สิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้ท่านเจ้าของ ละครแห่งชีวิต ทรงพระเมตตา แก่ไทยเขยมบ้าง วิณาจะได้มีโอกาสได้อ่านเรื่องของท่านผู้นี้ไม่เว้นแต่ละเดือน การยนยานสารกล่าวของ วิณาเป็นผล วิณาก็หายเงียบไปเฉย ๆ บรรณาธิการจึงขอถือโอกาสแจ้งข่าวให้ วิณาทราบว่า ม. จ. อากาศดำเกิง ได้ทรงเมตตา ประทานเรื่องสั้น ๆ มาเป็นครั้งแก่ไทยเขยม ตั้งแต่บัดนี้แล้ว เรื่องที่นำลงนี้จะเป็นเรื่องที่ ๑ ของเรื่องชีวิต และไม่ต้องสงสัย วิณาจะได้ทราบเรื่องชีวิต อย่างชัดขัน มีนัยโศกสลด ปลาบปลื้ม หวานหอม ชื่นบาน ไม่มีขัดสุด

สำหรับ หนังสือพิมพ์ ราย เดือน ไทยเขษม ดาราคู่ชีพ หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง
ฉะบับประจำเดือนพฤศจิกายน พุทธศกนี้ ตก แม่ศรี ครูเทพ
อยู่ในศุภมาศดิถีกาลพิเศษ ประจวบกับงาน สารทิทราย พรรธนะแพทย์
พระราชพิธีเฉลิมพระชนม์พรรษา บรรจบ ๓ รอบ ธมฺมวิจยะ อุยลวรรณ
พรรษกาลนักษัตร์แห่งพระราชสมภพ คณะ ประกิรณกธรรมกถา อ. น. ก.
ไทยเขษม จึงคิด ทำ หนังสือ ฉะบับนั้นให้ พิเศษ เฉลิมราชวัสส์ มรกต
ตลอดจนเรื่องก็จะเลือกสรรให้เลอเลิศยิ่งกว่าที่ ก่อนเฉลิม ครรชิต
เป็นมาแล้วแต่หนหลัง เป็นการเฉลิมพระ มะเส็งนักษัตร์ อายัณโฆษ
เกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใครเขียน แสงทอง

เรื่องที่จะมีในฉะบับนั้น คือ. และเรื่อง ของ ดอกไม้สด ขุนจงจัดนิสสัย
วันเกิด (คำกลอน) พระนิพนธ์ พระเจ้าบรม นายรุ่ง ผลานุเคราะห์ ดินสอ ประภาศรี
วงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ กับ อื่น ๆ

คุยกัน

◎ นึกลงทุน ทำบุญ ตุ๊นทรัพย์ไว้ ชาตินี้ได้ หลายเท่า เมาสวรรค์
เถิดยังดี กว่าตระหนี่ โลกีย์รัน โลภะยัน ท่านเบื่อน หวงเพื่อนเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์